

SAAMELAISKÄRÄJÄLAIN MUUTOSTA VALMISTELEVAN TOIMIKUNNAN MIETINTÖ

VN/5875/2019, 11.5.2021

Sisältö:

- esipuhe
- tiivistelmä suomeksi, pohjoissaameksi, inarinsaameksi, koltansaameksi ja ruotsiksi
- HE-luonnos
- Juha Joonan eriävä mielipide
- Lakiehdotukset pohjoissaameksi, inarinsaameksi, koltansaameksi ja ruotsiksi

Oikeusministeriölle

Saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevan toimikunnan tehtävänä on ollut valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjistä annettuun lakiin. Toimikunnan työn perustana ovat asettamispäätöksen mukaisesti olleet perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus sekä muu oikeuden ja kansainvälisen oikeuden kehitys sekä viimeaikaiset ratkaisut. YK:n ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 julkaisemat ratkaisut saamelaiskäräjien vaaliluetteloon hyväksymistä koskevissa valitusasioissa ovat tällaisia viimeaikaisia ratkaisuja.

Asettamispäätöksen mukaisesti toimikunnan työssä on myös otettu huomioon parafoitu Pohjoismaainen saamelaissopimus sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva yleissopimus (ILO 169 –sopimus). Toimikunta asetettiin ajalle 1.12.2020-15.5.2021.

Toimikunnan puheenjohtajana nimettiin oikeusministeriön kansliapäällikkö *Pekka Timonen* sekä Suomen Sosialidemokraattinen puolue r.p.:n jäseneksi *Raimo Piirainen* (varalla Mikkel Näkkäläjärvi), Suomen Keskusta r.p.:n jäseneksi *Juha Joonas* (varalla Eeva-Maria Maijala), Vihreä liitto r.p.:n jäseneksi *Jenni Pitko* (varalla Mirka Soinikoski), Vasemmistoliitto r.p.:n jäseneksi *Veronika Honkasalo* (varalla Anni-Sofia Niittyvuopio), Suomen ruotsalainen kansanpuolue r.p.:n jäseneksi *Eva Biaudet* (varalla Mats Löfström) sekä saamelaiskäräjien nimeämiksi edustajiksi *Tuomas Aslak Juuso* (varalla Juha-Petteri Alakorva), *Anne Nuorgam* (varalla Anni Koivisto), *Pirita Näkkäläjärvi* (varalla Veikko Feodoroff), *Martin Scheinin* (varalla Piia Nuorgam) ja *Kalle Varis* (varalla Sarita Kämäräinen). Toimikunnan pysyviksi asiantuntijoiksi nimettiin osastopäällikkö, ylijohtaja *Johanna Suurpää* oikeusministeriöstä ja saamelaiskäräjien osalta OTM *Siiri Jomppanen*. Toimikunnan sihteereinä toimivat neuvottelevat virkamiehet *Yrsa Nyman* ja *Johanna Hautakorpi* oikeusministeriöstä.

Toimikunta on pitänyt yhteensä 10 kokousta ja järjestänyt kaksi yhteiskokousta saamelaiskäräjien ja eduskuntapuolueiden yhteistyöverkoston kanssa. Toimikunta kuuli 15.2.2021 Tiina Sanila-Aikiota sekä Sámi Árvvut ry:n puheenjohtajaa Petra Magga Varsia ja Klemetti Näkkäläjärveä YK:n ihmisoikeuskomitean päätösten johdosta. Toimikunta järjesti 15.3.2021 kuulemistilaisuuden, jossa kuultiin ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus ja kulttuuriministeriön edustajia 9 §:stä. Lisäksi toimikunta tarjosi seuraaville tahoille mahdollisuuden toimittaa kirjallinen lausunto: Kolttien kyläkokous, Inarinsaamelaiset ry / Anarâšah rs, Kulttuuriyhdistys Aanaar Sämmiliih ry, Inarinsaamen kielen yhdistys / Anarâškielâ servi, Saamelaisneuvosto sekä Suomen saamelaisten keskusjärjestö. Toimikunnan käytössä on lisäksi ollut saamelaiskäräjälain muuttamista esivalmistelevan työryhmän muistio (<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM002:00/2020>) sekä edellisellä hallituskaudella asiassa saadut lausunnot. Toimikunta on työssään hyödyntänyt YK:n ihmisoikeusneuvoston alaisen neuvoa-antavan asiantuntijamekanismin (EMRIP) neuvoa-antavia kommentteja.

Toimikunta on laatinut ehdotuksen saamelaiskäräjälain kokonaisuudistukseksi. Toimikunta antaa ehdotuksensa hallituksen esityksen muodossa. Toimikunnan työn perustaksi on

asettamispäätöksessä esitetyn mukaisesti tarkoituksenmukaisilta osin otettu viime hallituskaudella toimineen toimikunnan antama mietintö (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160993>).

Ehdotukseen liittyy toimikunnan jäsen Juha Joonan eriävä mielipide.

Saatuaan mietintönsä valmiiksi toimikunta luovuttaa sen kunnioittavasti oikeusministeriölle.

Helsingissä 11 päivänä toukokuuta 2021

Kansliapäällikkö Pekka Timonen
Oikeusministeriö

Raimo Piirainen
Suomen Sosialidemokraattinen puolue r.p.

Juha Joonas
Suomen Keskusta r.p.

Jenni Pitko
Vihreä liitto r.p.

Veronika Honkasalo
Vasemmistoliitto r.p.

Eva Biaudet
Suomen ruotsalainen kansanpuolue r.p.

Tuomas Aslak Juuso
Saamelaiskäräjät

Anne Nuorgam
Saamelaiskäräjät

Pirita Näkkäläjärvi
Saamelaiskäräjät

Martin Scheinin
Saamelaiskäräjät

Kalle Varis
Saamelaiskäräjät

Asiantuntijat:
Johanna Suurpää
Osastopäällikkö, ylijohdaja, oikeusministeriö

OTM Siiri Jomppanen
Saamelaiskäräjät

Sihteerit:
Yrsa Nyman
Neuvotteleva virkamies, oikeusministeriö

Johanna Hautakorpi
Neuvotteleva virkamies, oikeusministeriö

TIIVISTELMÄ

Saamelaiskäräjälain muutosta valmisteleva toimikunta asetettiin ajalle 1.12.2020-15.5.2021. Toimikunnan puheenjohtajana toimi oikeusministeriön kansliapäällikkö Pekka Timonen, ja toimikunnassa on ollut saamelaiskäräjien ja hallituspuolueiden edustajat. Ennen toimikunnan asettamista oikeusministeriö neuvotteli saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesti saamelaiskäräjien kanssa.

Saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevan toimikunnan työn perustana ovat olleet perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus sekä muu oikeuden ja kansainvälisen oikeuden kehitys sekä viimeaikaiset ratkaisut. YK:n ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 julkaisemat ratkaisut saamelaiskäräjien vaaliluettelon hyväksymistä koskevissa valitusasioissa ovat tällaisia tärkeitä viimeaikaisia ratkaisuja. Asettamispäätöksen mukaan työssä otetaan huomioon myös parafoitu Pohjoismainen saamelaissopimus sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen (ILO 169 -sopimus).

Toimikunnan tehtävänä on ollut valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjistä annettuun lakiin. Toimikunnan työn perustaksi on tarkoituksenmukaisilta osin otettu viime hallituskaudella toimineen toimikunnan antama mietintö (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160993>). Saamelaiskäräjälain muuttamista esivalmistelevan työryhmän muistio ja asiassa saadut lausunnot löytyvät hankkeen sivulta <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM002:00/2020>.

Toimikunta kuuli 15.2.2021 Tiina Sanila-Aikiota sekä Sámi Árvvut ry:n puheenjohtajaa Petra Magga Varsia ja Klemetti Näkkäläjärveä YK:n ihmisoikeuskomitean päätösten johdosta. Toimikunta järjesti 15.3.2021 kuulemistilaisuuden, jossa kuultiin ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus ja kulttuuriministeriön edustajia 9 §:stä. Lisäksi toimikunta tarjosi seuraaville tahoille mahdollisuuden toimittaa kirjallinen lausunto: Kolttien kyläkokous, Inarinsaamelaiset ry / Anarâšah rs, Kulttuuriyhdistys Aanaar Sämmiliih ry, Inarinsaamen kielen yhdistys / Anarâškielâ servi, Saamelaisneuvosto sekä Suomen saamelaisten keskusjärjestö. Toimikunnan käytössä on lisäksi ollut esivalmistelevan työryhmän keräämät lausunnot sekä edellisellä hallituskaudella saadut lausunnot. Toimikunta on työssään hyödyntänyt YK:n ihmisoikeusneuvoston alaisen neuvoa-antavan asiantuntijamekanismin (EMRIP) neuvoa-antavia kommentteja. Kuultavien näkemykset sekä 3 §:n että 9 §:n osalta jakautuivat.

Ehdotettujen muutosten tavoitteena on edistää saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä parantaa saamelaisten kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä. Lisäksi tavoitteena on korjata nykytilanne erityisesti YK:n ihmisoikeuskomitean edellyttämällä tavalla. Ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 julkaisemien ratkaisujen mukaan Suomi on loukannut kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskevaa yleissopimusta saamelaiskäräjien vaaliluettelon hyväksymistä koskevissa valitusasioissa. Komitea korosti KP-sopimuksesta Suomelle seuraavaa velvollisuutta tarkistaa erityisesti lain 3

§:ää eli niin sanottua saamelaismääritelmää asiointilan korjaamiseksi ja toteuttaa kaikki tarvittavat toimet estääkseen vastaavat oikeudenloukkaukset jatkossa. Komitea painotti saamelaisten itsemääräämisoikeutta asemansa ja yhteisönsä jäsenyyden osalta. Tämän vuoksi toimikunta muun muassa ehdottaa, että saamelaiskäräjälain 3 §:n vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset uudistetaan ja saamelaiskäräjien vaaliluettelo kootaan uudelleen seuraaviin saamelaiskäräjävaaleihin valmistauduttaessa voimassa olevan lain pohjalta. Arvioitaessa esityksen suhdetta perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ensisijaisena arvioinnin perusteena on perustuslain 22 §:n säännös, jonka mukaan julkisen vallan – siis myös lainsäätäjän – on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Toimikunnan jäsen Juha Joonas on jättänyt eriävän mielipiteen. Muilta osin mietintö on yksimielinen. Toimikunnan ehdotusten toteutuessa Suomen lainsäädännön arvioidaan tulevan sopusointuun kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa ja ottavan huomioon kansainvälisen oikeuden tasolla viime vuosikymmeninä tapahtuneen kehityksen.

Saamelaiskäräjälakia on pyritty uudistamaan jo aiemmilla hallituskausilla. Hallitusohjelman mukaan jatketaan työtä saamelaiskäräjälain uudistamiseksi. Hallitusohjelman mukaan hallitus kunnioittaa ja edistää kaikkien saamelaisten ja saamelaistryhmien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista ottaen huomioon kansainväliset sopimukset.

Keskeiset ehdotukset

Vaaliluetteloon merkitsemisen kriteerit, vaaliluettelon laatiminen ja muutoksenhaku

Oikeutta äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa koskevaa saamelaisen määritelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että kysymys olisi nimenomaan henkilön merkitsemisestä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, eli oikeudesta äänestää ja oikeudesta asettua ehdolle saamelaiskäräjien vaaleissa. Pykälässä ei määriteltäisi, ketä on pidettävä ylipäänsä saamelaisena. Saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana itse määrittää, kuka on saamelainen, eli niin sanottua ryhmäidentifikaatiota ehdotetaan vahvistettavaksi uudistamalla vaaliluetteloon merkitsemisen objektiivisia edellytyksiä saamelaiskäräjien hyväksymällä tavalla. Vaaliluetteloon ottamisen kriteerejä laajennettaisiin ulottamalla lain pääasiallinen eli niin sanottu kielikriteeri yhtä sukupolvea kauemmas menneisyyteen. Kielikriteerin ulottaminen neljanteen polveen vastaa parafoituun pohjoismaiseen saamelaissopimukseen sisältämiä yhteispohjoismaisia kriteerejä äänestysluetteloon ottamisesta. Samalla pykälästä poistettaisiin erimielisyyttä ja epäselvyyttä aiheuttanut niin sanottu lappalaiskriteeri. Vaaliluettelo laadittaisiin uudestaan uusittujen vaaliluetteloon merkitsemisen kriteereiden pohjalta.

Ehdotukset vaalilautakunnan kokoonpanon laajentamisesta sekä uuden itsenäisen, riippumattoman ja saamelaiskäräjien ehdotuksesta nimetyn muutoksenhakulautakunnan perustamisesta osaltaan vahvistaisivat saamelaisten itsemääräämisoikeutta, jokaisen yksilön oikeusturva samalla suojaten. Uusi muutoksenhakulautakunta toimisi ensimmäisenä muutoksenhakuasteena vaaliluettelo

koskevista asioissa. Lautakunnan päätöksistä haettaisiin muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta, jos siihen myönnetään valituslupa.

Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite

Säännöstä viranomaisten neuvotteluelvoitteesta ehdotetaan uudistettavaksi yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteeksi. Veloitteen menettelyvaatimuksista sekä saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta viranomaisten toiminnassa säädettäisiin tarkemmin. Laissa säädettäisiin muun muassa viranomaisten toimenpiteitä koskevasta saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta. Sääntelyn tarkoituksena on täyttää niin sanotun vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen asettamat vaatimukset.

Saamelaiskäräjien vaalit

Saamelaiskäräjien vaaleja koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi äänestämisen helpottamiseksi ja sujuvoittamiseksi. Vaalit toimitettaisiin edelleen postin välityksellä tai toimittamalla vaaliasiakirjat vaalilautakunnan ilmoittamaan paikkaan, joka voisi olla esimerkiksi eri paikkakunnilla kiertävä vaalibussi. Vaaliasiakirjat voisi toimittaa itse tai valtuuttaa toisen henkilön palauttamaan ne. Jatkossa järjestettäisiin aina myös vaalipäivän äänestys jokaisessa saamelaisalueen kunnassa, jossa olisi vähintään yksi äänestyspaikka.

Muut ehdotukset

Lisäksi toimikunta ehdottaa, että lain tarkoituksypykälään lisättäisiin viittaus saamelaisten itsemääräämisoikeuteen, ja että saamelaiskäräjien toimivaltasäännöstä kehitetään. Saamelaiskäräjien kertomus ehdotetaan jatkossa annettavaksi suoraan eduskunnalle.

Saamelaiskäräjien tehtäviä, organisaatiota ja toimintaa koskevat asetuksenantovaltuudet ehdotetaan poistettaviksi ja sääntely toteutettavaksi lailla ja saamelaiskäräjien työjärjestyksellä. Kaksisataa viisikymmentä viimeksi toimitetuissa saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutettua saamelaista voisi jatkossa tehdä aloitteen saamelaiskäräjille sen tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Saamelaiskäräjälain joiltakin osin jo vanhentuneeksi käynyttä sääntelyä ehdotetaan myös muutoin nykyaikaistettavaksi. Tämä koskee erityisesti lain kirjanpitoa ja tilintarkastusta koskevia säännöksiä. Saamelaiskäräjät ehdotetaan lisättäväksi rikoslain virkarikoksia koskevaan sääntelyyn.

TIIVISTELMÄ POHJOISSAAMEKSI

ČOAHKKÁIGEASSU

Sámediggelága nuppástusa válmmaštallan doaibmagoddi áhahuvvui áigái 1.12.2020-15.5.2021. Doaibmagotti sátnedoieheadjin doaimmai vuoigatvuodaministeriija kansliijahoavda Pekka Timonen, ja doaibmagottis leamašan sámedikki ja ráđđehusbellodagaid ovddasteaddjit. Ovdal doaibmagotti ásaheami vuoigatvuodaministeriija ráđđádalai sámediggelága 9 §:a mielde sámedikkiin.

Sámediggelága nuppástusa válmmaštallan doaibmagotti barggu vuodđun leamašan olmmošvuoigatvuodát ja earát vuodđolága ásahan geatnegasvuodát, Suoma čatnan riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodasoahpamušat, ON:id eamiálbmogiid rivttiid julggaštus sihke eará rievtti ja riikkaidgaskasaš rievtti ovdáneapmi ja mañimuš áiggiid čovdosat. ON:id olmmošvuoigatvuodakomitea 1.2.2019 almmustahtán čovdosat sámedikki válgalogahallamii dohkkeheami guoskevaš váiddaáššis leat dákkár mañimuš áiggiid čovdosat. Ásahanmearrádusa mielde barggus váldo vuhtii maiddái paraferejuvvon Davviriikkaid sámesoahpamuš ja iehčanas riikkaid eami- ja čeardaálbmogiid guoskevaš oppalašsoahpamuš (ILO 169 -soahpamuš).

Doaibmagotti bargun leamašan válmmaštallat dárbbaslaš nuppástusaid sámedikkis addojuvvon lánkkii. Doaibmagotti barggu vuodđun lea vuogálaš osiid bokte váldon mannan ráđđehusbajis doaibman doaibmagotti addán smiehtamuš (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160993>). Sámediggelága nuppástuhttima ovdaválmmaštallama bargojoavkku muittuhančála ja áššis addojuvvon cealkámušat leat fidnu siidduin <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM002:00/2020>).

Doaibmagoddi gulai 15.2.2021 Tiina Sanila-Aikio sihke Sámi Árvvut rs sátnedoieheadji Petra Magga-Vars ja Klemetti Näkkäljärvi ON:id olmmošvuoigatvuodakomitea mearrádusaid vuodul. Doaibmagoddi ordnii 15.3.2021 gullandilálašvuoda, mas gulle birasministeriija, eana- ja meahccedoalministeriija, bargo- ja ealáhusministeriija, sosiála- ja dearvvašvuodaministeriija ja oahpahus- ja kulturministeriija ovddasteaddjiid 9 §:s. Lassin doaibmagoddi fálaí čuovvovaš beliide vejolašvuoda doaimmahit girjjálaš cealkámuša: Nuortalaččaid siidačoahkkin, Anarâšah rs, Kultursearvi Aanaar Sämmiliih ry, Anarâškielâ servi, Sámirádi ja Suoma sámiid guovddášsearvi. Doaibmagotti anus leat lassin leamašan ovdaválmmaštallama bargojoavkku čoaggán cealkámušat ja ovddit ráđđehusbajis ožžojuvvon cealkámušat. Doaibmagoddi lea barggustis ávkkástallan ON:id olmmošvuoigatvuodakomitea vuollásaš ráđđeaddi áššedovdimekanismma (EMRIP) ráđđeaddi kommeanttaid. Gullanvuollásaččaid oainnut sihke 3 §:a ja 9 §:a bokte juohkašuvve.

Evttohuvvon nuppástusaid mihttomearrin lea ovddidit sámiid iešmearridanrievtti ollašuvvama sihke buoridit sámiid gielas ja kultuvrras guoskevaš iešhálddašeami ja sámedikki doaibmaevttuid. Lassin mihttomearrin lea divvut dáládili eandalii ON:id olmmošvuoigatvuodakomitea gáibidan vugiin. Olmmošvuoigatvuodakomitea 1.2.2019 almmustahtán čovdosiid mielde Suopma lea loavkidan siviila ja politihkalaš rivttiid guoskevaš

oppalašsoahpamuša sámedikki válgalogahallamii dohkkeheami guoskevaš váiddaáššiin. Komitea deattuhii SP-soahpamušas Suoma čuvvon geatnegasvuođa dárkkistit lága 3 §:a dahjege nu gohčoduvvon sápmelašmeroštallama áššedili divvuma dihtii, ollašuhttit buot dárbbášlaš doaimmaid eastadan dihte dávisteaddji loavkidemiid boahttevuodas. Komitea deattuhii sámiid iešmearridanrievtti sajádagas ja servošis lahttuvuođa dáfus. Dán dihtii doaibmagoddi earret eará evttoha, ahte sámediggelága 3 §:a válgalogahallamii merkema gáibádusat ođasmahttojuvvojit ja sámedikki válgalogahallan čohkkejuvvo ođđasit čuovvovaš sámediggeválggaide ráhkkanettiin fámus lean lága vuodul.

Árvvoštaladettiin evttohusa gaskavuođa vuodđoláhkii ja riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodasoahpamušaide vuosttas saji árvvoštallama vuodđun lea vuodđolága 22 §:a njuolggadus, man mielde almmolaš váldi – maiddá lánkaaddi – galgá dorvvastit vuodđovuoigatvuodaid ja olmmošvuoigatvuodaid ollašuvvama.

Doaibmagotti lahttu Juha Joonas lea guodđán sierraoavila doaibmagotti evttohan 3 §:ii. Eará osiid buohta smiehttamuš lea ovttamielat. Doaibmagotti evttohusaid ollašuvadettiin Suoma lánkaásaheami árvvoštallat šaddat soabalašvuhit riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodaiguin ja váldit vuhtii ovdáneami riikkaidgaskasaš rievtti dásis, mii lea dáhpáhuvvan mannan jahkelogiin.

Sámediggelága leat figgan ođasmahttit jo ovddit ráđdehusbajiin. Ráđdehusprográmma mielde joatkit barggu sámediggelága ođasmahttima ovdi. Ráđdehusprográmma mielde ráđdehus gudnejahtá ja ovddida buot sápmelaččaid ja sámejoavkkuid gielalaš ja kultuvrralaš rivttiid ollašuvvama riikkaidgaskasaš soahpamušaid vuhtii váldimiin.

Guovddáš evttohusat

Válgalogahallamii merkema kritearat, válgalogahallama gárvvisteapmi ja nuppástusohcan

Vuoigatvuohta jienastit sámediggeválggain guoskevaš sápmelašmeroštallama evttohit nuppástuhttit nu, ahte sáhka lea namalassii olbmo merkemis sámedikki válgalogahallamii, nappo rievttis jienastit ja rievttis álgit evttohassan sámedikki válggain. Paragráfas ii meroštallošii, gii galgá oppalohká adnojuvvo sápmelažžan. Sámiid rievtti eamiálbmogin ieš meroštallat, gii lea sápmelaš, dahjege nu gohčoduvvon joavkoidentifikašuvvna evttohat nannejuvvot go ođasmahttit válgalogahallamii merkema objektiivvalaš eavttuid sámedikki dohkkehan vugiin.

Válgalogahallamii váldima kritearat viiddiduvvošedje nu, ahte olahuvvo váldoáššálaš dahjege nu gohčoduvvon giellakriteara ovttasohkavuolva guhkkelebbui vássán áigái. Giellakriteara olaheapmi njealját bulvii vástida paraferujuvvon davviriikalaš sámesoahpamuša sisttisoallan oktasaš davviriikalaš kritearaid jienastanlohkui váldimis. Seammás paragráfas jávkaduvvo riiddu ja eahpečielggasvuođa bohciidan nu gohčoduvvon lappalaškriteara. Válgalogahallan gárvvistuvvošii ođđasit ođasmahttin válgalogahallama merkema kritearaid vuodul.

Evttohusat válgalávdegotti čoakkádusa viiddideamis sihke ođđa iehčanas, sorjjasmeahttun ja sámedikki evttohusa vuodul nammaduvvon nuppástusohcanlávdegotti vuodđudeamis bealiteaset nanosmahtášedje sámiid iešmearridanrievtti, juohkehačča riektedorvvu seammás suddjedettiin.

Ođđa nuppástusohcanlávdegoddi doaimmašii vuosttas nuppástusohcandássin válgalogahallama guoskevaš áššiin. Lávdegotti mearrádusain ohccojuvvošii nuppástus alimus hálddahusrievttis, jus váiddalohpi dasa mieđihuvvo.

Ovttasdoaibman- ja ráđđádallangeatnegasvuohta

Njuolggadusa virgeoapmahaččaid ráđđádallangeatnegasvuođas evttohuvo nuppástuhttot ovttasdoaibman- ja ráđđádallangeatnegasvuohtan. Geatnegasvuođa meannudangáibádusain ja sámiid rivttiid vuhtii váldimis virgeoapmahaččaid doaimmain ásahuvvošii dárkileappot. Lágas ásahuvvošii earret eará virgeoapmahaččaid doaibmajuid guoskevaš sáme kultuvrra heajudahttingildosis. Njuolggadusaid mihttomearrin lea deavdit nu gohčoduvvon friddja ja dihtui vuodđuduvvan ovddalgihtii miehtama prinsihpa ásahan gáibádusaid.

Sámedikki válggat

Sámedikki válggaid guoskevaš njuolggadusaid evttohat dárkkistuvvot jienasteami álkidahttima dihtii ja njuovžilin dahkamii. Válggat doaimmahuvvojit ain poastta bokte dahje doaimmahemiin válgaáššegirjjiid válgalávdegotti almmuhan báikái, mii sáhtašii leat ovdamearkan eará báikegottiin johtán válgabusse. Válgaáššegirjjiid sáhtašii doaimmahit ieš dahje fápmudit nuppi olbmo máhcahit daid. Boahhtevuođas ordnejuvvošii álo maiddá válgabeaivvi jienasteapmi juohke sáme guovllu gielddas, gos livččii unnimustá okta jienastanbáiki.

Eará evttohusat

Lassin doaibmagoddi evttoha, ahte lága dárkkohusparagráfii lasihuvvošii čujuheapmi sámiid iešmearridanriektái, ja ahte sámedikki doaibmaváldenjuolggadus ovddiduvvošii.

Sámedikki muitalus evttohuvo boahhtevuođas addojuvvot njuolga riikkabeivviide. Sámedikki doaimmaid, organisašuvnna ja doaimma guoskevaš ásahusaddinfápmudusaid evttohat jávkaduvvot ja ásaheapmi ollašuhthtojuvvošii lágain ja sámedikki bargoortnegiin. Guoktečuođi vihttalogi mañimus doaimmahuvvon válggain jietnavuoigadahtton sápmelačča sáhtašedje boahhtevuođas dahkat álgaga sámediggái dan doaimmaide gullevaš áššis.

Sámediggelága muhtun osiin jo boarásmuvvan njuolggadusaid evttohat maiddá dahkkot ođđaáigásažžan. Dát guoská eandalii lága rehketoalu ja rehketoalodárkkisteami guoskevaš njuolggadusaid. Sámediggi evttohuvo lasihuvvot rihkuslága virgerihkkosiid guoskevaš heiveheapmái.

TIIVISTELMÄ INARINSAAMEKSI

ČUÁKÁNKIÄSU

Sämitiggelaavâ nubásmitem valmâstellee toimâkodde asâttui äigipajan 1.12.2020-15.5.2021. Toimâkode saavâjođetteijen toomâi riehtiministeriö kansliahovdâ Pekka Timonen, já toimâkoddeest láá lamaš sämitige já haldâttâspiäláduvâi ovdâsteijeeh. Ovdil toimâkode asâtem riehtiministeriö ráđádâlâi sämitiggelaavâ 9 § miäldásávt sämitiggijn.

Sämitiggelaavâ nubásmitem valmâstellee toimâkode pargo vuáđustâssân láá lamaš vuáđuvuoigâdvuodâh já eres vuáđudemlaavâ asâtem kenigâsvuodâh, Suomâ čannee aalmugijkoskâsih olmošvuoigâdvuotâsopâmušah, OA algâaalmugij vuoigâdvuodâi julgâštus sehe rievti já aalmugijkoskâsii rievti eres ovdánem sehe kieskâd adelum čuávduseh. OA olmošvuoigâdvuotâkomitea 1.2.2019 olgosadelem čuávduseh sämitige valjâluvâttâlmân tuhitmân kyeskee vaidâlemaašijn láá tágáreh teháliih kieskâd adelum čuávduseh. Asâtemmiärádâs miäldásávt pargoost váldoo huámmášumán meid parafistum Tave-eennâmlâš sâmisopâmuš já jiečânâs enâmij algâ- já hiäimuaalmugáid kyeskee almossopâmuš (ILO 169 - sopâmuš).

Toimâkode pargon lii lamaš valmâštállâđ tárbulijd nubástusâid sämitiggeest adelum laahân. Toimâkode pargo vuáđđun lii hiäivulij osij uáinust valdum moonnâm haldâttâspaje ääigi toimâm toimâkode adelem smiettâmuš (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160993>). Sämitiggelaavâ nubásmitem ovdâvalmâstellee pargojuávhu muštottemčaalâ já ääšist finnejum ciälkkámušah kávnnoje haavâ siijđoin <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM002:00/2020>).

Toimâkodde kuulâi 15.2.2021 Tiina Sanila-Aikio sehe Sámi Árvvut rs saavâjođetteijee Petra Magga Vars já Klemetti Näkkäljärvi OA olmošvuoigâdvuotâkomitea miärádâsâi keežild. Toimâkodde ornij 15.3.2021 kuullâmtilálâšvuodâ, mast tot kuulâi pirâsministeriö, eennâm- já meccituáluministeriö, pargo- já iälâttâsministeriö, sosiaal- já tiervâsvuotâministeriö sehe máttááttâs- já kulttuurministeriö ovdâsteijeeid 9 §:st. Ton lasseen toimâkodde faalâi čuávuáid táhhoid máhđulâšvuodâ toimâttiđ kirjâlii ciälkkámuš: Nuorttâlij sijdâčuákkim, Anarâšah rs, Kulttuurovtâstus Aanaar Sâmmiliih rs, Anarâškielâ servi rs, Sâmirääđi sehe Suomâ sâmmilij kuávdâšornijdâh. Toimâkode kiävtust lii ton lasseen lamaš ovdâvalmâstellee pargojuávhu čuággim ciälkkámušah sehe oovdeb haldâttâspaje ääigi finnejum ciälkkámušah. Toimâkodde lii jieijâs pargoost ávhástállâm OA olmošvuoigâdvuotârääđi vuálâsii rávvejeijee äššitobdemekanism (EMRIP) rávvejeijee kommentijguin. Kuullâmnáál ulmui uáinuh sehe 3 § já 9 § uásild juáhâsii.

Iävtuttum nubástusâi ulmen lii ovdediđ sâmmilij jiešmeridemvuoigâdvuodâ olâšume sehe pyerediđ sâmmilij jieijâs kielân já kulttuurân kyeskee jiešhaldâšem já sämitige toimâmmáhđulâšvuodâid. Ton lasseen ulmen lii tivvood táálâá tile eromâšávt OA olmošvuoigâdvuotâkomitea vátámuš miäldásávt. Olmošvuoigâdvuotâkomitea 1.2.2019 olgosadelem čuávdusij miel Suomâ lii luávkám aalmugvuoigâdvuodâid já poolitlijd

voigâdvoođaid kyeskee almosopâmuš sämitige valjâluvâttâlmân tuhhitmân kyeskee vaidâlemaašijn. Komitea tiäduttij AP-sopâmuš keežild Suomân šaddee kenigâsvuođâ tärhistid eromâšávt laavâ 3 § adai nuuvt kočodum sämmilâšmiäruštállâm ašij tile tivvoo vâras já olâšuttid puoh tárbulijd tooimâid, vâi siämmáálágán voigâdvoođai luávkkáameh iä tábâhtuuččii puátteevuođâst. Komitea tiäduttij sämmilij jiešmeridemvoigâdvoođâ merhâšume jieijâs sajattâhân já siärvâduv jeessânvuotân. Tondiet toimâkode iärrâs lasseen iävtut, et sämitiggelaavâ 3 § valjâluvâttâlmân merkkim iävtuh uđâduvvojev já sämitige valjâluvâttállâm ráhtoo uđđâsist čuávuváid sämitigge valjâid rahtâdâttâm ohtâvuođâst vyeimist leijee laavâ vuáduld. Ko ärvuštálloo, mii lii iävtuttâs koskâvuotâ vuádulemlaahân já aalmugijkoskâsijd olmoošvoigâdvootâsopâmuššâid, te vuosâsajasâžžân ärvuštállâm vuádustâssân lii vuádulemlaavâ 22 § njuolgâdus, mon miel almos vâldi – adai meid lahâasâtteijee – kalga turvid vuáduvvoigâdvoođai já olmoošvoigâdvoođai olâšume.

Toimâkode jeessân Juha Joonâ lii kuáđđâm sierâuáivil toimâkode iävtuttem 3 §:n. Eres osij smiettâmâš lii oovtâmielâlâš. Ärvuštállâm miel jis toimâkode iävtuttâs olâšuvâ, te Suomâ laahâ šadda oohânsopâvâžžân aalmugijkoskâsij olmoošvoigâdvootâsopâmušâiguin já váldâ huámmâšumân aalmugijkoskâsii rievti tääsist majemui iheluvij ääigi tábâhtum ovdânem. Sämitiggelaahâ keččâlui uđâduđ jo oovdeb haldâttâspojij ääigi. Haldâttâsohjelm miel pargo sämitiggelaavâ uđâdem vâras juátkoo. Haldâttâsohjelm miel haldâttâs kunnijât já oovded puoh sämmilij já sämijuávhui kielâlij já kulttuurlij voigâdvoođai olâšume vâldimâin huámmâšumân aalmugijkoskâsijd sopâmušâid.

Kuávdâš iävtuttâsah

Valjâluvâttâlmân merkkim kritereh, valjâluvâttállâm ráhtim já nubâstus uuccâm

Iävtuttuvvoo, et voigâdvootân jienâstid sämitige vaaljâin kyeskee sämmilii miäruštállâm nubâsmittoo tienuuvt, et koččâmuš ličij nomâlâsân ulmuu merkkiimist sämitige valjâluvâttâlmân, adai voigâdvoođâst jienâstid já voigâdvoođâst älgid iävtukkâssân sämitige vaaljâin. Ceehist ij miäruštálluuččii, kiäm ubâlâsân kalga anneeđ sämmilâžžân. Iävtuttuvvoo, et sämmilij voigâdvoođâ algâaalmugin jieš miäruštállâđ, kii lii sämmilâš, adai nuuvt kočodum juávkkuidentifikaatio, nanoduuččij uđâsmitmâin valjâluvâttâlmân merkkim objektivilid iävtuid sämitige tuhhiitem vuovvijn. Valjâluvâttâlmân vâldim kritereh vijđeduuččii nuuvt, et laavâ kuávdâš adai nuuvt kočodum kielâkriiteer ulâtčičij oovtâ suhâpuolvâ olgolâá moonnâm ááigán. Kielâkriiteer ulâtem niäljâd puolvân västid parafistum tave-eennâmlii sämisopâmuš siskeldem ohtsâstave-eennâmlijd kriterijd jienâstemluvâttâlmân vâldimist. Siämmâst ceehist meddâlistuuččij sierâ uáivilijd já epičielgâsvuođâ tovâttâm nuuvt kočodum lappalâškriiteer. Valjâluvâttállâm rahtuuččij uđđâsist uđâdum valjâluvâttâlmân merkkejum kriterij vuáduld.

Iävtuttâsah valjâlvâdikode čokkiittâs vijđedmist sehe uđđâ jiečânâs, sorjomettum já sämitige iävtuttâs vuáduld nomâttum nubâstusuuccâmlâvdikode vuáđđudmist jieijâs uásild nanodiččii sämmilij jiešmeridemvoigâdvoođâ, já siämmâst suojâliččii juáhhâá riehtitorvo. Uđđâ nubâstusuuccâmlâvdikodde toimâččij vuossâmužžân nubâstusuuccâmtäassin valjâluvâttâlmân

kyeskee aašijn. Lävdi kode miäradâsâin puávtáččij uuccâđ nubástus alemuu haldâttâhrievtist, jis toos miedettuvvoo vaidâlemlope.

Oovtâsttoimâm- já ráđádâllâmkenigâsvuotâ

Iävtuttuvvoo, et njuolgâdus virgeomâháá ráđádâllâmkenigâsvuodâst udâsmittoo oovtâsttoimâm- já ráđádâllâmkenigâsvuottân. Kenigâsvuodâ monâttâllâmvatámâšâin sehe sämmilij vuoigâdvuodâi huámmášumán vâldimist virgeomâhái tooimâst asâttuuččij târhibeht. Laavâst asâttuuččij iärrás lasseen virgeomâhái toimáid kyeskee sämikulttuur hiäjusmittemkiäldust. Heiviittâllâm ulmen lii tevdid nuuvt kočodum rijjá já tiätun vuáđuduvvee munemietâmâš vuáđujurduu miäldâsijd vátámâšâid.

Sämitige vaaljah

Iävtuttuvvoo, et sämitige valjáid kyeskee njuolgâdusah târhistuvvojeh, vâi jienâstem ličij älkkeb já njebžilub. Vaaljah toimâttuuččii ain-uv poostâ peht tâi tooimâtmáin valjááššikiirjijd valjälävdikode almottem sajan, mii puávtáččij lede ovdâmerkkân jieškõde-uv päikkikõddeest jottee valjâbussi. Valjááššikiirjijd puávtáččij toimâttiđ jieš tâi valduuttiđ nube ulmuu macâttiđ taid. Puátteevuodâst uärnejuuččij ain meid valjâpeeivi jienâstem jyehi sämikuávlv kieldâst, kost ličij ucemustáá ohtâ jienâstemsaje.

Eres iävtuttâsah

Ton lasseen toimâkõdde iävtut, et laavâ ulmeciäkân lasettuuččij čujottâs sämmilij jiešmeridemvuoigâdvuotân, já et sämitige toimâvâldinjuolgâdus ovdeduvvoo.

Iävtuttuvvoo, et sämitige muštâlus adeluvvoo puátteevuodâst njuolgist ovdâskoodán. Iävtuttuvvoo, et sämitige pargoid, organisaation já toimáid kyeskee asâttâsadelemvâldi meddâlistoo já heiviittâllâm olášuttoo lavvâin já sämitige pargo-oornigáin. Kyehtičyeđe vittlov sämmilâžžâd, kiäin lâi jienâstemvuoigâdvuotâ majemustáá toimâttum sämitigevaaljâin, puávtáččii puátteevuodâst toohâđ alguu sämitiigán ton pargoid kyeskee ääšist.

Iävtuttuvvoo meid, et sämitiggelaavâ motomij osij jo puárâsmâm heiviittâllâm peividuuččij taan ááigán sopâvâžžân. Taat kuáská eromâšávt laavâ reekkigtuálun já tilitäärhistmân kyeskee njuolgâdusâid. Iävtuttuvvoo, et sämitigge lasettuvvoo rikoslaavâ virgerikosáid kyeskee heiviittâlmân.

TIIVISTELMÄ KOLTANSAAMEKSI

VUÄNÕS

Sää'mte'gglää'jj muttâz valmštõlli taimmkå'dd šiõtteš äigga 1.12.2020-15.5.2021. Taimmkå'dd saaggjää'dtee'jen tääimi vuõiggâdvoõttministeria kansliajää'dteei Pekka Timonen, da taimmkå'ddest liâ leämmaž sää'mtee'gğ da halltõspeällõõggi ee'ttkeei. Ouddâl taimmkå'dd šiõtteem vuõiggâdvoõttministeria sagstõõli sää'mte'gglää'jj 9 § meâldlânji sää'mti'gğin.

Sää'mte'gglää'jj muttâz valmštõõli taimmkå'dd tuâj vuâđđan liâ leämmaž vuâđđvuõiggâdvoõđ da jee'res vuâđđlää'jj šiõtteem õõlgtõõzz, Lää'ddjânnam čõõni meeraikõskksa ooumažvuõiggâdvoõttuâppmõõžž, ÕM alggmeerai vuõiggâdvoõdi čõõdtõs di jee'res vuõiggâdvoõđ da meeraikõskksa vuõiggâdvoõđ oudâsviikkmõš di mõõnniäiggsa rä'tkkummuž. ÕM ooumažvuõiggâdvoõttkomitea 1.2.2019 õlmstâ'ttem rä'tkkummuž sää'mtee'gğ vaal-logstõ'kk priimm' mõõžž kuõskki läittamaa'sšin liâ näkam tää'rkes mõõnniäiggsa rä'tkkummuž. Šiõtteemtu'mmstõõgg mie'ldd tuâjast vää'ldet lokku še parafõsttum Tâ'vvjânnmallaš sää'msuâppmõš di jiõččnaž jânnmi alggmeer- da rooddmeeraid kuõskki õõlmâs-suâppmõõžž (ILO 169 -suâppmõš).

Taimmkå'dd tuâjjan lij leämmaž valmštõõllâd taarblaž muttâz Sää'mte'gğest uvddum läkka. Taimmkå'dd tuâj vuâđđan lij mie'rrmeâldlain vue'zzin valddum mââimõs halltõspâ'jest taimmjâm taimmkå'dd u'vddem smiõtdõk (<https://õõlmtõõzz.riikksuâvtõs.fi/handle/10024/160993>). Sää'mte'gglää'jj muttmõõžžâst ouddvalmštõõli tuâjjâ'rttel mooštas da ää'sšest vuâžžum ciâlkâlm käunn'je ha'ñkkõõzz seeidast (<https://vuõiggâdvoõttministeria.fi/ha'ñkkõs?tiõtt=OM002:00/2020>).

Taimmkå'dd kuuli 15.2.2021 Tiina Sanila-Aikio di SámiÁrvvut rõ saaggjää'dteei Petra Magga Vars da Klemetti Näkkäljärvi ÕM ooumažvuõiggâdvoõttkomitea tu'mmstõõggi diõtt. Taimmkå'dd riâžži 15.3.2021 kuullâmpoodd, ko'st ku'lleš pirrõsministeria, mädd- da meä'cctäällministeria, tuâjj- da jie'llemvue'kkministeria, sosiaal- da tiõrvâsvuõttministeria di mätt'tõs da kulttuurministeria ee'ttkee'jid 9 §:st. Lää'ssen taimmkå'dd ta'rjjii täid vuâ'ssbeä'lid vuei'tlvažvuõđ tääimted keerjlaž ciâlkâlm: Saa'mi siidsääbbar, Anaarsä'mmla rõ / Anarâšah rs, Kulttuurõhttõs AanarSämmiliih rõ, Aanarsää'm kiõl õhttõs/ Anarâškielâservi, Sää'msuâvtõs di Lää'ddjânnam sä'mmlai kõõskõsorganisaatio. Taimmkå'dd âannmõõžžâst lij lââ'ssen leämmaž ouddvalmštõõli tuâjjâ'rttel noorrâm ciâlkâlm di õõu'dab halltõspâ'jest vuâžžum ciâlkâlm. Taimmkå'dd lij tuâjstes äu'kkääm ÕM ooumažvuõiggâdvoõttuâvtõõzz vuâla vuâ'ppõõzz-uu'di ä'sstobddimekaniism (EMRIP) vuâ'ppõõzz-uu'di kommee'ntid. Kuull'ji vuâinlmõõžž di 3 § gu 9 § vue'zzest juâkkjõ'vve.

E'tkkuum muttsi täävtõssân lij õõu'deed sä'mmlai jiõččmie'rreemvuõiggâdvoõđ teâuddjummuž di pue'reed sä'mmlai kiõlâs da kulttuu'res kuõskki jiõččvaaldâšm da sää'mtee'gğ taimmjemõudldõõzzid. Lää'ssen täävtõssân lij teevvad ânn'jõžvue'kk jeä'rben ÕM ooumažvuõiggâdvoõttkomitea õuddem naa'lin. Ooumažvuõiggâdvoõttkomitea 1.2.2019

õlmstõttum rä'tkkummši mie'ldd Lää'ddjânnam lij neu'rrääm siviilvuõiggâdvuõdid da poliittlaž vuõiggâdvuõdid kuõskki õõlmâs-suâppmõõžž sää'mtee'ğğ vaal-logstõ'kke priimm' mōõžž kuõskki läittamaa'ššin. hyväksymistä koskevissa valitusasioissa. Komitea teä'ddii KP suâppmõõžžâst Lää'ddjânnma seu'rrjeei õõlgtēmvuõd tää'rksted jeä'rben lää'jj 3 §:ff le'be nu't sarnnum sää'm-meä'rtee'lm sââ'j teevmõššân čõõdted puk taarbšeei tää'imid cõggâd va'stteei vuõiggâdvuõdneu'rnummuž juâtkast. Komitea teä'ddii sä'mmlai jiõččmie'rreemvuõiggâdvuõd sââ'jes da õhttsažkää'ddes vuâzzlažvuõd vue'zzest. Tān diõtt taimmkā'dd jeä'rbi mie'ldd e'tkkad, što sää'mte'ğğlää'jj 3 § vaal-logstõ'kke mie'rkkummuž õudldõõzz oodeet da sää'mtee'ğğ vaal-logstõk noorāt o'ddest puõ'tti sää'mte'ğğvaalid valmštõõleen viõggâst āarrai lää'jj vuâdald. Ärvtõõleen čuâjtõõzz kōskkvuõd vuâdldäkkä da meerkōskksaid ooumažvuõiggâdvuõttuâppmõõžžid vuõss-sâjjsi'žžen ärvvtõõllmõõžž vuâdđan lij vuâdđlää'jj 22 § šeâttmõš, koon mie'ldd õõlmâs vää'ld – â'te še lää'jjšiotteei – älgg staanād vuâdđvuõiggâdvuõdi da ooumažvuõiggâdvuõdi teâuddjummuš.

Tāimmkā'dd vuâzzlaž Juha Joonā lij kuâdđam čornēei jurddi taimmkā'dd e'tkķeem 3 §:ffe. Jee'res vue'zzin smiõtlđõk lij õõutmiõllsaž. Tāimmkā'dd e'tkkõõzzi teâuddjeen Lää'ddjânnam lää'jjšiottummuž ärvvtõõlāt pue'ttem tää'sstiādu meeraikōskksai ooumažvuõiggâdvuõttuâppmõõžžin da vā'lddem lokku meeraikōskksa vuõiggâdvuõd tää'zzest mōõnni lāāi ee'kken šõddām oudâsviikkmõõžž

Sää'mte'ğğlää'jj lij kiččlõttum oodeed ju'n äāi'jbi halltõspõõ'jin. Halltõsprograamm mie'ldd jue'tket tuāj sää'mte'ğğlää'jj oodummsen. Halltõsprograamm mie'ldd halltõs āānn āārvast da õõu'dad puki sä'mmlai da sää'mjoouki kiõl'laž da kulttuursaž vuõiggâdvuõdi teâuddjummuž vää'ldēe'l lokku meeraikōskksa suâppmõõžž.

Kōskksa e'tkkõõžž

Vaal-logstõ'kke mie'rkkummuž kritee'r, vaal-logstõõgg raajjmõš da muuttâsoocâm

Vuõiggâdvuõd jiõnsted sää'mtee'ğğ vaalin kuõskki sä'mmlaž meä'rtee'lm e'tkķeet mu'ttemnalla nu't, što kōõččmõš le'čči nu'tt-i oummu mie'rkkummšest sää'mtee'ğğ vaal-logstõ'kke, le'be vuõiggâdvuõdâst jiõnsted da vuõiggâdvuõdâst ä'lğged ee'tkķee'jen sää'mtee'ğğ vaalin. Paragraaffâst jeät meärtõõlči, ķeān älgg āā'nned takainalla sä'mmli'žžen. Sä'mmlai vuõiggâdvuõd alggmeeran jiõčč meä'rteed, ķii lij sä'mmlaž, le'be nu't sarnnum joukkidentifikaatio e'tkķeet raavummsen oodee'l vaal-logstõ'kke mie'rkkummuž objektiivlaid õudldõõzzid sää'mtee'ğğ priimee'l naa'lin. Vaal-logstõ'kke vālddmõõžž kritee'rid veiddne'čed vuällāâ'ttee'l lää'jj vuei'vvääššlaž le'be nu't sarnnum kiõllkritee'r õõut puõlvvõõgg ougla mōõnniāigga. Kiõllkritee'r vuällāttmõš neelljad puõ'lvve va'sttad parafõsttum tā'vvjānnmallša sää'msuâppmõ'šše se'st õõnn'jid õhttsaž tā'vvjānnmallāž kritee'rid jiõnstemlogstõ'kke vālddmõõžžâst. Seāmma paragraaffâst jaukke'češ jee'resmiõllsažvuõd da pannse'lvvtemvuõd tuejjeem nu't sarnnum lapplažkritee'r. Vaal-logstõk raajjčeš o'ddest ooduum vaal-logstõ'kke mie'rkkummuž kritee'ri vuâdald.

E'tkkõõzz vaal-lu'vddkää'dd norrõõzz veidnummšest di odd̄ jiõccna, soorčte'mes da sää'mtee'ğğ e'tkkõõzzâst nõõmeem muuttâsooccâmlu'vddkää'dd alttumšest vue'zzstes ra'vve'če sâ'mmlai jiõccmie'rreemvuõiggâdvuõđ, juõ'kk̄ persoan vuõiggâdvuõttstaan seammaääi'j suõjee'l. Odd̄ muuttâsooccâmlu'vddkää'dd taimmje'či vuõssmõsân muuttâsooccâmtää'zzen vaal-logstõõgg kuõskki aa'sšin. Lu'vddkää'dd tu'mmstõõgggin oo33češ muttâz ââ'lmõs vaaldšemvuõiggsest, jõs tõõzz miõđât lâittamlää'pp.

Õhttsažtaimmjem- da sagstõõllâmõõlgtõs

Šeättmõõžž ve'rğgnii'kk̄i sagstõõllâmõõlgtõõzzâst e'tkkeet oodeemnalla õhttsažtaimmjem- da sagstõõllâmõõlgtõõssân. Õõlgtõõzz mõõntõõllâmõõlgtummšin di sâ'mmlai vuõiggâdvuõđi lokku vâlddmõõžžâst ve'rğgnii'kk̄i taimmjumšest šiõtte'češ tää'rķben. Lää'jjest šiõtte'češ jeä'rbi mie'ldd ve'rğgnii'kk̄i tääimid kuõskki sää'mkulttuur hue'neemkiõlddjest. Šiõttõõllmõõžž miârktõõssân lij tiuddeed nu't sarnnum friij da -tiõttu vuâđđõõvi ouddmiâsttmõõžž vuâđđjurddi šiõtteem kaibbtõõzz.

Sää'mtee'ğğ vaal

Sää'mtee'ğğ vaalid kuõskki šeättmõõžžid e'tkkeet vuâppâmnalla jiõnstummuž hiâlpitem diõtt da soljvâ'ttem diõtt. Vaal tääimteš õõudâs pãã'št pããi'k le'be tääimte'e'l vaalã'sšškee'rj vaal-lu'vddkää'dd i'lmitem pãikka, kãã'tt vuãitci lee'd ouddmiârkkân jee'reš pãi'kk̄-kãã'ddest joo'tti vaalbuss. Vaalã'sšškee'rj vuãitci tääimted jiõcc le'be dovernã'stted nuu'bb oummu maaccted tõid. Juãtkast rie'sšes pãi še vaalpeei'v jiõnstummuš juõ'kk̄ sää'mvuu'd kãã'ddest, ko'st le'cci uu'ccmõsân õhtt jiõnstempãi'kk̄.

Jee'reš e'tkkõõzz

Lãã'ssen taimmkã'dd e'tkkad, što læã'jj miârktõõsparagra'ffe læã'zzte'češ çuãjtõs sã'mmlai jiõccmie'rreemvuõiggâdvuõ'tte, da što sää'mtee'ğğ taimmvã'lddšeättmõõžž viiggât õõudâs.

Sää'mtee'ğğ çiõlgtõs e'tkkeet juãtkast u'vddemnalla vuõi'ğğgest ee'ttik-kãdda. Sää'mtee'ğğ tuãjaid, organisaatiod da taimmjummuž kuõskki asetõõzzu'vddemvã'lddvuõđ e'tkkeet jaukkeemnalla da šiõttõõllmõš çõõđtemnalla læã'jgin da sää'mtee'ğğ tuãjriãššmõõžžâst. Kue'httçue'd vittlo mããimõsân tääimtem sää'mte'ğğvãalin jiõnnvuõiggâdvuõttnee'kk̄ sã'mmla vuãitci juãtkast tuejjeed alttõõzz sää'mteğga tõn tuejjeem kuulli äã'sšest.

Sää'mte'ğğlãã'jj kooi-ne vue'zzin ju'n vuãmnam šiõttõõllmõõžž e'tkkeet še muđoi ân'jõžnalla oõdeed. Tãt kuãskk jeä'rben læã'jj kee'rjtuõ'll'jõõzz da tiilltãã'rķstem kuõskki šeättmõõžžid. Sää'mte'ğğ e'tkkeet læã'zztemnalla reãkkõõslãã'jj ve'rğgreãkkõõzzid kuõskki šiõttõõllmõ'sše.

TIIVISTELMÄ RUOTSIKSI

SAMMANDRAG

En kommitté som bereder en ändring av sametingslagen tillsattes för tiden 1.12.2020–15.5.2021. Ordförande för kommitté var justitieministeriets kanslichef Pekka Timonen, och i kommittén har ingått företrädare för sametinget och regeringspartierna. Innan kommittén tillsattes förhandlade justitieministeriet i enlighet med 9 § i sametingslagen med sametinget.

Grunden för arbetet i den kommitté som bereder ändringen av sametingslagen är de grundläggande fri- och rättigheterna och övriga förpliktelser i grundlagen, internationella konventioner om mänskliga rättigheter som är förpliktande för Finland, FN:s deklaration om urfolkens rättigheter, den övriga utvecklingen av rätten och folkrätten samt de senaste avgörandena på området. De avgöranden som FN:s människorättskommitté publicerade den 1 februari 2019 angående besvärärenden som gäller antecknande i vallängden för sametinget är sådana viktiga avgöranden den senaste tiden. I enlighet med beslutet om tillsättande ska i arbetet också beaktas den paraferade nordiska samekonventionen och konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder (ILO:s konvention nr 169).

Kommitténs uppgift har varit att bereda behövliga ändringar i sametingslagen. Till grund för kommitténs arbete har till lämpliga delar tagits det betänkande som lämnades av den kommitté som var verksam under förra regeringsperioden (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160993>). En promemoria av den förberedande arbetsgrupp som beredde ändringar av sametingslagen och utlåtandena i ärendet finns på projektets webbplats (<https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM002:00/2020.>).

Kommittén hörde den 15 februari 2021 Tiina Sanila-Aikio och Petra Magga-Vars, ordförande för Sámi Árvvut ry, samt Klemetti Näkkäljärvi med anledning av besluten av FN:s människorättskommitté. Kommittén ordnade den 15 mars 2021 ett diskussionsmöte där företrädare för miljöministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, arbets- och näringsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet samt undervisnings- och kulturministeriet hördes angående 9 §. Dessutom erbjöd kommittén följande aktörer möjlighet att lämna ett skriftligt utlåtande: Skoltsamernas byastämma, Inarinsaamelaiset ry / Anarâšah rs, Kulttuuriyhdistys Aanaar Sämiliih ry, den enaresamiska språkföreningen Anarâškielâ servi ry, Samerådet samt Samernas Centralorganisation i Finland. Kommittén har dessutom haft tillgång till de utlåtanden som den förberedande arbetsgruppen fått in samt de utlåtanden som erhållits under föregående regeringsperiod. Kommittén har i sitt arbete utnyttjat de rådgivande kommentarerna från den rådgivande expertmekanismen (EMRIP), som är underställd FN:s råd för mänskliga rättigheter. De som hördes hade delade meningar om såväl 3 § som 9 §.

Syftet med de föreslagna ändringarna är att främja förverkligandet av samernas självbestämmanderätt samt förbättra ramarna för samernas språkliga och kulturella autonomi och för sametinget. Ett ytterligare syfte är att rätta till den nuvarande situationen särskilt på det sätt

som FN:s människorättskommitté förutsätter. Enligt de avgöranden som människorättskommittén publicerade den 1 februari 2019 har Finland brutit mot konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter i fråga om besvärssärenden som gäller antecknande i vallängden för sametinget. Människorättskommittén poängterade att Finland enligt MP-konventionen är skyldig att se över i synnerhet lagens 3 §, dvs. den s.k. definitionen av same för att rätta till situationen och vidta alla behövliga åtgärder för att förhindra motsvarande rättskränkningar i fortsättningen. Människorättskommittén framhöll samernas självbestämmanderätt med tanke på deras ställning och medlemskap i samesamfundet. Därför föreslår kommittén bland annat att förutsättningarna för antecknande i vallängden i 3 § i sametingslagen ska ses över och att vallängden för sametinget ska sammanställas på nytt vid förberedelserna inför följande sametingsval utifrån den gällande lagen. Vid bedömningen av propositionens förhållande till grundlagen och internationella människorättskonventioner är den primära grunden för bedömningen bestämmelsen i 22 § i grundlagen, enligt vilken det allmänna – alltså också lagstiftaren – ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Kommitténs medlem Juha Joonas har anmält avvikande mening. Till övriga delar är betänkandet samstämmt. Om kommitténs förslag genomförs bedöms den finska lagstiftningen överensstämma med internationella människorättskonventioner och beakta den utveckling som skett inom folkrätten under de senaste årtiondena.

Avsikten har varit att sametingslagen skulle ha reviderats redan under tidigare regeringsperioder. I enlighet med regeringsprogrammet fortsätter arbetet för att revidera sametingslagen. Enligt regeringsprogrammet respekterar och främjar regeringen förverkligandet av alla samers och samegruppers språkliga och kulturella rättigheter med beaktande av internationella fördrag.

De viktigaste förslagen

Kriterier för anteckning i vallängden, upprättande av vallängd och sökande av ändring

Det föreslås att definitionen av same ändras när det gäller rätten att rösta i valet till sametinget så att det uttryckligen är fråga om antecknande av en person i sametingets vallängd, dvs. rätten att rösta och rätten att ställa upp som kandidat i valet till sametinget. I paragrafen definieras inte vem som över huvud taget ska betraktas som same. Samernas rätt att som urfolk själva bestämma vem som är same, dvs. den s.k. gruppidentifikationen, föreslås bli stärkt genom att de objektiva förutsättningarna för anteckning i vallängden förnyas på ett sätt som sametinget godkänner. Kriterierna för anteckning i vallängden utvidgas genom att lagens huvudsakliga kriterium, dvs. det s.k. språkkriteriet, utsträcks längre än en generation tillbaka i tiden. Utsträckandet av språkkriteriet till den fjärde generationen motsvarar de samnordiska kriterier för upptagande i röstlängden som ingår i den paraferade nordiska samekonventionen. I paragrafen stryks samtidigt det s.k. lappkriteriet som orsakat meningsskiljaktigheter och oklarhet. Vallängden ska upprättas på nytt utifrån de nya kriterierna för anteckning i vallängden.

Förslagen om en utvidgning av valnämndens sammansättning och om inrättande av en ny självständig, oberoende besvärsnämnd som utnämns på förslag av sametinget bidrar till att stärka

samernas självbestämmanderätt, samtidigt som varje individs rättsskydd tryggas. Den nya besvärsnämnden ska vara första besvärinstans i ärenden som gäller vallängden. Ändring i nämndens beslut söks hos högsta förvaltningsdomstolen, om besvärstillstånd beviljas.

Samarbetskyldighet och förhandlingsplikt

Det föreslås att bestämmelsen om myndigheternas förhandlingsplikt revideras och görs till en samarbetskyldighet och förhandlingsplikt. Det föreskrivs närmare om förfarandekraven när det gäller samarbetskyldigheten och förhandlingsplikten samt om beaktandet av samernas rättigheter i myndigheternas verksamhet. I lagen föreslås bl.a. bestämmelser om förbud mot att genom myndigheternas åtgärder försvaga samekulturen. Syftet med regleringen är att uppfylla de krav som principen om ett fritt och informationsbaserat förhandssamtycke ställer.

Val till sametinget

Det föreslås att bestämmelserna om val till sametinget ses över för att göra det lättare och smidigare att rösta. Valet förrättas fortsättningsvis med anlitan av posten eller genom att valhandlingarna lämnas till en plats som valnämnden meddelat, vilken kan var t.ex. en valbuss som ambulerar på olika orter. Valhandlingarna kan lämnas in själv eller så kan en annan person befullmäktigas att returnera dem. I fortsättningen ska det också alltid ordnas röstning på valdagen i varje kommun inom sameområdet där det finns minst ett röstningsställe.

Övriga förslag

Vidare föreslår kommittén att det till paragrafen om lagens syfte fogas en hänvisning till samernas självbestämmanderätt och att bestämmelsen om sametingets behörighet utvecklas.

Det föreslås att sametingets berättelse i fortsättningen lämnas direkt till riksdagen. Det föreslås att bemyndigandena att utfärda förordning om sametingets uppgifter, organisation och verksamhet stryks, och att regleringen genomförs genom lag och genom sametingets arbetsordning. Tvåhundrafemtio samer som var röstberättigade vid det senaste sametingsvalet ska i fortsättningen kunna lägga fram initiativ för sametinget i ärenden som hör till tinget.

Det föreslås även att några delvis redan föråldrade bestämmelser i sametingslagen ska moderniseras också i övrigt. Detta gäller i synnerhet bestämmelserna om bokföring och revision. Det föreslås att sametinget fogas till regleringen om tjänstebrott i strafflagen.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi saamelaiskäräjistä annettua lakia ja rikoslakia. Saamelaiskäräjistä annetun lain tarkistamisen tavoitteena on suojella ja edistää saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä parantaa saamelaisten kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä. Esityksen tarkoituksena on toteuttaa YK:n ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 julkaisemat ratkaisut saamelaiskäräjien vaaliluettelon hyväksymistä koskevilla valitusasioissa. Ratkaisut liittyvät erityisesti lain 3 §:ään mutta komitea kehottaa Suomea myös laajemmin toteuttamaan tarvittavat toimet toteuttaakseen kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta seuraavan velvollisuuden estää vastaavat oikeudenloukkaukset jatkossa. Samalla komitea painotti saamelaisten itsemääräämisoikeutta määrätä asemastaan ja yhteisönsä jäsenyydestä. Esityksessä on kyse Suomen ratifioiman kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan vuoden 1966 yleissopimuksen, samoin kuin vuodelta 1965 olevan kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen asettamien velvoitteiden toteuttamisesta.

Viime vaalikausina on käynnistetty useita hankkeita saamelaiskäräjälain uudistamiseksi, joista osa on johtanut hallituksen esityksen asteelle. Tämä työ on jatkunut kuluvalle vaalikaudella, ja lain uudistaminen sisältyy hallitusohjelmaan. Sen mukaan hallitus kunnioittaa ja edistää kaikkien saamelaisten ja saamelaisryhmien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista ottaen huomioon kansainväliset sopimukset.

Saamelaisten itsemääräämisoikeutta ja saamelaiskäräjien itsehallinnollista asemaa korostetaan esityksessä. Lain tarkoituksykälään lisättäisiin viittaus saamelaisten itsemääräämisoikeuteen, ja saamelaiskäräjien toimivaltasäännöstä kehitetään. Saamelaiskäräjien kertomus ehdotetaan jatkossa annettavaksi suoraan eduskunnalle. Saamelaiskäräjien tehtäviä, organisaatiota ja toimintaa koskevat asetuksenantovaltuudet ehdotetaan poistettaviksi ja sääntely toteutettavaksi lailla ja saamelaiskäräjien työjärjestyksellä. Kaksisataaviisikymmentä äänioikeutettua saamelaista voisi jatkossa tehdä aloitteen saamelaiskäräjille sen tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Oikeutta äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa koskevaa saamelaisen määritelmäsäännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kysymys olisi nimenomaan henkilön merkitsemisestä saamelaiskäräjien vaaliluettelon, eli äänioikeudesta saamelaiskäräjien vaaleissa, ei siitä, ketä on pidettävä ylipäänsä saamelaisena. Saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana itse määrittää, kuka on saamelainen, eli niin sanottua ryhmäidentifikaatiota ehdotetaan vahvistettavaksi uudistamalla vaaliluettelon merkitsemisen objektiivisia edellytyksiä yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa laaditulla tavalla ja laajentamalla vaalilautakunnan kokoonpanoa. Objektiivisten edellytysten muotoilussa on huomioitu parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen yhteispohjoismainen määräys. Vaaliluettelon merkitsemistä koskevan asian muutoksenhakua uudistettaisiin siten, että ensimmäisenä varsinaisena muutoksenhakuasteena toimisi itsenäinen ja riippumaton muutoksenhakulautakunta. Sen päätöksistä haetaan muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta, jos tämä myöntää valitusluvan. Vaaliluettelo laadittaisiin uudestaan uusittujen vaaliluettelon hakeutumisen kriteereiden pohjalta.

Säännöstä viranomaisten neuvotteluelvoitteesta uudistetaan yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteeksi. Velvoitteen menettelyvaatimuksista sekä saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta säädettäisiin tarkemmin. Saamelaiskäräjälain joiltakin osin jo vanhentuneeksi käynnyttä sääntelyä ehdotetaan myös muutoin nykyaikaistettavaksi. Tämä koskee erityisesti lain kirjanpitoa ja tilintarkastusta koskevia säännöksiä. Saamelaiskäräjät ehdotetaan lisättäväksi rikoslain virkarikoksia koskevaan sääntelyyn.

Esityksen toteutuessa Suomen lainsäädännön arvioidaan tulevan sopusointuun kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa ja ottavan huomioon kansainvälisen oikeuden tasolla viime vuosikymmeninä tapahtuneen kehityksen. Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan keväällä 2022.

Sisällys

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	19
PERUSTELUT.....	23
1 ASIAN TAUSTA JA VALMISTELU	23
1.1 Tausta	23
1.2 Valmistelu.....	23
1.2.1 Hallituksen esitys 167/2014 vp ja perustuslakivaliokunnan mietintö 12/2014 vp .	23
1.2.2 Saamelaiskäräjälain muutosta valmisteleva toimikunta ja parlamentaarinen seurantaryhmä	25
1.2.3 Saamelaiskäräjälain muuttamista esivalmisteleva työryhmä ja saamelaiskäräjälain muutosta valmisteleva toimikunta.....	25
2 NYKYTILA JA SEN ARVIOINTI.....	26
<i>Perustuslaki sekä Suomea sitovat ihmisoikeusvelvoitteet.....</i>	26
<i>Saamelaiskäräjälaki.....</i>	32
<i>Saamelaiskäräjälain yleiset säännökset</i>	33
<i>Niin sanottu saamelaismääritelmä.....</i>	33
<i>Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta ja tehtävät</i>	42
<i>Saamelaisten edustaminen.....</i>	44
<i>Kertomus</i>	44
<i>Määrärahojen jakaminen</i>	44
<i>Neuvotteluelvoite</i>	45
<i>Saamelaiskäräjien toimielimet ja toiminta</i>	51
<i>Toimivallan siirto.....</i>	52
<i>Toimistot ja henkilöstö</i>	52
<i>Saamelaiskäräjien vaalit, vaalilautakunta ja vaaliluettelo</i>	53
<i>Ehdokasasettelu</i>	55
<i>Vaalitoimitus.....</i>	55
<i>Vaalien tuloksen määräytyminen</i>	56
<i>Muutoksenhaku</i>	57
<i>Kirjanpito ja tilintarkastus</i>	59
<i>Tarkemmat säännökset ja määräykset</i>	59
<i>Rikosoikeudellinen virkavastuu</i>	59
3 TAVOITTEET.....	59
4 EHDOTUKSET JA NIIDEN VAIKUTUKSET	61
4.1 Keskeiset ehdotukset	61
<i>Äänioikeus saamelaiskäräjävaaleissa.....</i>	61
<i>Vaalilautakunta ja muutoksenhakulautakunta.....</i>	61
<i>Äänestäminen.....</i>	62
<i>Saamelaiskäräjien toimivalta ja tehtävät</i>	63
<i>Aloiteoikeus</i>	63
<i>Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite sekä saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten toiminnassa</i>	63
<i>Saamelaiskäräjien toiminta</i>	64
<i>Virkavastuu.....</i>	64
4.2 Pääasialliset vaikutukset	64
4.2.1 Vaikutukset saamelaisten kollektiivisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumiseen	64

4.2.2	Vaikutukset yksilön asemaan	65
4.2.3	Vaikutukset saamelaiskäräjien asemaan ja toimintaan	66
4.2.4	Vaikutukset viranomaisten toimintaan	66
4.2.5	Vaikutukset eduskunnan toimintaan.....	67
4.2.6	Taloudelliset vaikutukset	67
5	MUUT TOTEUTTAMISVAIHTOEHDOT	71
5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	71
5.2	Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot.....	74
	<i>Ruotsi</i>	74
	<i>Norja</i>	75
6	LAUSUNTOPALAUTE	77
7	SÄÄNNÖSKOHTAISET PERUSTELUT	77
7.1	Laki saamelaiskäräjistä.....	77
	1 luku Yleiset säännökset	77
	2 luku Saamelaiskäräjien tehtävät	80
	3 luku Toimikausi, toimielimet ja toiminta	91
	3 a luku Kirjanpito ja tilintarkastus	94
	4 luku Saamelaiskäräjien vaalit	95
	6 luku Erinäiset säännökset	111
7.2	Rikoslaki.....	112
	40 luku Virkarikoksista	112
8	LAKIA ALEMMAN ASTEINEN SÄÄNTELY	112
9	VOIMAANTULO.....	113
10	TOIMEENPANO JA SEURANTA	113
11	SUHDE MUIHIN ESITYKSIIN	113
12	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	113
	LAKIEHDOTUKSET	125
	saamelaiskäräjistä annetun lain muuttamisesta.....	125
	rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta	143
	LIITTEET	144
	RINNAKKAISTEKSTIT	144
	saamelaiskäräjistä annetun lain muuttamisesta.....	144
	rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta	180
	SAAMELAISTEN KOTISEUTUALUEEN KARTTA	181

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Saamelaisilla on perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Perustuslain 17 §:n 3 momentissa saamelaisille turvataan oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Perustuslain säännökset muodostavat saamelaisten omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon perustan kansallisessa oikeudessa. Tarkemmin asiasta säädetään saamelaiskäräjistä annetulla lailla, jäljempänä saamelaiskäräjälaki, joka tuli voimaan 1. päivänä tammikuuta 1996.

Saamelaiskäräjälain säännökset ovat osittain vanhentuneita, ja säännösten toimivuudessa on havaittu ongelmia. Lakia on tämän vuoksi pyritty uudistamaan kahdella edeltävällä hallituskaudella. YK:n ihmisoikeuskomitea julkisti 1.2.2019 kaksi Suomea koskevaa ratkaisua saamelaiskäräjien vaaliluettelon hyväksymistä koskevista valitusasioissa (CCPR/C/124/D/2668/2015 ja CCPR/C/124/D/2950/2017). Ratkaisuissa todetaan Suomen loukanneen kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimuksen) 25 artiklaa (mm. vaalioikeudet) luettuna erikseen tai yhdessä 27 artiklan (vähemmistöjen oikeudet) kanssa ja tulkittuna kansojen itsemääräämisoikeutta koskevan 1 artiklan valossa. Komitea painotti ratkaisuisaan saamelaisten itsemääräämisoikeutta asemansa ja yhteisönsä jäsenyyden osalta. Komitea toteaa, että Suomen tulee arvioida uudelleen saamelaiskäräjistä annetun lain 3 § ja että Suomi on velvollinen toteuttamaan kaikki tarvittavat toimet estääkseen vastaavat oikeudenloukkaukset jatkossa. Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen noudattamista valvova YK:n rotusyrjinnän vastainen komitea on Suomen määräaikaiskertomuksia vuosina 2012 ja 2017 käsitellessään esittänyt vastaavia arvioita ja suosituksia kuin sittemmin saadut ihmisoikeuskomitean ratkaisut (CERD/C/FIN/CO/20-22 ja CERD/C/FIN/CO/23).

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman 10.12.2019 mukaan jatketaan työtä saamelaiskäräjälain uudistamiseksi. Hallitusohjelman mukaan hallitus kunnioittaa ja edistää kaikkien saamelaisten ja saamelaisryhmien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista ottaen huomioon kansainväliset sopimukset. Saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevan toimikunnan työn perustana ovat olleet perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus sekä muu oikeuden ja kansainvälisen oikeuden kehitys sekä viimeaikaiset ratkaisut. Asettamispäätöksen mukaan työssä otetaan huomioon myös parafoitu Pohjoismainen saamelaissopimus sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva yleissopimus (ILO 169 –sopimus).

1.2 Valmistelu

1.2.1 Hallituksen esitys 167/2014 vp ja perustuslakivaliokunnan mietintö 12/2014 vp

Oikeusministeriön toimeksiannosta laadittiin keväällä 2012 selvitys saamelaiskäräjälain muutostarpeista. Selvityksessä arvioitiin saamelaiskäräjälain nykyistä sääntelyä muun muassa saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutetun saamelaisen määritelmästä. Oikeusministeriö asetti 28.6.2012 työryhmän, jonka tehtävänä oli laaditun selvityksen ja saamelaiskäräjien alustavan kannanoton pohjalta selvittää saamelaiskäräjistä annetun lain muutostarpeita ja valmistella ehdotus lain tarkistamiseksi tarvittavilta osin. Työryhmä luovutti oikeusministeriölle mietintönsä 30.10.2013. Työryhmän mietinnön pohjalta laadittiin hallituksen esitys (HE

167/2014 vp), jota käsiteltiin eduskunnassa syysistuntokaudella 2014, mutta hallitus veti esityksensä pois maaliskuussa 2015.

Hallituksen esityksessä todetaan, että saamelaiskäräjälain sääntelyä saamelaisen määritelmästä voidaan pitää ongelmallisena ennen muuta siltä osin kuin kyse on maa-, veronkanto- tai henkikirjoihin tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi merkittyjen henkilöiden jälkeläisistä. Näissä asiakirjoissa on merkintöjä muistakin saamelaisten nykyisellä kotiseutualueella menneisyydessä asuneista ihmisistä kuin saamelaisista eikä asiakirjamerkintä sellaisenaan siten välttämättä osoita henkilön polveutuvan saamelaisesta suvusta. Esityksessä todetaan, että sääntelyä saamelaisen määritelmästä on aiheellista tarkistaa ja että myös saamelaisten ryhmähyväksynnän merkitykseen on tällöin kiinnitettävä huomiota.

Esityksessä ehdotettiin saamelaisen määritelmää tarkistettavaksi niin, että henkilöä ei pidettäisi saamelaisena pelkästään maa-, veronkanto- tai henkikirjamerkintöjen perusteella ja että määritelmässä toisaalta otettaisiin nykyistä paremmin huomioon saamelaisen alkuperäiskansan henkisen ja aineellisen kulttuurin monimuotoisuus.

Mietintövaliokuntana toiminut perustuslakivaliokunta totesi seuraavaa (PeVM 12/2014 vp): ”Valiokunta pitää korkeimman hallinto-oikeuden tapaan muun ohella itseidentifikaatiota ja asian kokonaisharkintaa sekä perus- ja ihmisoikeusmyönteistä tulkintaa tärkeinä. Valiokunta korostaa oikeusvarmuuden merkitystä ja pitää tärkeänä, että saamelaismääritelmään liittynyt epävarmuus poistuu. Valiokunta katsoo, että hallituksen esityksen mukainen 1 momentin 2 kohdan määritelmä, jossa edellytetään henkilön omaksuneen saamelaiskulttuurin sukusiteidensä kautta ja pitäneen siihen yhteyttä, olisi liian tulkinnanvarainen, kun otetaan huomioon myös saamelaiskulttuurin käsitteen epämääräisyys. Valiokunnan käsityksen mukaan ehdotettu uusi muotoilu voisi johtaa epävarmuuteen ja pykälän 2 momentti korostaisi liikaa ryhmäidentifikaatiota. Näistä syistä valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 3 §:ää ei muuteta, vaan pykälä säilyy nykyisessä muodossaan.” Edelleen perustuslakivaliokunta totesi pitävänsä tärkeänä, että saamelaismääritelmää sovellettaessa saamelaiskulttuurin moninaisuus otetaan aidosti huomioon ja huolehditaan kaikkiin saamelaisryhmiin kuuluvien oikeuksista.

Osa perustuslakivaliokunnan jäsenistä esitti vastalauseen edellä mainittuun perustuslakivaliokunnan mietinnössä esitettyyn ehdotukseen. Vastalauseessa tuodaan esille, että nykyllaissa oleva määritelmäsäännös on koko olemassaolonsa ajan synnyttänyt ristiriitoja ja soveltamisongelmia. Vastalauseessa esitetyn mukaisesti käytännössä sitä ei ole voitu lainkaan soveltaa sen sanamuodon mukaisesti. Edelleen vastalauseessa todetaan, että kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelimet ovat antaneet Suomelle useita suosituksia säännöksen muuttamisesta siten, että käytäntö ei olisi enää pelkän oikeuskäytännön varassa.

Vastalauseessa korostetaan sitä, että säännöstä yhteydenpidosta saamelaiskulttuuriin tulee tulkita niin, että siinä ei edellytetä yhteydenpidon katkeamattomuutta. Vastalauseessa ehdotettiin pykälään tätä tarkoittavaa täsmennystä. Edelleen vastalauseessa ehdotettiin 1 momentin 3 kohdasta poistettavaksi sanat ”tämän lain mukaan”, koska kohdan muotoilu vastaa pitkälti sitä, miten nykyistä säännöstä on viimeaikaisessa oikeuskäytännössä tulkittu. Myös säännöksen otsikkoa ehdotettiin muutettavaksi vastaamaan paremmin säännöksen sisältöä (”Saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutettu saamelainen”).

Perustuslakivaliokunta piti edellä esitetyn mukaisesti siis esitystä liian tulkinnanvaraisena ja ehdotti määritelmän säilyttämistä nykyisessä muodossaan. Hallitus päätti vetää esityksensä pois eduskunnalta, koska esitys sen muutetussa muodossaan ei enää vastannut sitä muotoilua, jonka saamelaiskäräjät oli hyväksynyt.

Perustuslakivaliokunnan kyseistä mietintöä on kritisoitu siitä, ettei valiokunta mainitse mitään saamelaisten itsehallinnosta alkuperäiskansana, saamelaisten itsemääräämisoikeudesta tai

saamelaiskärjälain 1 §:n mukaisesta lain tarkoituksesta (Heinämäki et al 2017. Saamelaisten oikeuksien toteutuminen: kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus), s. 152).

Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden osalta oikeustila ja Suomelle asettuvat velvoitteet ovat sittemmin huomattavasti selkeytyneet YK:n ihmisoikeuskomitean ja rotusyrjinnän vastaisen komitean ratkaisujen ja kannanottojen kautta.

1.2.2 Saamelaiskärjälain muutosta valmisteleva toimikunta ja parlamentaarinen seurantaryhmä

Oikeusministeriö asetti saamelaiskäräjien kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen marraskuussa 2017 saamelaiskärjälakitoimikunnan valmistelemaan esityksen saamelaiskärjälain muuttamisesta. OTT Pekka Hallbergin johtaman toimikunnan jäsenet olivat saamelaiskäräjien ja hallituspuolueiden edustajia. Toimikunnan työn tukemiseksi sekä oikea-aikaisen tiedonkulun varmistamiseksi oikeusministeriö asetti myös parlamentaarisen seurantaryhmän, johon kutsuttiin kaikkien eduskuntaryhmien sekä saamelaiskäräjien edustus. Saamelaiskärjälain muutosta valmistelevan toimikunnan mietintö julkaistiin kesällä 2018 (Oikeusministeriön julkaisu, 28/2018). Toimikunnan laatiman esitysluonnoksen mukaan laissa ei olisi jatkossa säädetty siitä, keitä on pidettävä saamelaisina, vaan ainoastaan saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkitsemisen edellytyksistä. Uudistettu kieliperusteinen määritelmä olisi tullut voimaan 1.1.2020. Saamelaiskärjälain uudistamista koskeneella esityksellä ei ollut kuitenkaan edellytyksiä edetä eduskuntaan, koska saamelaiskäräjien kokous hylkäsi esityksen 24.9.2018. Hylkäyksen kenties keskeisin syy oli ehdotettu siirtymäaika, eli se että seuraavissa vaaleissa olisi vielä voinut hakeutua vaaliluetteloon niin sanotulla lappalaisperusteella.

Asettamispäätöksen mukaisesti toimikunnan työn perustana olivat perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus. Lisäksi toimikunta on asettamispäätöksen mukaisesti ottanut huomioon myös parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen (ILO 169 –sopimus). Toimikunnan työn perustaksi otettiin tarkoituksenmukaisilta osin edellisellä hallituskaudella valmisteltu hallituksen esitys saamelaiskärjälain uudistamisesta (HE 167/2014 vp) ja toimikunta huomioi esityksessään perustuslakivaliokunnan vuonna 2014 esittämät näkemykset tästä esityksestä (PeVM 12/2014 vp).

Asian valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM077:00/2017>.

1.2.3 Saamelaiskärjälain muuttamista esivalmisteleva työryhmä ja saamelaiskärjälain muutosta valmisteleva toimikunta

Oikeusministeriö asetti 13.1.2020 työryhmän esivalmistelemaan saamelaiskärjälain muutosta valmistelevan toimikunnan työtä (VN/5875/2019-OM-3). Työryhmän keräämä tieto ja havainnot on koottu muistioon (VN/5875/2019-OM-15). Työryhmän toimikausi päättyi 31.3.2020.

Oikeusministeriö asetti 23.11.2020 saamelaiskäräjistä annetun lain muutosta valmistelevan toimikunnan toimikaudelle 1.12.2021-15.5.2020 (VN/5875/2019). Toimikunta koostui hallituspuolueiden ja saamelaiskäräjien edustajista sekä oikeusministeriön ja saamelaiskäräjien asiantuntijoista. Puheenjohtajana toimi oikeusministeriön kansliapäällikkö Pekka Timonen.

Toimikunnan asettamispäätöksen mukaan nykyisen lain säännökset ovat osittain vanhentuneita ja säännösten toimivuudessa on havaittu ongelmia. Asettamispäätöksessä viitataan muun muassa YK:n ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 julkaisemiin kahteen Suomea koskevaan

ratkaisuun saamelaiskäräjien vaaliluetteloon hyväksymistä koskevissa valitusasioissa (CCPR/C/124/D/2668/2015 ja CCPR/C/124/D/2950/2017). Toimikunnan tehtävänä on ollut valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjistä annettuun lakiin. Asettamispäätöksen mukaisesti toimikunnan työn perustana ovat olleet perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus (A/RES/61/295) sekä muu oikeuden ja kansainvälisen oikeuden kehitys ja viimeaikaiset ratkaisut. Lisäksi toimikunta on asettamispäätöksen mukaisesti ottanut huomioon parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen (ILO 169 –sopimus).

Toimikunnan työssä on myös huomioitu YK:n ihmisoikeusneuvoston alaisen neuvoo-antavan asiantuntija-mekanismin (EMRIP) antamat neuvoo-antavat kommentit. Toimikunta on myös päättänyt jatkaa edellisellä vaalikaudella toimineen saamelaiskäräjälain muutosta valmisteleman toimikunnan aloittamaa yhteistyötä EMRIP:n kanssa pyytämällä EMRIP:n kommentit lausuntokierroksen aikana toimikunnan ehdotuksiin 3 ja 9 §:ien osalta. Toimikunta otti tarkoituksenmukaisin osin huomioon viime hallituskaudella toimineen toimikunnan antaman mietinnön (Oikeusministeriön julkaisu, 28/2018). Toimikunta on järjestänyt kaksi keskustelua saamelaiskäräjien ja eduskuntapuolueiden yhteistyöryhmän kanssa. Lisäksi toimikunta on esitellyt ehdottamia muutoksia saamelaiskäräjien jäsenille.

Toimikunta kuuli 15.2.2021 Tiina Sanila-Aikiota sekä Sámi Árvvut ry:n puheenjohtajaa Petra Magga Varsia ja Klemetti Näkkäläjärveä YK:n ihmisoikeuskomitean päätösten johdosta. Toimikunta järjesti 15.3.2021 kuulemistilaisuuden eräille ministeriöille 9 §:stä. Lisäksi toimikunta tarjosi seuraaville tahoille mahdollisuuden toimittaa kirjallinen lausunto: Kolttien kyläkokous, Inarinsaamelaiset ry / Anarâšah rs, Kulttuuriyhdistys Aanaar Sämmiliih ry, Inarinsaamen kielen yhdistys / Anarâškielâ servi, Saamelaisneuvosto sekä Suomen saamelaisten keskusjärjestö. Toimikunnan käytössä on lisäksi ollut esivalmistelemaan työryhmän keräämät lausunnot sekä edellisellä hallituskaudella saadut lausunnot.

Toimikunnan laatima esitysluonnos lähetettiin lausunnolle X.X.2021. Lausuntoja pyydettiin XXX...

Asian valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM002:00/2020>.

2 Nykytila ja sen arviointi

Perustuslaki sekä Suomea sitovat ihmisoikeusvelvoitteet

Saamelaisten oikeuksien perusta on heidän perustuslaillinen asemansa alkuperäiskansana. Saamelaisilla on perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään.

Saamelaisten kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon käsite kytkeytyy perustuslain 17 §:n 3 momentin perusoikeussäännökseen, jonka kansainvälisoikeudellinen tausta on KP-sopimuksen 27 artiklassa soveltamiskäytäntöineen. Perustuslainsäännöksen mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Säännös turvaa saamelaisten aseman alkuperäiskansana siihen liittyvine kansainvälisistä sopimuksista ilmenevine oikeuksineen (HE 309/1993 vp, s. 65, HE 248/1994 vp). Kulttuuri ymmärretään säännöksessä laajana käsitteenä. Säännös ei rajoitu ainoastaan kielellisten oikeuksien turvaamiseen ja kehittämiseen, vaan se ulottuu laajemmin turvaamaan saamelaisten kulttuurimuotoa, johon kuuluvat saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, kalastus,

metsästys (HE 309/1993 vp, s. 65), keräily ja käsityöt (Duodji), myös niiden nykyaikaisissa harjoittamismuodoissa.

Saamelaisille alkuperäiskansana turvattu perusoikeus harjoittaa ja ylläpitää kieltään ja kulttuuriaan sisältää itsessään ajatuksen siitä, että saamelaiset saavat itse määrätä näistä asioista ja ohjata niiden tulevaa kehitystä (HE 248/1994 vp). YK:n ihmisoikeuskomitea on liittänyt alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden käsitteen paitsi KP-sopimuksen 1 artiklaan myös perustuslain 17 §:n 3 momentin esikuvana olevaan saman sopimuksen 27 artiklaan. Perustuslain 17 §:n 3 momentin säännös velvoittaa julkista valtaa myös turvaamaan siinä tarkoitettujen ryhmien oman kielen ja kulttuurin kehittämistä. Siten perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen vaatii julkiselta vallalta myös aktiivisia toimenpiteitä (HE 309/1993 vp).

Edellä mainittujen oikeuksien lisäksi saamelaisia koskevat myös vähemmistöoikeudet sekä yleiset, kaikkia kansalaisia koskevat oikeudet. Saamelaisten perustuslaillinen asema maan ainoana alkuperäiskansana ja kansan yhteisölliset oikeudet saavat sisältönsä kansainvälisistä sopimuksista ilmenevistä oikeuksista. Tämä edellyttää saamelaiskäräjälain säätämisen jälkeen kansainvälisen oikeuden tasolla tapahtuneen alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta koskevan merkittävän kehityksen huomioonottamista saamelaiskäräjälakia ja sen soveltamista kehitettäessä.

Sekä perustuslain 17 §:n 3 momentissa että 121 §:n 4 momentissa esiintyy alkuperäiskansan käsite. Suomi on perustuslaissaan ja useissa kansainvälisissä yhteyksissä tunnustanut nimenomaan saamelaiset alkuperäiskansana, jonka perinteinen asuinalue ylittää valtiolliset rajat. Kansainvälinen oikeus ei sisällä alkuperäiskansan käsitteellistä määritelmää, vaikka sanaa jo vakiintuneesti käytetään monien ihmisoikeussopimusten soveltamisratkaisuissa. Suomen ratifioimista ihmisoikeussopimuksista yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59-60/1991) sisältää nimenomaisen maininnan alkuperäiskansoihin kuuluvista lapsista 30 artiklassa, jonka esikuvana yleisesti on ollut KP-sopimuksen 27 artikla. Alkuperäiskansan käsite esiintyy vuodelta 2007 olevassa YK:n yleiskokouksen ja myös Suomen hyväksymässä alkuperäiskansojen julistuksessa (A/RES/61/295) ja jo mainitussa ILO-sopimuksessa nro 169, jota Suomi ei ole toistaiseksi ratifioinut.

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimus nro 169 alkuperäis- ja heimokansoista ei sisällä alkuperäiskansan tai alkuperäiskansan jäsenen käsitelmää. Sellaisen sijasta sopimuksessa on sen soveltamisalaa koskeva määräys (1 artikla), joka sisältää kriteerejä tietyn yhteisön kohtelemiselle alkuperäis- tai heimokansana sopimusta sovellettaessa. Kriteerit ovat luonteeltaan kollektiivisia koskien sitä, millaiset ryhmät sopimusta sovellettaessa katsotaan joko heimokansoiksi (1.1.a artikla) tai alkuperäiskansoiksi (1.1.b artikla). Alkuperäiskansalle on sopimuskohdan mukaan ominaista historiallinen jatkumo tiettyä maata tai aluetta ennen nykyisen valtaväestön saapumista tai nykyisten valtiollisten rajojen vetämistä edeltäneestä väestöstä ja onnistuminen säilyttämään ainakin osa sosiaalisista, kulttuurisista ja poliittisista instituutioistaan. Kummassakin tapauksessa perustavaa merkitystä on myös sillä, pitääkö ryhmä itse itseään alkuperäis- tai heimokansana (1.2 artikla). ILO-sopimuksen soveltamisalanormi on korostetusti kollektiivinen, tarjoten perustan alkuperäis- tai heimokansoiksi katsottavien ryhmien identifioinnille ryhmän omaa kollektiivista itseymmärrystä kunnioittaen. Sopimus ei lainkaan sääntele alkuperäiskansaan kuulumisen yksilöllisiä kriteerejä. Suomen, Ruotsin, Norjan ja Venäjän valtioiden alueella asuva Saamen kansa täyttää ILO-sopimuksen 1.1.b ja 1.2 artiklojen mukaiset kriteerit, eli on siis alkuperäiskansa, joka on ennen nykyisten valtiorajojen muodostamista asuttanut tiettyä maantieteellistä aluetta. ILO-sopimuksen 1.1.b artiklan viittaus ”polveutumiseen” (*descent*) ei viittaa yksilöihin tai heidän biologiseen tai perintöoikeudelliseen sukupuuhunsa vaan väestön ja sen kulttuurin historialliseen jatkumoon. ILO-sopimus ei lainkaan sääntele alkuperäiskansaan kuulumisen ehtoja taikka niiden toteutumisen arviointia vaan korostaa ryhmän kollektiivista itseidentifikaatiota alkuperäiskansana (ks. jo mainittu 1.2 artikla).

ILO-sopimus vastaa ja edustaa alkuperäiskansan käsitteen yleisempää käyttöä kansainvälisessä oikeudessa. Käsite koskee omaleimaisten etnisten (siis historiallisten ja kulttuuristen) ryhmien tunnistamista niiden ylisukupolvisen elämänmuodon ja sosiaalisten instituutioiden omaleimaisuuden vuoksi, missä yhteydessä on keskeistä ryhmän suhde sen pitkään asuttaman alueen maahan ja luonnonvaroihin, erityisesti kyzeisiin luonnonolosuhteisiin perustuvien omaleimaisten elinkeinojen kautta. Kuten ILO-sopimuksessa, alkuperäisyydellä tarkoitetaan väestön ja sen kulttuurin läsnäoloa tietyllä alueella ennen nykyisen valtaväestön saapumista tai valtiollisten rajojen vetämistä. Kun ihmiset sittemmin ovat liikkuneet ja sekoittuneet historian saatossa, alkuperäiskansa on sekä menettänyt että vastaanottanut yksilöllisiä jäseniä (ja geenejä), mutta sen kulloinkin kokoonpano sosiaalisena yhteisönä on kantanut sen kulttuurisen perimän jälkipolville. Tähän kulttuurin ja elämänmuodon jatkumoon tai polveutumiseen myös ILO-sopimus viittaa 1.1.b artiklassaan. Kun alkuperäiskansat nykyisin tunnustetaan kansoiksi, niille kuuluu kansainvälisen oikeuden mukaan myös itsemääräämisoikeus. Itsemääräämisoikeuteen puolestaan sisältyy alkuperäiskansan oikeus päättää oman jäsenyytensä ehdoista. Kansainvälisissä sopimuksissa ja muissa asiakirjoissa valtiot ovat pidättyneet noiden ehtojen määrittelemisestä. ILO-sopimus nro 169 on vuodelta 1989, jolloin monet valtiot eivät vielä olleet valmiita sanallisesti tunnustamaan alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta. Sisällöltään sopimus on kuitenkin sopusoinnussa alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden kanssa ja toteuttaa sitä. Tämä koskee myös edellä tarkasteltua 1 artiklaa, jonka muotoilu kunnioittaa alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta, vaikka itse termiä ei siinä mainita. Virallisesti valtiot tunnustivat alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden kansainvälisellä tasolla lähes 30 vuotta myöhemmin, YK:n alkuperäiskansajulistuksessa vuodelta 2007. Sen 3-5 artiklat koskevat alkuperäiskansoille kollektiiveina kuuluvaa itsemääräämisoikeutta, ja sen 33 artiklassa valtiot tunnustavat alkuperäiskansojen oikeuden päättää oman jäsenyytensä ehdoista. Julistuksen 8 artiklassa valtioita kielletään pakkosulauttamasta alkuperäiskansoja tai niihin kuuluvia yksilöitä. Julistus ei sisällä määritelmiä alkuperäiskansasta tai alkuperäiskansaan kuuluvasta yksilöstä. Julistuksen 9 artiklan mukaan yksilön oikeus kuulua alkuperäiskansaan määräytyy alkuperäiskansan perinteiden ja tapojen mukaisesti. Edellä (jaksossa 1.2.3) mainituissa YK:n ihmisoikeuskomitean yksilövalitusasioissa antamissa Suomea koskevilla ratkaisulla KP-sopimuksen 25, 27 ja 1 artikloja soveltaessaan komitea nimenomaisesti viittasi ja tukeutui alkuperäiskansajulistuksen 33, 8 ja 9 artikloihin todetessaan Suomen loukanneen KP-sopimusta. Alkuperäiskansajulistus on siis omaksuttu oikeuslähteeksi Suomea oikeudellisesti sitovan valtiosopimuksen tulkinna.

YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus, SopS 7-8/1976) täytäntöönpanoa seuraava ihmisoikeuskomitea (Human Rights Committee) on luonut soveltamiskäytäntöä alkuperäiskansojen oikeuksista tulkitsemalla erityisesti yleissopimuksen 27 artiklaa. Artiklan mukaan niissä valtioissa, joissa on etnisiä (suomennoksessa ”kansallisia”), uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Artiklaa sovellettaessa alkuperäiskansoja käsitellään sen piiriin kuuluvina vähemmistöinä, ensisijaisesti etnisinä vähemmistöinä, joiden perinteinen elämäntapa saa suojaa sopimuskohdassa mainittuna kulttuurina. Alkuperäiskansat saattavat KP-sopimusta sovellettaessa lisäksi olla myös 27 artiklassa mainittuja uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä tai 1 artiklassa tarkoitettuja kansoja. Ihmisoikeuskomitea on 1990-luvulta lukien käsitellyt viisi Suomea koskevaa yksilövalitusta, joissa saamelaiset poronhoitajat ovat valittaneet metsänhakkuun, metsätien rakentamisen ja/tai kivenlouhinnan estävän heidän poronhoitoaan. Poronhoito osana saamelaisten perinteistä kulttuuria kuuluu artiklan soveltamisalaan. KP-sopimuksen 27 artiklaa ei ole katsottu riktun näissä tapauksissa, joskin yhdessä ratkaisuihin todettiin oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan 14 artiklan loukkaus.

Ihmisoikeuskomitean 27 artiklaa koskeva tulkinta voidaan kiteyttää kolmeen päähuomioon: 1. Neuvotteluvollisuus. Valtion viranomaisten tulee neuvotella saamelaisten kanssa suunnitelmistaan, jotka tulee tarvittaessa sopeuttaa 27 artiklan vaatimuksiin. 2. Kumulatiivinen arviointi. Valtion on otettava poronhoitoalueella samanaikaisesti tapahtuva eri viranomaisten toiminta kokonaisvaltaisesti huomioon. Alueella aikaisempien toimenpiteiden vaikutukset tulee ottaa kumulatiivisesti huomioon arvioitaessa vireillä olevan hankkeen vaikutuksia saamelaisten kulttuurinsa harjoittamisen mahdollisuuksiin. 3. Vaikutusten arviointi. Valtion on punnittava suunnitellun toiminnan hyvät ja huonot puolet. Yhtäältä on huomioitava vaikutukset poronhoitoon sekä toisaalta esimerkiksi työllistämiskysymykset ja tasa-arvo. Näin ollen esimerkiksi metsänhakuut eivät ole sellaisenaan saamelaisten oikeuksia loukkaavia, vaan valtio voi ottaa muun muassa työllisyysnäkökulmat huomioon, kunhan toiminnassa samalla pidetään huolta saamelaisten oikeuksista siten, ettei niitä loukata (ns. heikentämiskielto).

Ihmisoikeuskomitea julkisti 1.2.2019 kaksi Suomea koskevaa ratkaisua saamelaiskäräjien vaaliluetteloon hyväksymistä koskevissa valitusasioissa. Näiden edellä jo mainittujen ratkaisujen sisältö kuvataan tarkemmin alla esityksen sivuilla 17-18.

Vuonna 2021 YK:n ihmisoikeuskomitea on Suomelle antamissaan loppupäätelmissä KP-sopimuksen noudattamisesta kehottanut kiirehtimään saamelaiskäräjälain muuttamista, erityisesti lain 3 § ja 9 §:n osalta, ottaen huomioon vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate, tavoitteena kunnioittaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta (CCPR/C/FIN/CO/7, kohta 43).

YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaa yleissopimusta (SopS 67 ja 68/1986, CEDAW-sopimus) valvova YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean vuonna 2014 antamissa loppupäätelmissä komitea esitti huolensa saamelaisnaisten vähäisestä edustuksesta saamelaiskäräjillä ja muissa poliittisissa päätöksentekoaikavälissä.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/1991) on merkittävä saamelaislasten oikeuksien kannalta. Sopimusta valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea on vuonna 2011 Suomelle antamissaan loppupäätelmissään ja suosituksissa (CRC/C/FIN/CO/4) suosittanut ottamaan huomioon komitean yleiskommentin no. 11 (2009) alkuperäiskansojen lapsista ja heidän yleissopimuksen mukaisista oikeuksistaan (CRC/C/GC/11). Yleiskommentissa käsitellään muun muassa alkuperäiskansaan kuuluvien lasten näkemysten kunnioittamista ja oikeutta tulla kuulluksi.

YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevaa yleissopimusta (SopS 37/1970) valvova YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitean kannanotot ovat aiemmin aiheuttaneet epäselvyyttä saamelaiskäräjälain suhteen, mutta ovat vuodesta 2012 lähtien selkeytyneet YK:n ihmisoikeuskomitean tulkintalinjaa vastaavina. Asian taustalla on rotusyrjinnän vastaisen komitean vuonna 1990 hyväksymä yleissuositus nro 8, jossa komitea yleisesti korosti vähemmistöihin kuuluvien yksilöihin oikeutta itse päättää kuulumisestaan vähemmistöön, ellei vastasyitä ole. Sittenmin Suomen määräaikaiskertomuksia vuosina 2003 ja 2009 käsitellessään komitea lainasi yleissuositustaan korostaen yksilöllisen itseidentifikaation tärkeyttä, mikä osaltaan vaikutti korkeimman hallinto-oikeuden saamelaiskäräjälain 3 §:stä omaksuman tulkinnan muuttumiseen vuonna 2011. Vuosina 2012 ja 2017, taas Suomen määräaikaiskertomuksia käsitellessään, komitea on kuitenkin selkeyttänyt asiaa korostamalla ryhmän oikeutta päättää jäsenyytensä ehdoista, joihin kuuluvat vuoden 1990 yleissuosituksessa tarkoitettut vastasyt. Komitea totesi Suomelle vuonna 2012 antamissaan suosituksissa olevansa huolissaan siitä, että saamelaiskäräjillä on edelleen hyvin rajallisesti itsenäistä päätösvaltaa kulttuuri-itsehallinnon piiriin kuuluvissa asioissa. Komitea suosittaa, että Suomi kehittää saamelaiskäräjien päätäntävaltaa koskien saamelaisten asuttamien maa-alueiden ja luonnonresurssien käyttöä saamelaiskäräjälain tarkistamisen yhteydessä. Komitea myös suosittaa, että Suomi ryhtyy toimenpiteisiin saamelaisen poronhoitomallin turvaamiseksi.

Vuonna 2017 Suomelle antamissaan suosituksissa komitea esitti huolensa siitä, ettei saamelaisten oikeuksia perinteisiin maa-alueisiinsa ja uhanalaiseen perinteiseen kalastuselinkeinoonsa suojella riittävästi ja ettei saamelaisiin vaikuttavissa hallituksen toimitissa noudateta johdonmukaisesti vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta.

YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea toisti vuonna 2017 Suomelle antamissa päätelmissään alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan yleissuosituksensa nro 23 (1997) mukaisesti suosituksensa, että määriteltessään, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa, sopimusvaltion olisi annettava asianmukainen painoarvo saamelaisten itsemääräämisoikeudelle, joka liittyy heidän asemaansa Suomessa, heidän oikeudelleen määrätä omasta jäsenyydestään ja oikeudelleen siihen, ettei heitä pakkosulauteta (katso CERD/C/FIN/CO/20–22, kohta 12). Edelleen komitea toisti suosituksensa, että sopimusvaltion olisi löydettävä asianmukainen neuvotteluratkaisu kiistassa, joka koskee saamelaisten oikeuksia perinteisiin maa-alueisiinsa, myös tarkistamalla asiaa koskevan lainsäädäntönsä ja ottamalla huomioon ILO:n yleissopimuksen nro 169 itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoista (katso CERD/C/FIN/CO/20–22, kohta 13). Lisäksi komitea antoi suosituksia liittyen vapaaseen, tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen (free prior informed consent eli FPIC).

Biodiversiteettisopimuksen 8 (j) artiklan mukaan kunkin sopimuspuolen tulee mahdollisuuksien mukaan ja soveltuvin osin kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti kunnioittaa, suojella ja ylläpitää alkuperäiskansojen ja paikallisten yhteisöjen sellaista tietämystä, keksintöjä ja käytäntöä, joita sisältyy biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön kannalta merkityksellisiin perinteisiin elämänmuotoihin, sekä edistää ja laajentaa niiden soveltamista mainittujen yhteisöjen luvalla ja myötävaikutuksella sekä rohkaista tietämyksestä, keksinnöistä ja käytännöstä saadun hyödyn tasapuolista jakoa. Suomessa artikla 8 (j) koskee alkuperäiskansa saamelaisia. YK:n biodiversiteettisopimuksen osapuolikokous hyväksyi vuonna 2004 vapaaehtoiset Akwé: Kon-ohjeet osana sopimuksen toimeenpanoa. YK:n ilmastopuitesopimuksen alainen Pariisin sopimus tunnistaa alkuperäiskansojen oikeudet ja niiden huomioon ottamisen ja kunnioittamisen ilmastomuutosta käsittelevissä toimitissa sekä alkuperäiskansojen perinteisen tiedon ilmastomuutokseen sopeutumisen toimien perustana.

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia käsittelevä komitea, joka valvoo taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaa yleissopimusta (SopS 6/1976), hyväksyi vuonna 2014 loppupäätelmiä ja suosituksia (E/C.I2/CO/FIN6), joissa komitea muun muassa kehottaa Suomea hankkimaan saamelaisilta vapaan ja ennakkotietoon pohjautuvan suostumuksen ennen lupien myöntämistä yksityisyrityksille taloudelliseen toimintaan saamelaisyhteisöjen perinteisesti asuttamilla ja käyttämällä alueilla. Maaliskuussa 2021 antamissa loppupäätelmissään komitea vaati Suomea ryhtymään toimiin tapauksissa, joissa saamelaisten oikeuksia ylläpitää kulttuuriaan, elämäntapaansa ja perinteisiä elinkeinojaan on loukattu. Tältä osin komitea suosittelee, että Suomi arvioi näitä oikeuksia koskevan nykyisen lainsäädännön vaikutukset ja tekee tarvittavat muutokset muun muassa poronhoitolain uudistuksen yhteydessä. Lisäksi komitea vaatii Suomea vahvistamaan saamelaisten oikeudellista tunnustamista alkuperäiskansaksi sekä oikeudellisia ja menettelyllisiä takeita saamelaisten vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen hankkimisesta kansainvälisten vaatimusten mukaisesti. Komitea myös kehottaa Suomea jouduttamaan ILO:n itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen nro 169 ratifiointia. Komitea kehottaa Suomea perehtymään komitean yleiskommenttiin nro 21 (2009) jokaisen oikeudesta osallistua kulttuurielämään.

Kansainvälinen työjärjestö (ILO) on vuonna 1989 hyväksynyt itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen nro 169 (ILO-sopimus nro 169). Yleissopimuksen pääasiallisena tarkoituksena on säilyttää alkuperäis- ja heimokansojen elintavat sekä kytkeä

tällaiset kansat niitä koskevien asioiden kansalliseen päätöksentekoon. Suomi ei ole toistaiseksi ratifioinut yleissopimusta.

Suomi on ratifioinut Euroopan neuvoston alueellisia tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan (SopS 23/1998) ja määritellyt ratifioinnin yhteydessä alueelliseksi vähemmistökieleksi saamen kielen. Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevaa puiteyleissopimusta (SopS 1 ja 2/1998) sovelletaan saamelaisiin alkuperäiskansana ja kansallisena vähemmistönä. Molemmilla sopimuksilla on oma, riippumaton maavierailuja tekevä sopimuksen täytäntöönpanoa valvova asiantuntijakomitea, jota viimeksi mainitussa sopimuksessa kutsutaan ministerineuvostolle neuvoa-antavaksi komiteaksi. Euroopan neuvoston ministerikomitea antaa valtiolle suosituksia sopimusten täytäntöönpanosta. Alueellisia tai vähemmistökieliä koskevaa eurooppalaista peruskirjaa valvova asiantuntijakomitea teki maavierailun Suomeen helmikuussa 2018. Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevaa puiteyleissopimusta valvova neuvoa-antava komitea teki maavierailun Suomeen maaliskuussa 2019. Neuvoa-antavan komitean viides raportti puiteyleissopimuksen täytäntöönpanosta Suomessa hyväksyttiin 27.6.2019. Euroopan neuvoston ministerikomitean päätöslauselma suosituksista hyväksyttiin 12.2.2020.

Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehtyyn sopimukseen (liittymissopimus, SopS 103/1994) sisältyy pöytäkirja nro 3 saamelaisista, jonka nojalla Euroopan unionin oikeus ei estä pitämästä voimassa tai toteuttamasta saamelaisten kielellisiä tai kulttuurisia oikeuksia ylläpitäviä ja kehittäviä erityistoimia. Sen mukaan perinteinen saamelaiskulttuuri ja saamelaiselinkeinot ovat riippuvaisia luontaiselinkeinoista, kuten poronhoidosta, saamelaisten perinteisillä asuinalueilla. Pöytäkirjan 1 artiklan mukaan saamelaisille saadaan myöntää yksinoikeuksia poronhoidon harjoittamiseen perinteisillä saamelaisalueilla. Pöytäkirjan 2 artiklan mukaan pöytäkirja voidaan laajentaa koskemaan muitakin perinteisiin saamelaiselinkeinoihin liittyviä saamelaisten yksinoikeuksia niiden vastaisen kehityksen huomioon ottamiseksi. Neuvosto voi yksimielisesti komission ehdotuksesta sekä Euroopan parlamenttia ja alueiden komiteaa kuultuaan tehdä tarvittavat muutokset pöytäkirjaan.

Lisäksi Euroopan unionin perusoikeuskirjan, jolla on "sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla" Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen nojalla, 22 artiklan mukaan unioni kunnioittaa kulttuurista, uskonnollista ja kielellistä monimuotoisuutta. Kulttuurien ja kielten monimuotoisuuden kunnioittamisesta määrätään myös Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 3 artiklan 3 kohdassa. Artiklat voivat osaltaan vaikuttaa myös saamelaisten oikeuteen alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Pohjoismaisesta saamelaissopimuksesta saavutettiin Norjan, Ruotsin ja Suomen välillä alustava neuvottelutulos joulukuussa 2016 ja valtioiden neuvotteluvaltuuskuntien puheenjohtajat parafoivat sopimustekstin 13.1.2017. Sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa saamelaisten oikeudet siten, että saamelaiset voivat säilyttää, harjoittaa ja kehittää kulttuuriaan, kieliään ja yhteiskuntaelämänsä niin, että valtionrajat häiritsevät tätä mahdollisimman vähän. Sopimus turvaa alkuperäiskansa saamelaisten perustuslaillisen oikeuden oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Sopimuksen allekirjoittamista koskevassa artiklassa todetaan, että sopimus annetaan ennen sen allekirjoittamista kaikkien kolmen maan saamelaiskäräjien hyväksyttäväksi. Oikeusministeriön antoi 15.2.2017 päivätyllä kirjeellä sopimuksen sen 42 artiklan mukaisesti Suomen saamelaiskäräjien hyväksyttäväksi. Suomen, Ruotsin ja Norjan saamelaiskäräjät päättivät yhdessä saamelaisten parlamentarisessa neuvostossa 7.12.2017, että hallituksille tehdään esitys neuvotella pohjoismaista saamelaissopimusta uudelleen. Kesäkuussa 2018 Saamelainen parlamentaarinen neuvosto teki kolmelle hallitukselle ehdotuksen sopimustekstin muuttamisesta tietyiltä osin.

Asia käsiteltiin Ruotsin, Norjan ja Suomen saamelaisasioista vastaavien ministereiden ja saamelaiskäräjien puheenjohtajien kokouksessa marraskuussa 2020. Kokouksen osallistujat

pitävät tärkeänä edetä asiassa. Kokouksessa sovittu mukaisesti tavoitteena on sopimuksen allekirjoittaminen kevään 2021 loppupuolella, jonka jälkeen valtiot voivat aloittaa sopimuksen ratifiointitoimenpiteet. Ruotsi tulee keväällä 2021 kutsumaan koolle työryhmän jatkotoimia varten. YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea on Ruotsia koskevassa ratkaisussa viitannut pohjoismaiseen saamelaisopimukseen (26.11.2020, CERD/C/102/D/54/2013).

YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista (A/RES/61/295) hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa syyskuussa 2007. Suomi äänesti julistuksen hyväksymisen puolesta. YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus heijastaa alkuperäiskansoja koskevan kansainvälisen oikeuden kehitystä sekä valtioiden sitoutumista edistää, kunnioittaa ja toteuttaa alkuperäiskansojen oikeuksia. YK:n ensimmäisen korkean tason alkuperäiskansojen maailmankonferenssin avausistunnossa (World Conference on Indigenous Peoples, WCIP) vuonna 2014 hyväksyttiin alkuperäiskansojen oikeuksien edistämistä käsittelevä loppuasiakirja, joka neuvoteltiin alkuperäiskansojen ja valtioiden välisessä vuoropuhelussa. Loppuasiakirja on poliittinen sitoumus, joka vahvistaa valtioiden aiemmin antaman sitoumuksen alkuperäiskansojen aseman ja oikeuksien kunnioittamisesta ja toimeenpanosta niin kansainvälisellä kuin kansallisella tasolla. Se vahvistaa valtioiden sitoutumisen vuonna 2007 hyväksytyyn YK:n alkuperäiskansajulistukseen ja toimii tulevien vuosien tiekarttana alkuperäiskansojen oikeuksien täytäntöönpanon edistämiseksi. Molemmat asiakirjat koskevat Suomessa juuri saamelaisten oikeuksia.

YK:n alkuperäiskansojen ihmis- ja perusoikeuksien tilan erityisraportoija James Anaya vieraili Suomessa vuonna 2010. Raportissaan vuonna 2011 ihmisoikeusneuvostolle saamelaisten asemasta Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa hän suositti, että Pohjoismaat jatkavat ja tehostavat ponnistelujaan saamelaiskansojen itsemääräämisoikeuden sekä aiempaa aidompien vaikuttamismahdollisuuksien toteuttamiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa. Myös Anayan seuraaja erityisraportoija Victoria Tauli-Corpuz vieraili saamelaisalueella osallistumalla elokuussa 2015 Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston kutsusta rajat ylittäviä saamelaisasioita käsittelevään konferenssiin Ruotsissa. Maavierailullaan hän tarkasteli Norjan, Ruotsin ja Suomen saamelaisten asemaa ja oikeuksiin liittyviä asioita. Erityisraportoija keskittyi edeltäjänsä raportin suositusten täytäntöönpanon seurantaan. Suositukset käsitelivät muun muassa alkuperäiskansojen kieltä ja kulttuuria. Myös terveydenhoitopalveluihin ja terveyteen liittyviä kysymyksiä sekä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsiteltiin lyhyesti. Erityisraportoija laati vierailustaan raportin YK:n ihmisoikeusneuvostolle esittäen päätelmiä ja suosituksia saamelaisten aseman ja oikeuksien parantamiseksi. Raportti käsiteltiin ihmisoikeusneuvostossa syyskuussa 2016.

Saamelaiskärjälaki

Saamelaiskärjistä annetussa laissa (974/1995) säädetyn mukaisesti saamelaiset valitsevat keskuudestaan saamelaiskärjät omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevaan itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten. Saamelaiskärjälaki sisältää säännöksiä saamelaiskäräjien vaaleista samoin kuin käräjien kokoonpanosta, tehtävistä ja toimivallasta, saamelaiskäräjien toimikaudesta, toimielimistä ja toiminnasta. Laissa on säännökset myös saamelaiskärjävaaleissa äänioikeutetun saamelaisen määritelmästä ja saamelaisten kotiseutualueesta samoin kuin viranomaisten velvollisuudesta neuvotella saamelaiskäräjien kanssa. Lisäksi laissa on erinäisiä säännöksiä esimerkiksi saamelaiskäräjien henkilöstöstä, muutoksenhausta saamelaiskäräjien päätökseen samoin kuin kirjanpidosta ja tilintarkastuksesta.

Saamelaiskärjälakia on sen voimaantulon jälkeen tarkistettu säännöksillä käräjien henkilöstön asemasta sekä saamelaiskäräjien kirjanpidosta ja tilintarkastuksesta (1725/1995), vaalien toimeenpanosta (1279/2002), hallinto-oikeudellisten säädösten soveltamisesta ja esteellisyydestä (1026/2003), neuvotteluvollisuudesta kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä koskevissa asioissa (626/2011) ja tilintarkastajia

koskevilla muutoksilla (1176/2015). Lisäksi muutoksenhakusäännöksissä olevat viittaukset kumottuun hallintolainkäyttölakiin on korvattu viittauksilla vuoden 2020 alussa voimaan tulleeseen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin.

Saamelaiskäräjälakia tarkempia säännöksiä sisältyy saamelaiskäräjistä annettuun asetukseen (saamelaiskäräjäasetus, 1727/1995) sekä saamelaiskäräjien vaaleissa noudatettavasta menettelystä annettuun oikeusministeriön asetukseen (965/2006). Saamelaiskäräjät on hyväksynyt toimintaansa varten työjärjestyksen 28.2.2006 (viimeisin muutos 21.12.2015).

Lain säätämisen yhteydessä esitettiin, että saamelaisten kulttuuri-itsehallinto olisi dynaamista ja saamelaiset voisivat itse kehittää sitä (HE 248/1994 vp). Tutkimuksessa on tuotu esille, että tämän lainsäätäjän tarkoituksen ei voida katsoa vielä toteutuvan Suomessa (Heinämäki et al: Saamelaisten oikeuksien toteutuminen: kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus, 2017. Juha Guttorm (2018): Saamelaisten itsehallinto Suomessa - dynaaminen vai staattinen? : tutkimus perustuslaissa turvatus saamelaisten itsehallinnon kehittymisestä lainsäädännössä vuosina 1996–2015). Alkuperäiskansoja koskeva kansainvälinen oikeus on kehittynyt huomattavasti saamelaiskäräjälain voimaantulon jälkeen muun muassa kansojen itsemääräämisoikeutta enemmän painottavaksi. Myös tämä kehitys edellyttää lain tarkistamista.

Saamelaiskäräjälain yleiset säännökset

Saamelaisilla alkuperäiskansana on lain 1 §:n mukaan saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin saamelaiskäräjälaisissa ja muualla laissa säädetään. Tähän itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät. Saamelaiskäräjät toimii oikeusministeriön hallinnonalalla. Valtion talousarviossa on lain 2 §:n mukaan varattava määräraha saamelaiskäräjälaisissa tarkoitettuihin tehtäviin.

Saamelaisten kotiseutualueesta säädetään lain 4 §:ssä. Sen mukaan kotiseutualueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta. Asetuksessa tai sen liitteessä julkaistaan kartta kotiseutualueen rajoista.

Saamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin sovelletaan lain 4 a §:n mukaan hallintolakia (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), henkilötietolakia (523/1999) ja arkistolakia (831/1994), jollei saamelaiskäräjälaisissa toisin säädetä.

Lain yleisissä säännöksissä olisi kansainvälisen alkuperäiskansaoikeuden kehityksen huomioon ottamiseksi perusteltua tuoda esille saamelaisten itsemääräämisoikeus, jota saamelaisten omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto osaltaan toteuttaa. Saamelaiskäräjien määrärahojen riittävyttä olisi eri keinoin tarpeen varmistaa.

Niin sanottu saamelaismääritelmä

Nykytila

Saamelaiskäräjälaisissa tarkoitettuna saamelaisena pidetään henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen, 1) että hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään tai 2) että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa taikka 3) että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa.

Henkilön on siten itse pidettävä itseään saamelaisena. Tämän subjektiivisen kriteerin lisäksi ainakin yhden kohdassa luetellun objektiivisen kriteerin tulee täytyä.

Saamelaiseksi katsotaan 1 kohdan nojalla siten henkilö, joka itse tai jonka vanhemmista tai isovanhemmista ainakin yksi on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään. Ensisijaisena näyttönä kielitaidosta pidetään Pohjoismaiden saamelaisneuvoston Suomen jaoston vuonna 1962 suorittamaa väestölaskentaa, jonka mukaisesti henkilöt ovat pohjoissaamen-, inarinsaamen- tai koltansaamenkielisiä. Väestölaskennassa laadittu luettelo ei kuitenkaan ole täydellinen. Siksi henkilön voidaan myös muutoin todeta oppineen saamen kielen ensimmäisenä kielenään (HE 248/1994 vp).

Pykälän 2 kohdan perusteella saamelaisena pidetään saamenkielisestä syntyperästä riippumatta sellaisen henkilön jälkeläistä, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa. Ensimmäiseksi pykälän 2 kohtaa sovellettaessa huomioon otettavaksi viranomaisrekisteriksi kaavailtiin lakia säädettyä vuoden 1875 luetteloja, joista oli tarkoitus säätää tarkemmin asetuksella. Jos tätä vanhemmat luettelot tulisi ottaa huomioon, saattaisivat näyttövaikkeudet lain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen perustelujen mukaan lisääntyä kohtuuttomasti ja hakijan tosiasiallinen yhteys saamen kansaan saattaisi olla kyseenalainen (HE 248/1994 vp). Eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannan mukaan laki ei kuitenkaan tavanomaisten tulkintasääntöjen perusteella oikeuttanut esityksen perusteluissa mainittua mahdollisuutta säätää asetuksella vuoden 1875 luettelot laissa tarkoitetuiksi yksinomaisiksi viranomaisrekistereiksi. Valiokunta ei myöskään pitänyt tarkoituksenmukaisena täydentää lakia tässä suhteessa asetuksenantovaltuuksin. (PeVM 17/1994 vp).

Pykälän 3 kohdassa säädettyä edellytyksenä on, että ainakin yksi henkilön vanhemmista on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. Lakia säädettyä pidettiin kohtuullisena, että saamelaiseksi lain mukaan katsottavan henkilön lapsella on oikeus samaistua vanhempien identiteettiin (HE 248/1994 vp).

Kansainväliseen oikeuteen ei sisälly varsinaista alkuperäiskansan määritelmää. Johtoa asiaan saadaan kuitenkin muun muassa YK:n alkuperäiskansaoikeuksien julistuksesta sekä Kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimuksesta nro 169 alkuperäis- ja heimokansoista, jonka 1 artikla määrittää, millaisiin ryhmiin sopimusta sovelletaan. Yleisimmin käytettyjä tunnusmerkkejä ovat maan valtaväestöstä erottuva kulttuurinen omaleimaisuus, joka polveutuu ajalta ennen nykyisen valtaväestön saapumista alkuperäiskansan asuinalueelle tai valtiollisten rajojen vetämistä sekä tähän läheisesti liittyvä alkuperäiskansan suhde tietyn alueen luonnonolosuhteisiin, jotka ovat toimineet perustana erityisen elämäntavan ja siihen liittyvien elinkeinojen kehittymiselle. Valtaväestöstä poikkeava uskonto tai kieli ovat tunnusomaisia monille alkuperäiskansoille, mutta toinen tai jopa molemmat niistä saattavat joidenkin alkuperäiskansojen tapauksissa olla vuosisatojen saatossa hävinneet. Siksi sen paremmin alkuperäiskansan omaa uskontoa tai omaa kieltä ei ole ILO-sopimuksen 1 artiklassa asetettu sopimuksen soveltamisen ehdoksi, vaikka ne määrittävät monien alkuperäiskansojen kulttuuria ja identiteettiä.

Kansainvälisellä tasolla siteeratuin alkuperäiskansaan kuuluvan henkilön määrittely on YK:n ihmisoikeusneuvoston edeltäjän ihmisoikeustoimikunnan syrjinnän estämistä ja vähemmistöjen suojelua käsitelleen alatoimikunnan erityisraportoijan Jose R. Martinez Cobon laatima käsite, jonka mukaan alkuperäiskansahenkilö kuuluu alkuperäisväestöön yhdessä yksilön itseidentifikaation (ryhmätietoisuus) ja ryhmän taholta tulevan tunnustamisen ja hyväksymisen (ryhmän hyväksyntä) kautta (UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1986/7 and Add. 1--4).

Kansainvälisiä normeja sovellettaessa on painotettu aiempaa enemmän alkuperäiskansan oikeutta päättää siitä, keitä siihen kuuluu, eli niin sanottua ryhmähyväksyntää itseidentifikaation ohella. Myös perustuslakivaliokunta on todennut, että kansainvälisessä oikeudessa painotetaan

alkuperäiskansan jäsenyyttä käsiteltäessä paitsi henkilön itseidentifikaatiota myös sitä, että ryhmän pitää hyväksyä hänet jäsenekseen (PeVM 13/2014 vp).

Vuonna 1990 YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea hyväksyi yleisen suosituksen n:o 8 koskien rodulliseen tai etniseen ryhmään kuulumisen kriteerejä rotusyrjinnän vastaista sopimusta sovellettaessa. Suosituksen mukaan ryhmän jäseneksi tunnistamisen tulee, ellei vastasyitä ole, perustua yksilön itseidentifikaatioon (General Recommendation VIII, Identification with a particular racial or ethnic group (Art. 1, par. 1 & 4), 22.8.1990, A/45/18).

YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea on vuosina 2003 ja 2009 suosittanut, arvioimatta hakemusten hylkäämisen perusteena olleita vastasyitä, että Suomen tulisi saamelaiskäräjälain 3 §:ää sovellettaessa antaa enemmän merkitystä henkilön itseidentifikaatiolle.

Vuonna 2012 rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea kuitenkin nosti voimakkaasti esiin myös saamelaisten ryhmähyväksynnän merkityksen. YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea toisti vuonna 2017 Suomelle antamissa päätelmissään suosituksensa, että määritellään, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa, sopimusvaltion olisi annettava asianmukainen painoarvo saamelaisten itsemääräämisoikeudelle, joka liittyy heidän asemaansa Suomessa, heidän oikeudelleen määrätä omasta jäsenyydestään ja oikeudelleen siihen, ettei heitä pakkosulauteta (ks. CERD/C/FIN/CO/20–22, kohta 12).

Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen neuvoa-antava komitea lausui vuonna 2001 kantanaan, että määritelmää koskeva asia tulisi priorisoida ja siinä tulisi saamelaisia asiaankuuluvalla tavalla kuullen pyrkiä saamaan aikaan ratkaisu, joka edesauttaisi sitä, että saamelaiset voisivat ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan ja säilyttää identiteettinsä olennaiset ainesosat. Vuonna 2006 komitea kehotti jatkamaan asian käsittelyä saamelaiskäräjien kanssa pitäen mielessä, että saamelaiskäräjät on ilmaissut puoltavansa nykyistä enemmän kielellisiin perusteisiin perustuvaa määrittelyä. Tässä tarkastelussa komitea kehotti pohtimaan, onko tyydyttävää, että määritelmän eräät avainkysymykset ovat pelkästään tuomioistuinratkaisun varassa. Vuonna 2010 komitea palasi tähän kysymykseen neuvon pohtimaan sitä, vaarantuiko mahdollisesti oikeusvarmuus pelkästään tuomioistuinratkaisuun perustuvasta määritelmästä. Vuonna 2019 komitea kehotti viranomaisia kehittämään yhdessä saamelaisten kanssa yleisesti tunnustettu järjestelmä vaaliluetteloon merkitsemistä varten, jotta saavutetaan riittävä tasapaino toisaalta yhteisön itsehallintorakenteiden säilyttämisen edun ja toisaalta vapaan itseidentifioinnin periaatteen välillä. Prosessin tulisi olla osallistava, ja pyrkiä saavuttamaan yhteisymmärrys vaaliluetteloon merkitsemisen perusteista, näiden perusteiden tulkintaa koskevasta muutoksenhakumekanismista ja hakemuksia koskevan päätöksenteon pidemmästä aikataulusta. Euroopan neuvoston ministerikomitean päätöslauselma suosituksista hyväksyttiin 12.2.2020.

Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen selitysmuistiossa tähdennetään sitä, että kansallisen vähemmistöön kuuluvan henkilön oikeutta vapaasti valita, kohdellaanko häntä vähemmistöön kuuluvana vai ei, ei ole ymmärrettävä siten, että yksilöllä olisi oikeus mielivaltaisesti valita, kuuluuko hän vähemmistöön, vaan hänen subjektiiviseen valintaansa tulee erottamattomasti liittyä yksilön identiteetin kannalta merkityksellisiä objektiivisia kriteereitä (3 artikla).

YK:n alkuperäiskansojen oikeuksista antaman julistuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus siihen, ettei heitä pakkosulauteta eikä kulttuuria tuhota. Julistuksen 9 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus kuulua alkuperäisyhteisöön tai alkuperäiskansakuntaan kyseisen yhteisön tai kansakunnan perinteiden ja tapojen mukaisesti. Oikeuden käyttämisestä ei saa seurata minkäänlaista syrjintää. Julistuksen 33 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä

omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti sekä oikeus määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen.

Parafoidun pohjoismaisen saamelaisopimuksen 13 artikla sisältää seuraavan määräyksen saamelaiskäräjien äänestysluettelosta: ”Henkilö, joka pitää itseään saamelaisena ja a) jolla on saamen kieli kotikielenä, tai b) jonka jollain vanhemmalla, isovanhemmalla tai isoisovanhemmalla on ollut saamen kieli kotikielenä, tai c) jonka joku vanhemmista on tai on ollut Saamelaiskäräjien äänestysluettelossa, on oikeus, jos muut kuten ikää, kansalaisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat vaatimukset täyttyvät, tulla otetuksi Saamelaiskäräjien äänestysluetteloon Norjassa, Ruotsissa tai Suomessa. Saamelaiskäräjät voivat tehdä yhteistyötä yllä mainitun määräyksen täytäntöönpanossa kansallisen lainsäädännön mukaisesti.” Artikla vastaa pitkälti Norjan nykyistä lainsäädäntöä äänestysluetteloon ottamisesta.

Pohjoismaisen saamelaisopimuksen äänestysluetteloa koskevassa artiklassa määritellään, kenellä on oikeus tulla otetuksi saamelaiskäräjien äänestysluetteloon, eli kenellä on oikeus äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa. Artiklassa ei siis ole kyse niin sanotusta saamelaismääritelmästä, eikä sillä määritellä henkilöitä, joita sopimus kokonaisuudessaan koskee. Artikla sisältää sekä subjektiivisia että objektiivisia kriteereitä. Sopimus sisältää myös johdantolauseen koskien äänestysluetteloa.

YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut

YK:n ihmisoikeuskomitea julkisti 1.2.2019 kaksi Suomea koskevaa ratkaisua saamelaiskäräjien vaaliluetteloon hyväksymistä koskevissa valitusasioissa (CCPR/C/124/D/2668/2015 ja CCPR/C/124/D/2950/2017).

Tapauksissa oli kyse korkeimman hallinto-oikeuden 2011 ja 2015 antamista päätöksistä, joilla se hyväksyi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon yhteensä 97 sellaista henkilöä, joiden hakemuksen saamelaiskäräjien omat toimielimet olivat hylänneet.

Ihmisoikeuskomitea katsoi, että KHO:n ratkaisut ovat vaikuttaneet sekä valittajien että heidän saamelaisyhteisönsä oikeuksiin osallistua vaaleihin sen instituution valitsemiseksi, jonka sopimusvaltio on tarkoittanut turvaamaan saamelaisille tosiasiallisen sisäisen itsemääräämisoikeuden sekä saamelaisten alkuperäiskansan oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin. Komitea arvioi, että selvässä enemmistössä kyseisistä 97 tapauksesta KHO ei ollut perustanut päätöstään saamelaiskäräjälain 3 §:n jonkin objektiivien kriteerin täyttymiseen vaan niin sanottuun kokonaisharkintaan. Komitea katsoi, että KHO ei ollut perustanut saamelaiskäräjien toimielinten näkemyksestä poikkeavaa laintulkintaansa kohtuullisiin ja objektiivisiin kriteereihin.

Näillä perusteilla komitea katsoo, että sille esitetyt tosiseikat muodostavat valituksen tekijöiden oikeuksien loukkauksen koskien KP-sopimuksen 25 artiklaa (muun muassa vaalioikeudet), sekä erikseen luettuna että yhdessä 27 artiklan (vähemmistöjen oikeudet) kanssa ja tulkittuna 1 artiklan (kansojen itsemääräämisoikeus) valossa. Komitea painotti ratkaisuihinsa saamelaisten itsemääräämisoikeutta asemansa ja yhteisönsä jäsenyyden osalta ja viittasi myös alkuperäiskansajulistuksen 33 artiklaan. Komitea totesi Suomen sopimusvaltiona loukanneen KP-sopimusta KHO:n vuosien 2011 ja 2015 ratkaisujen kautta, mutta komitea ei arvioinut yksittäisten henkilöiden tapauksia eikä ottanut täsmällistä kantaa siihen, kuinka moni KHO:n 97 päätöksestä henkilön vaaliluetteloon ottamisesta oli muodostanut yleissopimuksen loukkauksen.

Komitea toteaa, että Suomen tulee arvioida uudelleen saamelaiskäräjistä annetun lain 3 § varmistaakseen, että edellytykset äänioikeudelle saamelaiskäräjien vaaleissa määritellään ja niitä sovelletaan kunnioittaen saamelaisten oikeutta käyttää sisäistä itsemääräämisoikeuttaan

yleissopimuksen 25 ja 27 artiklan mukaisesti. Lisäksi komitea toteaa Suomen olevan sopimusvaltiona velvollinen toteuttamaan kaikki tarvittavat toimet estääkseen vastaavat oikeudenloukkaukset jatkossa. Suomen tulee raportoida komitealle niistä toimenpiteistä, joihin ratkaisujen johdosta on ryhdytty.

YK:n ihmisoikeuskomitea on sittemmin julkaissut 27.11.2020 asian 2668/2015 osalta ratkaisun täytäntöönpanon seuranta-arvion (CCPR/C/128/4). Ihmisoikeuskomitean näkemyksen mukaan Suomen vastaus/toimenpide ei ole tyydyttävä. Vastaus on saatu, mutta asianomaisen valtion toteuttamat toimet tai toimittamat tiedot eivät liity suositukseen tai eivät pane sitä täytäntöön. Ihmisoikeuskomitea katsoo, että suositusten täytäntöönpanon osalta on tarpeellista jatkaa vuoropuhelua. Suomen tulee toimittaa päivitettyä tietoa toimenpiteistä, joihin on ryhdytty komitean antamien ratkaisujen täytäntöönpanon osalta 30. toukokuuta 2021 mennessä.

YK:n ihmisoikeuskomitea nosti asian esiin myös Suomen määräaikaisraportin johdosta antamissaan johtopäätöksissä (CCPR/C/FIN/CO/7, julkaistu 1.4.2021). Komitea esittää huolensa siitä, ettei saamelaiskäräjälakia ole uudistettu niin, että se takaisi saamelaisten itsemääräämisoikeuden, ja suosittelee kiirehtimään erityisesti 3 ja 9 §:ä koskevia uudistuksia ottaen huomioon kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen velvoitteet. Suomen tulee raportoida komitealle suositusten täytäntöönpanosta 26. maalikuuta 2022 mennessä.

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelimissä on edelleen vireillä yksilövalituksia liittyen vuoden 2015 ja 2019 saamelaiskäräjävaalien vaaliluetteloon merkitsemistä koskeviin asioihin.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytäntö

Määritelmäsäännöstä on kansallisessa oikeuskäytännössä tulkittu aluksi kielipainotteisesti (KHO 1999:55 ja KHO 2003:61). Korkein hallinto-oikeus (KHO) on katsonut, että saamen kieleen liittyvä peruste on äänioikeuden pääperuste. Tähän nähden ja kun saamelaisuus voidaan kielellisellä perusteella ulottaa vain neljään sukupolveen, ei ajankohtaa, jolloin vaaliluetteloon hakeutuvan henkilön esivanhemmat on merkitty lain 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuihin rekistereihin lappalaisena, voida KHO:n mukaan ulottaa kuinka kauaksi tahansa eikä ainakaan pidemmälle kuin saamelaismäärittelyn pääperusteena oleva kieliperuste ulottuu. Muutoin perustuslaissa ja saamelaiskäräjälaissa saamelaisille alkuperäiskansana turvatun kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon toteutuminen saattaisi vaarantua. Näin ollen henkilön, jonka esivanhempi oli viimeksi merkitty lappalaisten joukkoon maakirjaan vuonna 1762, ei pelkästään tällä perusteella voitu katsoa olevan saamelainen (KHO 1999:55). Toisaalta hakija, jonka isoäidin isä oli merkitty lappalaiseksi vuoden 1870 henkikirjassa, oli tällä perusteella saamelainen (ks. KHO 22.9.1999 taltio 3181).

KHO on sittemmin antanut YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (SopS 37/1970) valvontakomitean (rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea) päätelmiä tulkiten aiempaa enemmän merkitystä henkilön itseidentifikaatiolle sekä määritelmäsäännöksen objektiivisiin perusteisiin tukeutuvien eri näkökohtien punnintaan palautuvalle kokonaisharkinnalle (KHO 2011:81). KHO on ratkaisussaan KHO 2011:81 katsonut, ettei saamelaisuuteen sinänsä aidosti samaistunut henkilö ollut laissa tarkoitettu saamelainen pelkästään sillä perusteella, että hän oli arkistoviranomaisen antaman todistuksen mukaan vuoden 1825 maa- ja veronkantokirjaan tunturilappalaiseksi merkityn henkilön jälkeläinen ja että hän oli esittänyt selvitystä isovanhempansa saamen kielen oppimisesta kotikielenään. Mutta kun lisäksi otettiin huomioon saamelaisten kotiseutualueella Inarissa asuvan valittajan saamelaisuuteen ja saamelaiseen elämäntapaan samastuminen kokonaisuutena, häntä oli kuitenkin pidettävä saamelaisena, ja että hänet näin ollen oli pyyntönsä mukaisesti merkittävä tulevien vaalien vaaliluetteloon. KHO kiinnitti siten tässä ratkaisussaan huomiota erityisesti valittajan itseidentifikaatioon ja asian kokonaisharkintaan.

Saamelaiskäräjien mukaan henkilö ei ollut saamelainen. Vaalilautakunta ja hallitus perustelivat hylkäävää päätöstään sillä, että henkilö ei täyttänyt mitään 3 §:n 1, 2 tai 3 kohdan objektiivisista kriteereistä.

Vuonna 2012 rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea KHO:n uuteen tulkintaan viitaten selvensi liittyen saamelaismääritelmään painottaen alkuperäiskansan itsemääräämisoikeutta ja ryhmähyväksyntää. Komitea pani merkille, että KHO viittasi komitean aiempiin, vuosien 2003 ja 2009, loppupäätelmiin 26.9.2011 tehdyssä päätöksessään, jossa määriteltiin saamelaiskäräjien vaaleissa äänioikeutettu saamelainen. Komitea totesi olevansa kuitenkin huolestunut siitä, että KHO:n uudessa tulkinnassa painotetaan riittämättömästi saamelaisten itsemääräämisoikeutta, jota on tunnustettu YK:n julistuksessa alkuperäiskansojen oikeuksista (3 artikla), erityisesti oikeutta määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti (33 artikla) sekä oikeutta siihen, ettei alkuperäiskansoja pakkosulauteta eikä niiden kulttuuria tuhota (8 artikla) (5 artikla). Komitea suositteli, että kun sopimusvaltio määrittelee, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa, se antaa asianmukaisen painoarvon saamelaisten itsemääräämisoikeudelle, joka liittyy heidän asemaansa Suomessa, heidän oikeudelleen määrätä omasta jäsenyydestään ja oikeudelleen siihen, ettei heitä pakkosulauteta (CERD/C/FIN/CO/20-22).

Vuoden 2015 saamelaiskäräjävaaleissa KHO:n kokonaisharkinnan mukainen tulkinta kuitenkin jatkui, eikä KHO ottanut kantaa rotusyrjinnän poistamista käsittelevän komitean uuteen linjaukseen (Heinämäki et al: Saamelaisten oikeuksien toteutuminen: kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus, 2017). Vuonna 2015 KHO päätti hyväksyä 93 henkilöä vastoin saamelaiskäräjien näkemystä siitä, ettei se tunnista kyseisiä henkilöitä jäsenikseen. Saamelaiskäräjien vaalilautakunnan ja hallituksen mukaan hakijat eivät täyttäneet saamelaiskäräjälain 3 § objektiivisia kriteerejä. Vuonna 2017 rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea toisti vuonna 2012 antamansa suosituksen.

YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisujen perusteella saamelaiskäräjät haki purettavaksi KHO:n lainvoimaisia päätöksiä vaaliluettelon merkitsemisestä niiden 97 henkilön osalta, jotka vuosina 2011 (4 henkeä) ja 2015 (93 henkeä) hyväksyttiin KHO:n päätöksellä vaaliluettelon vastoin saamelaiskäräjien vaalilautakunnan ja hallituksen kantaa. Purkuhakemusta oli perusteltu sillä, että YK:n ihmisoikeuskomitea oli 1.2.2019 julkaistuissa näkökannoissa katsonut Suomen loukanneen YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sisältämiä oikeuksia sen vuoksi, että korkeimman hallinto-oikeuden tulkinta saamelaiskäräjälain 3 §:ssä säädetyistä saamelaiskäräjien vaaliluettelon merkitsemisen edellytyksistä ei ollut perustunut kohtuullisiin ja objektiivisiin kriteereihin erityisesti niiltä osin kuin päätöksissä oli turvaututtu niin sanottuun kokonaisarviointiin. Kesällä 2019 KHO antoi kaksi vuosikirjaratkaisua asiassa, tehden erottelut kahden erilaisen tapausryhmän välillä YK:n ihmisoikeuskomitealle tehtyjen valitusten kohteina olleiden 97 ratkaisun joukosta.

Ensimmäisessä ratkaisussaan (KHO 2019:89) KHO totesi, että purettavaksi haetun KHO:n päätöksen perusteluista ilmeni, että A:n isoäidin äidin ensiksi opittuna kielenä oli saadun selvityksen perusteella pidettävä saamea. Näin ollen A:n äiti olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaiskäräjien vaaleissa. A oli KHO:n päätöksellä määrätty merkittäväksi saamelaiskäräjien vaaliluettelon saamelaiskäräjälain 3 §:n 3 kohdan nojalla. KHO:n mukaan asiassa ei siten ollut kysymys saamelaiskäräjien hallituksen purkuhakemuksessa tarkoitettusta tilanteesta, jossa KHO olisi soveltanut vaaliluettelon merkitsemisen perusteena niin sanottua kokonaisarviointia. KHO katsoi, että hakemus ei antanut aihetta A:n päätöksen purkamiseen. Tässä tapausryhmässä, johon kuului noin kolmannes YK:n ihmisoikeuskomitealle tehtyjen valituksen kohteina olleista 97 tapauksesta, KHO katsoi tulkinneensa yhtä lain objektiivisista kriteereistä eikä ratkaisseensa asiaa kokonaisharkinnalla.

Myös toisessa vuosikirjaratkaisussaan (KHO 2019:90, äänestys), joka edustaa noin kahta kolmannelta YK:n ihmisoikeuskomitealle tehtyjen valitusten kattamista 97 tapauksesta, KHO hylkäsi saamelaiskäräjien purkuhakemuksen. Saamelaiskäräjien hallitus oli hakemuksessaan vaatinut muun ohella kolmen KHO:n antaman saamelaiskäräjien vaaliluetteloon ottamista koskevan lainvoimaisen päätöksen purkamista. Näistä kolmesta päätöksestä yksi koski perheen isää ja oli annettu vuonna 2011 (KHO 2011:81). Kaksi muuta päätöstä, jotka koskivat perheen tyttärtä ja poikaa, oli annettu vuonna 2015.

Ratkaisussa käsitellään varsin laajasti kysymystä siitä, mikä osuus niin sanotulla kokonaisharkinnalla oli ollut KHO:n vuosien 2011 ja 2015 ratkaisuissa. KHO katsoi, että se ei ollut kokonaisarviointia tehdessään syrjäyttänyt laissa mainittuja objektiivisia kriteerejä.

KHO ei kansallisen lain tulkintaa koskevista näkemyseroista huolimatta kyseenalaistanut ihmisoikeuskomitean näkökantoja KP-sopimuksesta ja kansainvälisen oikeuden muista lähteistä johdettavien alkuperäiskansojen oikeuksia koskevien määräysten tulkinnasta. Komitea oli erityisesti painottanut niin sanotun ryhmähyväksynnän merkitystä arvioitaessa laissa säädettyjen rajoitusten kohtuullisuutta ja objektiivisuutta.

KHO kuitenkin totesi, että oikeuskäytännön tai tulkinnan muuttumista ei ole pidetty sellaisena perusteena, joka voitaisiin ottaa hallintolainkäyttölain 63 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuna uutena selvityksenä huomioon. Vuonna 2019 annetut ihmisoikeuskomitean ratkaisut eivät olleet sellaista mainitussa 3 kohdassa tarkoitettua uutta selvitystä, joiden perusteella vuonna 2011 ja 2015 tehdyt päätökset olisi voitu purkaa.

KHO:n mukaan lainvoiman saaneen päätöksen purkaminen sillä perusteella, että lakia on sovellettu hallintolainkäyttölain 63 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla ilmeisesti väärin, edellyttää sitä, että purkuhakemuksen kohteena olevassa päätöksessä lakia oli sovellettu selvästi ja kiistatta päätöksen antamisen aikaan vallinneen oikeustilan vastaisesti. KHO totesi, että lain soveltamiskysymyksen tulkinnanvaraisuus ei sen sijaan muodosta perustetta tuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen purkamiselle (ks. KHO 2017:140).

Edelleen KHO totesi, että hallintolainkäyttölaissa ei ole lausuttu kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden valvomisessa toimivaltaisen lainkäyttö- tai valvontaelimen antaman tuomion tai muun ratkaisun merkityksestä ylimääräisen muutoksenhaun perusteena. Purkuperusteen täyttymistä ilmeisesti väärän lain soveltamisen kannalta arvioitaessa merkitystä voi olla sillä, onko arvioitavana kansainvälisen lainkäyttö- tai valvontaelimen oikeuskäytännössä jossain muussa asiassa tehty uusi tulkinta tai tulkinnan muutos vai ilmeneekö tällainen tulkinta nimenomaisesti purun hakijan asiassa tehdystä valvontaelimen ratkaisusta. KHO:n mukaan hallintolainkäyttölain 63 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua ilmeisesti väärän lain soveltamisen edellytykset eivät välttämättä kuitenkaan täyty silloinkaan, kun kansainvälisen lainkäyttö- tai valvontaelimen langettava ratkaisu on kohdistunut nimenomaisesti kansallisen tuomioistuimen antamaan päätökseen, jonka purkamista kyseisessä asiassa on haettu. KHO totesi, että ylimpien tuomioistuinten käytännössä on annettu merkitystä myös sille, olisiko lain soveltajan pitänyt jo olemassa olevan ratkaisukäytännön valossa olla tietoinen kansainvälisen valvontaelimen tulkinnasta (ks. KHO 2016:33 ja KKO 2014:93).

Johtopäätöksensä korkein hallinto-oikeus lausui, että purkuhakemuksen kohteena olevassa vuoden 2011 päätöksessä oli nojaututtu saamelaiskäräjälain 3 §:n ja sen esitöiden lisäksi YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevän komitean (CERD) vuoden 2009 loppupäätelmiin, joissa oli katsottu, että Suomen tulisi antaa enemmän merkitystä henkilöiden itseidentifikaatiolle. Ottaen huomioon kyseisen valvontaelimen antamien suositusten painotusten vaihtelu itseidentifikaation ja ryhmähyväksynnän välillä eri aikoina, pelkästään se, että vuonna 2012 antamassaan suosituksessa sama komitea oli ollut huolestunut siitä, että KHO:n hyväksymässä tulkinnassa painotettiin riittämättömästi saamelaisten itsemääräämisoikeutta, ei myöskään

merkinnyt, että purettavaksi haettujen vuoden 2015 päätösten olisi tällä perusteella katsottava perustuneen ilmeisesti väärään lain soveltamiseen.

KHO katsoi, että ihmisoikeuskomitea oli vuonna 2019 antamissaan näkökannoissa täsmentänyt ja selkeyttänyt saamelaisen määritelmän tulkintaa alkuperäiskansoja koskevan kansainvälisen oikeuden näkökulmasta. KHO totesi, että ennen näitä ratkaisuja kansainvälisten valvontaelinten käytäntö erityisesti itseidentifikaation ja ryhmähyväksynnän keskinäisestä painoarvosta oli ollut epäselvä määriteltäessä sitä, kuka on saamelainen. KHO:n ei voitu katsoa nyt käsiteltävinä olevien päätösten tekemisen ajankohtana soveltaneen lakia virheellisesti käytettävissä olleen kansainvälisoikeudellisen käytännön valossa. Asioissa ei ollut siten esitetty sellaisia perusteita, jotka antaisivat aiheen poiketa ilmeisesti väärää lain soveltamista koskevan purkuperusteen osalta ylimpien tuomioistuinten vakiintuneesta linjasta.

Ennen vuoden 2019 saamelaiskäräjävaalien päättymistä KHO määräsi vaaliluettelon otettaviksi 27 valittajaa, jotka olivat KHO:n päätöksellä aiemmin (lähinnä vuonna 2015) vaaliluettelon otettujen henkilöiden jälkeläisiä. Näitä ratkaisuja edustaa vuosikirjatapaus KHO 2019:123. Ihmisoikeuskomitean ratkaisuihin viitaten vaalilautakunta oli hylännyt hakemuksen sen takia, että hakija johti oikeutensa tulla otetuksi vaaliluettelon henkilöstä, jota koskevan aiemman KHO:n päätöksen ihmisoikeuskomitea oli todennut KP-sopimusta loukkaavaksi. KHO kuitenkin viittasi saamelaiskäräjälain 3 §:n 3 kohtaan, jonka mukaan saamelaisena pidetään henkilöä, jonka vanhempi on merkitty äänioikeutetuksi saamelaiskäräjien vaaleissa. KHO totesi, että 3 kohdan edellytys täyttyy myös sellaisissa tilanteissa, joissa KHO on määrännyt henkilön vanhemman merkittäväksi vaaliluettelon eikä ole myöhemmin purkanut päätöstään. Siksi valittaja (samoin kuin 26 muuta henkilöä) oli merkittävä saamelaiskäräjien vaalien vaaliluettelon äänioikeutettuna.

Vaaliluettelon laadintaan liittyvien valitusten ja ylimääräisten muutoksenhakuprosessien suuri määrä johti vuoden 2019 vaaleissa siihen, että huomattava osa vaaliluettelon ottamista koskevista valituksista jäi ratkaisematta ennen vaalien päättymistä. KHO:n päätökset saatiin huhtikuussa 2021, jolloin KHO hyväksyi vielä 37 valitusta ja hylkäsi tai jätti tutkimatta 124. KHO antoi neljä ratkaisua vuosikirjapäätöksinä.

Päätöksessä KHO 2021:46 KHO katsoi, että hakija ei esittänyt selvitystä, jonka perusteella olisi voitu todeta jonkin 3 §:ssä säädetyn objektiivisen kriteerin täyttyminen, eikä häntä merkitty vaaliluettelon. Koska arvioinnissa oli otettava huomioon YK:n ihmisoikeuskomitean vuonna 2019 esittämät näkökannat, pelkästään se, että hakijan sisar oli merkitty vaaliluettelon korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä vuonna 2015 ei merkinnyt, että myös hakija oli merkittävä vaaliluettelon. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että hakijan erilaiselle kohtelulle oli tässä tapauksessa perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ja ihmisoikeuskomitean näkökannoista ilmenevä hyväksyttävä peruste.

Kaksi vuosikirjapäätöstä liittyy tulkintaan siitä, missä tilanteissa katsotaan, että hakijan vanhempi olisi voitu merkitä saamelaiskäräjien vaaliluettelon, sekä kielikriteerin tulkinnasta. Asiassa KHO 2021:45 hakijan isoäiti ja täti oli hyväksytty vaaliluettelon vuonna 2015. Hakijan äiti on kuollut. Vaikka hakijan äiti olisi sinänsä täyttänyt 3 §:n 3 kohdan edellytyksen, asiassa ei esitetty selvitystä lain edellyttämästä äidin identifioitumisesta saamelaiseksi, minkä vuoksi hakijaa ei voitu merkitä vaaliluettelon. Asiassa KHO 2021:48 KHO katsoi, että hakijan isä olisi voitu merkitä vaaliluettelon, sillä se arvioi asiassa toteennäytetyksi isän isoisän äidinkielen (saame) ja sen, että isä identifioi itsensä saamelaiseksi (oli hakenut saamelaiskäräjien vaaliluettelon kahdesti, mutta hakemukset oli hylätty).

Vuosikirjapäätös KHO 2021:47 liittyy KHO:n saamelaiskäräjien hallitukselle palauttamaan asiaan ja saamelaiskäräjien harkintavaltaan asiassa.

Nykytilan arviointi

Edellä mainituissa YK:n ihmisoikeuskomitean antamissa ratkaisuihin ja kansainvälisen oikeuden viimeaikaisessa kehityksessä yleisemminkin korostetaan voimakkaasti saamelaiden oikeutta itse määrittellä ryhmään kuulumisen ja tarvetta varmistaa, että saamelaiskäräjälain 3 §:n määritelmäsäännös on sopusoinnussa asiaa koskevan kansainvälisen oikeuden kanssa. Myös Suomelle annetuissa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten ratkaisuihin, päätelmissä ja suosituksissa on korostettu sitä, että kun sopimusvaltio määrittelee, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa, tulee saamelaisten itsemääräämisoikeus ottaa asiassa huomioon. Sääntelyä äänioikeudesta saamelaiskäräjävaaleissa on välttämätöntä tämän vuoksi tarkistaa.

YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisujen johdosta pidettiin neuvottelu saamelaiskäräjien ja oikeusministeriön välillä 13.5.2019. Neuvottelussa saamelaiskäräjien edustajat esittivät vuonna 2019 pidettävien saamelaiskäräjävaalien siirtoa. Saamelaiskäräjät katsoi, että vastaavien oikeudenloukkauksien estäminen edellyttää saamelaiskäräjälain 3 §:n muuttamista ennen seuraavien vaalien järjestämistä. YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut julkaistiin 1.2.2019, jolloin vaalikausi oli lopullaan. Koska seuraavat saamelaiskäräjien vaalit tuli toimittaa syyskuussa 2019 ja vaaleja koskeva menettely oli käynnistynyt jo marraskuussa 2018, äänioikeuden taustalla vaikuttavaa saamelaismääritelmää koskevaa lainsäädäntöä ei ollut mahdollista uudelleen arvioida ja tarpeen mukaan uudistaa ennen seuraavien vaalien toimittamista ilman, että vaaleja siirretään. Aikataulusyistä vaalien siirtämistä ei kuitenkaan katsottu mahdolliseksi.

Kansainvälisesti ei ole yhtä määritelmää tai yhtenäisiä kriteerejä tietyn väestöryhmän tunnistamiselle alkuperäiskansaksi. Sekä Suomessa että laajemmin saamelaisten asuinalueella yli nykyisten valtiollisten rajojen saamelaisen alkuperäiskansan omaleimaisuus kuitenkin on historiallisesti perustunut ja edelleen perustuu ensi sijassa saamen kieleen. Saamen kielet ja niiden käyttö muun muassa perinteisten elinkeinojen ja muun yhteisöllisen elämän osana ovat yhä tärkein saamelaista identiteettiä ylläpitävä ja uudistava perusta, jonka merkitys on keskeinen saamelaisen identiteetin siirtymisessä uusille sukupolville. Kielen keskeinen asema saamelaisen alkuperäiskansaidentiteetin perustana ilmenee myös perustuslain 17 §:n 3 momentista ja 121 §:n 4 momentista, joissa molemmissa kieli on perustuslain tasolla otettu huomioon saamelaisten alkuperäiskansa-aseman, saamelaisen kulttuurin ja saamelaisten itsehallinnon perustana. Näitä perustuslainsäännöksiä toteuttaen, ja sopusoinnussa kansainvälisen oikeuden kanssa, kieliperuste on aina ollut ensisijainen ja pääkriteeri äänioikeudelle saamelaiskäräjien vaaleissa. Se on ollut ja on edelleen pääperuste, jolla saamelaiset itse tunnistavat yhteisönsä jäsenyyden ja rajat suhteessa valtaväestöön.

Saamelaiskäräjälain nykyistä sääntelyä saamelaisen määritelmästä voidaan pitää ongelmallisena ennen muuta siltä osin kuin kyse on maa-, veronkanto- tai henkikirjoihin tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi merkittyjen henkilöiden jälkeläisistä. ”Lappalainen” viittasi vanhoissa asiakirjoissa elinkeinon eli lapinveron maksajiin, ei etnisiteettiin. Näissä asiakirjoissa on merkintöjä muistakin saamelaisten nykyisellä kotiseutualueella menneisyydessä asuneista ihmisistä kuin saamelaisista, eikä asiakirjamerkintä sellaisenaan siten välttämättä osoita rekisteriin merkityn henkilön olleen saamelainen.

Kieliperustetta on käytännössä sovellettu neljänteen sukupolven voimassa olevan säännöksen 1 ja 3 kohdan perusteella. Voimassa olevan pykälän 3 kohdan kriteerinä on, että ainakin yksi kyseisen henkilön vanhemmista on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. Jos henkilön yhden vanhemman isovanhempi on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään, henkilön vanhempi olisi voitu merkitä vaaliluetteloon. Toisin sanoen henkilö, joka pitää itseään saamelaisena, voidaan voimassa olevan lain perusteella merkitä vaaliluetteloon, jos yksi hänen isoisovanhempansa on

oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään. Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksissä (KHO 2021:45 ja KHO 2021:48) on täsmennetty, että 3 kohdan ”olisi voitu merkitä” –kriteerin täyttyminen edellyttää näyttöä vanhemman identifioitumisesta saamelaiseksi. Säännös on tältä osin kuitenkin epäselvästi muotoiltu.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että saamelaiskäräjälain 3 §:n kirjoitusasu on sellainen, ettei se hyvin mahdollista lain kirjaimien perustuvaa tulkintaa. Erityisesti aikarajan puuttuminen säännöksen 2 kohdasta on pidetty ongelmallisena. Saamelaismääritelmän nykyinen soveltamiskäytäntö on joiltakin osin epäjohdonmukainen ja että niin sanottu kokonaisharkinta on osoittautunut ongelmalliseksi (katso Heinämäki et al, 2017). Nykyisen määritelmän osin epäjohdonmukainen tulkinta aiheuttaa ristiriitoja, mikä osaltaan heikentää saamelaiskäräjien toimintamahdollisuuksia.

Saamelaismääritelmään liittyvä epävarmuus on ongelmallinen kollektiivisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumisen ja yksilöiden oikeusturvan kannalta. Epäselvä tilanne kuormittaa sekä saamelaiskäräjiä että oikeuslaitosta. Saamelaiskäräjät on katsonut, ettei nykyinen laki ja sen tulkinta vastaa sitä, keitä saamelaiset itse tunnistavat jäsenikseen ja jopa että jatkuessaan tilanne voisi johtaa pakkoassimilaatioon. Kun saamelaiskäräjälain 3 §:n nykyinen sanamuoto on aiheuttanut tulkintaongelmia, ja säännös tämän vuoksi on jo pitkään ollut selventämis- tai muutosehdotusten kohteena muun muassa saamelaiskäräjien taholta, voidaan arvioida, ettei yksilön merkitseminen vaaliluetteloon ole perustanut muuta oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettua odotusta tulevan vaaliluetteloon merkitsemisen osalta kuin että asiassa vastaisuudessaakin sovelletaan kulloinkin voimassa olevaa lakia.

Tarve oikeustilan selkeyttämiseen nimenomaan lainmuutoksen kautta seuraa keskeisesti edellisessä jaksossa selostetusta ratkaisusta KHO 2019:90. KHO:n lainvoimaisten päätösten purkamisen KHO:n omalla päätöksellä ei ollut käytävissä YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisussa todetun ihmisoikeusloukkauksen korjaamiseksi siinä selvässä enemmistössä ihmisoikeusvalitusten kohteina olleista 97 tapauksesta, joiden osalta sopimusloukkaus oli tapahtunut ja joita kyseinen KHO:n vuosikirjaratkaisu esimerkkitaipauksena edustaa.

Vuoden 2019 vaaleihin liittyneitä hylättyjä valituksia koskevat vuosikirjaratkaisut KHO 2021:45 ja KHO 2021:46 antavat aiempaa enemmän merkitystä kansainvälisen oikeuden kehitykselle ja YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisuille. Hyväksytyjä valituksia koskevat ratkaisut KHO 2019:123, KHO 2021:47 ja KHO 2021:48 kuitenkin tukevat käsitystä, että soveltamiskäytännön yhdenmukaisuuden saavuttaminen edellyttää erimielisyyttä ja epäselvyyttä aiheuttaneiden lainkohtien muuttamista ja vaaliluettelon kokoamista uudelleen alusta. Äänioikeuden ensisijaisen ns. kielikriteerin (3 §:n 1 kohta) muuttaminen ulottumaan yhtä sukupolvea kauemmas menneisyyteen laajentaisi kyseisen edellytyksen soveltamisalaa siten, että merkittävä osa KHO:n päätöksellä vaaliluetteloon otetuista henkilöistä saattaisi täyttää ehdotetun säännöksen ehdot, samalla kun tulkintaongelmia erityisesti aiheuttanut ns. lappalaiskriteeri (nykyinen 3 §:n 2 kohta) kumottaisiin.

Nykyiseen määritelmään ”saamelainen”, näin otsikoituna, on saatettu liittää maankäyttöä ja -omistusta sekä elinkeinojen harjoittamista koskevia odotuksia. Tämä on aiheuttanut ristiriitoja ja vaikeuttanut lainuudistuksia. Sääntelyä uudistettaessa on syytä tuoda selkeästi esille, että lainkohta koskee pelkästään saamelaiskäräjävaaleihin liittyviä oikeuksista (oikeus äänestää, oikeus asettua ehdolle, ja tätä kautta osallistua saamelaiskäräjien päätöksentekoon). Säännöksen muotoilussa olisi syytä huomioida myös parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen yhteispohjoismainen määräys.

Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta ja tehtävät

Saamelaiskäräjien tehtävänä on lain 5 §:n mukaan hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja. Näissä asioissa saamelaiskäräjät käyttää lisäksi päätösvaltaa siten kuin saamelaiskäräjälaisissa tai muualla laissa säädetään. Lisäksi saamelaiskäräjien tehtävänä on edustaa saamelaisia (6 §), laatia vuosittain valtioneuvostolle kertomus (7 §), päättää saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen jakamisesta (8 §) sekä neuvotella viranomaisten kanssa (9 §).

Saamelaiskäräjät on pääasiassa kansallisille viranomaisille aloitteita ja esityksiä tekevä sekä lausuntoja antava toimielin (HE 248/1994 vp). Käräjillä on oikeus käyttää päätösvaltaa lain 8 §:ssä tarkoitettujen määrärahojen jakamisessa. Saamelaiskäräjien päätösvallosta voidaan säätää myös muualla lainsäädännössä. Päätösvaltaa käyttäessään saamelaiskäräjät voidaan tapauskohtaisesti katsoa viranomaiseksi.

Saamelaiskäräjillä on yleinen toimivalta hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Saamelaiskäräjälain sääntelyä saamelaiskäräjien yleisestä toimivallasta ja tehtävistä olisi tarkoituksenmukaista tarkistaa siten, että laista kävisi ilmi saamelaiskäräjien tehtävä myös päättää itsehallintoon kuuluvista asioista sekä tehtävä edistää ja kehittää saamelaisten asemaa alkuperäiskansana.

Lisäksi säännöksessä olisi perusteltua tuoda esille tehtävien sekä neuvotteluihin ja yhteistoimintaan osallistumisen merkitys saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteuttamisessa.

Saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämisryhmän raportissa (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:25) on kiinnitetty huomiota saamelaisten osallistumiseen varhaiskasvatukseen ja opetuksen kehittämiseen (s. 42-44). Raportissa arvioidaan, että lainsäädäntö on osoittautunut joustavaksi ja mahdollistanut saamelaiskäräjien tehtävien laajentumisen saamelaisen varhaiskasvatukseen ja koulutuksen kehittämisessä. Ottaen kuitenkin huomioon saamenkielisen varhaiskasvatuksen, saamenkielisen opetuksen ja saamen kielten opetuksen suuren merkityksen saamelaisten kielen ja kulttuurin siirtämiselle, saamelaiskäräjien roolia ja siten saamelaisten osallistumista varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen kehittämiseen tulisi kehittämisryhmän arvion mukaan vahvistaa myös sääntelyä kehittämällä.

Kehittämisryhmän loppuraportissa esitetään, että varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevassa lainsäädännössä luodaan nykyistä selkeämmät raamit Opetushallituksen ja saamelaisten kotiseutualueen kuntien yhteistyölle Saamelaiskäräjien kanssa keskeisiä ohjausasiakirjoja valmisteltaessa. Kirjataan yhteistyövelvoite varhaiskasvatukseen (21 § ja 22 §) ja perusopetuslakiin (14 § ja 15 §). Lisäksi raportissa esitetään oikeusministeriön asettamalle saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevalle toimikunnalle, että se harkitsisi kirjausta siitä, että saamelaiskäräjät toimii saamelaiskäräjistä annetun lain 5 §:n mukaisen yleisen toimivaltansa puitteissa saamelaisopetuksen asiantuntija- ja resurssikeskuksena, seuraten saamelaisopetuksen kokonaisuutta ja tukien sen kehittämistä. Hallituksen esitykseen saamelaiskäräjälain muuttamiseksi on siten perusteltua ottaa saamelaiskäräjien yleistä toimivaltaa koskien täydennys asiaan liittyen. Tämä pohjustaa osaltaan myös opetusalan lainsäädännön kehittämistä niin, että siinä luodaan nykyistä selkeämmät raamit yhteistyölle saamelaiskäräjien kanssa.

Saamelaiskäräjien toimintaan sisältyy julkisen vallan käyttöä, jossa perustuslain 22 §:n mukaisesti on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Kun lakiin nyt ehdotetaan lisättäviksi viittauksia saamelaisten itsemääräämisoikeuteen alkuperäiskansana, on perusteltua ottaa lakiin myös nimenomainen yleissäännös asiasta. Se olisi myös omiaan vahvistamaan luottamusta saamelaiskäräjiä kohtaan viranomaisten taholta, saamelaisten omassa keskuudessa ja myös yleisesti yhteiskunnassa. Siten säännökseen ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että saamelaiskäräjien on

osaltaan turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen ja kohdeltava kaikkia ihmisiä ilman syrjintää tai mielivaltaa.

Saamelaisien edustaminen

Saamelaiskäräjät edustaa lain 6 §:n mukaan saamelaisia tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Saamelaiskäräjät nimeää eri sektoreita koskevan lainsäädännön perusteella edustajansa mm. paliskuntain yhdistyksen hallitukseen (poronhoitolaki 848/1990), kirkolliskokoukseen ja Oulun hiippakuntavaltuustoon (kirkkolaki 1054/1993), Lapin maakunnan yhteistyöryhmään (laki alueiden kehittämisestä 1651/2009), kalavesien kalatalouskysymyksiä käsittelevään neuvottelukuntaan (kalastuslaki 1212/1997) ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen johtokuntaan (laki Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta 252/2010).

Kansainvälisissä yhteyksissä saamelaiskäräjien edustajat voivat osallistua YK:n alkuperäiskansa-asioiden pysyvän foorumin sekä ihmisoikeusneuvoston alaisen alkuperäiskansojen asiantuntijamekanismin istuntoihin, joissa saamelaiskäräjillä on itsenäinen puhe-oikeus. Sopimusvalvontaelinten ja hallituksen välinen julkisissa istunnoissa käymä suullinen vuoropuhelu on ainoastaan komitean ja hallituksen asettaman valtuuskunnan välinen, mutta sitä voi seurata paikan päällä Genevessä tai taltiona verkossa. Osa komiteoista antaa lyhyen puhevuoron tarkastelun kohteena olevan valtion kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle, mutta varsinainen vuoropuhelu on aina rajattu vain komitean ja hallituksen välille. Saamelaiskäräjillä on mahdollisuus toimittaa sopimusvalvontaelimille kirjallista aineistoa sekä osallistua komiteoiden kanssa luottamukselliseen vuoropuheluun ennen Suomen hallituksen määräaikaisraporttien tarkastelua. Muiden YK:n elinten kokouksiin saamelaiskäräjien on osallistuttava valtion delegaatioissa, eikä saamelaiskäräjillä ole niissä itsenäistä puheoikeutta. Käytännössä saamelaiskäräjät elimestä riippuen voi ilmaista kantansa vain Suomen hallituksen kautta tai YK-järjestelmään akkreditoitun tahon, kuten saamelaisneuvoston (Saami Council), välityksellä, mikäli tämä on kokouksessa mahdollista. Barentsin Euro-Arktisen neuvoston alkuperäiskansatyöryhmässä Suomen saamelaisia edustaa saamelaiskäräjät.

Kertomus

Saamelaiskäräjät laatii voimassa olevan lain mukaan vuosittain kertomuksensa valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten. Kertomuksessa tuodaan esille, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksessä. Kertomuksessa on tarkoitus kiinnittää huomiota siihen, miten eduskunnan ja erityisvaliokuntien toivomat ja edellyttämät asiat ovat toteutuneet (HE 248/1994 vp). Saamelaiskäräjät toimittaa kertomuksensa tässä tarkoituksessa oikeusministeriölle, joka liittää kertomuksen sellaisenaan osaksi hallituksen kertomusta. Menettely ei ole omiaan lisäämään saamelaisia koskevien asioiden saamaa huomiota eduskunnassa. Säännöstä olisi aiheellista muuttaa siten, että saamelaiskäräjät toimittaisi kertomuksensa suoraan eduskunnalle. Lisäksi olisi syytä erikseen mainita, että kertomus voi sisältää ehdotuksia saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Laajempi kertomus saamelaisten oikeuksien tilasta ja tarvittavista toimenpiteistä mahdollistaisi nykyistä paremmin myös saamelaiskäräjien ehdotusten käsittelemisen eduskunnassa.

Määrärahojen jakaminen

Saamelaiskäräjät päättää lain 8 §:n nojalla saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen jaosta. Hallituksen esityksen (HE 248/1994 vp, s. 25) mukaan saamelaiskäräjät voisi päättää saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen jaosta saamelaisjärjestöille, -yhteisöille ja yksityisille saamelaisille. Saamelaiskäräjät vastaa muun muassa kulttuuriavustusten, kuntien

saamenkielisten sosiaali- ja terveystalveluiden turvaamiseen liittyvien avustusten, saamenkielisen varhaiskasvatuksen avustusten ja saamen kielipesätoimintaan kohdennettujen avustusten jakamisesta eteenpäin. Voimassa oleva laki on kuitenkin epäselvä sen osalta, millainen on saamelaiskäräjien päätösvalta saamelaiskäräjien kautta kunnille myönnettävien avustusten osalta. Lisäksi saamelaiskäräjillä on tällä hetkellä rajatusti mahdollisuuksia valvoa, että myönnetty määräraha on käytetty siihen tarkoitukseen, johon saamelaiskäräjät on sen tarkoittanut. Saamelaiskäräjät tekee jaettavista varoista sopimuksen niiden saajan kanssa, eikä sillä ole tällä hetkellä muita kuin sopimukseen kirjattuja valvontamahdollisuuksia. Lainsäädäntöä olisi perusteltua selkeyttää niin, että saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto voisi myös avustusten jaon osalta kehittyä ja vahvistua.

Neuvotteluelvelvoite

Nykytila

Saamelaiskäräjälain 9 § sisältää säännöksen viranomaisen velvollisuudesta neuvotella saamelaiskäräjien kanssa erinäisistä asioista. Säännöksen mukaan viranomaisten on neuvoteltava saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella: 1) yhdyskuntasuunnittelua; 2) valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta; 3) kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhtontaa; 4) saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon lainsäädännöllistä tai hallinnollista muutosta; 5) saamenkielisen ja saamen kielen kouluopetuksen sekä sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämistä; taikka 6) muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa. Pykälän 2 momentin mukaan saamelaiskäräjille on varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi ja neuvotella asiasta. Tilaisuuden käyttämättä jättäminen ei estä viranomaista jatkamasta asian käsittelyä.

Neuvotteluelvelollisuus ei lain säätämisen yhteydessä mietintövaliokuntana toimineen perustuslakivaliokunnan ilmaiseaman kannan mukaan merkitsisi pidemmälle menevää menettelyllistä suojaa kuin esimerkiksi hallintomenettelylakiin (nykyisin: hallintolakiin) perustuva asianosaisen oikeus tulla kuulluksi omassa asiassaan. Neuvotteluelvelollisuuden oikeudellinen vaikuttavuus rajoittuu perustuslakivaliokunnan tässä yhteydessä esittämän tulkinnan mukaan siihen, että viranomaisen on pykälässä tarkoitetuissa asioissa varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja mahdollisuus neuvotella vireillä olevasta asiasta. Kuulemisen osalta kysymys on saamelaiskäräjille varattavasta tilaisuudesta lausua käsityksensä esimerkiksi kirjallisesti jostakin ehdotuksesta, jonka toteuttaminen vaikuttaisi saamelaisten asemaan; neuvottelumahdollisuus tarkoittaa suoraa vuorovaikutusta viranomaisten edustajien kanssa. Jotta viranomaisen neuvotteluelvoite tulisi täytetyksi hyvän hallinnon vaatimusten mukaisesti, viranomaisen on huolehdittava siitä, että saamelaiskäräjät saa riittävän ajan perehtyä neuvottelukysymykseen ja että neuvottelutilanne muodostuu muutoinkin saamelaisten edustuselimen kannalta kohtuulliseksi. Tarjotun neuvottelumahdollisuuden käyttämättä jättäminen ei toisaalta voi muodostua lopulliseksi esteeksi sille, että asianomainen viranomainen etenee asiassa vaikkapa omaan päätöksentekoonsa asti (PeVM 17/1994 vp). Perustuslakivaliokunta on eri yhteyksissä tuonut esiin, että kun kyse on esityksestä, joka liittyy kiinteästi saamelaisten omaan kieleen ja kulttuuriin, saamelaiskäräjien edustus lainvalmistelussa tulee varmistaa alusta lähtien (PeVL 21/2007 vp ja PeVL 40/2009 vp).

Saamelaiskäräjälain 9 §:ssä tarkoitettujen neuvotteluiden käyminen on viranomaisen päätöksenteon oikeudellinen edellytys pykälässä tarkoitetuissa hallintoasioissa (KHO 11.03.2003, taltio 516).

Neuvotteluja käydään erilaisin menettelymuodoin. Saamelaiskäräjät antaa kirjallisia lausuntoja, on kuultavana asioiden valmistelun yhteydessä tai osallistuu asian valmistelutyöhön esimerkiksi työryhmätyöskentelyn muodossa. Saamelaiskäräjiä kuullaan usein lausunnotmenettelyllä. Myös erillisiä neuvotteluita järjestetään kokousten muodossa. Käytäntö vaihtelee myös neuvotteluissa noudatettujen muotojen osalta. Neuvotteluista laaditaan yleensä pöytäkirja.

Neuvotteluelvelvoitetta koskeva säännös sisältyy myös lakiin porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista (986/2011). Sen mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on neuvoteltava saamelaiskäräjien kanssa periaatteista, joita lain ja sen nojalla annettujen säännösten lisäksi noudatetaan tuettavista kohteista päätettäessä.

Saamelaiskäräjiä on laissa olevan erityissäännöksen nojalla joissakin asioissa kuultava tai siltä on pyydetty lausunto. Vesilaki (587/2011, 2 luvun 8 §), laki Yleisradio Oy:stä (1380/1993), laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010), muinaismuistolaki (295/1963) sekä valtioneuvoston asetus sanomalehdistön tuesta (389/2008) sisältävät tällaisia säännöksiä. Metsälaisissa (1093/1996) on viittaus saamelaiskäräjälain 9 §:ään. Kaivoslain (621/2011) 38 §:n mukaan lupaviranomaisen tulee saamelaisten kotiseutualueella selvittää yhteistyössä muun muassa saamelaiskäräjien kanssa toiminnasta aiheutuvat vaikutukset saamelaisten oikeudelle alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä harkita haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet. Ympäristönsuojelulain (527/2014) 42 §:n mukaan lupaviranomaisen on pyydetty hakemuksesta lausunto saamelaiskäräjiltä, jos hakemuksen tarkoittaman toiminnan ympäristövaikutukset saattavat ilmetä saamelaisten kotiseutualueella, ja kolttien kyläkokoukselta, jos ympäristövaikutukset saattavat ilmetä kolttalaisissa (253/1995) tarkoitettulla kolttala-alueella.

Akwé: Kon-ohjeet (Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2011) ovat osa Biologista monimuotoisuutta koskevan YK:n yleissopimuksen (Biodiversiteettisopimus, SopS 78/1994) toimeenpanoa, joka velvoittaa sopimusosapuolia suojelemaan alkuperäiskansojen luonnon monimuotoisuuteen liittyvää perinteistä tietoa, innovaatioita ja käytänteitä. Suomessa Akwé: Kon-ohjeet suojaavat saamelaisia. Ohjeet on tarkoitettu käytettäväksi saamelaisten kotiseutualueella sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Metsähallitus soveltaa ohjeita maankäyttöä koskevassa suunnittelussaan saamelaisten kotiseutualueella.

Eduskunnan valiokunnan on eduskunnan työjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaan varattava saamelaisten edustajille tilaisuus tulla kuulluksi käsiteltäessä sellaista lakiehdotusta tai muuta asiaa, joka koskee erityisesti saamelaisia ja jollei erityisistä syistä muuta johdu.

Oikeusministeriö antoi 23.11.2017 muistion (OM 2/551/2017) saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesta neuvotteluelvöllisyydestä, joka oli valmisteltu yhteisymmärryksessä saamelaiskäräjien kanssa. Muistion mukaan neuvottelut viranomaisen ja saamelaiskäräjien välillä tulee käydä yhteisymmärrykseen pyrkien. Lisäksi neuvottelut tulee käydä vilpittömästi ja molemminpuolisen arvostuksen hengessä sekä oikea-aikaisesti siten, että neuvotteluilla on aidosti mahdollista vaikuttaa suunniteltuun toimenpiteeseen.

Saamelaiskäräjien kuulemista ja osallisuutta koskevien säännösten lisäksi erityislainsäädäntö sisältää myös saamelaisten oikeuksia koskevia heikentämiskieltoja. Heikentämiskieltoja sisältyy muun muassa vesilakiin ja kaivoslakiin sekä biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimukseen liittyvän Nagoyan pöytäkirjan täytäntöönpanosta annettuun lakiin (394/2016).

Nykytilan arviointi

Voimassa oleva säännös viranomaisen velvollisuudesta neuvotella saamelaiskäräjien kanssa on maantieteellisesti rajattu koskemaan vain sellaisia toimenpiteitä, jotka koskevat säännökseen sisältyvässä luettelossa mainittuja toimenpiteitä saamelaisten kotiseutualueella. Neuvotteluvollisuuden ulkopuolelle jäävät siten nykyisin kotiseutualueen ulkopuolella toteutettavaksi suunnitellut toimenpiteet silloinkin, kun niiden vaikutukset ulottuvat kotiseutualueelle. Neuvotteluvollisuus ei nykyisin koske myöskään sellaisia, vaikutuksensa kotiseutualueen ulkopuolelle ulottavia toimenpiteitä, jotka voivat merkittävästikin vaikuttaa saamelaisten kulttuuriin tai kieliin. Tällaisia ovat etenkin saamen kieleen liittyvät asiat. Neuvotteluvollisuuden piiriin kuuluvien toimenpiteiden ja asioiden alaa on aiheellista laajentaa.

Laissa nykyisin tarkoitettu neuvotteluvollisuus ei perustuslakivaliokunnan niin sanottuna mietintövaliokuntana saamelaiskäräjälakia säädettäessä esittämän kannan mukaan merkitsisi pidemmälle menevää menettelyllistä suojaa kuin hallintoasian asianosaisen oikeus tulla kuulluksi omassa asiassaan. Velvollisuuden oikeudellinen vaikuttavuus rajoittuisi siihen, että viranomaisen on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja mahdollisuus neuvotella asiasta. Alkuperäiskansojen tehokasta kuulemista tai myötämääräämistä koskevat kansainväliset normit ovat merkittävästi kehittyneet ja selventyneet kuluneen neljännesvuosisadan aikana.

Tavanomaisen lausunnonantomahdollisuuden varaamisen on viranomaiskäytännössä usein katsottu riittävän neuvotteluvollisuuden täyttämiseksi. Neuvotteluvollisuuden tarkoitus aidosta vuoropuhelusta viranomaisen ja saamelaiskäräjien kesken ei kuitenkaan toteudu pelkässä lausunnotmenettelyssä. Sääntelyä olisi aiheellista tarkistaa ja selventää kansainvälisen alkuperäiskansaoikeuden kehitystä paremmin vastaavaksi niin, että neuvottelu muodostuisi säädosperusteisesti tavanomaista lausunnotmenettelyä pidemmälle meneväksi muodoksi vaikuttaa viranomaisen päätöksentekoon.

Voimassa olevan neuvotteluvollisuuden toteutumisessa on esiintynyt puutteita, joihin muun muassa eduskunnan perustuslakivaliokunta uudemmassa käytännössään, apulaisoikeuskansleri ja kansainväliset ihmisoikeuselimet ovat kiinnittäneet huomiota. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että saamelaisten oikeuksiin merkittävästi vaikuttavien lakiehdotuksien valmistelussa tulee korostuneesti huolehtia menettelyiden asianmukaisuudesta (PevL 5/2017 vp). Apulaisoikeuskansleri on Tenojoen kalastussopimusta koskevassa ratkaisussaan (OKV/12/21/2016) katsonut, että neuvotteluvollisuus oli laiminlyöty, kun neuvottelut oli käyty niin myöhään, että saamelaiskäräjillä ei ollut aitoa lailla taattua vaikuttamismahdollisuutta lopputulokseen. Ratkaisun mukaan asian käsittely ei ollut tältä osin myöskään perustuslaissa ja hallintolaissa turvattu hyvän hallinnon näkökulmasta asianmukainen. Apulaisoikeuskansleri on myös kaivoslain muutoksen valmistelua koskevassa asiassa (OKV/8/50/2019) katsonut, että neuvotteluvollisuus oli laiminlyöty. Tapauksessa oli apulaisoikeuskanslerin mukaan kyse saamelaiskäräjälain 9 §:ssä tarkoitettusta laajakantoisesta ja merkittävästä toimenpiteestä. Apulaisoikeuskanslerin mukaan kyseisen ministeriön olisi tullut kuulla saamelaiskäräjiä sen selvittämiseksi, olisiko neuvottelujen järjestäminen muuttuneessa tilanteessa tarpeellista, jos kysymys neuvottelujen järjestämisen tarpeellisuudesta oli ministeriölle epäselvää. Myös saamelaiskäräjät (esimerkiksi lausunto perustuslakivaliokunnalle 3.2.2016, dnro 61/D.a.4/2016) on monessa yhteydessä esittänyt huolensa neuvotteluvollisuuden puutteellisesta toteutumisesta.

Neuvotteluvollisuus sisältyy joko nimenomaisesti tai alkuperäiskansan antaman suostumuksen edellytyksenä taikka välillisessä muodossa alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen 18 artiklaan (pätöksentekoon osallistuminen), 19 artiklaan (ennakkosuostumuksen saaminen toimiin, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin), 23 artiklaan (osallistuminen ohjelmista päättämiseen), 30 artiklan 2 kohtaan (alkuperäiskansojen alueiden käyttäminen sotilaalliseen toimintaan), 32 artiklan 2 kohtaan (ennakkosuostumuksen saaminen hankkeisiin, jotka

vaikuttavat alkuperäiskansojen maihin, alueisiin tai luonnonvaroihin), 36 artiklan 2 kohtaan (toimet, joilla helpotetaan yhteyksiä yli rajojen) ja 38 artiklaan (toimet julistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi). Julistuksen kahdessa kohdassa edellytetään alkuperäiskansan nimenomaista suostumusta: 10 artikla (väestösiirrot) ja 29 artiklan 2 kohta (vaarallisten jätteiden sijoittaminen). Neuvotteluelvoitteen eri muotoja ja asteita täydentävät julistuksen 8 artiklassa olevat alkuperäiskansan pakkosulauttamisen ja kulttuurin tuhoamisen kiellot.

Alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen 18 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus osallistua omien toimintaperiaatteidensa mukaisesti valittujen edustajiensa kautta päätöksentekoon asioissa, jotka voivat vaikuttaa näiden kansojen oikeuksiin. Julistuksen 18 artikla korostaa samalla alkuperäiskansojen oikeutta vapaasti määrittellä yhteisöjensä sisällä, kuka niitä edustaa päätöksenteossa. Alkuperäiskansajulistuksen 19 artiklan mukaan valtiot neuvottelevat vilpittömässä mielessä ja toimivat yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin. Julistuksen mukainen vapaa ja tietoon perustuva ennakkosuostumus edellyttää vapautta voimakeinoista, pakosta, uhkailusta, manipuloinnista tai painostuksesta. Suostumusta tulee pyytää. Jotta ennakkosuostumus olisi tietoon perustuvaa, alkuperäiskansan edustajille tulee antaa kaikki asian kannalta merkittävät tiedot sekä niiden harkintaan ja käsittelyyn tulee varata riittävästi aikaa. Tiedot tulee antaa kielellä, jota alkuperäiskansa helposti ymmärtää. Alkuperäiskansoilla on oikeus saada tietoja myös riippumattomista lähteistä päätöksentekonsa tueksi. Suostumus edellyttää, että alkuperäiskansalle annetaan mahdollisuus puoltaa tai vastustaa asiaa, johon suostumusta pyydetään. Alkuperäiskansajulistuksen 32 artiklan 2 kohdassa määrätään tarkemmin neuvotteluelvoitteesta, kun kyse on hankkeista, jotka vaikuttavat alkuperäiskansojen maihin tai alueisiin ja muihin luonnonvaroihin, erityisesti kehitettäessä, käytettäessä tai hyödynnettäessä mineraali- tai vesivaroja tai muita luonnonvaroja.

ILO-sopimus nro 169 edellyttää neuvotteluja alkuperäiskansojen kanssa heitä koskevia asioita käsiteltäessä. Sopimuksen 6 artiklan mukaan hallitusten on asianmukaisella tavalla neuvoteltava alkuperäiskansojen ja erityisesti näiden edustuselinten kanssa aina, kun harkitaan lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia toimenpiteitä, joilla voi olla näihin kansoihin välitön vaikutus. Neuvottelut on käytävä vilpittömän mielin ja olosuhteisiin katsoen asianmukaisella tavalla pyrkimyksenä saavuttaa yhteisymmärrys tai hyväksyntä ehdotetuille toimenpiteille.

Myös 15 artiklan 2 kohta (maahan kohdistuvien tutkimus- tai hyödyntämishjelmien aloittaminen tai niitä koskevien lupien myöntäminen), 17 artiklan 2 kohta (kelpoisuus luovuttaa alkuperäiskansayhteisön maita tai siirtää niihin liittyviä oikeuksia yhteisön ulkopuolisille), 22 artiklan 3 kohta (erityiskoulutusohjelmien järjestäminen ja toiminta) ja 28 artiklan 1 kohta (toimenpiteet sen saavuttamiseksi, että alkuperäiskansoihin kuuluvat lapset opetetaan lukemaan ja kirjoittamaan äidinkieltään) edellyttävät neuvotteluja näissä sopimusmääräyksissä tarkoitetuista asioista. Neuvotteluelvoite voi syntyä myös sopimuksen 2, 4, 7 ja 16 artiklojen perusteella.

ILO:n asiantuntijakomitean tulkintasuosituksen (ILO CEACR General Observation, Indigenous and Tribal Peoples, Document No ilolex 052011GENS20) mukaan neuvotteluelvoite koskee viranomaisia. Neuvotteluiden (”consultation”) tulee olla säännöllistä menettelyä, jossa asia käsitellään kokonaan ja vilpittömässä mielessä. Niiden tulee olla aitoa viranomaisten ja alkuperäiskansojen väliseen mielipiteen vaihtoon ja ymmärtämykseen sekä keskinäiseen kunnioitukseen perustuvaa vuoropuhelua, jolla pyritään aidosti saavuttamaan yhteinen näkemys. Neuvotteluelvoitteen täyttämiseksi tulee perustaa asianmukaiset kansallisen tason menettelyt, jotka ovat vallitsevia olosuhteita vastaavat. Neuvottelut tulee käydä alkuperäiskansoja edustavien instituutioiden kanssa lainsäädäntöön ja hallinnollisiin toimenpiteisiin liittyvissä asioissa. Neuvotteluiden tarkoituksena tulee olla yhteisymmärrykseen

pääseminen tai alkuperäiskansan hyväksynnän saaminen. Neuvotteluvollisuus ei kuitenkaan ILO-sopimuksessa tarkoita ehdotonta ja yleistä alkuperäiskansan mahdollisuutta veto-oikeuteen neuvottelujen lopputuloksen suhteen, missä suhteessa vain yleissopimuksen 16 artiklan 2 kohta väestösiirroista sisältää nimenomaisen suostumusedellytyksen. Yhteisesti sovittujen ratkaisujen aikaansaaminen on kuitenkin yleisesti vuoropuhelun olennaisimpia seikkoja myös ILO-sopimuksessa.

Yhteisymmärrys tai hyväksyntä perustuu Free, Prior and Informed Consent –käsitteeseen, johon on viitattu myös YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen yhteydessä. Käsitteen mukaan alkuperäiskansaan ei saa kohdistaa painostusta tai manipulaatiota päätöksenteon yhteydessä. Osallistuminen on tapahduttava hyvissä ajoin päätöksentekoa edeltävissä vaiheissa. Alkuperäiskansalle on annettava tarpeellinen, kattava tieto asiasta ja sen vaikutuksista. Asiasta on käytävä vilpiton ja tasapuolinen neuvottelu, johon kuuluu molemminpuolinen arvostus ja yhdenvertainen osallistuminen. Neuvottelut käydään valmistelun sellaisessa vaiheessa, että vaikutusmahdollisuus on todellinen.

Biodiversiteettisopimuksen yleisten geenivarojen saatavuutta ja niiden käytöstä koituvien hyötyjen jakamista koskevien velvoitteiden täytäntöönpanon edistämiseksi hyväksyttiin vuonna 2002 oikeudellisesti sitomattomat niin kutsutut Bonnin ohjeet. Niiden tarkoituksena oli muun muassa ohjata sekä geenivarojen käyttäjiä että tarjoajia geenivarojen saatavuutta ja hyötyjen jakoa koskevien neuvotteluprosessien kehittämisessä, ja ohjeisiin sisältyi ennakkosuostumuksen periaate. Vuonna 2010 asiasta hyväksyttiin oikeudellisesti sitova pöytäkirja. Biodiversiteettisopimukseen liittyvä Nagoyan pöytäkirja geenivarojen saannista ja saatavuudesta sekä niiden käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukaisesta ja tasapuolisesta jaosta (SopS 46—47/2016) edellyttää, että valtio ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen mahdollisuudet osallistua prosessiin ja antaa suostumuksensa silloin, kun on kyse heidän hallussaan olevista geenivaroista tai niihin liittyvästä perinteisestä tietämyksestä. Pöytäkirja tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 2016, ja Euroopan unioni, Suomi ja useat muut unionin jäsenvaltiot ovat sen osapuolia. Suomessa Nagoyan pöytäkirja on toimeenpantu niin sanotulla geenivaralailalla (394/2016), mutta käytännössä sen saamelaisia koskevia pykälä ei ole vielä sovellettu.

KP-sopimuksen 27 artiklan mukaan niissä valtioissa, joissa on etnisiä (suomennoksessa virheellisesti ”kansallisia”), uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Saman sopimuksen 1 artiklassa määrätään kansojen itsemääräämisoikeudesta. Saamelaisia pidetään sopimusta sovellettaessa sekä kansana että vähemmistönä. YK:n ihmisoikeuskomitean mukaan KP-sopimuksen 27 artikla yhdessä KP-sopimuksen 1 artiklan kanssa turvaa joissakin tilanteissa neuvotteluvollisuuden jopa niin vahvasti, että se on luonteeltaan ennakkosuostumuksen kaltainen (Poma Poma v. Peru, CCPR/C/95/D/1457/2006, 24.4.2009). Linjaus liittyy tapaukseen, jossa valtion toimet ovat olennaisesti haitanneet kyseisen yhteisön mahdollisuuksia harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan, ja valtio on näin ollen toiminut myös 27 artiklan vastaisesti. Vuonna 2013 YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD) on Ruotsia koskevassa ratkaisussa todennut, että kaivosluvan myöntäminen kaivosyhtiölle ilman saamelaisen poronhoitajayhteisön vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta loukkasi myös saamelaisyhteisön omaisuudensuojaa ja luvanmyöntämismenettely oli ristiriidassa rotusyrjinnän poistamista käsittelevän yleissopimuksen kanssa. (Ågren et al. v. Sweden, CERD/C/102/D/54/2013). Vuonna 2021 YK:n ihmisoikeuskomitea on Suomelle antamissaan loppupäätelmissä kehottanut kiirehtimään saamelaiskäräjälain muuttamista ottaen huomioon vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate, tavoitteena kunnioittaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta (CCPR/C/FIN/CO/7, kohta 43). Myös YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD) ja taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (CESCR) ovat

enenevässä määrin tunnustaneet alkuperäiskansojen vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen. Sopimusvalvontaelimet ovat loppupäätelmissään muun muassa vaatineet sopimusvaltioita varmistamaan, että alkuperäiskansojen konsultaatiolla tavoitellaan suostumusta.

Vuonna 2017 YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea totesi Suomelle antamissaan loppupäätelmissä, että komiteaa huolestuttaa edelleen se, ettei saamelaisiin vaikuttavissa hallituksen toimissa noudateta johdonmukaisesti vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta. Komitea kehottaa Suomea hankkimaan saamelaisten vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin se hyväksyy hankkeita, jotka vaikuttavat saamelaisten perinteisten maa-alueiden ja luonnonvarojen käyttöön ja kehittämiseen. Sopimusvaltion olisi myös varmistettava, että ennen kuin se myöntää toimilupia tai suunnittelee toimintoja saamelaisten kotiseutualueelle, kulttuuriset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset arvioidaan asianmukaisesti yhteistyössä niiden yhteisöjen kanssa, joihin kulloinkin toimenpide vaikuttaa.

Euroopan neuvoston ministerikomitea on vuonna 2012 kiinnittänyt huomiota neuvottelumenettelyssä Suomessa ilmenneisiin puutteisiin ottaessaan kantaa kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoon. Vuonna 2020 ministerikomitea kehotti viranomaisia vahvistamaan merkittävästi saamelaiskäräjien oikeuksia osallistua lainsäädäntöön ja käytäntöön muun muassa antamalla saamelaiskäräjille tarvittavat resurssit ja tarjoamalla asianomaisille virkamiehille kansallisella ja paikallisella tasolla koulutusta neuvotteluelvoitteen asianmukaisesta täytäntöönpanosta. Vaikka saamelaiskäräjiä koskeva lain muutos olisi ensisijainen toimenpide, viranomaisten olisi kiireellisesti varmistettava tehokas osallistuminen siinäkin tapauksessa, että lakia ei muuteta.

Neuvottelumenettelyjen puutteisiin ja tarpeisiin niiden kehittämiseksi on kiinnittänyt huomiota myös YK:n alkuperäiskansojen ihmis- ja perusoikeuksien tilan erityisraportoiija James Anaya raportoidessaan vuonna 2011 ihmisoikeusneuvostolle saamelaisten asemasta Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa. Myös hänen seuraajansa erityisraportoiija Victoria Tauli-Corpus on vuonna 2016 antamissaan suosituksissa todennut seuraavaa liittyen saamelaisten osallistumisoikeuksiin: ”Jotta voitaisiin varmistaa, ettei Metsähallituksesta annetun lain täytäntöönpano rapauta saamelaisten ihmisoikeuksia, saamelaiskäräjille, kolttien kyläkokoukselle sekä asianomaisille saamelaisyhteisöille tulisi taata aiempaa suurempi sananvalta asiaan liittyvissä prosesseissa. Vähintään laissa tarkoitettuihin kuntakohtaisiin neuvottelukuntiin tulisi tulla täysi ja tehokas saamelaisedustus ja edustajille tulisi antaa selkeästi määriteltä valtuutus arvioida kaikkien toimien mahdollisia vaikutuksia saamelaisten oikeuteen ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan ennen kuin mitään lupia myönnetään. Lupien myöntämisestä tulisi pidättäytyä kokonaan, jos on olemassa vaara, että toiminta horjuttaa saamelaisten tai kolttien elinkeinojen ja kulttuurin harjoittamisolosuhteita tai jos ne aiheuttavat merkittävää vahinkoa poronhoidolle” (A/HRC/33/42/Add.3, epävirallinen suomennos, kohta 88).

Parafoitu pohjoismainen saamelaissopimus sisältää niin ikään neuvotteluelvoitetta koskevia määräyksiä. Sopimuksen 17 artiklan mukaan valtio neuvottelee saamelaiskäräjien kanssa säädettäessä lakeja, tehtäessä päätöksiä sekä ryhdyttäessä muihin toimiin, joilla voi olla erityistä merkitystä saamelaisille. Neuvottelut käydään hyvässä hengessä, pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys saamelaiskäräjien kanssa tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa. Valtiot ilmoittavat saamelaiskäräjille mahdollisimman pian aloittaessaan työskentelyn tällaisissa asioissa. Määräys korostaa viranomaisten ja saamelaiskäräjien tosiasiallista yhteistyötä ja vastaa siten sisällöltään pitkälti alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen 19 artiklaa. Pohjoismaisen saamelaissopimuksen artiklassa 18 määrätään puolestaan valtioiden rajoitetummasta velvoitteesta neuvotella muiden saamelaisia edustavien tahojen kanssa. Sopimuksen opetusta koskevassa 23 artiklassa viitataan artiklaan 17 ja

neuvotteluelvoite tulee huomioida myös sovellettaessa muun muassa 30 artiklaa. Artikla 32 sisältää saamelaisten osallisuutta luonnonvarojen hallinnoinnissa koskevan erillisen määräyksen. Sopimuksen 30 artiklan 1 kohdassa määrätään luonnonvaroihin puuttumisesta tai niiden muuttuneesta käytöstä niin sanottua heikentämiskieltoa ilmentäen seuraavaa: ”Kun valtiot harkitsevat saamelaisalueiden luonnonvaroja koskevia toimenpiteitä tai niiden käyttötarkoituksen muutosta tai lupien myöntämistä näihin, valtiot kiinnittävät erityistä huomiota siihen, etteivät toimenpiteet tai muuttunut käyttötarkoitus aiheuta huomattavaa haittaa saamen kielelle, kulttuurille tai yhteiskuntaelämälle. Kun toimenpiteen tai muutoksen sallimista harkitaan, valtiot huolehtivat sitä silmälläpitäen siitä, että eri toimenpiteiden kokonaisvaikutus saamelaiseen kulttuuriin, kieleen ja yhteiskuntaelämään alueella huomioidaan.”

Viranomaisten nykyiset käytännöt neuvotella saamelaiskäräjien kanssa vaihtelevat. Viranomaisten keskuudessa on myös ollut eri käsityksiä neuvotteluvollisuuden piiriin kuuluvista asioista samoin kuin neuvottelujen luonteesta ja merkityksestä. Valtioneuvoston piirissä onkin aiheellista tehostaa tiedottamista tästä velvollisuudesta ja kokemuksiin perustuvista hyvistä käytännöistä velvollisuuden täyttämiseksi. Syksyllä 2017 oikeusministeriö on saamelaiskäräjien kanssa neuvotellen laatinut viranomaisten käyttöön neuvotteluelvoitetta koskevan muistion, jota on tarkoitus aikanaan päivittää vastaamaan lakimuutosta.

Saamelaiskäräjien toimielimet ja toiminta

Saamelaiskäräjien ylin edustus- ja päätöksentekaelin on saamelaiskäräjien kokous, jolle asiat valmistelee saamelaiskäräjien hallitus. Se myös toimeenpanee käräjien kokouksen päätökset. Saamelaiskäräjät (käräjien kokous) valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa (11 §) sekä hallitukseen puheenjohtajan, kaksi varapuheenjohtajaa ja hallituksen muut jäsenet (13 §). Hallituksen jäsenillä ei ole varajäseniä.

Saamelaiskäräjät valitaan neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan (10 §). Tämä on tarkoittanut sitä, että syksyn alkupuolella joka neljäntenä vuotena pidettyjen saamelaiskäräjävaaleissa valituksi tulleet saamelaiskäräjien jäsenet pääsevät aloittamaan toimintansa vasta vaalivuoden jälkeisenä vuotena. Saamelaiskäräjien toimikauden alkamisajankohtaa on perusteltua aikaistaa siten, että uudet saamelaiskäräjät pystyisi aloittamaan toimintansa jo vaalivuoden aikana mahdollisimman pian tuloksen vahvistamisen jälkeen. Tällainen menettely vahvistaisi saamelaisten demokratiaa ja tuoreilla vaaleilla valittujen saamelaiskäräjien legitimitettä.

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja toimii tehtävässään päätoimisesti (11 §). Saamelaiskäräjien työjärjestyksen 5 §:n mukaan käräjien kokous valitsee käräjien puheenjohtajan ja varapuheenjohtajat myös hallituksessa vastaaviin tehtäviin. Saamelaiskäräjien tehtävien määrä ja niiden kehittämiseen liittyvät lakiehdotukset huomioon ottaen olisi perusteltua, että myös varapuheenjohtajat toimisivat päätoimisesti.

Saamelaiskäräjien kokousten koollekutsumisesta päättää saamelaiskäräjät (12 §). Kokous on lisäksi kutsuttava koolle, jos puheenjohtaja tai hallitus tai kolmasosa jäsenistä niin vaatii.

Saamelaiskäräjät asettaa lain 14 §:n mukaan vaalilautakunnan saamelaiskäräjävaalien toimeenpanoa varten. Käräjät voi asettaa myös muita toimielimiä saamelaisten omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevaan itsehallintoon kuuluvien asioiden hoitamiseksi. Saamelaiskäräjillä on työjärjestyksensä nojalla elinkeino- ja oikeuslautakunta, koulutus- ja oppimateriaalilautakunta, kulttuurilautakunta, sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta sekä saamen kielineuvosto ja nuorisoneuvosto. Saamelaiskäräjät nimeää jäsenet lautakuntiin ja neuvostoihin. Lautakunnat ja neuvostot toimivat käräjien hallituksen alaisuudessa valmistellen omaan toimialaansa kuuluvia asioita ja tehden päätöksiä omaan alaansa kuuluvien varojen jakamisesta ja käyttämisestä.

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään myös saamelaiskäräjien yhteydessä toimivasta saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelimestä. Saamelaiskäräjät asettaa yhteistyöelimen ja nimittää siihen kaksi jäsentä, opetusministeriö ja [Lapin lääninhallitus] nimittävät kumpikin yhden jäsenen ja saamelaisten kotiseutualueen kunnat kukin yhden jäsenen. Saamelaiskäräjien koulutussihteeri toimii yhteistyöelimen sihteerinä ja esittelijänä.

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain (1230/2001) ja asetuksen (1411/2001) nojalla toimivaan Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukseen on perustettu erillinen saamelaisyksikkö. Yksikkö toimii saamelaiskäräjien yhteydessä ja yksikön työntekijä on saamelaiskäräjien palveluksessa. Saamelaisyksikön tehtävistä on määräyksiä saamelaiskäräjien työjärjestyksessä.

Osallistuminen saamelaiskäräjien toimielinten kokouksiin vaatii pitkiä matkustusaikoja ja yöpymisiä kokousten yhteydessä. Läsnäolo paikan päällä ei välttämättä ole kokouksessa päätettävien asioiden käsittelyn kannalta aina tarpeen, jos kokoukseen olisi mahdollista osallistua nykyaikaisia tietoteknisiä välineitä käyttämällä. Lakiin olisi syytä sisällyttää säännökset mahdollisuudesta osallistua käräjien toimielinten kokouksiin teknisen neuvotteluyhteyden avulla.

Toimivallan siirto

Saamelaiskäräjien hallitus ja muut toimielimet voivat lain 15 §:n mukaan käyttää käräjille kuuluvaa toimivaltaa siten kuin saamelaiskäräjälaisissa säädetään tai saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään. Säännöksen esitöiden mukaan tällainen siirto tulisi kyseeseen lähinnä kiireellisissä tapauksissa, jolloin käräjien kokousta on vaikea tai mahdoton saada koolle (HE 248/1994 vp). Toimivallan siirto ei kuitenkaan ole pykälän 2 momentin mukaan sallittu, kun on kyse saamelaiskäräjien kertomuksesta (7 §), saamelaiskäräjien jäsenen tai varajäsenen vaalikelpoisuuden menettämisestä (10 § 3), puheenjohtajan valinnasta (11 §), kokousten koollekutsumisesta (12 §), saamelaiskäräjien hallituksen valinnasta (13 §) tai vaalilautakunnan ja muiden toimielinten asettamisesta (14 §) taikka tilikautta ja tilipäätöstä, tilintarkastajia sekä tilintarkastuskertomuksen käsittelyä koskevasta asiasta (18 b, 18 c ja 18 j §).

Saamelaiskäräjien kokoukselle kuuluvaa toimivaltaa on voimassa olevan lain nojalla mahdollista varsin laajasti siirtää käräjien muille toimielimille. Saamelaiskäräjien hallitus ja käräjien muut toimielimet voivat lain mukaan käyttää käräjille kuuluvaa toimivaltaa siten kuin saamelaiskäräjälaisissa tai saamelaiskäräjien työjärjestyksessä säädetään. Laissa on lueteltu joitakin asioita, joissa toimivallan siirto on kielletty. Sääntelyä saamelaiskäräjien kokouksen toimivallasta ja sen siirtämisestä on aiheellista tarkistaa. Sääntelyn tulisi ilmentää saamelaiskäräjien kokouksen asemaa saamelaisten ylimpänä edustus- ja päätöksentekuelimenä.

Toimistot ja henkilöstö

Saamelaiskäräjillä on lain 16 §:n mukaan toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä siten kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään. Käräjillä on nykyisin yleinen toimisto, koulutus- ja oppimateriaalitoimisto sekä saamen kielilain (1086/2003) 26 §:n perusteella Saamen kielen toimisto. Saamen kielen toimistosta on säädetty tarkemmin saamelaiskäräjäasetuksessa. Saamelaiskäräjien itsehallinnollista asemaa olisi perusteltua kehittää niin, että saamelaiskäräjien toimistoista ja henkilöstöstä säädettäisiin jatkossa lain lisäksi ainoastaan saamelaiskäräjien työjärjestyksellä.

Saamelaiskäräjien virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteeseen sovelletaan, mitä valtion virkamiehistä, viroista ja virkasuhteesta säädetään ja määrätään. Henkilöstön palvelussuhteen ehdoista on vastaavasti voimassa mitä valtion palvelussuhteen ehdoista säädetään, määrätään tai sovitaan.

Saamelaiskäräjien vaalit, vaalilautakunta ja vaaliluettelo

Saamelaiskäräjien vaalit ovat välittömät henkilövaalit, joissa äänioikeutetut äänestävät suoraan yksittäisiä ehdokkaita. Käräjien jäsenet ja varajäsenet valitaan yleiseen äänioikeuteen perustuvilla vaaleilla saamelaisten keskuudesta. Vaaleja koskevat säännökset sisältyvät saamelaiskäräjälain 4 lukuun (19 - 40 c §).

Saamelaiskäräjiin kuuluu lain 10 §:n mukaan 21 jäsentä ja 4 varajäsentä, jotka valitaan 4 kalenterivuodeksi kerrallaan. Saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kolme jäsentä ja yksi varajäsen kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Säännöksen tarkoituksena on korostaa saamelaisten kotiseutualueen ja sen eri osien merkitystä. Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan laissa tulee tämän tärkeän tavoitteen kannalta edellyttää, että saamelaiskäräjien jäsenistä ainakin puolet on saamelaisten kotiseutualueen kunnista (PeVM 17/1994 vp).

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan joka neljäs vuosi (19 §) ja maa on niissä yhtenä vaalipiirinä (20 §). Äänioikeutettu saamelaiskäräjien vaaleissa on asuinpaikkaan katsomatta jokainen viimeistään vaalitoimituksen viimeisenä päivänä 18 vuotta täyttävä saamelainen, joka on Suomen kansalainen tai jolla ulkomaan kansalaisena on ollut kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa silloin, kun pyyntö vaaliluetteloon ottamisesta on viimeistään tehtävä (21 §). Saamelaiskäräjien vaaleissa on vaalikelpoinen jokainen äänioikeutettu, joka on suostunut ehdokkaaksi ja joka ei ole vajaavaltainen (22 §). Vaalien aloittamisesta on julkisesti kuulutettava (22 a §).

Vaalit toimeenpanee vaalilautakunta. Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Vaalilautakunnalla on oikeus ottaa itselleen sihteeri ja oikeusministeriön luvalla muuta tarvittavaa henkilökuntaa (20 §). Käytännössä vaalilautakunta on asetettu vaaleja edeltävänä vuonna vain vaalien valmistelua ja toimeenpanoa varten tarvittavaksi ajaksi.

Vaalilautakunta laatii lain 23 §:n nojalla vaaliluettelon sekä käsittelee lain 23 a §:n mukaisesti vaaliluetteloon merkitsemistä ja siitä poistamista koskevat pyynnöt ja ilmoitukset. Vaaliluettelo on pyynnöstä otettava siitä puuttuva saamelainen. Vaaliluetteloon merkitty henkilö on poistettava vaaliluettelosta hänen ilmoitettuaan, ettei hän enää halua olla merkittynä vaaliluetteloon, tai jos hän on kuollut. Pyyntö ja ilmoitus on tehtävä vaalilautakunnalle viimeistään vaalivuotta edeltävän joulukuun 31 päivänä ennen kello 16.

Vaaliluettelon laatimisen yhteydessä vaalilautakunta voi omasta aloitteestaan ottaa huomioon vaaliluetteloon merkityn äänioikeutetun edellisten vaalien jälkeen äänioikeusiän saavuttaneen lapsen ja 21 §:ssä säädettyyn ajankohtaan mennessä äänioikeusiän saavuttavan lapsen. Tällainen henkilö voidaan kuitenkin ottaa vaaliluetteloon vasta sen jälkeen, kun hän on kirjallisesti ilmoittanut vaalilautakunnalle pitävänsä itseään laissa tarkoitettuna saamelaisena.

Vaalilautakunta vahvistaa ja allekirjoittaa vaaliluettelon viimeistään vaalivuoden helmikuun viimeisenä päivänä.

Vaalilautakunta laatii lain 24 §:n mukaan jokaisesta vaaliluetteloon otetusta henkilöstä ilmoituskortin, josta ilmenevät äänioikeutetusta vaaliluetteloon otetut tiedot, vaaliluettelon nähtävänä pitäminen, vaaleissa äänestäminen sekä vaalipäivä ja 31 a §:ssä säädetty oikeus äänestää vaalipäivänä, jos vaalipäivän äänestys järjestetään, ja vaalilautakunnan osoite. Vaalilautakunta lähettää ilmoituskortin kullekin äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa, hyvissä ajoin ennen vaaliluettelon asettamista nähtäville. Vaalilautakunnan päätös, jolla vaalilautakunta on hylännyt tai jättänyt tutkimatta henkilön pyynnön tulla otetuksi

vaaliluetteloon taikka ilmoituksen tulla siitä poistetuksi, lähetetään asianomaiselle hyvissä ajoin ennen vaaliluettelon asettamista nähtäville.

Vaalilautakunta asettaa lain 25 §:n mukaan vaaliluettelon tai siinä olevat tiedot henkilötunnuksia lukuun ottamatta nähtäville siten, että nähtävänä pitämistä koskevan ajan päättymisestä on aikaa vaalien toimittamiseen vähintään viisi kuukautta. Vaaliluettelo pidetään nähtävänä 10 perättäisenä arkipäivänä, ei kuitenkaan arkilauantaina, vähintään kolme tuntia päivässä. Vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä on julkisesti kuulutettava.

Jokaisella on lain 25 a §:n mukaan oikeus tutustua vaaliluetteloon ja sen laatimiseen liittyviin asiakirjoihin sinä aikana, kun vaaliluettelo pidetään nähtävänä. Vaaliluettelo ja sen laatimiseen liittyviä asiakirjoja ei saa antaa jäljennettäväksi tai kuvattaviksi eikä niistä saa antaa jäljennöksiä. Vaaliluetteloon merkityllä on kuitenkin oikeus saada maksutta ote hänestä vaaliluetteloon otetuista tiedoista. Sillä, joka on pyytänyt tulla otetuksi vaaliluetteloon, on oikeus saada tieto asian käsittelyyn liittyvistä asiakirjoista siten kuin viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä säädetään.

Vaaliluettelo sekä sellaiset vaaliluettelon laatimiseen liittyvät asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön etnisestä alkuperästä, on pidettävä salassa muuna kuin 1 momentissa tarkoitettuna aikana. Salassapitovelvollisuus ei estä tiedon antamista vaaliluettelosta sille, joka tarvitsee tietoa äänioikeutensa selvittämistä varten. Vaaliluettelon laatimiseen liittyvien asiakirjojen julkisuudesta on muutoin voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Nykyisin vaalilautakunta käsittelee hakemuksia vaaliluetteloon merkitsemisestä vain lyhyenä aikana vaalivuonna ennen vaalien toimittamista. Hakemukset on käytännössä myös jätettävä tänä aikana. Käytäntö on omiaan ruuhkauttamaan hakemuksia. Hakemukset on lisäksi käsiteltävä vaalilautakunnassa ja muutoksenhakuasteissa kiireellisesti. Lyhyt haku-aika kerran neljässä vuodessa saattaa myös vaikuttaa siten, että jotkut henkilöt luopuvat kokonaan hakemuksen jättämisestä. Sääntelyä ja käytäntöä on aiheellista kehittää niin, että hakemuksia voi jättää vaalilautakunnalle muinakin kuin vaalivuosina. Tämä edellyttää, että vaalilautakunta asetetaan kulloinkin vaalikauden alussa. Lisäksi olisi syytä tarkistaa hakemusten jättämiseen liittyvää määräaika, jotta hakemusten käsittelyyn ja muutoksenhakuprosessiin jää riittävä aika.

Vaalilautakuntaan kuuluu lain mukaan puheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Vaalilautakunnan kokoonpano on verraten suppea. Erityisesti vaaliluetteloon merkitsemistä koskevien hakemusten käsittelyn ja laissa mainittujen objektiivisten kriteerien arvioinnin kannalta olisi tärkeää, että lautakunnassa olisi saamen eri kieliryhmiä koskeva laajempi asiantuntemus kuin mitä tulee vaatimuksesta kotiseutualueen kaikista kunnista tulevasta edustuksesta. Sääntelyä on aiheellista tarkistaa.

Sääntelyä on aiheellista tarkistaa myös vaalilautakunnan jäsenten ja varajäsenten esteellisyyden arvioinnin selkeyttämiseksi. Myös vaalilain (714/1998) esteellisyyttä koskevia säännöksiä on tarkennettu (HE 16/2016 vp).

Vaaliluetteloon ottamista ja siitä poistamista koskevaa menettelyä olisi syytä kehittää uudistamalla vaalilautakuntaa koskevia säännöksiä.

Edellä mainituissa YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisuisa komitea on todennut Suomen olevan velvollinen toteuttamaan kaikki tarvittavat toimet estääkseen vastaavat oikeudenloukkaukset jatkossa. Edelleen ratkaisuisaan komitea painottaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta asemansa ja yhteisönsä jäsenyyden osalta. Erityisesti komitea on edellyttänyt 3 §:n arviointia. Lain 3 §:ää on edellä todetun mukaisesti syytä muuttaa, jotta se täyttäisi Suomea sitovista

ihmisoikeusvelvoitteista johtuvat reunaehdot, mukaan lukien sen, että kriteerit ovat saamelaiskäräjien hyväksymät. Oikeudenloukkausten estäminen jatkossa edellyttää, että vaaliluetteloa laaditaan uudestaan, jotta kaikki siihen merkityt henkilöt täyttävät ehdotetun 3 §:n asettamat kriteerit. Tämä ratkaisu estäisi oikeudenloukkauksia jatkossa ihmisoikeuskomitean edellyttämällä tavalla. Sääntelyn kautta on syytä painottaa sitä, että vaaliluetteloa laaditaan seuraavia vaaleja ajatellen. Vaaliluetteloon merkitseminen tarkoittaa ainoastaan sitä, että henkilö saa äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa, asettua ehdolle ja tätä kautta osallistua saamelaiskäräjien päätöksentekoon. Henkilön merkitsemisellä vaaliluetteloon ei ole vaikutusta saamelaisille muutoin kuuluvien oikeuksien kannalta.

Muutoksenhakua voidaan kehittää siten, että ensimmäisenä muutoksenhakuelimenä toimisi saamelaiskäräjien muutoksenhakulautakunta, joka olisi itsenäinen ja riippumaton lainkäyttöelin. Saamelaiskäräjien hallituksen ja kokouksen tehtävät yksittäisissä vaaliluetteloa koskevissa asioissa on syytä poistaa.

Saamelaiskäräjät kolmessa maassa on keskustellut yhteisestä vaalipäivästä, jolloin vaalikeskusteluja voitaisiin käydä tärkeistä, yhteisistä teemoista samaan aikaan. Saamelaisten parlamentaarisen neuvoston työryhmä on selvittänyt asiaa ja yhteiset vaalit voisivat olla mahdollisia aikaisintaan vuonna 2028. Yhteinen vaalipäivä edistäisi myös pohjoismaisen saamelaisopimuksen toimeenpanoa. Saamelaiskäräjät on kokouksessaan 4/2020 yksimielisesti lausunut, että se kannattaa yhteispohjoismaiseen vaalipäivään siirtymistä. Tällä esityksellä ei kuitenkaan vielä esitetä tähän liittyviä muutoksia.

Ehdokasasettelu

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin voi lain 27 §:n mukaan asettaa vähintään kolme äänioikeutettua saamelaista jättämällä vaalilautakunnalle asianmukaisesti täytetyn ja allekirjoitetun ehdokashakemuksen viimeistään 31 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista ennen kello 16. Ehdokkaan asettaneet henkilöt muodostavat valitsijayhdistyksen, joka nimeää keskuudestaan asiamiehen ja vara-asiamiehen. Kukin äänioikeutettu saa osallistua vain yhden ehdokkaan asettamiseen. Jos henkilö kuuluu kahteen tai useampaan valitsijayhdistykseen, vaalilautakunnan on poistettava hänen nimensä niistä kaikista. Valitsijayhdistyksen asiamiehelle on varattava tilaisuus täydentää tai oikaista hakemuksen tietoja viimeistään 27 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista ennen kello 16.

Vaalilautakunta laatii lain 27 a §:n mukaan vaalikelpoisista ehdokkaista ehdokasluettelon viimeistään 21 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Ehdokasluettelossa on yhteinen otsikko, joka yksilöi vaalin, sekä luettelo ehdokkaista numerojärjestyksessä alkaen ehdokasnumerosta 2. Ehdokkaiden järjestys luettelossa määräytyy vaalilautakunnan suorittaman arvonnän perusteella. Jokaisesta ehdokkaasta merkitään ehdokasluetteloon numero, nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen, sekä kotikunta. Ehdokkaan etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää ehdokkaan yleisesti tunnettua puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä. Ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä. Saamelaiskäräjät on kokouksessaan 4/2020 yksimielisesti lausunut, että se kannattaa yhteispohjoismaiseen vaalipäivään siirtymistä.

Vaalitoimitus

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan lain 28 §:n mukaan syyskuun ensimmäisen täyden viikon maanantaista alkavan neljän viikon aikana. Vaalit toimitetaan postin välityksellä, mutta voidaan vaalilautakunnan niin päättäessä saamelaisten kotiseutualueella lisäksi toimittaa vaalipäivän äänestyksenä. Vaalien toimittamisesta on julkisesti kuulutettava. Saamelaiskäräjäläisissä on säännökset äänestämisestä postin välityksellä (30 §), äänestämisestä palauttamalla vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistoon tai vaalilautakunnan osoittamaan muuhun

toimipisteeseen (31 §), vaalipäivän äänestyksestä (31 a §, 31 b §, 31 f – 31 h §) sekä äänestämisestä hoitolaitoksessa ja kotona (32 §).

Äänioikeutettu voi lain mukaan käyttää äänioikeuttaan postin välityksellä tai palauttamalla vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistoon tai lautakunnan muihin toimipisteisiin. Äänestyskäytäntöjä on aiheellista kehittää äänestäjien kannalta vaivattomammiksi muun muassa pidentämällä vaalitoimitusta. Sähköinen äänestys olisi saamelaiskäräjien vaaleissa sinänsä toimiva ratkaisu. Se edellyttäisi kuitenkin verraten suurten taloudellisten resurssien osoittamista. Lisäksi sähköistä äänestystä koskevassa tuoreessa arvioinnissa (Nettiäänestyksen edellytykset Suomessa. Nettiäänestystyöryhmän loppuraportti 19.12.2017. Oikeusministeriön julkaisu 60/2017) tuodaan esille, että sähköistä äänestystä ei saa riskittömäksi. Liikkuvan äänestyspaikan käyttöönottoa saamelaisten kotiseutualueella voidaan ainakin toistaiseksi pitää riittävänä ja taloudelliselta kannalta toteuttamiskelpoisena vaihtoehtona helpottaa äänestämistä saamelaiskäräjien vaaleissa. Äänestämistä on lisäksi syytä helpottaa mahdollistamalla vaaliasiakirjojen saanti ja palautus myös muun muassa vaalipäivän äänestyspaikoilla äänestäjän kotikunnasta riippumatta.

Vaaliasiakirjat tulee voimassa olevan lain mukaan lähettää kirjattuna kirjeenä. Ottaen huomioon postin palveluiden kehitys olisi hyödyllistä mahdollistaa myös muita tapoja lähettää vaaliasiakirjat äänestäjille todisteellisesti kuin vain kirjattuina kirjeinä. Vaalilautakunta voisi tulevaisuudessa käyttää markkinoille mahdollisesti tulevia palveluita vaaliasiakirjojen toimittamiseksi todisteellisesti. Myös äänestäjän mahdollisuuksia valita sopiva tapa toimittaa vaaliasiakirjat olisi perusteltua muuttaa astetta joustavammaksi.

Kansainvälisiä vastauskuponkeja on käytetty ulkomailta asuvien äänestäjien vaaliasiakirjojen palautuksen postimaksuksi. Kansainvälisistä kupongeista ei säädetä saamelaiskäräjälaissa, eli vaalilautakunta voi luopua niiden käytöstä ilman lakimuutoksia. Hallituksen esityksessä vaalilain muuttamisesta (HE 101/2017), jolla mahdollistettiin kirjeäänestäminen tietyissä tilanteissa yleisissä vaaleissa, on käsitelty äänestämisen maksuttomuutta. Vaikka äänestämisen maksuttomuus on tärkeä periaate, esityksessä pidettiin hyväksyttävänä, että äänestäminen aiheuttaa jonkin verran kustannuksia äänestäjälle esimerkiksi siitä, että hän menee äänestyspaikalle tai ostaa postimerkit lähetekuorta varten. Eduskunnan perustuslakivaliokunta hyväksyi tämän tulkinnan (PeVM 3/2017 vp).

Vaalien tuloksen määräytyminen

Saamelaiskäräjien vaalit ovat enemmistövaalit. Saamelaiskäräjien jäseniksi tulevat lain 38 §:n mukaan valituiksi 21 eniten ääniä saanutta ehdokasta, edellyttäen, että heidän joukossaan on vähintään kolme ehdokasta kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Jos eniten ääniä saaneiden 21 ehdokkaan joukossa ei ole jostakin kunnasta kolmea ehdokasta, tulevat tästä kunnasta olevista ehdokkaista valituiksi eniten ääniä saaneet kolme ehdokasta. Varajäseneksi tulee valituksi kustakin saamelaisalueen kunnasta olevista ehdokkaista valituiksi tulneiden jälkeen seuraavaksi eniten ääniä saanut ehdokas. Jos äänimäärät ovat yhtä suuret, ratkaistaan niiden keskinäinen järjestys arpomalla.

Sodankylän kunnan osalta säännöksessä tulisi tarkentaa, että ehdokkaan tulisi olla saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvan Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta. On myös perusteltua täsmentää, minkä ajankohdan mukaan määräytyy ehdokkaan kotikunta ääntenlaskennassa.

Vaalien tuloksen vahvistaa lain 39 §:n mukaan vaalilautakunta kolmantena päivänä ääntenlaskennan aloittamisesta pitämässään kokouksessa, joka alkaa kello 18. Vaalien tulos on ilmoitettava välittömästi oikeusministeriölle saamelaiskäräjien jäsenten ja varajäsenten määräämiseksi tehtävänsä seuraavaksi toimikaudeksi.

Vaalituloksen vahvistamisen ajankohdan siirtäminen lähemmäksi vaalipäivän äänestystä voisi puolestaan lisätä äänestäjien kiinnostusta vaalitulosta kohtaan.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuoikeus ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on turvattu perustuslain 21 §:ssä. Lähtökohtana on, että sillä, jonka oikeutta tai velvollisuutta päätös koskee, on perustuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen (yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, SopS 85—86/1998) mukaisesti oikeus saada päätöksen lainmukaisuus tutkittavaksi tuomioistuimessa. Selvää on myös, että sillä, jonka oikeudesta tai velvollisuudesta tuomioistuimessa päätetään, on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin tässä tuomioistuimessa. Hallintoasioissa nämä oikeudet toteutetaan hallintotuomioistuimissa ja hallintolainkäyttöasioita käsittelevissä erityistuomioistuimissa.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 7 §:n 1 momentin mukaan hallintopäätökseen saa hakea muutosta valittamalla se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa ja se, jonka valitusoikeudesta laissa erikseen säädetään.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa lähtökohtana on, ettei hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupaa. Jos hallintopäätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen, muutoksenhaussa on kaksi tuomioistuinastetta.

Saamelaiskäräjien hallituksen ja lautakunnan sekä käräjien asettaman muun toimielimen päätökseen saa lain 41 §:n mukaan hakea muutosta valittamalla saamelaiskäräjille, jollei saamelaiskäräjälaissa tai muualla laissa toisin säädetä. Saamelaiskäräjien päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Pykälän mukaan muutoksenhausta säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa. Saamelaiskäräjälaissa on muutoksenhausta useita lain 41 §:n pääsäännön sijasta sovellettavia erityissäännöksiä.

Vaalien toimittamista ja vaalien tulosta koskeva muutoksenhakusääntely sisältyy lain 40 §:ään. Äänioikeutettu, joka katsoo, että vaalilautakunnan päätös vaalien tuloksen vahvistamisesta tai vaalien toimittamiseen liittyvä muu toimenpide on lainvastainen, voi pykälän mukaan tehdä saamelaiskäräjien hallitukselle oikaisuvaatimuksen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona vaalilautakunta on vahvistanut vaalien tuloksen. Saamelaiskäräjien hallituksen on käsiteltävä oikaisuvaatimus kiireellisesti ja viimeistään ennen vaalivuoden loppua. Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona asianomainen on saanut käräjien hallituksen päätöksen tiedoksi. Vaalilautakunnan päätökseen ehdokasluettelosta ei lain 27 a §:n 3 momentin mukaan saa hakea erikseen muutosta. Muutosta tähän päätökseen saa hakea 40 §:n mukaisesti vaalilautakunnan vahvistettua vaalien tuloksen.

Hallintoasiassa valituksenalainen päätös on sellainen päätös, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta. Siten esimerkiksi lausunnot ja poliittiset linjaukset, kuten saamelaiskäräjien yleiset kannanotot, eivät yleensä ole valituskelpoisia päätöksiä.

Vaalilautakunnan päätökseen vaalien tuloksen vahvistamisesta tai vaalien toimittamiseen liittyvästä muusta toimenpiteestä voi hakea oikaisua saamelaiskäräjien hallitukselta. Hallituksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Saamelaiskäräjien päätökseen saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen jaosta ei lain 8 §:n 2 momentin perusteella saa hakea muutosta valittamalla. Valituskielto on perusteltu. Kyse on sellaisista yhteisistä varoista, joita ei jaeta oikeusharkintaisesti (HE 248/1994 vp).

Saamelaiskäräjäläissa on sekä säännöksiä muutoksenhausta että viittauksia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Hallintoviranomaisten toimittamasta oikaisumenettelystä on saamelaiskäräjälain voimaantulon jälkeen lisätty säännökset hallintolakiin. Nämä säännökset olisi mahdollisuuksien mukaan aiheellista huomioida saamelaiskäräjien toimielimiä koskevassa sääntelyssä.

Saamelaiskäräjälain sääntelyä muutoksenhausta tulisi arvioida kokonaisuutena erillisessä prosessissa muutaman vuoden päästä, kun nyt ehdotetun muutoksenhakulautakunnan toiminnasta on saatu kokemuksia. Muutoksenhakulautakunnalle voisi mahdollisesti olla perusteita siirtää muitakin kuin vaaliluetteloa koskevia asioista, esimerkiksi julkisuutta koskevia asioita tai vaalien tulosta koskevia asioita.

Muutoksenhaku vaaliluetteloa koskevissa asioissa

Muutoksenhausta vaaliluettelomerkintää koskevassa asiassa säädetään lain 26 §:ssä. Sen mukaan se, joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta tai että häntä koskeva merkintä vaaliluettelossa on virheellinen, voi kirjallisesti vaatia oikaisua vaalilautakunnalta viimeistään 14 päivänä vaaliluettelon nähtävillä pitämistä koskevan ajan päättymisestä. Vaalilautakunnan on ratkaistava asia kiireellisesti. Vaalilautakunnan päätökseen tyytymätön voi saattaa oikaisuvaatimuksen saamelaiskäräjien hallituksen ratkaistavaksi viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, kun hän on saanut päätöksestä tiedon. Hallituksen on ratkaistava asia kiireellisesti. Hallituksen päätökseen saa lain 26 b §:n perusteella hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä, kun asianomainen on saanut päätöksestä tiedon.

Lain 26 a §:ssä säädetään itseoikaisusta. Jos vaalilautakunta katsoo, että henkilö on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta tai oikeudettomasti otettu siihen taikka että häntä koskeva merkintä vaaliluettelossa on virheellinen, vaalilautakunnalla on pykälän mukaan viran puolesta oikeus lisätä henkilö vaaliluetteloon tai poistaa hänet vaaliluettelosta taikka korjata häntä koskeva virheellinen merkintä. Muutokset on tehtävä viimeistään kaksi kuukautta ennen vaalitoimituksen aloittamista. Vaalilautakunnan päätökseen saa lain 26 b §:n perusteella hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä, kun asianomainen on saanut päätöksestä tiedon.

Vuoden 2020 alussa uusi laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019) tuli voimaan. Se sisältää keskeiset säännökset oikeusturvan ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeista hallintoasiaa ja muuta julkisoikeudellista oikeussuhdetta koskevassa oikeudenkäynnissä. Valituslupamenettely muutoksenhaussa korkeimpaan hallinto-oikeuteen laajeni uudistuksen myötä pääsäännöksi eli koskemaan kaikkia hallinto-oikeuden lainkäyttöpäätöksiä. Tämä korkeimman hallinto-oikeuden roolin kehitys hallintoa ja lainkäyttöä ohjaavana valituslupatuomioistuimena on otettava huomioon myös saamelaiskäräjälakiin tehtäviin muutoksiin.

Vaalilautakunnan päätökseen vaaliluetteloon merkitsemisestä saa nykyisin hakea oikaisua ensin vaalilautakunnalta ja sitten saamelaiskäräjien hallitukselta. Kahta saamelaiskäräjien sisäistä oikaisumenettelyä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Sääntelyä on aiheellista tarkistaa. Vaaliluettelon periaatteellisen merkityksen takia olisi perusteltua, että muutosta vaalilautakunnan päätökseen näissä asioissa saisi saamelaiskäräjien hallituksen asemasta hakea itsenäiseltä ja riippumattomalta muutoksenhakulautakunnalta.

Aiemmin selostettujen YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisujen ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden näkökulmasta on perusteltua lisätä saamelaisten mahdollisuuksia määrätä omasta identiteetistään ja jäsenyydestään sekä edistää saamelaisten oikeutta määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen.

Kirjanpito ja tilintarkastus

Saamelaiskäräjälain 18 a §:n mukaan saamelaiskäräjien kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä on sen lisäksi, mitä saamelaiskäräjälaisissa säädetään, soveltuvin osin voimassa, mitä kirjanpitolaissa (655/1973) säädetään. Saamelaiskäräjälain 18 b—18 j §:ssä säädetään tilikaudesta ja tilinpäätöksestä, tilintarkastajien valinnasta, tilintarkastajien kelpoisuudesta, riippumattomuudesta ja esteellisyydestä, tilintarkastuksen toimittamisesta, tilintarkastajien tiedonsaantioikeudesta, tilintarkastuskertomuksen sisällöstä ja sen käsittelystä saamelaiskäräjillä sekä asiakirjojen toimittamisesta oikeusministeriölle.

Saamelaiskäräjälaisissa olevat säännökset kirjanpidosta ja tilintarkastuksesta ovat vanhentuneet näitä asioita koskevien lainsäädäntöuudistusten vuoksi. Saamelaiskäräjälain sääntelyä on tältä osin tarpeen tarkistaa.

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkempia säännöksiä saamelaiskäräjälain täytäntöönpanosta annetaan lain 43 §:n nojalla asetuksella. Tämä yleisluonteisen täytäntöönpanovaltuuden lisäksi laissa on yksityiskohtaisempia asetuksenantovaltuuksia. Valtuoksissa tarkoitettu sääntely sisältyy saamelaiskäräjistä annettuun asetukseen (1727/1995), joka on osin annettu saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetun lain (516/1991) nojalla. Asetuksen liitteenä on julkaistu kartta, johon on merkitty saamelaisten kotiseutalueen rajat. Oikeusministeriön asetuksella voidaan lain 40 c §:n perusteella antaa tarkempia säännöksiä 1) vaaleihin liittyvistä kuulutuksista, 2) vaaliluetteloon hakeutumisesta ja vaaliluettelosta poistamisesta sekä hakemukseen liitettävistä selvityksistä, 3) vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä, 4) ehdokasluettelon julkaisemisesta ja nähtävänä pitämisestä, 5) äänestyslipusta sekä 6) vaaliasiakirjojen säilyttämisestä. Valtuuden nojalla on annettu oikeusministeriön asetus saamelaiskäräjien vaaleissa noudatettavasta menettelystä (160/2003). Saamelaiskäräjät vahvistaa lain 5 §:n 3 momentin nojalla toimintaansa varten työjärjestyksen.

Saamelaiskäräjistä säädetään nykyisin lain lisäksi asetuksen ja saamelaiskäräjien työjärjestyksen tasolla. Saamelaiskäräjien itsehallinnollisen aseman vuoksi ei voida pitää asianmukaisena, että saamelaiskäräjien tehtävistä, organisaatiosta tai toiminnasta säädettäisiin vastaisuudessakin asetuksella. Sääntely tulisi näissä asioissa toteuttaa vain lailla ja saamelaiskäräjien työjärjestyksellä. Saamelaisten kotiseutalueen kartta on ollut asetuksen liitteenä. Jatkossa kartta liitettäisiin lakiin.

Rikosoikeudellinen virkavastuu

Rikoslain 40 luvun säännökset virkarikoksista eivät nykyisin koske saamelaiskäräjien luottamushenkilöitä tai käräjien henkilöstöä. Tätä on pidettävä puutteena. Lainsäädäntöä on aiheellista täydentää saamelaiskäräjien jäsenten ja sen toimielimissä toimivien henkilöiden sekä saamelaiskäräjien palveluksessa olevien henkilöiden rikosoikeudellisesta virkavastuusta.

3 Tavoitteet

Esityksen yleisenä tavoitteena on turvata saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutuminen ja parantaa saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä. Kysymys on itsehallinnon kehittämisestä. Esitys ei vaikuta maankäyttöä ja elinkeinojen harjoittamista koskeviin edellytyksiin eikä koske yksityisille säädettyjä tai muutoin kuuluvia maa- oikeuksia tai muita oikeuksia.

Kiireellisempänä tavoitteena on korjata nykytilanne lain 3 §:n osalta, jonka YK:n ihmisoikeuskomitea on todennut loukkaavan KP-sopimuksen velvoitteita. Komitea myös toteaa

Suomen olevan velvollinen kaikin keinoin estämään vastaavat oikeudenloukkaukset tulevaisuudessa. Tämä edellyttää, että niin sanottua saamelaisen määritelmäsäännöstä tarkistetaan, vaaliluettelo kootaan alusta 3 §:n uusien kriteereiden pohjalta ja että muutoksenhaku vaaliluetteloasioissa kehitetään. Uudistuksen tavoitteena on turvata saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutuminen uudistamalla äänioikeutta koskevat edellytykset sellaisiksi, että ne takaavat kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvattujen oikeuksien (vaalioikeudet, vähemmistöoikeudet, itsemääräämisoikeus) kunnioittamisen.

Esityksen tavoitteena on myös muilta osin huomioida kansainvälinen alkuperäiskansaoikeus, joka on kehittynyt huomattavasti viime vuosina. Tämä edellyttää erityisesti sitä, että neuvottelumenettelysäännöstä muutetaan viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi. Tavoitteena on huomioida vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen edellyttämiä vaatimuksia. FPIC –periaatteen toteutumisen varmistamiseksi lisättäisiin lakiin neuvottelu- ja yhteistoimintamenettelyä koskevat säännöt.

Neuvottelu- ja yhteistoimintaa koskevan sääntelyn tarkoituksena on kansainvälisten toimielinten kannanottojen mukaisesti vahvistaa saamelaiskäräjien oikeutta osallistua ja myötävaikuttaa päätöksentekoon saamelaisia erityisesti koskevissa asioissa ja tukea siten saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista. Lisäksi neuvotteluelvoitteen vahvistaminen edistää viranomaisten ja saamelaisten kumppanuutta ja yhteistoimintaa saamelaisten oikeuksien turvaamisessa sekä yhteisen ymmärryksen saavuttamista saamelaisten tilanteesta ja saamelaisten kieleen, kulttuuriin ja asemaan liittyvistä kehittämistarpeista eri elämänalueilla. Valtio saa lisää ymmärrystä saamelaisten elinolosta ja saamelaiskäräjien ymmärrys viranomaisten prosesseista vahvistuu. Menettely voi myös edistää hankkeiden joustavaa ja nopeaa toteuttamista. Neuvottelu- ja yhteistoiminta voi myös parantaa viranomaisten päätösten tietoperustaa.

Säännöksellä saamelaisten oikeuksien huomioimisesta viranomaisten toiminnasta pyritään selkeyttämään viranomaisten velvollisuuksia huomioida saamelaisten oikeuksia omassa toiminnassaan. Tavoitteena on, että ehdotettu säännös saamelaisten oikeuksien huomioimisesta viranomaisten toiminnassa edistäisi käytännössä perustuslain 17 § 3 momentin sekä perustuslain 22 §:n toteutumista ja saamelaisten kielen ja kulttuurin kehittämistä osana muun yhteiskunnan kehitystä. Säännös edellyttäisi viranomaiselta muun muassa toimenpiteiden vaikutusten arviointia saamelaisten oikeuksien näkökulmasta. Myös eri toimenpiteiden kumulatiivisia vaikutuksia tulisi huomioida. Lisäksi lakiin otettaisiin kriteerit siitä, missä tilanteessa saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan voidaan aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa. Lisäksi säädettäisiin toimenpiteiden aiheuttaman haitan ehdottomasta takarajasta.

Saamelaiskäräjien tehtävän dynaamisuutta pyritään vahvistamaan. Tavoitteena on myös tarkistaa sääntelyä saamelaiskäräjien toimielinrakenteista saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon kehittämisen kannalta toimivammaksi samoin kuin toimielinten valta- ja vastuusuhteiden näkökulmasta selkeämmäksi. Kansalaistason vaikuttamista pyritään vahvistamaan uudella säännöksellä aloiteoikeudesta. Lisäksi pyritään lisäämään eduskunnan mahdollisuuksia ottaa kantaa saamelaisten oikeuksien toteutumisen kannalta tärkeisiin kysymyksiin.

Vaalijärjestelmän toimivuuteen liittyneiden ongelmien poistamiseksi esitetään muutoksia vaalilautakunnan kokoonpanoon ja menettelyyn sekä uudistetaan vaaliluetteloon merkitsemistä koskeva muutoksenhaku. Esitettyjen muutosten tavoitteena on myös vahvistaa saamelaisten sisäistä itsemääräämisoikeutta ja saavuttaa laissa säädettyjen objektiivisten kriteerien soveltamiseen perustuvalla lopullisella vaaliluettelolla sellainen hyväksyntä saamelaisten omassa keskuudessa, että se toteuttaisi sekä oikeusvarmuuden että kansainvälisesti korostetun niin sanotun ryhmähyväksynnän. Perustettavan muutoksenhakulautakunnan tarkoituksena on

vahvistaa vaaliluettelon merkitsemistä koskevan päätöksenteon yleistä luotettavuutta antamalla tehtävä saamelaiskäräjien yhteydessä toimivalle itsenäiselle ja riippumattomalle lainkäyttöelimelle, joka koostuu asiantuntijoista. Samalla tavoitteena on, että korkeimmalla hallinto-oikeudella olisi jatkossa entistä paremmat edellytykset keskittyä siihen, ettei yksittäistä henkilöä koskeva päätös perustu mielivaltaan tai syrjintään ja loukkaa siten yhdenvertaisuutta. Tavoitteena on myös selkeyttää saamelaisen määritelmää koskevaa säännöstä siten, että siitä kävisi ilmi, että kyse on ainoastaan oikeudesta tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluettelon ja siten oikeudesta äänestää ja asettua ehdolle saamelaiskäräjien ja tätä kautta osallistua saamelaiskäräjien päätöksentekoon.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Äänioikeus saamelaiskäräjävaaleissa

Saamelaiskäräjälain määritelmä saamelaisesta ehdotetaan korvattavaksi äänioikeutta ja vaaliluettelon merkitsemistä koskevalla säännöksellä. Säännös sisältäisi voimassa olevan lain tapaan subjektiivisen itseidentifikaation ohella objektiiviset kriteerit. Äänioikeuden varsinaisia, lakisääteisiä edellytyksiä olisivat siten, että henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isoisovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään tai että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai on ollut merkittynä äänioikeutetuksi 1. tammikuuta 2023 tai sen jälkeen järjestetyissä saamelaiskäräjien vaaleissa. Lisäksi edellytettäisiin, että laissa säädetyt ikää, kansalaisuutta ja väestönkirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täyttyvät.

Säännöksen keskeinen merkitys on, että vaaliluettelon merkitsemistä koskevat kriteerit täyttävä henkilö on otettava äänioikeutetuista saamelaiskäräjävaaleissa laadittavaan vaaliluettelon. Ehdotettu säännös vastaa pitkälti Ruotsissa ja Norjassa voimassa olevia vastaavia säännöksiä, eli lopputuloksena olisi yhteispohjoismaiset kriteerit hakeutumislle saamelaiskäräjien vaaliluettelon, ovathan saamelaiset yksi kansa neljässä valtiossa. Säännös vastaa pitkälti myös parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen määräystä saamelaiskäräjien äänestysluelestosta.

YK:n ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 antamissa ratkaisuisissa on todettu, että vuosien 2011 ja 2015 saamelaiskäräjävaalien vaaliluetteloä koskevat KHO:n ratkaisut muodostavat YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen loukkauksen. Jotta tämä loukkaus ei jatkuisi, vaaliluettelon tulisi ottaa henkilöt, jotka täyttävät ehdotetun lain mukaiset edellytykset. Merkintä aiempien vaalien vaaliluettelossa ei itsessään toisi henkilölle oikeutta tulla jatkossa merkityksi vaaliluettelon, ellei hänen osoiteta täyttävän ehdotetun lain mukaiset äänioikeuden edellytykset. Myöskään henkilön vanhemman kuuluminen vaaliluettelon ennen lainmuutosta ei toisi henkilölle automaattista oikeutta tulla merkityksi vaaliluettelon.

Vaaliluettelon merkitsemistä koskevien edellytysten selkeyttämisen ohella uudistetaan vaalilautakunnan kokoonpanoa ja toimintaedellytyksiä sekä muutoksenhakumenettelyä vaalilautakunnan päätöksistä.

Vaalilautakunta ja muutoksenhakulautakunta

Saamelaiskäräjien asettama vaalilautakunta päättää hakemuksesta henkilön merkitsemisestä vaaliluettelon. Sekä oikeusvarmuuden saavuttamiseksi laissa säädettyjen objektiivisten kriteerien soveltamisessa että kansainvälisissä asiakirjoissa korostetun ryhmähyväksynnän saavuttamiseksi alkuperäiskansan jäsenyyttä koskevissa asioissa on tärkeää, että vaalilautakunnassa on asiantuntemusta jokaista kotiseutualueen kuntaa koskevista asioista sekä

saamen kielilaisissa tarkoitettuja eri saamen kieliä ja kieliryhmiä. Tästä ehdotetaan lakiin otettavaksi nimenomaiset maininnat. Lisäksi sääntelyä ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtajan lisäksi kuusi jäsentä nykyisen neljän asemesta. Nykyisin vaalilautakunta käsittelee hakemuksia vaaliluetteloön ottamiseksi vain vaalivuosina. Esityksellä pyritään saamaan aikaan muutos tässä käytännössä, jotta hakemusten käsittelyyn ja mahdolliseen muutoksenhakuun jäisi riittävästi aikaa. Vaalilautakunta asetettaisiin jatkossa heti saamelaiskäräjien vaalikauden alussa. Hakemuksia käsiteltäisiin siten vastaisuudessa jatkuvaluonteisesti ja vaaliluetteloön hakeutumiseen liittyviä määräaikoja aikaistettaisiin.

Vaalilautakunnan päätöksestä henkilön hakemukseen tulla merkityksi vaaliluetteloön samoin kuin lautakunnan päätökseen vaaliluettelosta poistamista koskevassa asiassa saisi vastaisuudessa hakea muutosta itsenäiseltä ja riippumattomalta lainkäyttöelimeltä, muutoksenhakulautakunnalta. Mahdollisuus vaatia vaalilautakunnalta oikaisua säilyisi.

Erillisen valituselimen perustaminen on tarpeellista saamelaiskäräjävaaliasioiden liittyvän saamelaisten sisäisen itsemääräämisoikeuden turvaamiseksi asemansa ja yhteisönsä jäsenyyden osalta sekä saamelaiskäräjävaaliasioiden erityisen asiantuntemuksen turvaamiseksi. Muutoksenhakuelimen jäsenet nimitettäisiin saamelaiskäräjien ehdotuksesta ja osa jäsenistä olisivat erityisen perehtyneitä saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioihin. Näin muutoksenhaun ensimmäisenä vaiheena toimisi lautakuntatyypin itsenäinen ja riippumaton lainkäyttöelin, jossa saamelaiskäräjävaaliasioiden tarvittava erityinen asiantuntemus olisi turvattu ja jonka jäsenet olisi nimitetty saamelaisten itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten valitun ja saamelaisten virallisena edustuselimenä toimivan tahon ehdotuksesta. Tämän muutoksenhakulautakunnan perustamisen jälkeen valitustie vaalilautakunnan vaaliluetteloasioita koskevissa päätöksissä olisi nykyisen korkeimmalle hallinto-oikeudelle tehtävän yksiasteisen valitusjärjestelmän sijaan kaksiasteinen siten, että ensimmäisenä vaiheena olisi muutoksenhakulautakunta ja toisena eli ylimpänä muutoksenhakuasteena korkein hallinto-oikeus, jossa valituksen tutkimisen edellytyksenä olisi kuitenkin valitusluvan myöntäminen.

Ehdotetun muutoksen myötä päävastuu vaaliluetteloita koskevista asioista olisi selkeämmin saamelaisten omilla toimielimillä, jonka jäsenet saamelaiskäräjät saisi valita tai ehdottaa. Tämä lisäisi saamelaisten itsemääräämisoikeutta oikeuden ytimeen kuuluvassa asiassa, eli alkuperäiskansan jäsenyyttä koskevissa asioissa. Yksittäisen henkilön oikeusturva huomioitaisiin varmistamalla muutoksenhakulautakunnan itsenäisyys ja riippumattomuus sekä siten, että muutoksenhakulautakunnan päätöksistä olisi mahdollista valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus antaa valitusluvan. Korkein hallinto-oikeus voisi käsitellä jatkovalitusta, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi olisi tärkeätä saattaa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi valituslupahakemuksessa esitetty perusteltu väite muutoksenhakulautakunnan päätöksen perustumisesta syrjintään tai mielivaltaan. Valitusluvan edellyttäminen on nykyään pääsääntö. Tässä ehdotuksessa mahdollisuus saada valituslupaa olisi rajatumpi kuin mitä säädetään yleisistä valituslupaperusteista oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa. Muutoksenhakulautakunnan perustaminen ei aiheuta tarvetta muuttaa tuomioistuinnmaksulakia, kun sen 5 pykälän 13 kohdan mukaan maksua ei peritä saamelaiskäräjien vaaleja koskevissa asioissa.

Äänestäminen

Äänioikeutettujen mahdollisuutta äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa pyritään helpottamaan muun muassa pidentämällä vaalitoimitusta kahdella viikolla, vakinaistamalla vaalipäivän äänestys, mahdollistamalla useita äänestyspaikkoja per kunta sekä sujuvoittamalla ja helpottamalla tapoja äänestää useilla eri tavoilla. Esityksessä ehdotetaan, että sääntelyä vaaliasiakirjojen palauttamisesta täydennetään siten, että asiakirjat voisi palauttaa paitsi vaalilautakunnan toimistoon, kuten nykyisinkin, myös vaalilautakunnan ilmoittamiin

paikkoihin sekä vaalipäivänä minkä hyvänsä äänestyspaikan vaalitoimikunnalle äänestäjän kotikunnasta riippumatta. Säännöksessä mainittu muu paikka voisi olla esimerkiksi kiertävä äänestysbussi. Tämä helpottaisi niiden saamelaisten äänioikeuden käyttämistä, jotka asuvat kaukana postitoimipaikasta ja kiinteistä äänestyspaikoista. Myös äänestäjän mahdollisuuksia saada vaaliasiakirjoja helpotetaan. Äänestäjä voisi saada vaaliasiakirjat vielä vaalipäivänä miltä tahansa äänestyspaikalta.

Saamelaiskäräjien toimivalta ja tehtävät

Saamelaiskäräjien toimivaltaa ja tehtäviä koskevaan säännökseen on tarkoitus lisätä viittauksia saamelaisten itsemääräämisoikeuteen, jota itsehallinto osaltaan toteuttaa. Säännöstä ehdotetaan myös täydennettäväksi maininnalla käräjien tehtävästä edistää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista. Saamelaiskäräjien toimivallasta päättää sen tehtäviin kuuluvista asioista säädettäisiin vastaisuudessa nimenomaisesti. Samoin nimenomaisesti todettaisiin saamelaiskäräjien tehtävä saamelaisopetuksen asiantuntijana.

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi sääntelyä myös kertomusmenettelystä. Saamelaiskäräjät laatisi vastaisuudessa vuosittaisen kertomuksen suoraan eduskunnalle eikä enää valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten. Kertomus voisi sisältää myös ehdotuksia saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä.

Sääntelyä saamelaiskäräjien kokouksen toimivallasta ehdotetaan täydennettäväksi. Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan käräjien kokous päättää periaatteellisesti merkittävistä tai laajakantoisista asioista, jollei asian kiireellisyydestä muuta johdu. Ehdotus vastaa saamelaiskäräjien työjärjestyksen nykyistä sääntelyä asiasta. Lakiin nostettuna säännös korostaisi saamelaiskäräjien kokouksen asemaa saamelaisten ylimpänä edustus- ja päätöksentekuelimenä.

Aloiteoikeus

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös vähintään kahdensadan viidenkymmenen viimeksi toimitetuissa saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutetun saamelaisen oikeudesta tehdä saamelaiskäräjille aloite tehtäviin kuuluvissa asioissa. Aloiteoikeus olisi uusi kansalaistason vaikuttamisen muoto saamelaiskäräjien toiminnassa.

Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite sekä saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten toiminnassa

Saamelaiskäräjälain sääntelyä viranomaisten velvollisuudesta ja saamelaiskäräjien tehtävästä neuvotella saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin vaikuttavista toimenpiteistä ehdotetaan muutettavaksi viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi. Uusi kokonaisuus muodostuisi yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteesta, säännöksestä saamelaisten oikeuksien huomioimista viranomaisten toiminnasta sekä yhteistoimintaa ja neuvotteluja koskevasta menettelysäännöksestä.

Ehdotuksen mukaan viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa valmisteltaessa lainsäädäntöä, hallinnollisia päätöksiä ja muita toimenpiteitä, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisten, pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys saamelaiskäräjien kanssa tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa. Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite koskee saamelaisten kotiseutualueella toteutettavia tai vaikutuksiltaan sinne ulottuvia sekä muita erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavia toimenpiteitä.

Ehdotus laajentaisi neuvotteluvollisuuden piiriin kuuluvien asioiden alaa. Neuvottelut olisi ehdotuksen mukaan käytävä kaikista toimenpiteistä, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille. Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite koskisi saamelaisten kotiseutualueella toteuttavia tai vaikutuksiltaan sinne ulottuvia sekä muita erityisesti saamen kieleen tai kulttuuriin tai saamelaisten asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavia toimenpiteitä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi saamen kieleen liittyvät toimenpiteet. Lakiin lisättäisiin myös neuvottelu- ja yhteistoimintamenettelyä koskevat säännöt.

Säännöksessä saamelaisten oikeuksien huomioimisesta viranomaisten toiminnassa tarkennettaisiin, miten viranomaisten tulisi käytännössä huomioida saamelaisten perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin perustuvat velvoitteensa saamelaisten oikeuksista. Viranomaisen ei saisi aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa saamelaisten oikeuksien toteutumiseksi, ellei toimenpiteelle olisi perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia painavan yhteiskunnallisen tarpeeseen toteuttamisessa. Huomattavaa haittaa ei saisi missään tilanteessa aiheuttaa. Lisäksi ehdotettu säännös edellyttäisi, että viranomaiset arvioivat toimintansa vaikutuksia saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan. Arvioinnissa olisi otettava huomioon eri viranomaisten toiminnan ja eri aikoina tehtyjen toimenpiteiden yhteisvaikutukset.

Saamelaiskäräjien toiminta

Laissa ehdotetaan säädettäväksi, että myös varapuheenjohtajat toimivat päätömisesti.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uudet säännökset saamelaiskäräjien mahdollisuudesta määrätä työjärjestyksessä, että käräjien toimielimen kokoukseen voi osallistua teknisen neuvotteluyhteyden avulla. Tarkoituksena on tällä tavoin helpottaa saamelaiskäräjien toimielinten käytännön toimintaa ja vähentää matkustamiseen liittyviä kustannuksia.

Virkavastuu

Rikoslain säännöksiä virkarikoksista ehdotetaan täydennettäväksi niin, että saamelaiskäräjien palveluksessa oleva samoin kuin saamelaiskäräjien luottamustehtävässä oleva henkilö kuuluisi vastaisuudessa rikoslain virkavastuuta koskevan sääntelyn piiriin.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset saamelaisten kollektiivisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumiseen

Esityksen tärkeimpänä vaikutuksena olisi tilanteen korjaaminen todettujen ihmisoikeusloukkausten osalta sekä oikeudenloukkausten estäminen jatkossa. Ehdotetut muutokset vahvistaisivat saamelaisten itsemääräämisoikeutta asemansa ja yhteisönsä jäsenyyden osalta. Muutokset vahvistaisivat muun muassa alkuperäiskansa saamelaisten oikeutta määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti sekä oikeutta määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen. Esitys toteuttaa perustuslain 22 §:n, 17 §:n 3 momentin ja 121 §:n 4 momentin säännöksiä, samoin kuin niiden taustalla olevia kansainvälisiä ihmisoikeusnormeja.

Esityksellä on monia myönteisiä vaikutuksia saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvien oikeuksien toteutumiseen. Esitetty äänioikeutetun saamelaisen määritelmä on aiempaa yksiselitteisempi, ja myös vaalilautakunnan kokoonpanon laajentaminen sekä muutoksenhakulautakunnan perustaminen korostavat paitsi oikeusvarmuutta laissa säädettyjen objektiivisten kriteerien soveltamisessa myös vaaliluettelon legitimizeettiä saamelaisen

yhteisön sisällä ja siten niin sanottua ryhmähyväksyntää. Ennen hallituksen esityksen antamista on tarkoitus neuvotella esityksestä saamelaiskäräjien kanssa sekä antaa esitys saamelaiskäräjien käsiteltäväksi ja siten varmistaa, että esitetty sääntely on sen näkökulmasta hyväksyttävä. Näin lainsäädäntö itsessään tukee saamelaisten itsemääräämisoikeutta. Esitykseen sisältyvät ehdotus muutoksenhakulautakunnan perustamisesta vaaliluetteloa koskevien asioita varten vahvistaisi saamelaisten sisäistä itsemääräämisoikeutta.

Saamelaiskäräjien roolin ja tehtävien vahvistumisella voidaan arvioida olevan välillisiä vaikutuksia saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan toimintaedellytysten paranemisen myötä. Tämä tukee perustuslaissa turvatun itsehallinnon toteutumista.

Saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus vaikuttaa kieltään ja kulttuuriaan koskevissa asioissa. Kansainväliset sopimusvalvontaelimet ovat toistuvasti ilmaisseet huolensa vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen hankkimiseen liittyvistä puutteista. Nykyisen neuvotteluvollisuuden toimeenpanon puutteisiin on kiinnitetty huomiota myös kansallisesti. Velvoitteen vahvistamisella odotetaan olevan myönteisiä vaikutuksia saamelaisten osallistumisoikeuksien toteutumiselle.

Saamelaiskäräjälain neuvotteluvolvoitteeseen liitetään menettelysäännöksiä, joiden tarkoituksena on varmistaa, että neuvottelut käydään vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen mukaisesti. Menettelysäännösten sekä 9 a §:ssä tarkoitetun viranomaisen huolehtimisvelvollisuuden piirissä olevien asioiden voidaan arvioida yhdenmukaistavan neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitteen toteuttamiseen liittyviä käytäntöjä sekä edistävän niiden vaikuttavuutta.

Uusi säännös saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta konkretisoisi nimenomaisten velvoitteiden kautta, mitä saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten toiminnassa tarkoittaa ja edellyttää. Lakiin ehdotetaan myös otettavaksi kriteerit siitä, missä tilanteissa viranomainen voi aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa saamelaisten oikeuksille. Toimenpiteiden ei tulisi missään tilanteissa aiheuttaa huomattavaa haittaa saamelaisten oikeuksille. Säännös korostaa tarvetta arvioida toimenpiteiden vaikutuksia ja haittojen lieventämistä ja poistamista. Saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisella konkreettisten toimenpiteiden kautta viranomaisten toiminnassa olisi myönteisiä vaikutuksia kielen ja kulttuurin turvaamiselle. Ehdotettu säännös lisäisi tietoisuutta viranomaisten velvoitteista ja voisi vähentää riskiä oikeudenloukkauksille tulevaisuudessa.

Parhaassa tapauksessa uusi neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoite voisi parantaa saamelaiskäräjien ja viranomaisten yhteistyötä sekä ymmärrystä saamelaisten oloista ja tarpeesta huolehtia saamelaisten oikeuksista. Neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitteen ja erityisesti 9 a §:n mukaisen viranomaisten huolehtimisvelvoitteen toteuttamisen arvioidaan ohjaavan neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitteen soveltamisalaan kuuluvien asioiden suunnittelua ja valmistelua siten, että saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana huomioidaan aiempaa paremmin jo ennen yhteistoiminta- ja neuvotteluvolvoitteen toteuttamista, millä kehityksellä voidaan vähentää yksittäisessä tapauksessa neuvoteltavien asioiden lukumäärää sekä helpottavan neuvottelujen käymistä ja parantavan lopputulosta.

Neuvotteluvollisuutta koskevien säännösten vahvistaminen ja täsmentäminen on omiaan johtamaan siihen, että saamelaisten tarve turvautua kotimaisiin oikeusprosesseihin ja kansainvälisiin ihmisoikeusvalitusmenettelyihin vähenee. Tällä olisi myönteisiä vaikutuksia paitsi taloudellisesti myös Suomen kansainvälisen maineen kannalta.

4.2.2 Vaikutukset yksilön asemaan

Esitys selkeyttäisi sääntelyä saamelaiseksi itsensä identifioivien henkilöiden oikeudesta tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Hakeutuminen luetteloon riippuu ensinnäkin kunkin omassa harkinnassa siitä, että henkilö tuntemansa sukutaustan ja kieltä tai kulttuuria koskevien siteidensä vuoksi pitää itseään saamelaisena ja haluaa äänestää vaaleissa. Kaikki saamelaisina itseään pitävät eivät halua hakeutua vaaliluetteloon. Vaaliluettelon saamelaisen yhteisön piirissä nauttiman legitimitetin ja ryhmähyväksynnän sekä monipuolisen asiantuntemuksen vahvistamiseksi esitetään vaalilautakunnan kokoonpanon laajentamista sekä vaaliluetteloa koskevia asioita käsittelevän muutoksenhakulautakunnan perustamista. Kyseisten lautakuntien jäsenten valintaa ohjaavan sääntelyn sisällyttäminen lakiin on omiaan lisäämään saamelaisten luottamusta lautakuntien päätöksentekoon. Muutoksenhaun uudistaminen puolestaan edistää oikeusturvaa sekä luottamusta hyvän hallinnon ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiseen. Samalla se kunnioittaa alkuperäiskansan sisäistä itsemääräämisoikeutta. Esitetty muutoksenhakusääntelyn kehittäminen olisi saamelaisten oikeusturvan kannalta merkityksellistä.

Aloiteoikeus lisäisi saamelaisten mahdollisuuksia vaikuttaa saamelaiskäräjien toimintaan.

Vaaleja koskevan sääntelyn kehittäminen helpottaisi käytännössä äänestämistä saamelaiskäräjien vaaleissa ja lisäisi näin ollen yksittäisen saamelaisen mahdollisuuksia vaikuttaa saamelaiskäräjien toimintaan.

4.2.3 Vaikutukset saamelaiskäräjien asemaan ja toimintaan

Esitys parantaisi saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä ja vahvistaisi saamelaiskäräjien asemaa. Ehdotettu sääntely selkeyttäisi saamelaiskäräjien toimielinten valta- ja vastuusuhteita ja siirtäisi yksityiskohtaisen sääntelyn antamisen saamelaiskäräjien toiminnasta nykyistä useammassa asiassa saamelaiskäräjien työjärjestyksellä toteutettavaksi. Mahdollisuus käyttää teknistä neuvotteluyhteyttä saamelaiskäräjien toimielinten kokouksissa joustavoittaisi kokouskäytäntöjen kehittämistä. Saamelaiskäräjien kokouksen asema saamelaisten ylimpänä edustus- ja päätöksentekoelementinä selkeytyisi.

Saamelaiskäräjien oikeus osallistua ja myötävaikuttaa päätöksentekoon saamelaisia erityisesti koskevissa asioissa vahvistuisi. Saamelaiskäräjien kertomuksen antaminen suoraan eduskunnalle korostaisi käräjien asemaa saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevasta itsehallinnosta huolehtivana toimijana.

Esitys sisältää saamelaiskäräjien toimintaan kohdistuvan luottamuksen lisäämisen kannalta myös muita uudistuksia. Saamelaiskäräjien luottamushenkilöt ja virkamiehet olisivat vastaisuudessa rikosoikeudellisen virkavastuun piirissä.

4.2.4 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Viranomaisten velvollisuus neuvotella saamelaiskäräjien kanssa saamelaisten kieleen ja kulttuuriin samoin kuin saamelaisten asemaan ja oikeuksiin alkuperäiskansana vaikuttavista toimenpiteistä laajenisi. Ehdotetulla sääntelyllä kehitetään neuvottelumenettelyä tavanomaista lausunto- ja kuulemismenettelyä pidemmälle meneväksi muodoksi osallistua ja myötävaikuttaa viranomaisten ja julkisia hallintotehtäviä hoitavien tahojen päätöksentekoon. Lisäksi viranomaisten tulisi nykyistä tarkemmin myös dokumentoida, miten he ovat arvioineet toimenpiteidensä vaikutuksia saamelaisten oikeuksille ja miten he ovat huolehtineet saamelaisten oikeuksista. Ehdotetut säännökset saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta ovat sinänsä jo nyt viranomaisia sitovien perus- ja ihmisoikeuksien mukaisia, mutta viranomaisten tulisi nykyistä tarkemmin myös pystyä kertomaan, miten saamelaisten oikeuksia on huomioitu. Laissa tarkennetut velvoitteet lisäisivät jossain määrin viranomaisten tehtäviä.

4.2.5 Vaikutukset eduskunnan toimintaan

Saamelaiskäräjien kertomuksen antaminen suoraan eduskunnalle tarjoaisi eduskunnalle nykyistä keskitetymmän mahdollisuuden arvioida saamelaisia ja saamelaisten oikeuksia erityisesti koskevien asioiden tilaa, kehitystä ja kehittämistarpeita.

4.2.6 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotus tähtää saamelaisen alkuperäiskansan itsemääräämisoikeuden vahvistamiseen ja saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien tähänastista johdonmukaisempaan toteuttamiseen. Lainmuutoksilla arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia saamelaiskäräjien toimintakykyyn, millä voidaan puolestaan arvioida olevan myönteisiä vaikutuksia saamelaisten hyvinvoinnille. Tämän voidaan katsoa välillisesti johtavan myönteisiin kansantaloudellisiin vaikutuksiin muun muassa perinteisiin elinkeinoihin kohdistuvien myönteisten vaikutusten kautta.

Vaalien toimittaminen

Lainmuutokseen valmistautuminen ja uuden lain voimaantulo aiheuttavat vuonna 2022 merkittäviä lisäkuluja. Vaalilautakunnan tulee viran puolesta selvittää, täyttävätkö edellisten vaalien vaaliluetteloon merkityt henkilöt (5913 henkeä) vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset. Mikäli vaalilautakunnan käytettävissä olevien tietojen perusteella asia on epäselvä, vaalilautakunnan tulee hallintolain mukaisesti pyytää henkilöltä lisäselvitystä asiassa. Tämän uuden tehtävän hoitamisen arvioidaan edellyttävän 3 htv:n resurssia vuodelle 2022. Seuraavissa vaaleissa tehtävä on huomattavasti kevyempi, sillä vaalilautakunta voi hyödyntää aiemmin tehtyä selvitystyötä.

Vaalilautakunnan tehtävän on lisäksi käsitellä vaaliluetteloon merkitsemistä koskevat uudet hakemukset. Vuoden 2019 vaaleissa hakemuksia tuli 555 kappaletta. Hakemuksia voidaan odottaa saman verran kuin viime vaaleissa. Neljännen sukupolven lisääminen kieliperusteeseen (3 §:n 1 momentin 1 kohta) antaa mahdollisuuden hakea vaaliluetteloon uudella perusteella. Vaaliluetteloon merkitsemistä koskevia hakemuksia alentavasti vaikuttaa puolestaan aiempaa selkeämmät kriteerit ja osin rajatut kriteerit (voimassa olevan lain 3 §:n 2 kohdan poistuminen). Hakemusten käsittely aikaistuu ehdotuksessa vaalivuodelta (2023) sitä edeltävälle vuodelle (2022). Tämän voidaan arvioida edellyttävän 1 htv:n resurssin siirtymistä vuodelta 2023 vuodelle 2022. Jatkossa hakemusten määrän odotetaan laskevan alle nykytason.

Vaalilautakunta käsittelee vaaliluetteloon liittyvät oikaisuvaatimukset. Viime vaaleissa oikaisuvaatimuksia tuli 280 kappaletta. Oikaisuvaatimuksia voidaan odottaa tulevan olennaisesti enemmän kuin viime vaaleissa, koska kyseessä on ensimmäinen kerta kun uutta lakia sovelletaan. Oikaisuvaatimukset käsitellään vuonna 2023 kuten voimassa olevassa laissa. Lisäresurssitarve kasvaneen asiämäärän vuoksi 3-4 * 0,25 htv vuonna 2023. Jatkossa oikaisuvaatimusten määrän odotetaan laskevan alle nykytason.

Vaalilautakunta antaa pyydettyä lausunnon käsittelemistään asioista muutoksenhakulautakunnalle tai, mikäli valituslupa joissain asioissa myönnetään, korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Lausuntoja annettiin viime vaaleissa noin 180 kappaletta. Lausuntopyyntöjä voidaan odottaa olennaisesti enemmän kuin viime vaaleissa. Jatkossa valitusten ja sen myötä lausuntopyyntöjen määrän odotetaan laskevan alle nykytason.

Saamelaiskäräjien hallituksen tehtävä oikaisuvaatimusten käsittelijänä ja siten lausunnonantajana poistuu. Vuoden 2019 vaaleissa kustannus oli noin 100 000 euroa.

Vaalilautakunnan työn muuntuminen jatkuvaluonteiseksi vaikuttaa vaalilautakunnan resurssitarpeeseen erityisesti vaalikauden toisena vuonna. Tällä hetkellä vaalilautakunta on

toiminut vaaleja edeltävänä vuonna ja vaalivuonna, ja lisäksi vaalilautakunnan työntekijä on tehnyt vaalien jälkitöitä vaalien jälkeisenä vuonna.

Uusi, perustettava muutoksenhakulautakunta asetettaisiin vuoden 2022 aikana ja se käynnistyisi täysimääräisesti vuoden 2023 alussa, kun muutoksenhakulautakunta on saanut rekrytoitua oman henkilökuntansa. Vuoden 2023 vaalien valitusten käsittely tapahtuu huhti-elokuussa 2023. Muutoksenhakulautakunnan arvioidaan tarvitsevan vuodelle 2023 kaksi päätoimista esittelijää tammi-syyskuulle (2 * 0,75 htv, 120 000 euroa) sekä varautuminen istuntopalkkioihin ja jäsenten matkakuluihin (arviolta 3000 euroa/istunto, kaksikymmentä istuntoa) ja varautuminen sivutoimiseen esittelijään loppuvuodelle (arviolta 10 000 euroa). Lisäksi täytyy varautua käännös- ja toimistokuluihin ja esimerkiksi asianhallinnan ja arkistoinnin järjestämiseen (arvio 60 000 euroa vuonna 2023). Vuosina 2024-2026 olisi tarpeen varautua sivutoimiseen esittelijään ja istunnon järjestämiseen tarvittaessa, sekä toimisto- ja käännöskuluihin (20 000 euroa/vuosi). Vuoden 2022 järjestäytymisestä saattaa aiheutua hieman kuluja (istuntopalkat, toimistokulut ja mahdollisesti kokousten järjestämisen edellyttämän lyhytaikaisen toimistohenkilön kulut yhteensä 10 000 euroa).

Vuodelle 2022 on varattu 250 000 euroa saamelaiskäräjävaalien toimittamisen valmisteluun. Lisämäärärahaa arvioidaan tarvittavan kuitenkin neljän lisäesittelijän palkkaamiseen vaalilautakunnalle vuodeksi (4 * 80 000 euroa = 320 000 euroa), jotta voidaan varmistaa vaaliluettelon laatimiselle riittävät resurssit vuonna 2022. Lisäksi vaaliluettelon läpikäynti edellyttää aiempaa useamman kokouksen järjestämistä vuonna 2022 (yhteensä kymmenen kokousta) ja aiheuttaa aiempaa enemmän toimitila- ja toimistokuluja. Näihin kuluihin arvioidaan tarvittavan yhteensä 50 000 euroa aiempaa enemmän.

Vuodelle 2023 on varattu 550 000 euroa saamelaiskäräjävaalien toimittamiseen. Vuodelle 2023 varatun määrärahan on arvioitu riittävän nykylain mukaisten vaalien järjestämiseen ja vaaleja edeltäviin toimiin kyseisenä vuonna. Vaikka ehdotuksesta aiheutuu vuodelle 2023 lisäkuluja (vaalilautakunnan koon kasvattaminen, oikaisuvaatimusten ja lausuntojen määrän odotettu kasvu, liikkuva äänestyspaikka, vaalipäivän äänestyspaikkojen mahdollinen lisääntyminen), sillä on myös kustannuksia madaltavia tekijöitä (saamelaiskäräjien hallituksen roolin poistuminen, vaaliluettelon vahvistamisen aikaistaminen vuodelle 2022). Vaalibussi ja vaalipäivän äänestys mahdollisesti aiheuttavat todennäköisesti kuitenkin korotustarvetta varattuun määrärahaan. Vaalibussin kustannuksiksi on arvioitu 50 000 euroa sisältäen yhden kuukauden bussin vuokran, kahden hengen palkka- ja matkakulut, polttoaineet ja vaalibussissa tarvittavat materiaalit. Vaalipäivän äänestyksen kuluksi on arvioitu 3000 euroa/äänestyspaikka, mikä ei vielä sisällä vaalilautakunnan työntekijän palkkakuluja. Siten vaalien järjestämiseen vuodelle 2023 olisi perusteltua varata 65 000 euroa suunniteltua enemmän.

Lisäksi vuodelle 2023 on tarpeen varautua uuden muutoksenhakulautakunnan aiheuttamaan 250 000 euron kustannukseen. Sen odotetaan kuitenkin johtavan saamelaiskäräjiä ja korkeinta hallinto-oikeutta kuormittaneiden valitusprosessien ja ylimääräisten muutoksenhakuprosessien vähenemiseen murto-osaan nykyisestäään. Kustannussäästöjen arvioidaan olevan vähintään samansuuruiset kuin muutoksenhakulautakunnasta aiheutuvat kustannukset.

Vaalilautakunnan jatkuvaluonteisuus aiheuttaisi puolestaan vuosina 2024 ja 2025 arviolta 50 000 euron kustannuksen. Määrärahalla varaudutaan puolipäiväisen työntekijän rekrytointiin ja vaalilautakunnan kokoontumiseen tarvittaessa muutaman kerran vuoden aikana.

Vaalilautakunnan toimintaan esitetyt muutokset sekä erityisesti uuden muutoksenhakulautakunnan perustaminen kuormittavat saamelaiskäräjien talous-, henkilöstö- ja tietohallintoa. Saamelaiskäräjien hallinto on jo nyt hyvin kuormittunut. Saamelaiskäräjien hallinnon vahvistamistarpeita käsitellään seuraavassa jaksossa.

Vaalimenot vuosina 2022 -2025

	2022	2023	2024	2025
JTS 2022-2025	250 000	550 000	0	0
Vaalilautakunta	620 000	615 000	50 000	50 000
Muutoksenhakulautakunta	10 000	250 000	20 000	20 000
Erotus	380 000	315 000	70 000	70 000

Saamelaiskäräjien toiminnalle arvioidut lisämenot

Saamelaiskäräjien varapuheenjohtajan tehtävän muuttaminen päätoimiseksi kasvattaisi saamelaiskäräjien poliittisen toiminnan kuluja jonkin verran. Varapuheenjohtajille maksetaan tällä hetkellä 50 % puheenjohtajan palkasta, jonka kulut ovat täysillä kokemuksellisilla tällä hetkellä 96 000 euroa vuodessa. Kahden varapuheenjohtajan tehtävän muuttaminen täysiaikaiseksi aiheuttaa 2 * 48 000 euron korotuksen palkkamenoihin eli 96 000 euroa. Saamelaiskäräjät on lisäksi tuonut esiin, että saamelaiskäräjien varapuheenjohtajien työskentely täysipäiväisesti edellyttää toteutuakseen tarkoituksenmukaisesti, että heille voidaan palkata vähintään yksi avustaja (80 000 euroa). Muutoksen on tarkoitus toteutua uusien saamelaiskäräjien järjestäytyttyä 1.12.2023 jälkeen, eli käytännössä lisäresurssi tarvitaan vuoden 2024 alusta lukien.

Saamelaiskäräjien hallituksen kokoonpanon laajentamisen ja kahden varajäsenen nimeämisen voidaan olettaa kasvattavan kokouskuluja jonkin verran. Esitykseen sisältyy ehdotus mahdollistaa teknisten tiedonvälitystapojen käyttö saamelaiskäräjien kokouksiin osallistuttaessa. Etäyhteyksiä on jo nyt hyödynnetty saamelaiskäräjien toiminnassa, ja tämä osaltaan vähentää kokouksiin osallistumisesta aiheutuvia matka- ja majoituskuluja. Matkakulut ovat merkittävä osa saamelaiskäräjien kokouskuluja.

Esityksen mukainen ehdotus yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteesta saattaa lisätä saamelaiskäräjien kustannuksia. Uuden säännöksen myötä neuvotteluiden määrä todennäköisesti kasvaa ja neuvottelut edellyttävät aiempaa syvällisempää perehtymistä ja parempaa reagointikykyä saamelaiskäräjiltä. Ehdotettu tavoite yksimielisyyden saavuttamisesta saattaa edellyttää aiempaa useammin myös sitä, että saman asian ääreen kokoonnutaan useammin kuin kerran. Neuvotteluiden piiriin tulevien asioiden määrän laajeneminen edellyttää osaamista erilaisissa kysymyksissä. Vuonna 2020 saamelaiskäräjälain 9 §:n neuvotteluita käytiin 36 kappaletta, mikä määrä on jo ollut korkea saamelaiskäräjien resursseihin nähden. Vuonna 2021 saamelaiskäräjien resursseja on vahvistettu toisen lakimiessihteerin tehtävän perustamisella muun muassa nykyisen neuvotteluelvoitteen toimeenpanoon liittyen. Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2022-2025 sisältää pysyväisluonteisesti tämän resurssilisäyksen.

Saamelaiskäräjien kertomuksen antaminen lisää saamelaiskäräjien suoria kustannuksia ennen muuta käännöskustannusten muodossa (50-sivuisen kertomuksen kääntäminen ruotsin kielelle ja kolmelle saamen kielelle, arvio 16 000 euroa). Lisäksi kertomuksen aikaisempaa perusteellisempi valmistelu ja tiedonkeruu edellyttää käsitellyä saamelaiskäräjien lautakunnissa sekä asiantuntijatyötä.

Saamelaiskäräjien tehtävät ovat vuosien saatossa laajentuneet ja kehittyneet eri hallinnonalojen myöntämien erillismäärärahojen ja edelleen kohdennettavien määrärahojen turvin. Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen rakentaminen ja sen toiminnan hallinnointi on myös vaikuttanut saamelaiskäräjien toimintaan. Tämä sinänsä myönteinen kehitys on aiheuttanut sen, että saamelaiskäräjien talous- ja henkilöstöhallinnon resurssit ovat jääneet kehityksestä jälkeen, ja esimerkiksi tietohallinnon kehittämiseen on ollut hyvin rajallisesti mahdollisuuksia. Tehtävien edelleen lainmuutoksen myötä kehittyessä on perusteltua vahvistaa myös saamelaiskäräjien hallinnon resursseja. Tarvetta korostaa vaalilautakunnan toiminnan laajeneminen ja uuden muutoksenhakulautakunnan perustaminen, jotka väistämättä kuormittavat saamelaiskäräjien talous- ja tietohallinto ja jossain määrin mahdollisesti myös henkilöstöhallintoa. Tätä puoltaa myös se, että esityksen mukainen ehdotus saamelaiskäräjien päätösvallan selkeyttämisestä sen myöntämien varojen jakamisessa sekä tähän liittyvä valvontatehtävä osaltaan aiheuttavat lisäpainetta hallinnon kehittämislle. Saamelaiskäräjät on esittänyt vuoden 2022 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä kiireellisenä tarpeena talousasioista hoitavan toimistosihteerin (40 000 euroa), hallintosuunnittelijan (60 000 euroa) ja henkilöstöpäällikön (80 000 euroa) tehtäviin varattavia määrärahoja.

Saamelaiskäräjien yleiseen toimivaltaan (5 §) esitetyt muutokset osittain päivittävät sääntelyä vastaamaan nykytilannetta ja osittain luovat puitteet saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon dynaamiselle kehittymiselle ja muun muassa uusien tehtävien antamiselle erityislainsäädännössä. Saamelaisten yleiseen toimivaltaan tehdyt muutokset eivät aiheuta välittömiä lisäkustannuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman saamenkielisen ja saamen kielten opetuksen kehittämisryhmän loppuraportissa (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:25) esitetään, että saamelaiskäräjille perustetaan saamenkielisen varhaiskasvatuksen pedagogisen ohjaajan ja saamenkielisen varhaiskasvatussihteerin virat ja niille osoitetaan tarvittava rahoitus. Henkilöstöresurssi parantaisi saamelaiskäräjien mahdollisuutta tarjota toiminnan järjestäjille kielellistä ja pedagogista tukea sekä vahvistaa varhaiskasvatuksen saamelaiskulttuurin mukaisuutta. Tämä vahvistaisi saamelaiskäräjien edellytyksiä toimia myös varhaiskasvatuksen asiantuntijana.

Lainmuutoksen yhteydessä on aiheellista varautua kolmen esittelijätasoisien viran perustamiseen uusien tehtävien (5 §, 7 §, 9 §) asianmukaiseen hoitamiseen (240 000 euroa). Erityisesti uusi neuvottelu- ja yhteistoimintamenettely edellyttää lisähenkilöstöä, jotta neuvottelutilanne muodostuu mahdollisimman tasavertaiseksi. Lisäksi lainmuutosten asianmukaiseksi toteuttamiseksi on tarpeellista varautua saamelaiskäräjien hallinnollisten resurssien vahvistamiseen kolmen henkilötyövuoden verran (180 000 euroa).

Henkilöstön määrän kasvu aiheuttaa korotustarpeen myös matkakuluihin, ja lisääntyneet tehtävät aiheuttavat tarpeen järjestää nykyistä useampia saamelaiskäräjien toimielinten kokouksia. Esimerkiksi kaksipäiväinen saamelaiskäräjien kokous aiheuttaa 30 000 euroa kuluja (palkkiot, matka- ja majoituskulut, tulkkaus). Asiantuntijalautakunnan kokous maksaa 4000-5000 euroa (ylempään summaan sisältyy tulkkaus yhdelle saamen kielelle, joka järjestetään tarvittaessa). Myös käännöskuluja aiheutuu aiempaa enemmän. Saamelaiskäräjien omien käännöstarpeiden lisääntyminen nykyisestä edellyttää kääntämiselle varattujen resurssien lisäämistä, sillä saamen kielen toimiston nykyiset resurssit mahdollistavat vain hyvin rajatusti saamelaiskäräjien asiakirjojen kääntämistä. Saamen kielen toimiston palveluja käyttävät myös saamen kielilain soveltamisalaan kuuluvat viranomaiset, ja yhtenä keskeisenä syynä on se, että saamen kielen toimiston kääntäjillä on auktorisoidun kääntäjän tutkinto tai vastaava tutkinto (aik. virallinen kääntäjä). Yhteensä näihin lisääntyneen henkilöstön matkakulujen ja kasvaneen toiminnan aiheuttamiin oheiskuluihin arvioidaan tarvittavan 180 000 euroa vuosittain.

Yhteensä saamelaiskäräjälain uudistuksen vuoksi perustelluiksi lisätarpeiksi arvioidaan 600 000 euroa vuodesta 2023 alkaen ja uusien saamelaiskäräjien järjestäytyttyä vuodesta 2024 alkaen

780 000 euroa. Saamelaiskäräjät itsehallinnollisena toimielimenä päättää lainsäädännön puitteissa viime kädessä itse tämän resurssin kohdentamisesta omassa toiminnassaan.

Lainmuutoksen vaikutuksia saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiin arvioidaan tarkemmin, kun uuden lain vaikutuksista saadaan kokemuksia. Saamelaiskäräjien määrärahat tulevat tällä hetkellä useilta eri momenteilta ja useilta eri hallinnonaloilta. Määrärahojen ennakointi ja toiminnan suunnittelu ja johdonmukainen kehittäminen on sen vuoksi vaikeaa. Määrärahojen ennustettavuuden ja niistä käytävän vuoropuhelun kehittäminen olisi tärkeää, jotta saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto pystyisi dynaamisesti kehittymään. Hallinnon yksinkertaistamiseksi voisi olla perusteltua selvittää myös määrärahojen keskittämistä yhdelle momentille ja saamelaiskäräjien talouden käsittelemistä valtion talousarviossa yhtenä kokonaisuutena. Myös saamelaiskäräjien tilintarkastajat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että saamelaiskäräjien määrärahat muodostuvat useasta elementistä, ja niiden hallinnointi on erittäin työlästä.

Saamelaiskäräjien lisäresurssitarve vuosina 2023 - 2026

	2023	2024	2025	2026
Varapuheenjohtajat ja avustaja		180 000	180 000	180 000
Uudet esittelijät (3 htv)	240 000	240 000	240 000	240 000
Hallinto (3 htv)	180 000	180 000	180 000	180 000
Toimintamääräraha	180 000	180 000	180 000	180 000
Yhteensä	600 000	780 000	780 000	780 000

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Eri vaihtoehtoja arvioitaessa saamelaiskäräjälain muutosta valmisteleva toimikunta on ottanut huomioon, että ainoastaan perus- ja ihmisoikeuksien asettamia reunaehtoja täyttävät vaihtoehdot ovat mahdollisia. Myös toimikunnan asettamispäätöksen tehtävänannossa on edellytetty, että toimikunnan työn perustana ovat perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus sekä muu oikeuden ja kansainvälisen oikeuden kehitys sekä viimeaikaiset ratkaisut. Lisäksi asettamispäätöksessä todetaan, että toimikunnan työssä otetaan huomioon myös parafoitu Pohjoismaainen saamelaissopimus sekä ILO 169 –sopimus.

Äänioikeutetun merkitseminen saamelaiskäräjien vaaliluetteloon

Lain 3 §:n muuttaminen siten, että säännös turvaa saamelaisten ihmisoikeudet YK:n ihmisoikeuskomitean edellyttämällä tavalla seuraa tarpeesta toteuttaa Suomen kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet tavalla, joka toteuttaa myös perustuslain 22 §:n, 17 §:n 3 momentin ja 121 §:n 4 momentin säännöksiä. Siten voimassa olevan säännöksen säilyttämistä ei ole voida pitää perusteltuna vaihtoehtona.

Vuonna 2014 eduskunnalle annetussa esityksessä saamelaiskäräjälain muuttamiseksi ehdotettiin saamelaismääritelmää muutettavan siten, että yhtenä kriteerinä olisi ollut myös muun muassa saamelaiskulttuurin omaksuminen sukusiteiden kautta. Mietintövaliokuntana toiminut perustuslakivaliokunta kuitenkin katsoi, että ehdotettu säännös on liian tulkinnanvarainen, kun otetaan huomioon myös saamelaiskulttuurin käsitteen epämääräisyys.

Parafoitu pohjoismainen saamelaissopimus sisältää yhteispohjoismaiset kriteerit vaaliluettelon merkitsemiselle. Ottaen huomioon, että kyse on monen valtion alueella asuvasta kansasta, olisi luonnollista, että kolmen eri saamelaiskäräjien vaaliluetteloihin voisi tulla merkityksi samanlaisin kriteerein. Tämä voisi osaltaan edistää saamelaiskäräjien yhteistyötä yli valtionrajojen. Ruotsissa ja Norjassa on kieliperusteiset kriteerit. Myös Suomessa vuonna 2018 valmisteltu esitys saamelaiskäräjälain muuttamiseksi esitti muotoilua, jossa varsinainen objektiivinen kriteeri liittyi kieleen. Tämä vaihtoehto mahdollistaisi osaltaan pohjoismaisen saamelaissopimuksen ratifioinnin.

Ottaen huomioon, että vaaliluettelon merkitsemisen kriteerit, eli oikeus määrätä omasta jäsenyydestään on saamelaisten itsemääräämisoikeuden ytimeen kuuluva asia, ainoastaan saamelaiskäräjien hyväksymä muotoilu on mahdollinen. Nyt esitetty muotoilu on toimikunnan saamelaiskäräjien edustajien hyväksymä. Esitys kokonaisuudessaan on myös tarkoitus saattaa saamelaiskäräjien kokouksen käsiteltäväksi.

Vaaliluettelon laatiminen

Ottaen huomioon YK:n ihmisoikeuskomitean toteamat oikeudenloukkaukset ja Suomen velvollisuus kaikin keinoin pyrkiä estämään vastaavat loukkaukset jatkossa, toimikunta on päättänyt esittää vaaliluettelon laatimista alusta. Kun perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukainen ratkaisu on saavutettavissa nykyisen lain perusratkaisuja kehittämällä, toimikunta ei ole harkinnut muita tapoja estää tapahtuneiden oikeudenloukkausten jatkumista tulevaisuudessa. Ehdotusta pitemmälle menevä perusratkaisu olisi sisällyttää lakiin vain perussäännös äänioikeuden kriteereistä, jolloin vaaleja ja muutoksenhakua koskeva sääntely jäisi saamelaisten omaksi asiaksi esimerkiksi saamelaiskäräjien hyväksymässä vaaliluettelossa. Lakiin voisi tällöin sisältyä yhdistyslain (503/1989) 33 §:ää vastaavat säännökset syrjivän päätöksen mitättömyydestä ja mitättömyyden vahvistamista koskevan kanteen ajamisesta yleisessä alioikeudessa.

Muutoksenhaku vaaliluetteloa koskevissa asioissa

Muutoksia valmistellut toimikunta on keskustellut monesta erilaisesta vaihtoehdosta järjestää muutoksenhaku vaaliluettelossa koskevissa asioissa. Tässäkin asiassa on pidetty tärkeänä, että ratkaisu toteuttaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta ja huomioi oikeusturvanäkökohdat.

Viime hallituskaudella laadittu esitys sisälsi ehdotuksen oikaisulautakunnan perustamisesta. Lautakuntaan liittyvät ratkaisut saivat kuitenkin kritiikkiä lausuntokierroksella, eikä ehdotuksen katsottu turvaavan saamelaisten itsemääräämisoikeutta riittävästi. Kritiikistä huolimatta oikaisulautakuntaa koskevaa ratkaisua olisi ollut mahdollista kehittää saamelaisten itsemääräämisoikeutta paremmin huomioon ottavaksi. Ajatusta siitä, että poistetaan saamelaiskäräjien hallituksen rooli vaaliluettelon liittyvissä asioissa, pidettiin lähtökohtaisesti hyvänä.

Muutoksenhakua hallinto-oikeuteen ei ole toimikunnassa pidetty vartenotettavana vaihtoehtona ottaen huomioon vaaliluetteloa koskevien asioiden edellyttämä asiantuntemus. Korkeimman hallinto-oikeuden roolin poistaminen kokonaan olisi ollut saamelaiskäräjien ensisijainen toive. Saamelaiskäräjälain säätämisen yhteydessä perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt riittävänä sellaista ratkaisua, jossa olisi ollut vain oikaisuvaatimusmahdollisuus

vaalilautakuntaan ja saamelaiskäräjien hallitukseen (PeVM 17/1994). Korkeimman hallinto-oikeuden kokoonpanoa koskevat muutokset olisivat ollut yksi tapa vahvistaa vaaliluettelo koskeviin asioihin liittyvä asiantuntemus korkeimmassa hallinto-oikeudessa, mutta tämä ratkaisu ei olisi riittävästi huomionnut saamelaisten itsemääräämisoikeutta.

Saamelaiskäräjien yhteydessä toimivan muutoksenhakulautakunnan on katsottu toteuttavan perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvät reunaehdot. Muutoksenhakulautakunnan perustamista pidettiin aiemmin esitetyn oikaisulautakunnan kehittämisestä parempana vaihtoehtona, koska muutoksenhakulautakunta on toiminnassaan itsenäisempi ja riippumattomampi. Tämä vahvistaa luottamusta siihen. Samalla jatkomuutoksenhausta tulee valitusluvan myötä rajatumpi.

Muutoksenhakulautakuntaa koskevassa sääntelyssä on otettu huomioon lainkäyttöelimelle asetetut vaatimukset, jotta lautakunta olisi itsenäinen ja riippumaton. Yhtenä vaihtoehtona olisi säätää muutoksenhakulautakunnasta tuomioistuinlaissa. Tällainen ratkaisu antaisi lautakunnalle selkeämmin tuomioistuimen aseman kansallisessa lainsäädännössä. Toisaalta tuomioistuinlain säännökset ei monin paikoin sovellu nyt perustettavaksi esitettävään muutoksenhakulautakuntaan, ja siitä tarvittaisiin useita poikkeuksia. Tästä syystä on valittu ratkaisuksi säätää muutoksenhakulautakunnasta saamelaiskäräjälain uudessa luvussa. Tätä ratkaisua on pidetty sääntelyteknisesti ja myös asiallisesti oikeampana ratkaisuna.

Johtolankana eri vaihtoehtojen punninnassa on pidetty saamelaisten oikeutta määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti sekä oikeutta määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen.

Neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoite

Myös yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta koskevan kokonaisuuden muotoilussa tärkeimpänä tavoitteena on ollut huomioida Suomea sitovat ihmisoikeusvelvoitteet ja niistä annetut suositukset. YK:n alkuperäiskansamekanismi EMRIP antoi viime hallituskaudella toimineelle toimikunnalle yksityiskohtaisia suosituksia siitä, mitä säännöksen muotoilussa tulisi huomioida.

Saamelaiskäräjälain muutosta valmistellut toimikunta on voinut hyödyntää viime hallituskaudella saatua palautetta silloin laaditusta ehdotuksesta 9 §:ksi. Kyseinen ehdotus 9 §:ksi sai lausuntokierroksella kritiikkiä siitä, että ehdotettu säännös saamelaisten oikeuksien huomioimisesta on liian heikko. Ehdotuksen mukaan viranomaisten on pyrittävä huomioimaan saamelaisten oikeuksia. Lausuntopalautteessa tuotiin esille, että velvoite on heikompi kuin mitä perustuslaki ja Suomen kansainväliset velvoitteet jo nykyään edellyttävät. Edelleen ylimmät laillisuusvalvojat pitivät puutteellisena sitä, ettei säännökseen lisätty menettelysäännöksiä, jotka olisivat voineet turvata FPIC-periaatteen toteutumista.

Edellä mainitut kannanotot, suositukset ja lausuntopalaute on vaikuttanut toimikunnan valintaan. Lisäksi toimikunta on tehtävänannossa edellytetyn mukaisesti ottanut huomioon pohjoismaisen saamelaissopimuksen ja ILO 169 –sopimuksen. Yhtenä vaihtoehtona olisi ollut muotoilla neuvotteluelvoite vastaamaan suoraan YK:n alkuperäiskansajulistuksen sanamuotoa. Toimikunta on kuitenkin pitänyt perusteltuna käyttää pohjoismaisen saamelaissopimuksen muotoilua, kuten Ruotsissa ja Norjassa on tehty.

Toimikunta on myös voinut tutustua Norjassa ja Ruotsissa tehtyihin ratkaisuihin neuvotteluelvoitteen osalta. Mahdollisimman yhdenmukainen sääntely pohjoismaissa voi osaltaan edistää yhteistyömahdollisuuksia yli valtionrajojen ja saamelaiskäräjien kesken.

Yhteistoiminta- ja neuvottelumenettelysäännösten osalta olisi ollut mahdollista valita erilaisia ratkaisuja. Joitakin menettelysääntöjä oli joka tapauksessa tarpeen ottaa säännökseen, esimerkiksi vaatimus neuvottelujen oikea-aikaisuudesta, kuten ylimmät laillisuusvalvojat ovat edellyttäneet. Valittu vaihtoehto ohjaa suhteellisen yksityiskohtaisesti viranomaisten toimintaa. Selkeät menettelysäännöt voivat helpottaa neuvottelujen toteuttamista sekä viranomaisten että saamelaiskäräjien näkökulmasta.

Yhtenä vaihtoehtona olisi ollut jättää pois nyt ehdotettu 9 a § kokonaan tai osittain. Ottaen huomioon, että viranomaisia sitoo jo nyt perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten velvoitteet, toimikunta on pitänyt parempana ratkaisuna ja saamelaisten oikeuksia turvaavana ratkaisuna se, että säännöksessä konkreettisesti avataan, mitä saamelaisten oikeuksien huomioiminen edellyttää viranomaisilta. Tätä ratkaisua puoltaa myös se, että erillislakien sisältämä sääntely ei kata kaikkia saamelaisten oikeuksien kannalta keskeisiä kysymyksiä.

Valmistelussa on myös todettu, että säännösten ihmisoikeusmyönteisestä tulkintaperiaatteesta huolimatta on hyvä keskittää saamelaiskäräjälakiin yleissäännös saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien huomioimisen otamisesta viranomaisten toiminnassa.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Ruotsi

Ruotsin hallitusmuodon 1 luvun 2 §:n 6 momentissa saamelaiset mainitaan kansana. Säännöksen mukaan saamen kansan sekä etnisten, kielellisten ja uskonnollisten vähemmistöjen mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan ja yhteisöelämäänsä tulee edistää. Säännös lisättiin hallitusmuotoon vuonna 2010.

Ruotsin saamelaiskäräjälaki on vuodelta 1992 (sametingslag 1992:1433). Siinä säädetään saamelaiskäräjien tehtävistä, kokoonpanosta, hallituksesta ja lautakunnista sekä asioiden käsittelystä. Laissa säädetään myös saamelaiskäräjävaaleista. Laki sisältää myös saamelaismääritelmän. Laissa ei ole säännöstä käräjien kuulemisesta tai neuvotteluvollisuudesta.

Ruotsin saamelaiskäräjien tehtävänä on toimia elävän saamelaiskulttuurin puolesta ja tehdä aloitteita toiminnaksi ja ehdotuksia toimenpiteiksi, jotka edistävät kulttuuria. Käräjien tehtäviin kuuluu erityisesti päättää valtionavuista saamelaisten hyväksi, valita jäsenet saamelaiskouluhallitukseen, päättää tavoitteista ja johtaa saamen kieleen liittyvää työtä, myötävaikuttaa yhteiskuntasuunnitteluun ja valvoa saamelaisten tarpeiden huomioimista, erityisesti poronhoidon etuja maan ja veden käytössä, tiedottaa saamelaisista olosuhteista ja suorittaa muut sille laissa tai asetuksessa annetut tehtävät. Saamelaiskäräjät on Ruotsin hallituksen alainen viranomainen.

Saamelaismääritelmää koskeva säännös on Ruotsin saamelaiskäräjälain 1 luvun 2 §:ssä. Sen mukaan saamelaisella tarkoitetaan henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena ja 1) osoittaa todennäköiseksi sen, että hänellä on tai on ollut saame kotikielenä, 2) osoittaa todennäköiseksi että jollakulla hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on tai on ollut saame kotikielenä, tai 3) jolla on vanhempi joka on tai on ollut saamelaiskäräjien vaaliluettelossa. Säännöksen esitöissä (Prop. 1992/93:32) todetaan, että pykälän muotoilussa on otettu mallia Norjan sääntelystä. Kielitä koskevan muotoilun katsotaan vastaavan lähestulkoon Suomen sääntelyä, mutta esitöissä todetaan, että kotikielen käsite on hieman laajempi, koska merkitystä ei anneta sille, onko ensin opittu kieli saame vai ruotsi. Pääasia on, että kielitä on käytetty kodissa. Ruotsissa otettiin käyttöön kotikielikäsite lähinnä sen takia, että kieliedellytys sisältyi Norjan ja Suomen lainsäädäntöön. Saamelaiskäräjien vaaliluetteloa ei Norjassa ja Ruotsissa nähdä etnisenä luettelona saamelaisista.

Myös Ruotsissa alustava vaaliluettelo pidetään esillä tarkistamista varten. Kuka tahansa vaaliluetteloon hyväksytty henkilö voi valittaa siitä, että joku muu on otettu vaaliluetteloon. Henkilö, jota ei ole otettu vaaliluetteloon, voi valittaa tästä päätöksestä.

Ruotsin saamelaiskäräjälain 3 luvun 5 a §:n mukaan vaaliluetteloon merkitsemistä koskeva valitus tehdään lääninhallitukselle, jonka päätös asiassa on lopullinen.

Ruotsissa on laadittu lakiehdotus neuvotteluista saamelaisia koskevissa asioissa (Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket, Ds 2017:43; Remiss av utkast till lagrådsremiss En konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket (Ku 2019/01308/RS)). Tarkoituksena on säätää erillinen laki konsultaatiovelvoitteesta ja lisätä saamelaiskäräjälakiin käräjien tehtävä osallistua konsultaatioihin. Lain tavoitteena on edistää saamelaisten vaikutusmahdollisuuksia heidän omissa asioissaan. Kyse olisi hallituksen valtion hallintoviranomaisten, alueiden ja kuntien lakiin perustuvasta velvoitteesta konsultoida saamelaisten edustajia asioissa, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille. Velvoite ei koskisi esimerkiksi tuomioistuimiin rinnastettavia lautakuntia. Viranomaisilla olisi velvoite konsultoida erityisesti saamelaiskäräjiä mutta tietyissä tapauksissa myös saamelaiskyliä tai saamelaisia organisaatioita. Lakiehdotus sisältää listan niistä asioista, joissa ei tarvitse konsultoida. Jos saamelainen taho katsoo, että asialla voi olla erityinen merkitys saamelaisille ja kyseinen taho pyytää konsultaatioita, tulisi ehdotuksen mukaan katsoa, että asialla on tällainen merkitys. Lakiehdotus sisältää neljä pykälää menettelystä ja yksi säännös dokumentoinnista, jonka mukaan viranomaisen tulee kirjata mitä neuvotteluissa on tullut esille.

Norja

Norjan perustuslain 108 §:n mukaan valtion viranomaisten velvollisuutena on toimia siten, että saamelainen kansanryhmä voi turvata ja kehittää kieltään, kulttuuriaan ja yhteisöelämäänsä. Säännös on lisätty perustuslakiin vuonna 1988 ja sitä on muutettu 2006 ja 2014.

Norjan saamelaislaki (Sameloven) on vuodelta 1987 (LOV 198706-12 nr 56). Sen mukaan Norjan saamelaiskäräjien tehtäviin kuuluvat kaikki ne asiat, jotka käräjät katsoo koskevan sanottua kansanryhmää. Lain mukaan viranomaisten on kuultava käräjiä ennen päätöksen tekemistä asioissa, jotka kuuluvat käräjien toimivaltaan. Laissa on myös säännökset saamen kielestä ja käräjien vaaleista mukaan lukien saamelaismääritelmä sekä säännös saamenlipusta.

Norjassa ei ole käräjien kanssa käytävistä neuvotteluista säädetty laissa. Sen sijaan silloiset saamelaiskäräjien presidentti ja saamelaisasioista vastaava ministeri allekirjoittivat 11.5.2005 niin sanotun neuvottelusopimuksen (konsultasjonsavtal) jonka käräjät hyväksyi 1.6.2005 ja joka vahvistettiin kuninkaan resoluutiolla 1.7.2005.

Sopimuksen tavoitteena on, että valtiolliset viranomaiset ja käräjät pääsisivät yhteisymmärrykseen saamelaisia suoraan koskevista laki- ja muista hankkeista. Käräjillä on myös mahdollisuus tuoda asioita neuvotteluiden piiriin. Sopimus ei myönnä käräjille veto-oikeutta asioissa, jotka koskevat saamelaisia. Sen sijaan sopimus antaa käräjille mahdollisuuden vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Sopimuksen mukaan näkemyserot viranomaisen ja käräjien välillä tuodaan esiin asian käsittelyssä hallituksessa ja eduskunnassa. Sopimuksessa on todettu mihin asioihin neuvottelumenettelyä sovelletaan, viranomaisten tiedonantovelvollisuudesta ja siitä, että tieto voidaan pitää luottamuksellisena.

Sopimuksen mukaan neuvottelut käydään avoimin mielin ja tavoitteena on yhteisymmärrykseen pääseminen. Neuvotteluja jatketaan niin kauan kuin osapuolet katsovat yhteisymmärryksen löytämisen olevan mahdollista. Neuvotteluista laaditaan pöytäkirja. Mahdollisten erillisten lisäselvitysten hankkimisesta pyritään pääsemään yksimielisyyteen. Mikäli valtio aikoo kuulla

myös muita saamelaisia tahoja, kuten paikallisedustajia, siitä on tiedotettava käräjiä ja neuvottelumenettelyiden yhteensovittamisesta on keskusteltava käräjien kanssa.

Sopimuksen mukaan saamelaiskäräjien presidentti tapaa puolivuositain saamelaisasioista vastaavan ministerin ja käräjät samoin puolivuositain ministeriöiden välisen saamelaisasioiden yhteistyöelimen (interdepartementale samordningsutvalget for samiske saker). Tapaamisista laaditaan julkinen pöytäkirja. Tapaamisissa käsitellään periaatteellisia asioita ja käynnissä olevia neuvotteluita.

Norjassa saamelaiskäräjät ja hallitus ovat vuonna 2018 päässeet yhteisymmärrykseen neuvotteluelvoitetta koskevista säännöksistä. Norjassa laaditussa lakiehdotuksessa esitetään uutta lukua saamelaiskäräjälakiin, jossa säädettäisiin viranomaisten konsultaatiosta saamelaiskäräjien kanssa sekä myös muiden saamelaisten tahojen kanssa, joita tietty asia koskee. Tavoitteena on varmistaa, että saamelaiskäräjät ja saamelaiset saavat osallistua päätöksentekoon asioissa, jotka voivat vaikuttaa heihin. Esitöissä todetaan, että tutkimuksissa on tuotu esille konsultaatioiden hyötyjä. Hyvät konsultaatiomenettelyt edistävät hankkeiden joustavaa ja nopeaa toteuttamista. Konsultaatiot toimivat myönteisesti valtion ja saamelaiskäräjien välisiin suhteisiin. Valtio saa lisää ymmärrystä saamelaisten elinoloista ja saamelaiskäräjien ymmärrys valtion prosesseista vahvistuu. Lisäksi saamelaiskäräjien legitimitetti vahvistuu. Konsultaatiot nähdään myös parantavan viranomaisten päätösten tietoperustaa.

Ehdotuksen mukaan velvoitteet koskevat asioita, jotka voivat vaikuttaa saamelaisiin tahoihin suoraan. Oikeutta käydä konsultaatioita on saamelaiskäräjillä sekä muilla, jotka edustavat saamelaisia intressejä kyseisessä asiassa. Konsultaatiot tulee käydä vilpittömässä mielessä ja tavoitteena on saavuttaa yksimielisyys. Lisäksi ehdotuksesta säädetään yksityiskohtaisesta pöytäkirjan laatimisesta.

Norjassa vaaliluetteloa koskeva säännös on lain 2 luvun 6 §:ssä. Sen mukaan kaikki, jotka antavat ilmoituksen siitä, että he kokevat itsensä saamelaiseksi ja joilla a) on saame kotikielenä ("samisk som hjemmespråk"), tai b) on tai on ollut vanhempi, isovanhempi tai isoisovanhempi, jolla on kotikielenä saame, tai c) on sellaisen henkilön lapsi, joka on tai on ollut merkitty vaaliluetteloon, voi vaatia itsensä merkittäväksi vaaliluetteloon. Norjan saamelaislain esitöissä (Ot.prp.nr.33 (1986—1987) kohta 11, s. 119) todetaan, että kohdat a) ja b) vastaavat niitä ehtoja, joita sovelletaan arvioitaessa Suomessa oikeutta äänestää saamelaisvaltuuskunnan vaaleissa. Norjan saamelaislain valmistelun aikaan Suomessa sovellettiin asetusta saamelaisvaltuuskunnasta (824/1973), jonka mukainen saamelaisen määritelmä kuului: "Saamelaisella tarkoitetaan tässä asetuksessa henkilöä, jonka tai jonka vanhemmista tai isovanhemmista ainakin yhden Pohjoismaisen Saamelaisneuvoston Suomen jaoston vuonna 1962 suorittaman väestötutkimuksen mukaan taikka muuten todetaan oppineen saamen kielen ensimmäisenä kielenään".

Edelleen Norjan saamelaislain esitöiden mukaan kotikielillä tarkoitetaan kieltä, jota henkilö on käyttänyt kotona lapsuudessaan. Usein tässä yhteydessä käytetään myös sanaa "äidinkieli". Jos henkilö on käyttänyt useita kieliä kotona lapsuudessaan, riittää esitöiden mukaan, että saame on ollut yksi näistä, ellei saamea ole käytetty vain hyvin vähän. Lisäksi käsitteestä kotikieli todetaan, että se opitaan kotona vanhemmilta, lähisuvulta tai muilta läheisiltä. Esitöiden mukaan vanhempaan rinnastetaan b-kohdan tulkinnassa adoptiovanhempi, mutta ei sijaisvanhempia.

Vaalirekisteriin kohdistuu julkisuuden luoma kontrolli, koska vaalirekisteri julkaistaan ennen saamelaiskäräjävaaleja.

Norjan lainsäädännön mukaan valitus koskien vaaliluetteloon merkitsemistä tehdään saamelaiskäräjille (FOR 2008-12-19 nr 1480: Forskrift om valg til Sametinget § 76).

Saamelaiskäräjien päätöksestä on mahdollista valittaa alioikeuteen yleisten valitusta koskevien säännösten mukaan.

6 Lausuntopalaute

Oikeusministeriö pyysi lausunnot toimikunnan luonnoksesta hallituksen esitykseksi yhteensä XX viranomaiselta ja yhdistykseltä lausuntopalvelu.fi:ssä. Lausuntoja annettiin yhteensä X kappaletta, ja lisäksi lausunnonantajista X ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa esitysluonnoksen johdosta.

Lausunnon antoivat XX x.2021 mennessä.

Lausuntopalautteessa on kiinnitetty huomiota

Oikeusministeriö neuvotteli saamelaiskäräjien kanssa XX 2021. Saamelaiskäräjien kokous ottaa kantaa esitykseen kokouksessaan XX.2021. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vain siinä tapauksessa, että saamelaiskäräjien kokous on sen hyväksynyt.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki saamelaiskäräjistä

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus. Lain 1 lukuun on koottu perustuslain 121 §:n 4 momentissa taatun saamelaisten itsehallinnon perussäännökset saamelaiskäräjien valitsemisesta ja toiminta-alueesta. Lain 1 §:n 1 momentissa on nykyinen yleissäännös saamelaisten oikeudesta alkuperäiskansana valita keskuudestaan saamelaiskäräjät. Pykälän 1 momentin ensimmäiseen ja toiseen lauseeseen ehdotetaan lisättäväksi viittaukset saamelaisten itsemääräämisoikeuteen. Ehdotetuilla lisäyksillä ei luoda uusia oikeuksia saamelaisille, eikä säännöksessä määritetä itsemääräämisoikeuden ulottuvuutta. Itsemääräämisoikeus saa sisältönsä kansainvälisistä ihmisoikeuksista. Kansojen tai alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeudesta määrätään muun muassa KP- ja TSS-sopimusten ensimmäisessä artikkelissa sekä YK:n alkuperäiskansajulistuksessa. Sekä KP-sopimusta valvova ihmisoikeuskomitea että TSS-sopimusta valvova komitea ovat tulkintakäytännössään todenneet, että kyseisten sopimusten 1 artiklaa kansojen itsemääräämisoikeudesta sovelletaan tiettyihin alkuperäiskansoihin, saamelaiset mukaan lukien. Parafoidussa pohjoismaisessa saamelaissopimuksessa saamelaisiin viitataan kansana ja alkuperäiskansana, jolla on itsemääräämisoikeus. Kansallisesti saamelaisille kuuluvan itsemääräämisoikeuden sisältöä säännellään käytännössä erityisesti saamelaiskäräjälain muissa säännöksissä. Ehdotetulla ensimmäisen lauseen lisäyksellä tuodaan esille, että saamelaisten itsehallinto toteuttaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta. Toisen lauseen lisäyksellä tuodaan esille, että saamelaiskäräjien jäsenten valitseminen on osa itsemääräämisoikeuden toteuttamista.

Toiseen momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

2 §. Valtion taloudellinen vastuu. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi, että valtion talousarviossa varattavan määrärahan tulee olla riittävä. Voimassa olevassa säännöksessä tuodaan ainoastaan esille, että valtion talousarviossa varataan määräraha tässä laissa tarkoitettuihin tehtäviin. Muutoksella olisi tarkoitus korostaa valtion vastuuta lain mukaisten tehtävien rahoituksesta kokonaisuudessaan. Resurssitarpeiden mitoitusta ja ajoitusta arvioidaan ja siitä päätetään julkisen talouden suunnitelman yhteydessä sekä talousarvio- ja lisätalousarvioprosesseissa.

3 §. *Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon.* Saamelaisilla alkuperäiskansana on kansainvälisen oikeuden turvaama itsemääräämisoikeus määrätä omasta identiteetistään ja jäsenyydestään. Tuon oikeuden asema ja tulkinnat ovat viime vuosikymmeninä merkittävästi vahvistuneet.

Suomessa ja laajemmin saamelaisten asuinalueella yli nykyisten valtiollisten rajojen saamelaisen alkuperäiskansan omaleimaisuus on perustunut ja edelleen perustuu ensi sijassa saamen kieleen. Saamen kielet ja niiden käyttö muun muassa perinteisten elinkeinojen ja muun yhteisöllisen elämän osana ovat yhä tärkein saamelaista identiteettiä ylläpitävä ja uudistava perusta, jonka merkitys on keskeinen saamelaisen identiteetin siirtymisessä uusille sukupolville.

Voimassa olevassa laissa äänioikeus on perustunut ensi sijassa kieleen, edellyttäen että saamen kieli on joko hakijan taikka sen henkilön, jonka saamelaisuudesta hakija johtaa oman saamelaisen identiteettinsä, ensiksi opittu kieli. Tämä perusratkaisu säilyttäen ja saamelaisen alkuperäiskansan itsemääräämisoikeutta kunnioittaen lainkohdan sanamuotoa ehdotetaan nyt muutettavaksi selkeämmin sen alkuperäistä tarkoitusta vastaavaksi. Muutoksen tarpeeseen on johtanut nykyisen lainkohdan tulkinnanvaraisuus, joka on puolestaan johtanut saamelaiskäräjien ja tuomioistuinten ratkaisukäytännön eriytymiseen ja vaihteleviin tulkintoihin. Ihmisoikeussopimusten valvontaelimet ovat kiinnittäneet asiaan huomiota, ja YK:n ihmisoikeuskomitea on vuonna 2019 todennut, että Suomi on rikkonut asiassa YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevaa yleissopimusta (ks. myös nykytilan arviointi s. 17-18).

Äänioikeuden edellytyksiä koskevan säännöksen otsikkona olisi oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Säännös sisältäisi voimassa olevan lain tapaan subjektiivisena kriteerinä henkilön itseidentifikaation saamelaisena, perustana tämän hakeutumiselle vaaliluetteloon ja lisäksi objektiiviset perusteet hakemuksen hyväksymiselle. Tämä ratkaisu vastaa YK:n rotusyrjinnän vastaisen komitean vuodelta 1990 olevaa yleissuositusta nro 8 vähemmistöön kuulumisen ehdoista.

Pykälän 1 momentin johdantolauseeseen sisältyvää subjektiivista edellytystä ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan pykälän otsikkoa. Henkilön olisi nykyiseen tapaan identifioitava itsensä saamelaisena, ja merkintä vaaliluettelossa edellyttäisi nykyiseen tapaan yksilön valintaa hakeutua vaaliluetteloon. Kansainvälisesti vähemmistön jäsenyyttä koskeva itseidentifikaation kriteeri koskee ensi sijassa sitä, ettei valtion tule luokitella ketään etnisen tai muun vähemmistön jäseneksi vastoin tämän omaa tahtoa. Ehdotus varmistaa tämän periaatteen toteutumisen, kun yksilöltä edellytetäisiin saamelaiseksi identifioitumista. Ehdotettu 3 § kokonaisuudessaan koskee vaaliluetteloon ottamisen ehtoja, eikä sitä ole tarkoitettu saamelaisen määritelmäksi, toisin kuin nykyisessä laissa. Säännöksen johdantolauseeseen edellytys, että henkilö pitää itseään saamelaisena, tarkoittaisi henkilön omaksumaa identiteettiä, että hän pitää itseään perustuslain 17 §:n 3 momentissa tarkoitettua saamelaisen alkuperäiskansan jäsenenä.

Itseään saamelaisena pitävän henkilön olisi täytettävä 1 momentin 1 tai 2 kohdan vaihtoehtoinen objektiivinen kriteeri, jotta hänellä olisi oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Säännöksen piirissä olisi kuitenkin myös otollapsi, joka muuallakin lainsäädännössä rinnastetaan biologisesti omaan lapseen. Voimassa olevassa laissa säädettyjä objektiivisia kriteerejä ehdotetaan alempaa ilmenevällä tavalla tarkistettaviksi.

Momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi lisäämällä säännökseen yksi sukupolvi. Siten kohdan mukaisena edellytyksenä olisi vastaisuudessa, että henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isoisovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään. Ensimmäisen kielen henkilö oppii kotonaan vanhemmiltaan, lähisuvultaan tai muilta läheisiltään ja on kieli, jonka hän parhaiten taitaa. Ensimmäisellä kielellä omaksutaan ja ylläpidetään myös saamelaiskulttuuria ja sen perinteitä sekä saamelaisen alkuperäiskansan yhteisöllistä elämää Suomessa ja yli valtiollisten rajojen. Saamen kielellä

viitataan ensi sijassa saamen kielilain (1086/2003) 3 §:n 1 kohdan mukaisesti inarinsaamen, koltansaamen ja pohjoissaamen kieliin. Säännöstä voitaisiin kuitenkin soveltaa myös henkilöön, jonka hakemus vaaliluetteloon ottamisesta tukeutuu ensimmäisenä kielenään opittuun muuhun Norjassa, Ruotsissa tai Venäjällä puhuttuun saamen kieleen.

Perustuslaissa saamelaisille turvattujen oikeuksien perusteella ja saamelaiskäräjälain nojalla saamelaiskäräjät asettaa vaalilautakunnan toimeenpanemaan saamelaiskäräjien vaalit, ja siinä ominaisuudessa vaalilautakunta tutkii, täyttääkö äänioikeutta hakeva henkilö lain 3 §:ssä määrätty edellytykset. Ensisijaisena näyttönä hakijan tai tämän vanhemman, isovanhemman tai isoisovanhemman kielitaidosta olisi vastaisuudessaakin Pohjoismaiden saamelaisneuvoston Suomen jaoston vuonna 1962 suorittama väestölaskenta, jonka mukaiset henkilöt ovat pohjoissaamen-, inarinsaamen- tai koltansaamenkielisiä. Tämä luettelo ei ole kuitenkaan täydellinen, joten hakijan tai henkilön, jonka ensimmäiseen kieleen hakemus perustuu, voitaisiin myös muun luotettavan selvityksen perusteella todeta oppineen saamen kielen ensimmäisenä kielenään. Koska selvitykseltä edellytettäisiin luotettavuutta, esimerkiksi yksityiset, kyseistä äänioikeushakemusta varten laaditut selvitykset tai todistukset henkilön tai tämän vanhemman, isovanhemman tai isoisovanhemman saamen kielen taidosta eivät olisi itsessään riittävä selvitys. Saamelaisille kuuluvaa itsemääräämisoikeutta vastaten saamelaiskäräjien toimielimenä oleva vaalilautakunta on parhaassa asemassa arvioimaan sille esitetyn mahdollisen muun luotettavan selvityksen perusteella henkilön ensiksi opitun kielen.

Momentin 2 kohtaa ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että ehdotetun säännöksen mukaan edellytetään, että ainakin yksi henkilön vanhemmista on merkitty tai on ollut merkittynä äänioikeutetuksi 1. tammikuuta 2023 tai sen jälkeen järjestetyissä saamelaiskäräjien vaaleissa.

Jos henkilön vanhempi on merkitty vaaliluetteloon vuoden 2023 tai myöhemmissä saamelaiskäräjien vaaleissa, mutta jäänyt tämän jälkeen pois vaaliluettelosta kuoleman tai oman ilmoituksen perusteella, tämä ei jatkossakaan vaikuttaisi hänen lapsensa oikeuteen tulla merkityksi vaaliluetteloon. Henkilöllä ei olisi kuitenkaan siinä tapauksessa oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloon 2 kohdan perusteella, mikäli hänen vanhempansa, jonka vaaliluettelomerkintään henkilö vetoaa 2 kohdan nojalla hakiessaan, on poistettu vaaliluettelosta jonkin muun syyn kuin kuoleman tai oman ilmoituksen johdosta.

Vuotta 2023 edeltävät vanhemman vaaliluettelomerkinnät eivät toisi henkilölle oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloon 2 kohdan nojalla. Perusteena aikarajaukselle on, että uuden lain voimaantulon jälkeen vaaliluetteloon otetaan henkilöt uuden lain perusteella, eikä aiempi vaaliluettelomerkintä sellaisenaan ja ohi ehdotetussa laissa säädettyjen äänioikeuden kriteerien toisi henkilölle itselleen oikeutta tulla jatkossa merkityksi vaaliluetteloon. Siten vastaavaa oikeutta ei myöskään olen perusteltua antaa kyseisen henkilön lapselle.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 2 momentti, jossa viitataan laissa säädettyihin muihin vaatimuksiin. Momentin mukaan vaaliluetteloon merkitsemisen edellytyksenä olisi myös, että tässä laissa säädetty ikää, kansalaisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täytyvät. Näistä edellytyksistä säädetään tarkemmin vaaleja koskevan 4 luvun 21 §:ssä.

4 §. *Saamelaisten kotiseutualue.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että jatkossa saamelaisten kotiseutualueen kartta olisi lain liitteenä. Voimassa olevan lain mukaan kotiseutualueen kartta julkaistaan asetuksessa tai sen liitteessä. Jatkossa saamelaiskäräjistä on tarkoitus säätää lailla ja saamelaiskäräjien työjärjestyksellä, ja asetuksenantovaltuus liittyisi ainoastaan saamelaiskäräjien vaaleihin.

Liitteenä oleva kartta on sama, joka on sisällytetty saamelaiskäräjistä annettuun asetukseen (1727/1995). Mikäli joskus tulevaisuudessa kunta- tai paliskuntarajat muuttuisivat, kotiseutualueen rajojen on tarkoitus säilyä kartan mukaisina.

4 a §. *Hallinto-oikeudellisten säädösten soveltaminen.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi maininta, jonka mukaan myös lakia sähköisestä asioinnista viranomaisissa (13/2003) sovellettaisiin saamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin.

2 luku **Saamelaiskäräjien tehtävät**

5 §. *Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta.* Säännöksen otsikkoa tarkistettaisiin sanallisesti.

Saamelaiskäräjien tehtävänä olisi pykälän 1 momentin mukaan päättää saamelaisten omaa kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana koskevista asioista ja hoitaa näihin liittyviä tehtäviä. Muissa asioissa saamelaiskäräjät edistää saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista. Tällä tarkoitetaan sitä, että saamelaiskäräjillä on oikeus edistää saamelaisten oikeuksien toteutumista myös sellaisissa asioissa, jotka eivät kuulu kansan sisäisiin asioihin. Alkuperäiskansaoikeuksilla säännöksessä viitataan yhtäältä perustuslain säännöksiin saamelaisten oikeuksista ja toisaalta alkuperäiskansojen oikeuksia koskevaan kansainväliseen oikeuteen. Saamelaisten itsemääräämisoikeus toteutuu toisin sanoen itsehallintona sisäisissä asioissa.

Saamelaiskäräjien oman päätöksenteon korostamisella pyritään selkiyttämään saamelaiskäräjien yleistä toimivaltaa saamelaisten kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana koskevissa asioissa. Saamelaiskäräjien tehtävänä on myös hoitaa näihin liittyviä asioita. Edistämistehtävää koskevan maininnan sisällyttäminen lakiin korostaisi saamelaisten oikeutta vuorovaikutukseen ja saamelaisten näkemysten esiin tuomiseen myös sellaisissa alkuperäiskansaan liittyvissä asioissa, joista saamelaiskäräjät ei voi itse päättää. Päätösvaltaa on käsitelty tarkemmin ehdotetussa 4 momentissa.

Ehdotetun 2 momentin mukaan saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteuttamiseksi saamelaiskäräjät osallistuu neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitteen mukaisesti 9 §:ssä tarkoitettujen asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Saamelaiskäräjälain mukainen neuvottelu ja yhteistoiminta viranomaisten kanssa on erittäin keskeinen osa saamelaiskäräjien tehtävää. Saamelaisten itsemääräämisoikeus toteutuu muissa kuin sisäisissä asioissa erityisesti neuvottelujen kautta.

Saamelaiskäräjät voisi ehdotetun 2 momentin mukaan myös tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja, kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria sekä myöntää rahoitusta. Säännöksessä mainittaisiin voimassaolevan saamelaiskäräjälain 5 §:n 2 momentissa säädettyjen aloitteiden, esitysten ja lausuntojen laatimistehtävän lisäksi saamelaiskulttuurin kehittämis- ja hallinnointi- sekä rahoituksen myöntämistehtävät, joita saamelaiskäräjät jo tälläkin hetkellä käytännössä hoitaa. Saamelaiskäräjien tehtävät ovat luonteeltaan usein valtion ja kuntien viranomaisten kanssa yhteistyössä kehittyviä. Sääntelyllä on tarkoitus luoda puitteet tälle dynaamiselle kehittämiselle, jonka suuntaa myös saamelaiset itse voisivat ohjailta.

Ehdotettuun 3 momenttiin otettaisiin maininta siitä, että saamen kielen ja kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen turvaamiseksi saamelaiskäräjät toimii saamelaisopetuksen ja -koulutuksen asiantuntijana ja edistää niiden kehittämistä kokonaisuutena. Saamelaisopetuksella ja -koulutuksella viitataan saamenkieliseen opetukseen ja saamen kielen opetukseen laajasti, aina varhaiskasvatuksesta korkea-asteen koulutukseen ja täydennyskoulutukseen asti. Muutoksella on tarkoitus tuoda esiin saamelaiskäräjien rooli opetuksesta vastaavien viranomaisten, oppilaitosten ja muiden toimijoiden keskeisenä yhteistyökumppanina saamelaisopetuksen ja -koulutuksen kehittämisessä valtakunnallisesti. Keskeisiä

vastuuviranomaisia ovat opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus ja kotiseutualueen kunnat, ja lisäksi myös saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin koulutusta järjestävät korkeakoulut ja Saamelaisalueen koulutuskeskus, jolla on keskeinen rooli saamelaisopetuksessa ennen muuta toisen asteen ja aikuiskoulutuksen osalta. Lakiin otettavalla maininnalla ei ole tarkoitus muuttaa saamelaiskäräjien ja opetuksesta vastaavien viranomaisten tai oppilaitosten toimivaltuuksia ja tehtävien jakoa.

Saamelaiskäräjät on jo nyt käytännössä toiminut saamelaisopetuksen asiantuntijana ja edistänyt sen kehittämistä kokonaisuutena muun muassa kokoamalla tilastotietoja ja analysoimalla niitä, vastaamalla suurelta osin saamenkielisen oppimateriaalin suunnittelusta, tuottamisesta ja jakamisesta, toteuttamalla saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pilottihanketta, vastaamalla varhaiskasvatukseen suunnattujen varojen jakamisesta ja erityisesti saamen kielipesätoiminnan tukemisesta ja kouluttamalla eri toimijoita. Lisäksi saamelaiskäräjät kokoaa kaikki saamelaisopetuksen viranomaistahot säännölliseen yhteistyöhön ja tietojen vaihtoon perustamansa Saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelimen kautta. Yhteistyö myös saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin valtakunnallista koulutus- ja tutkimusvastuuta hoitavan Oulun yliopiston kanssa on säännöllistä. Näin toimiessaan saamelaiskäräjät edistää saamelaisopetuksen kehittämistä kokonaisuutena ja siten tukee varhaiskasvatuksesta ja opetuksesta vastaavia viranomaisia niiden työssä.

Ehdotetussa 4 momentissa tarkoitetuissa asioissa saamelaiskäräjät käyttäisi päätösvaltaa siten kuin saamelaiskäräjistä annetussa laissa ja muualla laissa erikseen säädetään. Saamelaiskäräjien toimivaltaan kuuluvalla asialla tarkoitettaisiin asiaa, joka koskee saamelaisten kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana. Ehdotuksella ei puututa valtion tai kuntien viranomaisille tai muille julkisia hallintotehtäviä hoitaville elimille laissa säädettyihin ohjaus- tai edistämistehtäviin. Esimerkiksi poronhoitoa, metsästystä ja kalastusta sekä metsätaloutta varten on säädetty erityisistä ohjaus- ja edistämisyjärjestelmistä, jotka ovat voimassa myös saamelaisten kotiseutualueella. Muun muassa rahoituksen myöntämisestä määrätarkoituksiin ja määrärahoja myönnettäessä noudatettavasta menettelystä säädettäisiin vastaisuudessa erikseen. Saamelaiskäräjät käyttää päätösvaltaa niissä asioissa ja niiltä osin kuin päätösvaltaa saamelaiskäräjille erikseen lainsäädännössä osoitetaan. Määrärahojen jakamista koskevasta päätösvallasta säädetään lain 8 §:ssä.

Virkamieshallintoperiaatteen mukaan julkista valtaa voivat käyttää vain viranomaiset ja viranomaisten nimissä vain laillisesti virkoihinsa nimitetyt virkamiehet. Niissä tehtävissä, joissa saamelaiskäräjät käyttää julkista valtaa, voidaan saamelaiskäräjiä joissain tilanteissa pitää tietyssä laissa tai säännöksessä tarkoitettuna viranomaisena. Saamelaiskäräjät on lailla säädetty itsehallinnollinen julkisoikeudellinen toimielin, johon sovelletaan lain 4 a §:ssä mainittuja hallinnon yleislakeja, ja jonka virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteisiin sovelletaan samoja säännöksiä kuin valtion virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteisiin. Saamelaiskäräjille on siten mahdollista säätää saamelaisten omaa kieleen ja kulttuuriin sekä asemaan alkuperäiskansana liittyviä uusia tehtäviä, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä. Saamelaiskäräjien tehtävien dynaamiseksi kehittämiseksi tämä olisi perusteltua erityisesti saamen kielen ja kulttuurin ydinalueelle liittyvissä kysymyksissä.

Ehdotetun 5 momentin mukaan saamelaiskäräjien olisi tehtäviinsä kuuluvissa asioissa osaltaan turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Säännöksessä todettaisiin myös se, että saamelaiskäräjien on kohdeltava kaikkia ihmisiä ilman syrjintää tai mielivaltaa. Säännöksen tarkoituksena on tuoda esille saamelaiskäräjien vastuuta toimia myös itse perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla. Syrjintäkielto koskee jo nykyään myös saamelaiskäräjiä. Ehdotetulla säännöksellä on tarkoitus painottaa yhdenvertaisuusvaatimuksen ja syrjintäkiellon noudattamisen tärkeyttä.

Pykälän 6 momentti vastaisi voimassa olevan lain 3 momenttia.

6 §. Saamelaisten edustaminen. Pykälää ehdotetaan sanonnaltaan tarkistettavaksi. Ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä tehtävissään. Saamelaiskäräjät on saamelaisten keskuudestaan valitsema edustuselin, joka siten virallisuonteisesti edustaa saamelaisia tehtäviensä alalla. Selvää on, ettei ehdotetussa laissa säädetä saamelaisten yhdistys- ja muusta vastaavasta kansalaisyhteiskunnan tason toiminnasta.

7 §. Kertomus. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että saamelaiskäräjät laatisi vuosittain kertomuksen suoraan eduskunnalle eikä enää valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten. Kertomus voisi ehdotetun muutoksen mukaan jatkossa sisältää myös saamelaiskäräjien ehdotuksia saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Eduskunnalle tarjoutuisi näin nykyistä keskitetympi mahdollisuus arvioida saamelaisia ja saamelaisten oikeuksia koskevien asioiden tilaa, kehitystä ja tarvittavia toimenpiteitä saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi.

8 §. Määrärahojen jakaminen. Ehdotetun 1 momentin mukaan saamelaiskäräjät päättäisi saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen ja muiden saamelaiskäräjien kautta myönnettävien avustusten jaosta. Saamelaiskäräjien päätösvaltaa ehdotetaan siten laajennettavaksi myös sellaisiin varoihin, jotka jaetaan saamelaiskäräjien kautta eteenpäin muille toimijoille.

Saamelaiskäräjät on jo nyt vastannut muun muassa kulttuuriavustusten, kuntien saamenkielisten sosiaali- ja terveystalviteiden turvaamiseen liittyvien avustusten, saamenkielisten varhaiskasvatuksen avustusten ja saamen kielipesätoimintaan kohdennettujen avustusten jakamisesta eteenpäin. Voimassa oleva laki on kuitenkin epäselvä sen osalta, millainen on saamelaiskäräjien päätösvalta kunnille myönnettävien avustusten osalta. Ehdotetulla 1 momentin muutoksella selvennettäisiin, että saamelaiskäräjien päätösvalta koskee kaikkia saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettuja varoja ja lisäksi kaikkia saamelaiskäräjien kautta myönnettäviä avustuksia. Näin mahdollistettaisiin saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon kehittyminen myös määrärahojen jaon osalta. Silloin kun varat ovat tulleet saamelaiskäräjille valtionavustuksena, määrärahojen jaossa olisi nykyiseen tapaan noudatettava valtionavustuspäätöksessä asetettuja reunaehtoja esimerkiksi määrärahojen käyttötarkoituksesta.

Jatkossa saamelaiskäräjät voisi käyttää päätösvaltaa myös muiden kuin nykyään sen kautta hallinnoitavien varojen jaossa. Saamelaiskäräjien kautta myönnettävien varojen on oltava sen yleisen toimivallan piirissä, eli kuulua saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon piiriin. Toisin sanoen saamelaiskäräjien hallinnoimien varojen täytyy liittyä saamen kieleen (mm. saamenkieliset palvelut ja saamen kielten elvyttäminen ja kehittäminen) tai saamelaisten kulttuuriin (muun muassa saamelainen taide, elokuva, musiikki ja käsityö, sekä saamelaisten perinteiset elinkeinot).

Lisäksi ehdotetun 1 momentin mukaan saamelaiskäräjät valvoisi myöntämiensä avustusten käyttöä. Avustuksen käyttöön ja valvontaan sovellettaisiin valtionavustuslakia. Lainmuutoksen tarkoituksena on, että saamelaiskäräjillä olisi myöntämiensä avustusten suhteen vastaava valvontaoikeus kuin valtionapuviranomaisella on valtionavustuslain nojalla. Saamelaiskäräjien myöntämän avustuksen saajan tulisi siten antaa saamelaiskäräjille avustuksen ehtojen noudattamisen valvomiseksi oikeat ja riittävät tiedot (valtionavustuslain 13 §) ja saamelaiskäräjillä olisi velvollisuus huolehtia avustuksen asianmukaisesta ja riittävästä valvonnasta (valtionavustuslain 13 §). Saamelaiskäräjillä olisi myös oikeus suorittaa avustuksen maksamisessa ja käytön valvonnassa tarpeellisia valtionavustuksen saajan talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia (valtionavustuslain 16 §).

Saamelaiskäräjien päätösvaltaan kuuluvat varat ovat tyypillisesti tulleet sille itselleen valtionavustuksina. Saamelaiskäräjät tekee tällöin valtionavustuslain 7 §:n 2 momentin

mukaisesti sopimuksen valtionavustuksen käytöstä, käytön valvonnasta ja niiden ehdoista toimintaa tai hanketta toteuttavan kanssa. Lainmuutoksella olisi tarkoitus antaa saamelaiskäräjille oikeus valvoa edellä kuvatuilla tavoilla valtionavustuslain valvontasäännösten mukaisesti myös tällaisen edelleen myönnetyn valtionavustuksen käyttöä ja siten varmistua, että avustus on käytetty sopimuksessa sovitulla tavalla.

Pykälän 2 momentti vastaisi voimassa olevaa lakia. Valituskieltoa saamelaiskäräjien määrärahojen jakoa koskevaan päätökseen on perusteltu sillä, että saamelaiskäräjien päätös varojen jakamisesta perustuisi tarkoituksenmukaisuusharkintaan ja olisi osa saamelaiskäräjien harjoittamaa kulttuuri-itsehallintoa, eikä kenelläkään siten olisi henkilökohtaista oikeutta saada osaansa määrärahasta. Näistä lähtökohdista on katsottu, että saamelaiskäräjien päätös asiassa on lopullinen.

9 §. *Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite.* Lain nykyistä säännöstä viranomaisten velvollisuudesta ja saamelaiskäräjien tehtävästä neuvotella saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin vaikuttavista toimenpiteistä ehdotetaan muutettavaksi viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi sekä kansainvälisessä alkuperäiskansaoikeudessa kehittyneen vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen (FPIC) periaatteen mukaiseksi. Neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitetta koskevaan 9 §:ään liittyisi läheisesti uusi 9 a § saamelaisten oikeuksien huomioimisesta viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa sekä uusi 9 b § neuvottelu- ja yhteistoiminnassa noudatettavasta menettelystä. Ehdotetuilla säännöksillä on keskeinen merkitys kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimuksen) 27 artiklan, YK:n alkuperäiskansajulistuksen sekä saamelaisten muiden perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamisessa. Ehdotetun 9 §:n mukaan viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa. Tällä viitataan kansainvälisessä oikeudessa kehittyneisiin vaatimuksiin neuvottelujen vilpittömyydestä ja oikea-aikaisuudesta sekä asian kannalta riittävästä, yhteisestä tietopohjasta (niin sanottu free, prior and informed consent –käsite). Esityksen yleisperusteluissa käsitellään tarkemmin kansainvälisen oikeuden kehitystä tältä osin, mukaan lukien YK:n alkuperäiskansajulistuksen sisältöä (s. 28-31). Säännöksen muotoilussa on huomioitu parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen neuvottelua koskeva 17 artikla. Kyseisen artiklan muotoilussa on puolestaan pyritty täyttämään vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen asettamia vaatimuksia.

Pykälän otsikko ehdotetaan tarkistettavaksi säännöksen uutta sisältöä paremmin vastaavaksi.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa valmisteltaessa lainsäädäntöä, hallinnollisia päätöksiä ja muita toimenpiteitä, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille, pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys saamelaiskäräjien kanssa tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa. Momentin toisessa lauseessa tarkennettaisiin, että yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite koskisi saamelaisten kotiseutualueella toteutettavia tai vaikutuksiltaan sinne ulottuvia sekä muita erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavia toimenpiteitä.

Neuvotteluelvollisuus koskisi paitsi nykyiseen tapaan kaikkia viranomaisia myös muita julkisia hallintotehtäviä hoitavia. Ministeriöiden ja valtion keskushallinnon muiden viranomaisten lisäksi neuvotteluelvollisia olisivat siten myös valtion alue- ja paikallishallintoviranomaiset samoin kuin kaikki kunnalliset viranomaiset sekä sellaiset muut toimijat, joille on lailla tai sen nojalla osoitettu julkisia hallintotehtäviä hoidettaviksi. Tulevaisuudessa myös muun muassa perustettavat hyvinvointialueet tulevat olemaan yhteistoimintavelvoitteen piirissä. Neuvottelun kohteena voi olla asianomaisen viranomaisen toimivaltaan kuuluva asia. Ministeriössä kysymys voi olla esimerkiksi saamelaisia koskevan

lainsäädännön valmistelusta ja muussa viranomaisessa sen toimivaltaan kuuluvan hallinnollisen tai taloudellisen päätöksen valmistelusta. Myös erityislainsäädäntöön sisältyy saamelaiskäräjien kuulemista koskevia säännöksiä. Jos erityislainsäädännössä on säädetty pidemmälle menevästä menettelystä, sitä on noudatettava.

Viranomaisella tai muulla julkisia hallintotehtäviä hoitavalla olisi velvoite neuvotella pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys tai saada saamelaiskäräjien suostumus. Tällä muotoilulla pyritään varmistamaan, että neuvotteluja käydään aidosti tavoitteena löytää yhteinen ratkaisu, eikä ainoastaan päätöksenteon muotovaatimuksen täyttämiseksi. Vaatimus pyrkimisestä yksimielisyyteen edellyttää suoraa vuorovaikutusta saamelaiskäräjien ja viranomaisen välillä. Molempien osapuolten tulisi neuvotteluissa esittää perusteltu näkemyksensä neuvottelujen kohteena olevasta asiasta sekä esittää näkemyksensä vastapuolen kannasta, jotta kyse olisi varsinaisista neuvotteluista. Esimerkiksi pelkkä tiedottaminen vireillä olevasta asiasta ei ole säännöksessä tarkoitettu neuvottelu. Pelkkä saamelaiskäräjien näkemyksen esittäminen tietystä asiasta ilman keskustelua aiheesta tai saamelaiskäräjien kannan perusteista ei myöskään ole säännöksessä tarkoitettu neuvottelu. Uuden neuvottelun järjestäminen voi olla tarpeellista, jos toinen osapuoli ei neuvotteluissa pysty ottamaan kantaa toisen osapuolen kannanottoihin.

Vaatimus neuvotella pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys tai saada saamelaiskäräjien suostumus ei kuitenkaan merkitse sitä, että saamelaiskäräjillä olisi oikeus omilla päätöksillään tai esimerkiksi jättäytymällä passiiviseksi estää viranomaista päättämästä sen toimivaltaan kuuluvaa asiaa. Pyrkimys saavuttaa yksimielisyys tai saada saamelaiskäräjien suostumus ei merkitse myöskään sitä, että yksimielisyys tai suostumus olisi aina saavutettavissa. Viranomaisella voi olla hyväksyttävät perusteet toiminnalleen siinäkin tapauksessa, että saamelaiskäräjät toimenpidettä nimenomaisesti vastustaisi. Viranomainen voi olla velvollinen neuvottelemaan sen toimivaltaan kuuluvasta asiasta muidenkin tahojen kanssa tai sen on – kuten esimerkiksi ympäristölainsäädännön alaan kuuluvissa erinäisissä suunnitteluprosesseissa – sovitettava yhteen useiden asianosaistahojen erilaisia intressejä. Viranomainen voi tietyssä asiassa myös joutua punnitsemaan eri perus- ja ihmisoikeuksia toisiaan vastaan ja pyrkiä sovittamaan yhteen eri ihmisten tai ryhmien perus- ja ihmisoikeudet. Neuvottelujen kohteena olevasta asiasta päättää neuvottelujen jälkeen asianomainen viranomainen lailla säädetyn toimivaltansa nojalla, mistä päätöksestä useimmiten on mahdollista valittaa tuomioistuimeen. Neuvotteluelvoitteiden mahdollinen loukkaaminen saattaa itsessään tällöin olla valitusperuste. Saamelaiskäräjillä ei siis ole neuvotteluissa yleistä veto-oikeutta, vaikka yksimielisyys tai suostumus onkin neuvottelujen tavoitteena. Neuvottelut päättyvät joko yksimielisyyden saavuttamiseen, suostumukseen tai siihen, ettei yksimielisyyttä ole keskustelua jatkamalla mahdollista saavuttaa tai suostumusta saada. Neuvotteluja jatketaan niin kauan kuin osapuolet arvioivat, että on mahdollista saavuttaa yksimielisyys asiasta. Viranomaisten velvoitteesta huomioida saamelaisten oikeudet säädetään tarkemmin ehdotetussa 9 a §:ssä. Viranomaisten tulee huomioida saamelaisten oikeudet myös siinä tapauksessa, että tietystä asiasta ei jostakin syystä käydä 9 §:n mukaisia neuvotteluja.

Neuvotteluelvoite koskisi lainsäädäntöä, hallinnollisia päätöksiä ja muita toimenpiteitä, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille. Erityisellä merkityksellä säännöksessä viitataan ennen muuta hankkeisiin, jotka koskevat nimenomaan saamelaisia tai jotka voivat vaikuttaa erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana. Käytännössä tällaisia ovat etenkin saamelaisia koskevat lainvalmisteluhankkeet. Tällaisessa hankkeessa saamelaiskäräjät tulee kytkeä valmisteluun jo hankkeen alusta lähtien (PeVL 40/2009 vp). Hankkeilla, jotka koskevat yleisesti kaikkia Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevia ilman saamelaisiin kohdistuvia erityisiä tai epäsuhtaisia vaikutuksia, ei sen sijaan yleensä ole ehdotuksessa tarkoitettu erityinen merkitys saamelaisille. Päätöksellä tai toimenpiteellä voisi kuitenkin olla erityinen merkitys saamalaisille esimerkiksi, jos hanke tai toimenpide käytännössä vaikuttaa saamelaisten oikeuksien toteutumiseen, kuten heidän oikeuteensa harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan. Hallinnollisella päätöksellä ja toimenpiteellä voi olla

erityinen merkitys saamelaisiin toimenpiteen toteuttajasta riippumatta. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi sellaiset viranomaisen myöntämät luvat, joiden perusteella on sallittua ryhtyä toimimaan kotiseutualueella tai sen välittömässä läheisyydessä.

Neuvottelut tulee ehdotetun säännöksen mukaan käydä muistakin kuin voimassa olevassa laissa tarkoitetuista saamelaisten kotiseutualueella toteutettaviksi suunnitelluista hankkeista tai toimenpiteistä. Tällaisten lisäksi säännöksen piiriin kuuluisivat myös sellaiset hankkeet, joiden vaikutukset ulottuvat kotiseutualueelle, vaikka ne sinänsä toimeenpantaisiinkin kotiseutualueen ulkopuolella. Esimerkiksi ympäristöön ja maankäyttöön liittyvien toimenpiteiden vaikutus voi ulottua kotiseutualueelle hankkeiden varsinaisesta maantieteellisestä toimeenpanopaikasta riippumatta.

Neuvottelut tulisi maantieteellisestä kriteeristä riippumatta käydä myös muista erityisesti saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin vaikuttavista toimenpiteistä. Tällaisia voivat olla etenkin saamen kieleen liittyvät toimenpiteet. Oikeus saada saamen kielen opetusta kotiseutualueen ulkopuolella on erityisellä tavalla saamelaisten asemaan alkuperäiskansana vaikuttava asia. Tämän kaltaisista asioista tulisi siten neuvotella siitä riippumatta, onko hankkeella välittömiä vaikutuksia saamelaisten kotiseutualueella. Toimenpiteen tulee ehdotuksen mukaan vaikuttaa erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana, jotta asia kuuluisi ehdotetun yhteistoiminta- ja neuvotteluvollisuuden piiriin. Sellaisten perinteisten elinkeinojen kuin poronhoidon, metsästyksen ja kalastuksen, keräilyn, käsitöiden (Duodji) ja niiden nykyaikaisissa muodoissa harjoittaminen on vakiintuneesti luettu kuuluvaksi saamelaiseen kulttuurimuotoon (katso esimerkiksi PeVL 32/2010 vp). Käytännössä yhteistoiminta- ja neuvotteluvollisuuden piiriin kuuluisivat nykyiseen tapaan erityisesti maa- ja vesialueiden käyttöä ja käytön suunnittelua samoin kuin maa- tai vesialueita käyttävien elinkeinojen harjoittamista sekä saamen kielen ja saamelaiskulttuurin opetusta ja elvyttämistä tai saamenkielisiä palveluja koskevat hankkeet ja toimenpiteet. Lähtökohtaisesti yhteistoiminta- ja neuvotteluvaihte ei koskisi esimerkiksi yksittäisten saamelaisten hallintoasioita tai tuomioistuimissa vireillä olevia asioita.

Viranomaisen velvollisuus neuvotella pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys tai suostumus ulottuu myös kysymykseen siitä, mitkä asiat kuuluvat yhteistoiminta- ja neuvotteluvaihteen piiriin. Aloite neuvotteluiden käymiseen voi tulla myös saamelaiskäräjiltä. Riippumatta siitä, käydäänkö tietystä asiasta 9 §:n mukaisia neuvotteluja, on viranomaisilla velvollisuus turvata saamelaisten oikeudet.

Voimassa olevan säännöksen 1 momentti sisältää luettelon yhteistoimintavelvollisuuden piiriin kuuluvista asioista. Luetteloa ehdotetaan tarkistettavaksi. Luettelo konkretisoi neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitteen kattamat asiaryhmät ja auttaa tunnistamaan asiat, joita vaihte koskee. Luettelo ei ole tyhjentävä, vaan sen viimeisen kohdan mukaan yhteistoimintavelvoite koskee myös muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa. Luettelo ei siis miltään osin rajoita neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitteen soveltamisalaa, vaan säännöstä tulee soveltaa kaikkiin toimenpiteisiin, jotka toteutetaan saamelaisten kotiseutualueella tai joiden vaikutukset ulottuvat sinne taikka jotka voivat vaikuttaa erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana. Perustuslakivaliokunta on pitänyt perusteltuna säilyttää säännöksen esimerkkiluettelo yhteistoimintavelvoitteen piiriin kuuluvista asioista (PeVM 12/2014 vp).

Luettelon 1 kohdan sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan nykyään käytettyä käsitettä, eli yhdyskuntasuunnittelun sijaan kohdassa mainittaisiin alueidenkäyttö. Luettelon 2 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi suojelutoimien toteuttaminen, ottaen huomioon maan- ja vesialueiden käytön merkitys saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamisessa. Luetteloon lisättäisiin uutena 5 kohtana selkeyden vuoksi ilmastonmuutosta käsittelevät toimet

ottaen huomioon ilmastonmuutoksen erityinen vaikutus saamelaisiin, muun muassa mahdollisuuksiin harjoittaa perinteisiä elinkeinoja. Tämä muutos olisi linjassa valmistelussa olevan uuden ilmastolain kanssa. Nykyinen 5 kohta jaettaisiin uudeksi opetusta koskevaksi 6 kohdaksi ja sosiaali- ja terveystalvueluita koskevaksi 7 kohdaksi. Saamenkielisen ja saamen kielen opetusta koskeva 6 kohta laajennettaisiin vastaamaan opetusviranomaisten käytäntöä neuvotella saamelaiskäräjien kanssa muistakin kuin pelkästään kouluopetukseen liittyvistä asioista. Varhaiskasvatus lisättäisiin samaan kohtaan uutena asiana ottaen huomioon varhaiskasvatuksen merkitys saamen kielen ja kulttuurin siirtämiselle seuraaville polville. Sosiaali- ja terveystalvueluiden kehittämisen lisäksi uuteen 7 kohtaan lisättäisiin kyseisten palveluiden toteuttaminen. Neuvotteluja tulisi käydä saamen kielisten palveluiden toteuttamisesta säännöllisin välein myös siinä tapauksessa, että palvelujen kehittäminen ei kuulu viranomaisten suunnitelmiin. Uutena 8 kohtana olisi saamelaiskäräjien resurssien ja muiden toimintaedellytysten turvaaminen ja kehittäminen. Neuvotteluvetoite koskisi siten muun muassa olennaisia muutoksia saamelaiskäräjien rahoituksessa, lainsäädännössä ja hallinnollisissa puitteissa. Nykyinen 6 kohta siirtyisi uudeksi 9 kohdaksi. Muilta osin luettelo säilyisi ennallaan.

Neuvottelumenettely on tavanomaista lausunto- ja kuulemismenettelyä pidemmälle menevä muoto osallistua viranomaisen päätettävien asioiden valmisteluun. Neuvottelut on siksi käytävä sellaisistakin ehdotetussa säännöksessä tarkoitetuista asioista, joista saamelaiskäräjille on jonkin erityislainsäädännössä olevan säännöksen mukaan varattava tilaisuus antaa lausunto tai tulla muutoin kuulluksi. Saamelaiskäräjien edustajan osallistuminen esimerkiksi jonkin työryhmän työhön ei sekään sinänsä poistaisi velvollisuutta käydä käräjien kanssa ehdotetussa laissa tarkoitetut neuvottelut.

Pykälän 2 momentin nykyiset säännökset ehdotetaan poistettavaksi turhina. Pykälän 1 momenttiin ehdotettu vetoite kohdistuu viranomaisiin ja julkista hallintotehtävää hoitaviin, eikä saamelaiskäräjillä ole velvollisuutta osallistua neuvotteluihin. Viranomainen tai muu julkista hallintotehtävää hoitava voi toimivaltaansa kuuluvissa asioissa jatkaa asian käsittelyä, jos saamelaiskäräjät ei osallistu neuvotteluihin tai pidä neuvotteluja tarpeellisina.

9 a §. *Saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi pykälä saamelaisten oikeuksien huomioimisesta viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa. Kyseessä olisi yleissäännös, joka konkretisoisi, mitä saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen käytännössä edellyttää viranomaiselta tai muulta julkista hallintotehtävää hoitavalta. Säännöksessä on huomioitu se, että perustuslain 22 § edellyttää viranomaisilta myös aktiivisia toimenpiteitä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi. Perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää usein julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä esimerkiksi perusoikeuksien suojaamiseksi ulkopuolisten loukkauksilta tai tosiasiallisten edellytysten luomiseksi perusoikeuksien käyttämiselle. Lisäksi säännöksessä on huomioitu muun muassa KP-sopimuksen 27 artikla, josta seuraa, että viranomainen ei saa kieltää saamelaisten oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Saamelaisilla on kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto sekä oikeus vaikuttaa kielen ja kulttuurin ylläpitoon ja kehittämiseen, mikä edellyttää osallistumista päätöksentekoon ja neuvottelujen käymistä. Yksi neuvotteluissa käsiteltävä kokonaisuus ovat 9 a §:ssä tarkoitetut viranomaisten huolehtimisvelvoitteen piiriin kuuluvat seikat, esimerkiksi sitä, ovatko viranomaisen suunnittelemat 1 momentin mukaiset toimenpiteet oikeat ja riittävät. Asioiden suunnittelu ja valmistelu siten, että saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana otetaan aiempaa paremmin huomioon jo ennen yhteistoiminta- ja neuvotteluvetoitteen toteuttamista, voi vähentää yksittäisessä tapauksessa neuvoteltavien asioiden lukumäärää, helpottaa neuvottelujen käymistä sekä parantavaa neuvottelu- ja yhteistoiminnan lopputulosta.

Ehdotetun säännöksen 1 momentin 1 ja 2 kohtien mukaan viranomaisen tai muun julkisia hallintotehtäviä hoitavan tulisi 9 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä suunnitellessaan ja toteuttaessaan käytettävissä olevin keinoin toisaalta edistää saamelaisten oikeuksien toteutumista ja toisaalta estää toimenpiteestä johtuvia kielteisiä vaikutuksia saamelaisten oikeuksien toteutumiselle. Velvoitteen noudattaminen edellyttäisi, että viranomainen on tietoinen saamelaisten oikeuksista ja huomioi niitä omassa toiminnassaan. Edelleen velvoitteen noudattaminen edellyttäisi, että viranomaistoiminnassa tunnustetaan ja käytetään hyväksi mahdollisuuksia edistää saamelaisten oikeuksia ja toisaalta että käytettävistä olevista vaihtoehtoista valittaisiin sellainen, joka aiheuttaa mahdollisimman vähän haittaa saamelaisten oikeuksien toteutumiselle. Viranomaisen tai muun julkisia hallintotehtäviä hoitavan tulisi pyrkiä tekemään valinta tietyn toimenpiteen tai hankkeen eri toteuttamistapojen välillä siten, että saamelaisten oikeuksien toteutuminen voidaan perustuslain edellyttämällä turvata ja niiden kehitystä edelleen edistää. Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat harkitsisivat haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet, jos käy ilmi, että suunniteltu toiminta aiheuttaisi kielteisiä vaikutuksia saamelaisten kieleen tai kulttuuriin mukaan lukien perinteisten elinkeinojen harjoittamiseen. Muun muassa neuvotteluissa saamelaiskäräjien kanssa viranomainen tai muu julkisia hallintotehtäviä hoitava voisi saada myös tätä harkintaa varten tarvitsemaansa tietoa. Momentin sisältämällä huolehtimisvelvoitteilla pyritään korostamaan viranomaisen vastuuta toimia niin, ettei haittaa aiheutuisi ja että saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana voidaan turvata.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi yleissäännös siitä, missä tilanteissa viranomainen tai muu julkisia hallintotehtäviä hoitava voi toimenpiteellään aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Säännöksen muotoilussa on otettu huomioon saamelaisten perus- ja ihmisoikeudet sekä julkisen vallan velvoite turvata perus- ja ihmisoikeudet. Säännös asettaisi raamit viranomaisen toiminnalle, joka aiheuttaa haittaa saamelaisten oikeuksille. Lähtökohtana viranomaistoiminnassa tulee olla, että kaikkien perus- ja ihmisoikeuksia kunnioitetaan. Perus- ja ihmisoikeudet ovat vähimmäisoikeuksia, mikä tarkoittaa sitä, että viranomainen voi edistää oikeuksien toteutumista enemmän kuin mitä esimerkiksi perustuslaki edellyttää. Viranomaisen voi kuitenkin joissain tilanteissa olla mahdoton turvata kaikkia oikeuksia täysimääräisesti ja viranomainen voi myös joutua punnitsemaan eri perus- ja ihmisoikeuksia keskenään. Säännös kieltäisi vähäistä suuremman haitan aiheuttamisen, ellei toimenpiteelle ole perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia painavan yhteiskunnallisen tarpeen toteuttamisessa. Haittaa aiheuttavan toimenpiteen tavoite ei saisi olla ristiriidassa perus- tai ihmisoikeuksien kanssa. Selvää on, että esimerkiksi pyrkimys turvata jonkin muun perus- tai ihmisoikeuden toteutuminen voisi olla säännöksessä tarkoitettu hyväksyttävä tavoite. Esimerkiksi ympäristöperusoikeus koskee kaikkia, myös saamelaisia, ja ympäristöperusoikeuden huomioon ottaminen voisi siten olla säännöksessä tarkoitettu hyväksyttävä tavoite. Hyväksyttävä tavoite ei kuitenkaan itsessään oikeuttaisi aiheuttamaan vähäistä suurempaa haittaa, vaan lisäedellytyksenä olisi se, että keinot hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia painavan yhteiskunnallisen tarpeen toteuttamisessa. Toimenpiteen tulisi toisin sanoen olla välttämätön hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi ja muutenkin suhteellisuusvaatimuksen mukainen siten, että saamelaisten oikeuksille aiheutuva haitta jää pienemmäksi kuin sillä todella saavutettavat hyödyt hyväksyttävän tavoitteen toteuttamisessa. Vähäistä suurempaa haittaa aiheuttava toimenpide olisi sallittu vain, jos tavoite ei olisi saavutettavissa saamelaisten oikeuksiin vähemmän puuttuvin keinoin. Haittaa ei toisin sanoen saisi aiheuttaa tarpeettomasti. Rajoitus ei saisi mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan painavan yhteiskunnallisen tarpeen toteuttamiselle saatava konkreettinen hyöty suhteessa rajoitettavalle oikeushyväälle, eli saamelaisten oikeuksien toteutumiselle välttämättä aiheutuvaan konkreettiseen haittaan. Lainvalmistelussa tulee lisäksi huomioida perustuslakivaliokunnan vielä tarkemmat perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset (PeVM

25/1994 vp, s. 4-5), joita tämän ehdotetun säännöksen muotoilussa on soveltuvin osin huomioitu.

Pykälän 2 momentti sisältäisi myös yleissäännöksen siitä, mikä olisi viranomaisen aiheuttaman haitan ehdoton takaraja. Tämän säännöksen mukaan viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat eivät saisi aiheuttaa huomattavaa haittaa alkuperäiskansa saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan. Huomattavan haitan kynnyksestä olisi punnittava tapauskohtaisesti ottaen huomioon kokonaisvaltaisesti muut aiemmat, nykyiset sekä suunnitellut alueella tapahtuvat toimenpiteet, joiden kumulatiiviset vaikutukset viranomaisen pitää arvioida (Jouni Länsman and Eino Länsman v. Finland, No. 1023/2001, CCPR/C/83/D/1023/2001, 17.3.2005). Huomattavaa haittaa aiheuttavat toimenpiteet voidaan katsoa rajoittavan perus- ja ihmisoikeuksien ydinaluetta, mikä ei missään tilanteessa ole hyväksyttävää. Perusoikeuksiin ei voida puuttua niin laajasti, että se mitätöisi perusoikeuden ydinsisällön. Tällaisiin toimenpiteisiin ei saa ryhtyä edes saamelaiskäräjien suostumuksella ottaen huomioon julkisen vallan velvoite turvata perus- ja ihmisoikeudet. Selkeästi kiellettyä olisi esimerkiksi saamelaisten pakkosiirrot saamelaiskäräjien mahdollisesta ennakkosuostumuksesta riippumatta. Myös toimenpide, joka käytännössä estäisi saamelaisen perinteisen elinkeinon harjoittamista tulevaisuudessa olisi tämän säännöksen sekä saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien vastainen. Esimerkiksi vaarallisten jätteiden sijoittaminen saamelaisten kotiseutualueelle voisi vaarantaa mahdollisuuksia harjoittaa saamelaista kulttuuria tulevaisuudessa ja olla näin ollen ehdotetun säännöksen vastainen. Huomattavan haitan aiheutuminen voi heikentää saamelaisten edellytyksiä harjoittaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan tavalla, joka on turvattu perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Ihmisoikeuskomitea on KP-sopimuksen asiaa koskevan 27 artiklan tulkintakäytännössään korostanut neuvottelemista suunnitelmista, jotka tulee tarvittaessa sopeuttaa artiklan vaatimuksiin, eri viranomaisten toiminnan ja eri aikoina tehtyjen toimenpiteiden kumulatiivista huomioon ottamista sekä kokonaisvaltaista vaikutusten arviointia. Viranomaisilla on kaikissa tapauksissa perustuslaissa säädetty velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Ehdotetun säännöksen 3 momentti sisältäisi uuden yleissäännöksen viranomaisen ja muun julkisia hallintotehtäviä hoitavan toimenpiteiden vaikutusten arvioinnista. Kyse olisi vaikutusten arvioinnin minimitasosta, joka varmistaa sen, että viranomainen tai muu julkisia hallintotehtäviä hoitava pystyy huomioimaan saamelaisten perus- ja ihmisoikeudet omassa toiminnassaan. Toimenpiteiden mahdollisten haittavaikutusten tunnistamiseksi viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien on arvioitava toimenpiteen vaikutuksia saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan. Ilman tietoa toimenpiteiden vaikutuksista viranomainen ei pysty noudattamaan 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja velvoitteitaan. Asian laatu ja asianmukainen valmistelu vaikuttaisi vaikutusten arvioinnin laajuuteen. Siltä osin kuin muussa laissa on vaikutustenarviointia koskevia säännöksiä, niitä noudatetaan. Muun muassa neuvotteluissa saamelaiskäräjien kanssa viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat voivat saada tietoa suunnitellun toimenpiteen tai eri vaihtoehtojen vaikutuksista saamelaisiin. Saamelaisten perinteinen tieto on vain saamelaisten hallussa, ja tähän liittyen voidaan saada saamelaiskäräjiltä lisätietoa. Lisäksi saamelaiskäräjillä on arvokasta tietoa ja kokemusta paikallisyhteisöistä ja käytännön vaikutuksista saamelaisiin. Vastuu toimenpiteen vaikutusten riittävästä selvittämisestä ja huomioimisesta on kuitenkin viranomaisella ja muulla julkista hallintotehtävää hoitavalla. Vaikutuksia koskevan selvityksen laajuus riippuisi toimenpiteen laadusta. Ehdotettu 3 momentti sisältäisi myös velvoitteen ottaa arvioinnissa huomioon eri viranomaisten toiminnan ja eri aikoina tehtyjen toimenpiteiden yhteisvaikutukset. Viranomaisen tulisi huomioida, että yksittäinen suunniteltu toimenpide ei yksinään välttämättä ylitä huomattavan tai vähäistä suuremman haitan kynnyksestä, mutta kun sen vaikutukset lisätään jo esimerkiksi tietyllä alueella aiemmin suoritettuihin ja muihin suunniteltuihin toimenpiteisiin, voi huomattavan haitan kynnyks yllittyä. Viranomainen arvioisi esimerkiksi harkittaessa luvan

myöntämistä tietyille toimenpiteelle, asianomaisen saamelaisyhteisön tai saamelaisten näkökulmasta yleensä, kestäkö tietyn alueen saamelaiskulttuuri ja perinteisten elinkeinojen tila uusia heikennyksiä ja voidaanko lupa myöntää ottaen huomioon 1 ja 2 momentissa säädetyt velvoitteet. Viranomaisen hankkeen suunnittelussa voisi vaikutusten arvioinnin perusteella tehdä 1 momentin edellyttämiä valintoja, mikä itsessään saattaisi vähentää tarvetta käydä 9 §:n mukaisia neuvotteluja.

Eri sektoreita koskevaan lainsäädäntöön sisältyy jonkin verran säännöksiä esimerkiksi vaikutusten arvioinnista ja heikentämiskiellosta. Siltä osin, kun sektorilainsäädännössä on pidemmälle meneviä vaatimuksia esimerkiksi vaikutusten arvioinnista, niitä säännöksiä tulee noudattaa. Esimerkiksi Lainkirjoittajan opas (<http://lainkirjoittaja.finlex.fi/12-yleislait-ja-eraat-yleiset-saantelyt/12-2/?q=edellytt%C3%A4%C3%A4%20painavaa#jakso-12-2-7>) sisältää tietoa yleislain ja erityislain välisestä suhteesta.

Kehitettäessä erityislainsäädäntöä heikentämiskiellosta ja vaikutusten arvioinnista on toivottavaa, että otetaan huomioon tämän säännöksen minimitaso. Kunnes erityislainsäädäntö on kokonaan harmonisoitu siten, että saamelaisten oikeuksien suojan taso on vähintään tämän säännöksen tason mukainen, mahdolliset jännitteet pyritään ratkaisemaan tulkintateitse. Myös erityislainsäädännön soveltamista koskee perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta.

9 b §. Menettely yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa. Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös yhteistoiminta- ja neuvotteluja koskevasta menettelystä. Voimassa oleva 9 § ei sisällä sääntelyä neuvotteluissa noudatettavasta menettelystä. Ehdotettujen menettelysääntöjen tarkoituksena on varmistaa, että yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa toteutuu vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate. Ehdotetulla säännöksellä neuvotteluja koskevaa menettelyä pyritään ohjaamaan niin, että yhteistoimintavelvoitteen piiriin kuuluvista asioista käydään neuvottelut saamelaiskäräjien kanssa saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien turvaamisen näkökulmasta aidosti, molemminpuolisen arvostuksen hengessä ja vilpittömin mielin, eikä pelkästään muodollisesti lain vaatimuksen täyttämiseksi.

Ehdotetun säännöksen 1 momentin mukaan viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat ilmoittavat saamelaiskäräjille mahdollisimman pian aloittaessaan työskentelyn 9 §:ssä tarkoitetuissa asioissa. Jos kyse on jatkuvaluonteisesta toiminnasta, ilmoitus on tehtävä hyvissä ajoin ennen neuvotteluiden järjestämistä. Viranomaisen tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan tulee siten mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ilmoittaa saamelaiskäräjille tällaisen toimenpiteen suunnittelusta. Saamelaiskäräjät voi lain 5 §:n 2 momentin perusteella tehdä esityksen tai aloitteen neuvottelujen käynnistämiseksi. Myös viranomaisen tai muu julkista hallintotehtävää hoitava voisi tehdä aloitteen neuvottelujen käynnistämiseksi. Mikäli hankkeen alkuvaiheessa ei ole ollut käsitystä asian kuulumisesta 9 §:n piiriin, ilmoitus tehdään saamelaiskäräjille heti kun tämä asia on tullut esiin. Viranomaisen tai muu julkisia hallintotehtäviä hoitava voisi tehdä ilmoituksen vapaamuotoisesti, ja ilmoituksen voisi tehdä myös ennakkolisesti tilanteissa, joissa ei ole varmaa, kuuluko tietty toimenpide lopulta 9 §:n piiriin. Ehdotetulla viranomaisen velvoitteella ilmoittaa saamelaiskäräjille neuvotteluelvoitteen piiriin kuuluvasta asiasta varmistetaan se, ettei saamelaisten oikeuksien kannalta tärkeiden asioiden valmistelu tule saamelaiskäräjille yllätyksenä asian valmistelun loppuvaiheessa.

Edelleen säännöksen 1 momenttiin sisältyisi säännös, jonka mukaan saamelaiskäräjillä olisi oikeus saada kirjallinen selvitys asiasta mukaan lukien 9 a §:ssä tarkoitetuista seikoista ja niihin liittyvistä suunnitelmista ennen neuvotteluja. Yhteistoiminnan ja neuvottelujen edellytyksenä on, että neuvotteluosapuolilla on oikeat ja riittävän kattavat tiedot neuvottelujen kohteena olevasta asiasta ja suunnitellun toimenpiteen vaikutuksista. Oikeiden ja riittävien tietojen antaminen tarkoittaa, että viranomaisen toimittaa saamelaiskäräjille keskeiset asiaan liittyvät asiakirjat. Edelleen viranomaiset ja muut julkista hallintotehtävää hoitavat toimittaisivat

saamelaiskäräjille tällaisen riittäviin tietoihin ja selvityksiin perustuvan kirjallisen selostuksen kyseistä toimenpidettä koskevista keskeisistä kysymyksistä ennen neuvotteluja. Kirjallisen selostuksen tulee säännöksen mukaan sisältää arvio toimenpiteen vaikutuksista saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai saamelaisten asemaan alkuperäiskansana. Saamelaiskäräjät voisi puolestaan neuvotteluissa täydentää viranomaisen tietoa ja ymmärrystä muun muassa toimenpiteen vaikutuksista saamelaisten oikeuksien toteutumiseen.

Ehdotetun 2 momentin mukaan saamelaiskäräjille tulee varata kohtuullinen aika valmistautua neuvotteluihin. Saamelaiskäräjillä tulee olla mahdollisuus käsitellä asiaa omissa toimielimissään asian laadun mukaan. Asian laatu ja kiireellisyys vaikuttaisi siihen, minkälaista aikaa voitaisiin pitää kohtuullisena. Laaja-alaisen ja pitkää suunnittelua vaativan toimenpiteen osalta valmistautumisaika olisi pitempi. Laajakantoisissa asioissa saamelaiskäräjälaki saattaa edellyttää asian käsittelyä saamelaiskäräjien kokouksessa, mikä vie aikaa. Saamelaiskäräjille varattava valmistautumisaika neuvotteluihin yllättävässä ja kiireellisiä toimenpiteitä vaativassa asiassa voisi olla hyvinkin lyhyt.

Ehdotetun 2 momenttiin sisältyisi myös säännös siitä, että yhteistoiminta tulee käynnistää ja neuvottelut käydä vilpittömin mielin ja oikea-aikaisesti niin, että asian lopputulokseen on mahdollisuus vaikuttaa ja yksimielisyys saavuttaa ennen asian ratkaisemista. Vaatimus neuvottelujen käymisestä vilpittömin mielin ja oikea-aikaisesti tarkoittaisi sitä, että neuvotteluissa pitää olla todellinen mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen. Neuvotteluja tulee käydä hyvissä ajoin ennen päätöksentekoa, eli sellaisessa vaiheessa, jolloin suunniteltuun toimenpiteeseen on aidosti vielä mahdollista vaikuttaa. Velvoitteen täyttymisen kannalta ei välttämättä riittäisi, että neuvotteluja käydään ennen muodollista päätöksentekoa. Neuvottelujen käyminen vilpittömin mielin tarkoittaa, että molemmilla osapuolilla tulee olla todellinen ja aito pyrkimys saavuttaa yksimielisyys tai saada saamelaiskäräjien suostumus.

Ehdotetun 3 momentin mukaan käydyistä neuvotteluista on laadittava pöytäkirja, johon kirjattaisiin osapuolten näkemykset asiasta sekä neuvottelujen lopputulos. Viranomainen tai muu julkista hallintotehtävää hoitava laatisi pöytäkirjan neuvotteluiden kulusta, ja pöytäkirja liitettäisiin neuvottelujen kohteena olevan asian asiakirja-aineistoon. Pöytäkirjan laatiminen on tarpeen senkin vuoksi, että neuvottelujen käyminen ehdotetussa säännöksessä tarkoitetuista hallinnollisista asioista on viranomaisen päätöksenteon oikeudellinen edellytys. Pöytäkirjaan tulisi merkitä asiassa mahdollisesti saavutettu yksimielisyys ja saamelaiskäräjien mahdollisesti antama suostumus. Mikäli yksimielisyyteen ei ole päästy tai saamelaiskäräjien suostumusta ei ole saatu, tulisi pöytäkirjaan merkitä tieto neuvotteluissa eriäviksi mahdollisesti jääneistä käsityksistä, niiden perusteluista sekä neuvotteluosapuolten asiaa koskevat kannanotot. Pöytäkirjaan merkittäisiin muun muassa, miksi saamelaiskäräjien tiettyä vaatimusta ei ole voitu huomioida. Viranomaisten ja muiden julkista hallintotehtävää hoitavien olisi mahdollisuuksien mukaan seurattava, että yhteisesti sovituista asioista pidettäisiin kiinni. Viranomaisen tai julkisia hallintotehtäviä hoitavan tulisi mahdollisuuksien mukaan seurata yhteisesti sovittujen asioiden toteutumista ja kehittää tätä tukevia mekanismeja. Mikäli viranomainen tai muu julkista hallintotehtävää hoitava muuttaa suunnitelmansa sen jälkeen, kun yksimielisyyteen on neuvotteluissa päästy tai saamelaiskäräjien suostumus on saatu ja tämä johtaa olennaisesti huonompaan lopputulokseen saamelaisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta, ovat uudet neuvottelut tarpeen.

Tärkeää on, että menettely mahdollistaa vilpittömien, oikea-aikaisten ja aidosti yksimielisyyteen pyrkivien keskustelujen käymisen asiasta mahdollisimman tasavertaisten neuvotteluosapuolten kesken. Riittävä valmistautuminen ja osallistuminen neuvotteluihin edellyttää, että saamelaiskäräjillä on käytettävissään riittävät resurssit.

Saamelaisten kotiseutualueella toimiva tai saamelaisiin liittyviä asioita muuten usein käsittelevä viranomainen voi sopia saamelaiskäräjien kanssa neuvotteluihin liittyvistä yleisistä

menettelytavoista. Hyvänä käytäntönä voidaan pitää Metsähallituksen Lapin aluetoimiston käytäntöä neuvotella saamelaiskäräjien kanssa toisaalta neuvotteluja koskevista yleisistä periaatteista ja toisaalta yksittäisistä asioista. Neuvottelujen käytännön yksityiskohdista voi myös sopia asiakohteisesti osapuolten kesken. Joissakin asioissa neuvottelut voivat edellyttää useammankin tapaamisen järjestämistä. Neuvotteluista riippumatta viranomaisilla ja muilla julkisia hallintotehtäviä hoitavilla on perustuslaillinen velvollisuus turvata alkuperäiskansa saamelaisten perus- ja ihmisoikeudet.

3 luku **Toimikausi, toimielimet ja toiminta**

10 §. Kokoonpano ja toimikausi. Pykälän säännöstä saamelaiskäräjien vaalikauden alkamisajankohdasta ehdotetaan muutettavaksi. Voimassa olevan säännösten mukaan vaalikausi alkaa vaalivuoden jälkeisen vuoden alussa. Käytännössä uusi kokoonpano on kuitenkin päässyt järjestäytymään ja aloittamaan työnsä vasta helmikuun lopussa, ja vanhat saamelaiskäräjät ovat pitäneet vaalivuoden viimeisen kokouksen, vaikka uudet saamelaiskäräjät on jo valittu. Uudistuksella pyritään parantamaan saamelaisten demokratiaa mahdollistamalla uusien saamelaiskäräjien järjestäytymisen nopeammassa tahdissa. Vaalikauden alkamista ehdotetaan alkavan jo vaalivuoden joulukuun ensimmäisenä päivänä. Vaalikauden pituus olisi jatkossakin neljä vuotta. Lisäksi pykälään ehdotetaan pientä sanallista tarkistusta, joka liittyy lain 4 §:ään ehdotettuun saamelaisten kotiseutualueen määritelmään.

Pykälän 2 ja 3 momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

11 §. Saamelaiskäräjien puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat. Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan säännöksen uutta sisältöä. Pykälän 1 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin säännös varapuheenjohtajien tehtävän päätoimisuudesta. Nykyinen laki säätelee ainoastaan puheenjohtajan tehtävän päätoimisuudesta. Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan säännöksen uutta sisältöä.

12 §. Kokousten koollekutsuminen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että se koskisi nimenomaan saamelaiskäräjien kokouksen koollekutsumista. Lähtökohdana olisi voimassa olevan lain tapaan, että saamelaiskäräjien kokous päättää kokoustensa pidosta. Kokous olisi ehdotuksen mukaan kutsuttava koolle myös, jos saamelaiskäräjien puheenjohtaja tai hallitus katsoo sen tarpeelliseksi. Tällöin on perusteltua, että saamelaiskäräjien puheenjohtaja ja hallitus sopivat koollekutsuttavan kokouksen riittävästä valmistelusta. Lisäksi kokous olisi kutsuttava koolle, jos kolmasosa saamelaiskäräjien kokouksen jäsenistä sitä vaatii tietyn asian käsittelyä varten. Tältä osin säännöstä kokouksen määrävähemmistön oikeudesta täydennettäisiin maininnalla, jonka mukaan kokousta vaativan määrävähemmistön olisi yksilöitävä koolle kutsuttavassa kokouksessa käsiteltävä asia.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan pientä sanallista tarkistusta.

13 §. Saamelaiskäräjien hallitus. Pykälän 1 momentin mukaan saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallituksen, jossa on puheenjohtaja ja kaksi varapuheenjohtajaa sekä enintään viisi muuta jäsentä. Ehdotuksen myötä hallituksen jäsenten määrä nousee neljästä viiteen. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jonka mukaan saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallitukseen kaksi varajäsentä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös maininta valintojen ilmoittamisesta oikeusministeriölle.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi sanallinen tarkistus.

Pykälän 3 momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

Pykälän 4 momentin mukaan saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä hallituksen jäsenen tehtävän päätoimisuudesta. Työjärjestykseen olisi tarpeen ottaa maininta tehtävän päätoimisuudesta silloin, kun hallituksen jäsenen tehtävän katsotaan edellyttävän niin kiinteää työskentelyä, että sopiva korvaus siitä ei enää ole lain 17 §:n tarkoittama palkkio ja muu korvaus, josta määrätään saamelaiskäräjien vahvistamassa palkkiosäännössä. Työjärjestyksessä oleva maininta olisi edellytys myös osa-aikaiselle tai toimikautta lyhyemmälle määräaikaiselle virkasuhteelle, joka perustuu henkilön tehtävään hallituksen jäsenenä.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka mukaan saamelaiskäräjien hallituksen jäsenenä tai varajäsenenä ei voisi olla vaalilautakunnan tai muutoksenhakulautakunnan jäsen tai varajäsen. Vastaava säännös lisättäisiin vaalilautakuntaa koskevaan 20 §:ään sekä muutoksenhakulautakuntaa koskevaan 41 b §:ään tarkoituksena turvata vaalilautakunnan ja muutoksenhakulautakunnan itsenäisyys ja riippumattomuus. Jäsenyys tai varajäsenyys vaalilautakunnassa tai muutoksenhakulautakunnassa lakkaisi suoraan lain nojalla henkilön tultua 10 §:n nojalla määrättyksi saamelaiskäräjien jäseneksi tai varajäseneksi.

14 §. Muut toimitelimet. Pykälän 1 momenttia uudistettaisiin vaalilautakunnan asettamisen osalta niin, että vaalilautakunnasta tulisi jatkuvaluonteinen toimielin. Kun vaalilautakunta asetettaisiin jo vaalikauden alussa, vaalien arviointiin ja suunnitteluun sekä vaaliluettelon kokoamisen valmisteleviin tehtäviin olisi paremmin aikaa. Tämä olisi omiaan vähentämään riskiä töiden ruuhkautumisesta.

Pykälän 1 momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muita muutoksia. Saamelaiskäräjät voi siten momentin toisen virkkeen nojalla vastaisuudessakin asettaa muita toimitelmiä saamelaisten omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevaan itsehallintoon kuuluvien asioiden hoitamiseksi. Saamelaiskäräjien toimitelmiä voidaan täydentää samassa menettelyssä kuin ne on asetettukin. Kulttuuri-itsehallinto-käsitteen sijaan ehdotetaan käytettäväksi ilmaisua saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto, kuten perustuslaissa ja lain 1 §:n 1 momentissa.

Ehdotetussa uudessa 2 momentissa säädetään saamelaiskäräjien yhteydessä toimivasta uudesta toimitelmästä, itsenäisestä ja riippumattomasta lainkäyttöelimestä, saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunnasta (muutoksenhakulautakunta). Muutoksenhakulautakunta toimisi ensimmäisenä muutoksenhakuasteena vaaliluetteloon ottamista ja siitä poistamista koskevilla asioissa. Muutoksenhakulautakunnasta säädettäisiin tarkemmin lain uudessa 5 luvussa.

15 §. Toimivallan käyttö. Pykälän otsikko ehdotetaan tarkistettavaksi pykälän säännösten pääasiallista sisältöä paremmin vastaavaksi.

Saamelaiskäräjien kokous ehdotetaan erikseen mainittavaksi 1 momentissa käräjien toimivaltaa käyttävänä toimitelimenä saamelaiskäräjien hallituksen ja muiden toimitelinten rinnalla. Momenttiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi vähäisiä sanonnallisia tarkistuksia. Ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjien kokous sekä hallitus ja muut toimitelimet käyttävät käräjille kuuluvaa toimivaltaa sen mukaan kuin saamelaiskäräjistä annetussa laissa säädetään ja saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös asioiden pidättämisestä saamelaiskäräjien kokouksen toimivaltaan. Ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjien kokous päättää periaatteellisesti merkittävistä ja laajakantoisista asioista, jollei asian kiireellisyydestä muuta johdu. Ehdotus vastaa asiallisesti saamelaiskäräjien työjärjestyksen nykyistä (hyväksytty saamelaiskäräjien kokouksessa 21.12.2015) sääntelyä asiasta. Kokouksen tehtävänä on työjärjestyksen 4 §:n 3 kohdan mukaan hyväksyä käräjien puolesta tehtävät periaatteellisesti merkittävät ja laajakantoiset aloitteet, esitykset, lausunnot ja muut kannanotot. Hallituksen tehtävänä puolestaan on työjärjestyksen 6 §:n 8 kohdan mukaan ratkaista käräjien kokoukselle

kuuluva asia, jos asian kiireellisyys sitä vaatii ja hallitus yksimielisesti toteaa asian niin kiireelliseksi, ettei sitä voida siirtää käräjien seuraavaan kokoukseen.

Saamelaiskäräjien kokouksen käsiteltäviin kuuluvia asioita koskevan säännöksen lisääminen lakiin korostaisi omalta osaltaan käräjien kokouksen asemaa saamelaisten ylimpänä edustus- ja päätöksentekuelimenä. Säännös olisi sinänsä yleisluonteinen ja joustava.

Saamelaiskäräjien kokouksen toimivaltaan kuuluvasta asiasta voisi ehdotuksen mukaan päättää saamelaiskäräjien muu toimielin, jos asian kiireellisyys sitä jossakin tapauksessa vaatisi. Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä olisi vastaisuudessakin mahdollista määrätä menettelystä, jossa käräjien kokoukselle sinänsä kuuluvan asian todetaan olevan kiireellinen ja siten esimerkiksi käräjien hallituksen päätettävissä.

Pykälän 3 momentti toimivallan siirtokiellosta vastaisi pääosin voimassaolevan lain 15 §:n 2 momenttia. Säännöstä ehdotetaan kuitenkin täydennettäväksi siten, että toimivallan siirto olisi nimenomaisesti kielletty myös 5 §:n 6 momentissa sekä 20, 25 b, 26 ja 41 §:ssä tarkoitetuissa asioissa. Siirtää ei siten saisi myöskään saamelaiskäräjien kokouksen toimivaltaa hyväksyä saamelaiskäräjien työjärjestys (5 §:n 6 momentti), vaalilautakunnan toimivaltaa päättää hakemuksesta henkilön merkitsemisestä vaaliluetteloon, laatia vaaliluettelo ja toimeenpanna saamelaiskäräjien vaalit (20 §) eikä vaalilautakunnan toimivaltaa ratkaista vaaliluettelo koskevan virheen korjaamista koskevaa asiaa (25 b §), oikaisuvaatimusta vaaliluettelo koskevasta päätöksestä (26 §), eikä muutoksenhakulautakunnalle kuuluvia tehtäviä ja toimivaltaa (41 §).

Selvää on, ettei saamelaiskäräjien kokouksen toimivaltaa päättää 2 momentissa tarkoitetuista periaatteellisesti merkittävistä ja laajakantoisista asioista olisi sallittua siirtää muun toimielimen päätettäväksi muulloin kuin kiireellisissä yksittäistapauksissa.

16 §. Toimistot ja henkilöstö. Saamelaiskäräjillä on pykälän 1 momentin mukaan toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä sen mukaan kuin siitä saamelaiskäräjien työjärjestyksessä tarkemmin määrätään. Voimassaolevan lain 16 §:n 1 momentti sisältää valtuussäännöksen säätää saamelaiskäräjien toimistoista ja henkilöstöstä asetuksella. Saamelaiskäräjien itsehallinnollisen aseman vuoksi ei kuitenkaan ole asianmukaista, että tällaisista kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon käytännön järjestämiseen liittyvistä seikoista säädetään asetuksella. Perusteltua on, että saamelaiskäräjien toimintaa koskeva sääntely toteutetaan vain lailla ja – saamelaiskäräjien määrärahojen rajoissa – saamelaiskäräjien itsensä hyväksymällä työjärjestyksellä. Saamelaiskäräjistä annettuun asetukseen nykyisin sisältyvät säännökset saamelaiskäräjien toimistoista, henkilöstöstä ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista tulisi näin ollen kumota. Näistä asioista voisi vastaisuudessa määrätä saamelaiskäräjien työjärjestyksessä.

Momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi maininta, jonka mukaan Saamen kielen toimistosta säädetään erikseen. Saamen kielen toimistoa koskeva sääntely sisältyy nykyisin Saamen kielilain 26 §:ään ja saamelaiskäräjistä annetun asetuksen 3 §:ään. Muutoksenhakulautakunnan henkilöstöstä säädetään erikseen 41 f §:ssä.

Pykälän 2 ja 3 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

17 a §. Kokoukseen osallistuminen teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä mahdollisuudesta osallistua kokoukseen teknisen tiedonvälitystavan avulla.

Pykälän 1 momentin mukaan saamelaiskäräjät voisi työjärjestyksessään määrätä, että sen toimielinten kokouksiin voi osallistua videoneuvotteluyhteyden tai muun soveltuvan teknisen

tiedonvälitystavan avulla. Tällainen välitystapa voisi olla esimerkiksi videoneuvotteluyhteys, jolloin kokoukseen osallistuvilla on kahdensuuntainen puhe- ja näköyhteys keskenään, tai tavallinen puhelinyhteys ilman näköyhteyttä. Videoneuvotteluyhteys voisi olla luonteva apuväline osallistuttaessa saamelaiskäräjien kokouksen istuntoon teknistä apuvälinettä käyttäen. Muun toimielimen kokoukseen taas voisi olla mahdollista osallistua myös tavallista puhelinyhteyttä käyttämällä.

Pykälän 2 momentin perusteella työjärjestyksessä voitaisiin tarvittaessa antaa tarkemmat määräykset teknistä tiedonvälitystapaa käytettäessä noudatettavasta menettelystä.

17 b §. Aloiteoikeus. Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi pykälä vähintään kahdensadan viidenkymmenen viimeksi toimitetuissa saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutetun saamelaisen oikeudesta tehdä saamelaiskäräjille aloite käräjien tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Aloiteoikeus olisi uusi kansalaistason vaikuttamisen muoto saamelaiskäräjien toiminnassa. Äänioikeutetuilla saamelaisilla olisi aloiteoikeuden perusteella mahdollisuus saada asioita saamelaiskäräjillä vireille. Ehdotuksen mukaan aloitteen voisi tehdä kaksisataa viisikymmentä äänioikeutettua saamelaista. Tämä olisi noin 4 prosenttia vaaliluetteloon nykyisin merkityistä äänioikeutetuista.

Aloitteen voisi ehdotuksen mukaan tehdä vain saamelaiskäräjien tehtäviin kuuluvassa asiassa. Laissa ei säädettäisi aloiteoikeuden käyttämiselle muita asiallisia tai sisällöllisiä edellytyksiä. Lakiin ei ehdoteta otettavaksi myöskään säännöksiä aloiteoikeuden käyttämisessä noudatettavasta menettelystä tai aloitteen käsittelemisestä saamelaiskäräjillä. Tarkemmat määräykset näistä seikoista annettaisiin pykälän 2 momentin nojalla saamelaiskäräjien työjärjestyksessä.

18 §. Asioiden käsittely. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan sanonnaltaan tarkistettavaksi siten, että siinä huomioidaan saamelaiskäräjien eri toimielimet. Saamelaiskäräjien kokous ja muu toimielin olisi päätösvaltainen, kun sen puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja – tai joku heistä, jos toimielimellä on useampi varapuheenjohtaja – sekä vähintään puolet muista jäsenistä on saapuvilla. Päätösvaltaisuutta laskettaessa muilla jäsenillä tarkoitetaan kaikkia muita toimielimen jäseniä paitsi puheenjohtajaa tai hänen sijastaan kyseisen kokouksen puheenjohtajana toimivaa varapuheenjohtajaa. Mikäli puheenjohtaja on paikalla, läsnä tulee siten olla puolet varapuheenjohtajien ja muiden jäsenten yhteenlasketusta määrästä. Mikäli varapuheenjohtaja johtaa kokousta, läsnä tulee olla puolet mahdollisten muiden varapuheenjohtajien ja muiden jäsenten yhteenlasketusta määrästä.

Asioiden käsittelystä muutoksenhakulautakunnassa säädetään erikseen 4 a §:ssä sekä 5 luvussa.

Pykälän 2 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan pientä sanallista tarkistusta. Muilta osin momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

3 a luku **Kirjanpito ja tilintarkastus**

18 a §. Kirjanpito. Pykälässä nimikkeeltään mainitun kirjanpitolain säädöskokoelmanumero ehdotetaan muutettavaksi viittaamaan voimassa olevaan kirjanpitolakiin. Säännöstä ehdotetaan myös sanallisesti tarkistettavaksi.

18 d §. Tilintarkastuskertomus. Pykälään ehdotetaan otettaviksi säännökset tilintarkastuskertomuksesta ja se korvaisi voimassa olevan lain 18 i §:n sääntelyn asiasta. Pykälän otsikko ehdotetaan tämän vuoksi muutettavaksi.

Tilintarkastajan on ehdotuksen mukaan annettava kultakin tilikaudelta toukokuun loppuun mennessä saamelaiskäräjien hallitukselle kirjallinen tilintarkastuskertomus, jonka tulee, sen lisäksi mitä tilintarkastuslaissa säädetään, sisältää lausunto siitä, ovatko valtionavustuksen käytöstä toimintakertomuksessa annetut tiedot oikeita. Määräaika eroaisi tilintarkastuslain (936/1994) 3 luvun 6 §:ssä säädetystä määräajasta, mikä todettaisiin säännöksessä.

18 e—18 i §. *Pykälät ehdotetaan kumottaviksi.* Tilintarkastuslaki (1141/2015) sisältää tarvittavan sääntelyn kumottaviksi ehdotetuissa pykälissä nykyisin säädettyistä asioista. Tämän vuoksi saamelaiskäräjistä annetussa laissa on tarpeen säätää enää vain tilintarkastajien valinnasta ja toimikaudesta (voimassa oleva 18 c §), tilintarkastuskertomuksesta (edellä 18 d §), tilintarkastuskertomuksen käsittelystä (voimassa oleva 18 j §) sekä asiakirjojen toimittamisesta oikeusministeriölle (voimassa oleva 18 k §).

4 luku **Saamelaiskäräjien vaalit**

19 §. *Vaalivuosi ja vaalipiiri.* Pykälän 1 momentiksi ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain 20 §:n 1 momentin säännös, jonka mukaan maa on saamelaiskäräjien vaaleja varten yhtenä vaalipiirinä. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi pykälän uutta sisältöä vastaavaksi.

Pykälän 2 momentti vastaa voimassa olevan pykälän 1 momenttia. Momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

20 §. *Vaalilautakunta.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi vaalilautakunnasta, sen kokoonpanosta ja tehtävistä. Pykälän otsikko ehdotetaan tarkistettavaksi sen tätä sisältöä vastaavaksi. Voimassa olevan lain 20 §:n 1 momentin säännös on edellä ehdotettu otettavaksi 19 §:n 2 momenttiin. Vaalilautakunta asetettaisiin 14 §:ään ehdotetun muutoksen mukaisesti heti vaalikauden alussa.

Vaalilautakunnan keskeisenä tehtävänä on käsitellä hakemukset henkilön merkitsemiseksi vaaliluetteloon ja siten ensiasteessa päättää henkilön merkitsemisestä luetteloon. Sen vuoksi asiasta ehdotetaan otettavaksi maininta pykälän uudistettavaksi ehdotettuun 1 momenttiin. Lisäksi momentissa todettaisiin vaalilautakunnan tehtävänä olevan laatia vaaliluettelo samoin kuin toimeenpanna saamelaiskäräjien vaalit. Vaalien toimeenpanotehtävän osalta ehdotus vastaa asiallisesti lain voimassa olevaa 20 §:n 2 momenttia.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettaviksi säännökset vaalilautakunnan kokoonpanosta. Nykyisin asiasta säädetään pykälän 3 momentissa. Vaalilautakuntaan kuuluu ehdotuksen mukaan puheenjohtajan lisäksi nykyisen neljän jäsenen asemesta kuusi jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Vaalilautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kunnista sekä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta. Tältä osin ehdotus vastaa sisällöllisesti voimassa olevan 20 §:n 3 momentin sääntelyä. Ainoastaan Sodankylän kunnan osalta ehdotetaan tarkennettavaksi, että Sodankylän kunnasta tulevan jäsenen ja varajäsenen tulee olla saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvalta Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta, ei mistä tahansa osasta Sodankylän kuntaa. Laissa säädettyjen vaaliluetteloon ottamisen objektiivisten kriteerien arvioinnissa tarvittavan kattavan asiantuntemuksen varmistamiseksi ja samalla vastaten kansainvälisesti korostettua saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana itse määrittää, kuka on saamelainen ja siitä seuraavaa niin sanotun ryhmäidentifikaation toteutumista ehdotetaan vahvistettavaksi laajentamalla vaalilautakunnan kokoonpanoa. Vaalilautakunnan kokoonpano osaltaan varmistaisi lain sopusointua YK:n alkuperäiskansajulistuksen 33 ja 9 artiklojen kanssa kun äänioikeuden laissa säädettyt kriteerit ja niiden soveltaminen ottaisivat huomioon saamelaisten tavan ja perinteen. Vaalilautakunnassa tulee ehdotetun uuden säännöksen mukaan olla myös saamen kielilain (1086/2003) 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettujen saamen kielten asiantuntemus. Saamen kielilain kyseisessä kohdassa mainitaan inarinsaamen, koltansaamen ja pohjoissaamen kielet. Vaalilautakunnan tulee sen

tehtävien ja lautakunnan toiminnan hyväksyttävyyteen kohdistuvien vaatimusten takia edustaa mahdollisimman laajasti saamelaisyhteisön ja -kulttuurin moninaisuutta. Tämä tulee ottaa vaalilautakunnan jäseniä valittaessa asianmukaisesti huomioon.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 3 momentti koskien vaalilautakunnan jäsenten ja varajäsenten esteellisyyttä. Säännöksen mukaan saamelaiskäräjien hallituksen jäsen tai varajäsen tai muutoksenhakulautakunnan jäsen tai varajäsen ei voisi olla vaalilautakunnan jäsenenä eikä varajäsenenä. Jäsenyys tai varajäsenyys vaalilautakunnassa lakkaisi suoraan lain nojalla henkilön tultua 13 §:n nojalla määrättyksi saamelaiskäräjien hallituksen jäseneksi tai varajäseneksi tai henkilön tultua 41 b §:n nojalla nimitetyksi muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajaksi, jäseneksi tai varajäseneksi. Saamelaiskäräjien hallituksen tai muutoksenhakulautakunnan jäsentä tai varajäsentä ei voitaisi myöskään valita vaalilautakunnan jäseneksi tai varajäseneksi vaalilautakuntaa asetettaessa.

Lakiin ei ehdoteta otettavaksi voimassa olevan 20 §:n 4 momentin säännöstä, jonka mukaan vaalilautakunta voi oikeusministeriön luvalla ottaa itselleen tarvittavan henkilöstön. Saamelaiskäräjät nimittää tai ottaa voimassa olevan lain 42 §:n, jatkossa 43 §:n nojalla – ja käräjien määrärahojen puitteissa – muutoinkin oman henkilöstönsä eikä tätä ole laissa säädetty oikeusministeriön lupaa edellyttäväksi.

21 §. Äänioikeus. Säännöksen muotoilua ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 3 §:n ehdotettua muutosta, että kyse on merkitsemisestä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Säännökseen ehdotetaan myös lisättäväksi viittaus 3 §:ään, jossa säädetään muista vaaliluetteloon merkitsemisen edellytyksistä.

22 §. Vaalikelpoisuus. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi 2 momentti, jonka mukaan vaalilautakunnan tai muutoksenhakulautakunnan jäsen tai varajäsen ei voisi olla ehdokkaana saamelaiskäräjien vaaleissa. Vaalilautakunnan tai muutoksenhakulautakunnan jäsenen tai varajäsenen tultua asetetuksi ehdolle saamelaiskäräjien vaaleissa, hän ei voisi osallistua vaalilautakunnan tai muutoksenhakulautakunnan työhön siitä lukien, kun hänen nimensä on otettu vaalilautakunnan laatimaan ehdokasluetteloon. Henkilön jäsenyys tai varajäsenyys vaalilautakunnassa tai muutoksenhakulautakunnassa lakkaisi suoraan lain nojalla.

23 §. Vaaliluettelo. Pykälään ehdotetaan eräin muutoksin koottaviksi voimassa olevan lain 23 ja 23 a §:ään sisältyvä sääntely vaaliluettelon laatimisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan vaalilautakunta laatii äänioikeutetuista vaaliluettelon. Vaalilautakunta on vaaliluettelon rekisterinpitäjä. Voimassa olevan lain mukaan vaaliluettelo laaditaan edellisten vaalien vaaliluettelon ja väestötietojärjestelmän tietojen pohjalta. Säännös ja siinä käytetty pohjalta-sana ovat aiheuttaneet oikeudellista epäselvyyttä. Lainkohdan sanonnallisella tarkistuksella selvennettäisiin, ettei merkintä edellisten vaalien vaaliluettelossa automaattisesti tarkoita henkilön merkitsemistä myös laadittavaan vaaliluetteloon, vaan jokaisen vaaliluettelon merkittävän henkilön olisi täytettävä ajantasaisen lain 3 §:n ja 21 §:n mukaiset edellytykset vaaliluetteloon merkitsemiseksi. Väestötietojärjestelmän tietojen hyödyntämisestä säädetäisiin pykälän 2 momentissa.

Pykälän 2 momentin mukaan vaaliluetteloon merkitään kunnittain aakkoselliseen järjestykseen jokaisen äänioikeutetun nimi ja henkilötunnus, sekä kotikunta ja osoite, jos kotikunta ja osoite ovat tiedossa. Näiltä osin ehdotus vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 23 §:n 1 ja 2 momentinsäännöksiä. Kotikuntaa ja osoitetta ei kuitenkaan vastaisuudessakaan saisi merkitä vaaliluetteloon, jos nämä tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan mukaan salassa pidettäviä. Lisäksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös, jonka mukaan kotikuntaa ja osoitetta ei saa merkitä vaaliluetteloon silloinkaan,

jos henkilön kohdalle väestötietojärjestelmään on talletettu väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 36 §:ssä tarkoitettu turvakielto.

Vaaliluetteloon on pykälän 3 momentin mukaan hakemuksesta (voimassa olevan 23 a §:n 1 momentin mukaan ”pyynnöstä”) otettava siitä puuttuva äänioikeutettu saamelainen. Momentin toisen virkkeen mukaan edellytyksenä vaalioikeuksien käyttämiselle lähinnä seuraavissa saamelaiskäräjien vaaleissa on, että hakemus tehdään viimeistään vaalivuotta edeltävän syyskuun loppuun mennessä. Kumottavaksi ehdotetun 23 a §:n 1 momentin vastaava määräpäivä on joulukuun 31 päivänä ennen kello 16. Ajankohtaa ehdotetaan aikaistettavan, jotta hakemusten asianmukaiselle käsittelylle ja muutoksenhauille olisi riittävästi aikaa.

Pykälän 4 momentin mukaan edellisissä vaaleissa vaaliluetteloon merkitty henkilö otetaan vaaliluetteloon ilman hakemusta, mikäli hän täyttää voimassa olevassa laissa säädetty vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset. Henkilöä ei kuitenkaan merkitä vaaliluetteloon, jos hän ilmoittaa vaalilautakunnalle, ettei halua tulla siihen merkityksi.

Jatkossa merkintä edellisten vaalien vaaliluettelossa ei tuottaisi henkilölle automaattista oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloon. Ehdotuksen mukaan vaalilautakunta kuitenkin tutkisi edellisten vaalien vaaliluetteloon merkittyjen henkilöiden vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset ilman hakemusta. Edellisten vaalien vaaliluetteloon merkittyjen ei siten tarvitsisi itse olla aktiivisia asian saattamisessa vireille, vaan vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset selvitetäisiin vaalilautakunnan omasta aloitteesta ja sen johdolla. Vaalilautakunta voisi hyödyntää selvitystyössään omia arkistojaan ja muita sen käytössä olevia tietoja, kuten väestötietojärjestelmän merkintöjä.

Asian käsittelyyn saamelaiskäräjillä sovelletaan hallintolakia. Siten vaalilautakunnan olisi pyydettävä henkilöltä lisäselvitystä, mikäli sen käytettävissä olevien tietojen perusteella vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset eivät näyttäisi täyttyvän tai asia olisi epäselvä. Lisäselvitystä voitaisiin tarvita lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisten edellytysten täyttymisestä, ja joskus mahdollisesti myös 2 kohdan mukaisten edellytysten täyttymisestä, esimerkiksi mikäli henkilön vanhemman tiedot eivät ole saatavissa väestötietojärjestelmästä. Mikäli henkilö ei ole Suomen kansalainen, hänen asuinpaikastaan saatetaan tarvita lisätietoa. Itsestään selvää, ettei kuolleita henkilöitä merkitä vaaliluetteloon. Useimmiten tieto ilmenee väestötietojärjestelmästä.

Henkilöä ei 4 momentin mukaan kuitenkaan merkittäisi vaaliluetteloon, jos hän ilmoittaa vaalilautakunnalle, ettei halua tulla siihen merkityksi. Ilmoitus ei edellytä tarkempaa selvitystä syistä, ja henkilölle on jälleen seuraavissa vaaleissa mahdollisuus hakea uudelleen vaaliluetteloon niin halutessaan. Ilmoitukselle ei ole asetettu erityistä määräaikaa. Ilmoitus voidaan tehdä vaaliluettelon vahvistamiseen asti, minkä jälkeen henkilöllä on mahdollisuus hakea vaaliluetteloon oikaisua.

Edelleen 4 momentin mukaan vaaliluettelon laatimisen yhteydessä vaalilautakunta voi omasta aloitteestaan ottaa lisäksi huomioon 1.1.2023 tai sen jälkeen järjestetyissä saamelaiskäräjien vaaleissa vaaliluetteloon merkityn äänioikeutetun edellisten vaalien jälkeen äänioikeusiän saavuttaneen lapsen ja 21 §:ssä säädettyyn ajankohtaan mennessä äänioikeusiän saavuttavan lapsen. Voimassa olevaa sääntelyä vastaten tällaisen henkilön täytyy kuitenkin kirjallisesti ilmoittaa vaalilautakunnalle pitävänsä itseään saamelaisena 3 §:n 1 momentin mukaisesti. Ehdotuksen sisältämän aikarajan tarkoituksena on tuoda selvästi esiin 3 §:n 1 momentin 2 kohdan muotoilua noudatellen, ettei vuoden 2023 vaaleja edeltävien vaalien vaaliluettelomerkinnät toisi henkilölle oikeutta tulla jälkeläisenä merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Vuoden 2023 vaalien vaaliluetteloa koottaessa olisi kuitenkin mahdollista merkitä henkilö vaaliluetteloon 3 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla sen jälkeen, kun hänen vanhempansa on ensin hyväksytty vaaliluetteloon.

Ehdotetun 5 momentin mukaan vaalilautakunta vahvistaa ja allekirjoittaa vaaliluettelon viimeistään vaalivuotta edeltävän joulukuun viimeisenä päivänä. Määräaikaa ehdotetaan sitten aikaistettavaksi kahdella kuukaudella riittävän oikaisu- ja muutoksenhakuajan turvaamiseksi. Vaalilautakunnan päätökseen vaaliluettelon vahvistamisesta ei saa hakea muutosta valittamalla. Vaaliluettelon oikaisuvaatimuksesta säädetäisiin 26 §:ssä.

23 a §. *Vaaliluettelon laatiminen.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Siinä nykyisin oleva sääntely ehdotetaan tarpeellisilta osin otettavaksi 23 §:ään.

24 §. *Ilmoituskortti ja päätös.* Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi sanat ”jos vaalipäivän äänestys järjestetään”, ottaen huomioon, että ehdotetun 31 a §:n mukaan jatkossa järjestettäisiin aina myös vaalipäivän äänestystä.

Muilta osin pykälään ei ehdoteta muutoksia.

25 §. *Vaaliluettelon nähtävänä pitäminen.* Pykälän 1 momentin säännöstä vaaliluettelon nähtävälle asettamisen aikataulusta ehdotetaan muutettavaksi. Ehdotuksen mukaan vaaliluetteloa asetettaisiin jatkossa nähtävälle kuukautta nykyistä aikaisemmin. Ehdotettu muutos lisäisi muutoksenhakuprosesseille varattua aikaa. Nykytilanteessa osa vaaliluetteloa koskevista valitusprosesseista on ollut kesken vielä vaalitoimituksen päättyessä.

Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi säännös vaaliluettelon nähtävänä pitämisen vähimmäistuntimäärästä sekä viittaus arkilauantaihin. Jatkossa vaaliluettelo pidettäisiin nähtävänä virka-aikana 10 perättäisenä arkipäivänä.

Pykälän 3 momentin viittaus nähtävänä pitämisen menettelyyn ehdotetaan muutettavaksi. Nykyisen säännöksen mukaan vaaliluettelon nähtävänä pitamisestä on julkisesti kuulutettava. Ehdotetun muutoksen mukaan säännöksessä viitattaisiin jatkossa hallintolain 62 §:ssä säädetystä yleistiedoksiannosta. Yleistiedoksiannossa asiakirja pidetään määrätyn ajan vastaanottajan nähtävillä viranomaisessa ja asiakirjan nähtävälle asettamisesta on ilmoitettava yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivuilla ja tarpeen vaatiessa sellaisessa sanomalehdessä, josta vastaanottajan voidaan otaksua parhaiten saavan tiedon. Tämä tapa sopii vaaliluettelon nähtävänä pitämiseen paremmin kuin julkinen kuulutus, joka hallintolain muokattujen säännösten mukaan sovelletaan tapauksessa, jossa tietty asiakirja on annettava tiedoksi julkisella kuulutuksella esimerkiksi julkaisemalla kuulutus ja kuulutettava asiakirja yleisessä tietoverkossa.

25 a §. *Vaaliluettelon julkisuus.* Pykälän 2 momentin viimeistä virkettä ehdotetaan täydennettäväksi maininnalla, jonka mukaan salassapitovelvollisuus ei estä tiedon antamista saamelaiskäräjille saamelaiskäräjien toimielimen jäsenten ja varajäsenten valintaa tai aloiteoikeuden käytön selvittämistä varten. Täydennys on tarpeen muuan muassa siksi, että oikeus tehdä saamelaiskäräjille aloite olisi ehdotetun 17 b §:n perusteella kahdellasadalla viidelläkymmenellä viimeksi toimitetuissa saamelaiskäräjien vaaleissa äänioikeutetulla saamelaisella. Muilta osin 25 a §:ään ehdotetaan tehtäväksi vain teknisiä muutoksia viittauksiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin. Kyseisen lain 11 §:n mukaan sillä, joka on pyytänyt tulla otetuksi vaaliluetteloon, on oikeus saada tieto asian käsittelyyn liittyvistä asiakirjoista.

25 b §. *Vaaliluettelossa olevan virheen korjaaminen.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 25 b §, jossa säädetäisiin vaaliluettelossa olevan virheen korjaamisesta. Pykälä koostuisi suurelta osin voimassa olevan lain 26 a §:n säännöksistä, joihin on tehty pienempiä sanallisia tarkennuksia. Osa voimassa olevan lain 26 a §:n säännöksistä on poistettu turhina ottaen huomioon, että virheen korjaamista koskevan asian käsittelyyn sovelletaan hallintolain säännöksiä saamelaiskärjälain 4 a §:n mukaisesti. Lisäksi pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi

uusi säännös äänioikeutetun oikeudesta vaatia häntä koskevan virheellisen merkinnän korjaamista vaaliluettelossa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vaalilautakunnan oikeudesta korjata virhe vaaliluettelossa joko omasta aloitteestaan tai äänioikeutetun vaatimuksesta. Vaatimus olisi kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa vaaliluettelon nähtävillä pitämisestä koskevan ajan päättymisestä. Mahdolliset muutokset vaaliluetteloon olisi nykyisen säännöksen tapaan tehtävä viimeistään kaksi kuukautta ennen vaalitoimituksen aloittamista. Jos vaalilautakunta havaitsee virheen vaaliluettelossa, tulee sen kuitenkin varata asianomaiselle tilaisuus tulla kuulluksi ennen muutoksen tekemistä.

Ehdotuksen mukaan äänioikeutettu, joka katsoo, että häntä koskeva merkintä vaaliluettelossa on virheellinen, saa vaatia vaalilautakunnalta virheen korjaamista. Säännöksessä ei ole kyse henkilön oikeudesta tulla merkityksi vaaliluetteloon, vaan esimerkiksi äänioikeutetuksi jo hyväksytyin henkilön oikeudesta vaatia hänestä luetteloon mahdollisesti merkityt virheelliset tiedot korjatuiksi.

Ehdotetun pykälän 2—3 momentit vastaavat sisällöltään voimassa olevan lain 26 a §:n 3—4 momentin säännöksiä. Näihin momentteihin ehdotetaan tehtäväksi vain pieniä sanallisia tarkennuksia. Voimassa olevan lain 26 a §:n 2 momenttia on poistettu turhana. Jos virheen korjaaminen johtaisi henkilön poistamiseen vaaliluettelosta, sovelletaan menettelyyn hallintolain säännöksiä.

26 §. *Oikaisuvaatimus vaaliluetteloa koskevasta päätöksestä.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi oikeudesta vaatia oikaisua vaalilautakunnan päätökseen 23 §:ssä tarkoitettussa vaaliluetteloon merkitsemistä koskevassa asiassa. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi pykälän uutta sisältöä vastaavaksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin oikeudesta vaatia vaalilautakunnalta oikaisua vaalilautakunnan vaaliluetteloa koskevaan päätökseen vaaliluetteloon hakeutumista koskevassa asiassa sekä päätöksestä olla ottamatta edellisessä vaaleissa vaaliluetteloon merkittyä henkilöä uuteen vaaliluetteloon ilman hakemusta sekä mahdollisesta muusta vaalilautakunnan vaaliluetteloon merkitsemistä koskevasta päätöksestä, joka liittyy henkilön oikeuteen tulla merkityksi vaaliluetteloon (esimerkiksi päätös asian jättämisestä sillensä tai päätös jättää hakemus tutkimatta). Oikaisuvaatimus osoitettaisiin vaalilautakunnalle ja se toimitettaisiin vaalilautakunnalle 14 päivän kuluessa vaaliluettelon nähtävillä pitämistä koskevan ajan päättymisestä.

Pykälän 2 momentin mukaan esimerkiksi vahingossa suoraan muutoksenhakulautakunnalle määrääjassa jätetty oikaisuvaatimus katsottaisiin saapuneen perille määrääjassa. Muutoksenhakulautakunnan tulisi tässä tapauksessa viipymättä toimittaa oikaisuvaatimus vaalilautakunnalle.

Pykälän 3 momentti vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 26 §:n 3 momenttia, mutta sen sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 1 momenttiin ehdotettua oikaisuvaatimusmenettelyä.

26 a §. *Äänestäminen muutoksenhakuelimen päätöksen perusteella.* Pykälä vastaisi sisällöllisesti pitkälti voimassa olevan lain 26 d §:n sisältöä. Sanamuotoa muutettaisiin siten, että äänestäjä voisi korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen perusteella äänestää myös muutoksenhakulautakunnan lainvoimaisen päätöksen perusteella.

27 §. *Ehdokasasettelu ja ehdokasluettelo.* Pykälään ehdotetaan eräin muutoksin koottavaksi voimassa olevan lain 27 ja 27 a §:ään sisältyvä sääntely sen pääasiallista sisältöä sinänsä muuttamatta.

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin saisi 1 momentin mukaan nykyiseen tapaan asettaa vähintään kolmen äänioikeutetun perustama valitsijayhdistys, jolla on oltava asiamies ja vara-asiamies. Ehdotus vastaa voimassa olevan lain 27 §:n 1 ja 2 momentin sääntelyä.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan 27 §:n 3 momentti sellaisenaan. Kukin äänioikeutettu saisi siten vastaisuudessa osallistua vain yhden ehdokkaan asettamiseen. Jos henkilö kuuluisi kahteen tai useampaan valitsijayhdistykseen, olisi vaalilautakunnan momentin mukaan poistettava hänen nimensä niistä kaikista.

Valitsijayhdistyksen tulee pykälän 3 momentin mukaan tehdä ehdokashakemus vaalilautakunnalle viimeistään 31. päivänä ja sitä koskevat täydennykset viimeistään 27. päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Ehdotettua asiallisesti vastaava sääntely sisältyy voimassa olevan 27 §:n 1 ja 4 momenttiin. Vaalilautakunnan olisi ehdotuksen 4 momentin mukaan laadittava ehdokasluettelo viimeistään 21. päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Asiallisesti vastaava säännös sisältyy voimassa olevan 27 a §:n 1 momenttiin. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös voimassa olevan 27 a §:n 2 momentin viimeistä virkettä asiallisesti vastaava säännös, jonka mukaan ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä.

Pykälän 5 momenttiin otettaisiin voimassa olevan 27 a §:n 3 momentissa säädetty kielto hakea erikseen muutosta vaalilautakunnan päätökseen ehdokasluettelosta.

27 a §. Ehdokasluettelo. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälään sisältyvät lain tasolla säädettävät säännökset 1 ja 2 momentista ehdotetaan otettavaksi 27 §:ään niin kuin edellä on selostettu. Pykälän 3 momentti on edellä ehdotettu otettavaksi 27 §:n 5 momentiksi. Pykälän 1 ja 2 momenttiin sisältyvä tekniluonteinen sääntely annettaisiin vastaisuudessa ministeriön asetuksella. Tätä koskeva valtuussäännös otettaisiin 40 c §:n 1 momentin 4 kohtaan.

28 §. Vaalitoimitus. Saamelaiskäräjien vaalit ehdotetaan aikaistettavaksi yhdellä viikolla siten, että vaalit toimitettaisiin elokuun viimeisen täyden viikon maanantaista alkavan kuuden viikon aikana. Vaalitoimitus olisi kaksi viikkoa nykyistä pidempi. Ehdotettu vaalitoimituksen ajankohta sopii paremmin yhteen saamelaisten perinteisten elinkeinojen aikatauluihin, kuten syystalven poroerotuskauteen ja kalastusseasonkiin. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään helpottamaan äänestämistä. Vaalit toimitettaisiin edelleen postin välityksellä tai toimittamalla vaaliasiakirjat vaalilautakunnan ilmoittamaan paikkaan, joka voisi olla esimerkiksi eri paikkakunnilla liikkuva äänestyspaikka. Vaalien toimittamista koskevaa sääntelyä muutettaisiin siten, että jatkossa järjestettäisiin aina myös vaalipäivän äänestys. Voimassa olevan lain mukaan vaalilautakunta voi päättää, järjestetäänkö vaalipäivän äänestystä vai ei.

Pykälän 2 momentti vastaa nykyisen 1 momentin viimeistä virkettä.

29 §. Vaaliasiakirjat. Pykälään ehdotetaan koottaviksi säännökset vaaliasiakirjoista. Pykälän otsikko ehdotetaan tarkistettavaksi pykälän tällaista sisältöä vastaavaksi.

Vaalilautakunnan on 1 momentin mukaan toimitettava vaaliasiakirjat todisteellisesti viipymättä vaalitoimituksen alkamisen jälkeen jokaiselle äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa. Vaalilautakunnan ei tarvitsisi lähettää vaaliasiakirjat kirjattuina kirjeinä kuten voimassa olevan lain mukaan, vaan vaaliasiakirjoja voisi lähettää myös muuna seurattavana lähetyksenä. Pykälän muotoilu mahdollistaisi myös muiden toimijoiden kuin postin palveluiden käyttämisen.

Vaaliasiakirjoja ehdotuksen mukaan ovat vaalilautakunnan leimalla varustettu äänestyslippu, vaalikuori, lähetekirje, lähetekuori, ehdokasluettelo ja äänestysohje. Ehdotus vastaa vaaliasiakirjojen ja niiden toimittamisen osalta asiallisesti voimassa olevan lain 29 §:n sääntelyä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös äänioikeutetun oikeudesta saada vaaliasiakirjat. Äänioikeutetulla, joka ei ole postitse saanut vaaliasiakirjoja tai jolta ne jostakin syystä muutoin puuttuvat, tulee ehdotuksen mukaan varata mahdollisuus saada vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistosta, jostakin vaalipäivän äänestyspaikasta tai vaalilautakunnan ilmoittamasta muusta paikasta.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettaviksi niin ikään uudet säännökset äänestysohjeessa mainittavista asioista. Äänestysohjeessa tulee tehdä selkoa äänioikeuden käyttämisen kannalta olennaisista seikoista. Ohjeessa tulee ehdotuksen mukaan mainita ainakin vaalilautakunnan toimiston ja muiden paikkojen, joista vaaliasiakirjat voidaan saada ja joihin ne voidaan toimittaa, käyntiosoitteet ja aukioloajat sekä lisäksi vaalipäivän äänestyspaikkojen käyntiosoitteet ja aukioloajat. Säännöksessä tarkoitettu mahdollinen muu paikka voisi olla myös esimerkiksi vaalibussi. Tällöin äänestysohjeessa tulisi olla tiedot bussin tai muun liikkuvan äänestyspaikan reitistä samoin kuin sen pysähdyspaikoista ja aukioloajoista. Ohjeessa voisi olla muitakin kuin laissa edellytetyjä tietoja.

30 §. *Äänestäminen postin välityksellä.* Äänioikeutettu voi 1 momentin mukaan käyttää äänioikeuttaan saatuaan vaaliasiakirjat. Tältä osin ehdotus vastaa voimassa olevan lain 30 §:n ensimmäistä virkettä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös äänestyslippuun tehtävästä merkinnästä. Äänestäjän olisi ehdotuksen mukaan selvästi merkittävä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, jonka hyväksi hän antaa äänensä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain 30 §:n toisen ja kolmannen virkkeen sisältämä sääntely kuitenkin niin, että laissa ei enää edellytettäisi äänestysasiakirjojen jättämistä nimenomaan kirjattuna lähetyksenä postin kuljetettavaksi, vaan äänestäjä voisi vaihtoehtoisesti käyttää postin muita palveluita, joilla voi seurata lähetystä. Äänestäminen on siten ehdotuksen mukaan suoritettu, kun äänioikeutettu on jättänyt äänestyslipun sisältävän suljetun vaalikuoren ja täyttämänsä ja allekirjoittamansa vaalilautakunnalle osoitetun lähete kirjeen lähete kuoreen suljettuina (voimassa olevassa laissa suljettuna) postin kuljetettavaksi. Jos äänestäjä liittäisi mukaan ilmoituskorttinsa, hänen ei tarvitsisi merkitä lähete kirjeeseen muuta kuin allekirjoituksensa.

Pykälän 3 momentti vastaa voimassa olevan lain 30 §:n 2 momenttia. Siihen ehdotetaan tehtäväksi vain sanonnallinen tarkistus siten, että säännös ei koske kaikkia vaaliasiakirjoja vaan ainoastaan lähete kuoreen suljettuja äänestysasiakirjoja.

31 §. *Äänestäminen toimittamalla lähete kuori vaalilautakunnalle muutoin kuin postitse.* Pykälän 1 momentin sääntelyä lähete kuoren palauttamisesta muulla tavoin kuin postitse ehdotetaan täydennettäväksi siten, että myös äänioikeutetun valtuuttama henkilö voisi toimittaa vaaliasiakirjat vaalilautakunnalle muutoin kuin postitse. Asiakirjat voisi toimittaa vaalilautakunnan toimistoon – kuten nykyisin – tai vaalilautakunnan ilmoittamiin paikkoihin, myös vaalipäivänä minkä hyvänsä äänestyspaikan vaalitoimikunnalle. Äänestäjä voisi siis kotikunnastaan riippumatta toimittaa asiakirjat minkä hyvänsä vaalipäivän äänestyspaikan vaalitoimikunnalle. Sen sijaan vaalipäivän äänestys, eli äänestäminen lain 31 g §:ssä säädettyä menettelyä noudattaen, olisi mahdollista ainoastaan kotiseutualueella asuville ja ainoastaan äänestäjän oman kunnan äänestyspaikalla. Ehdotetun 29 §:n 2 momentista seuraisi, että äänestäjä voisi tarvittaessa saada vaaliasiakirjat esimerkiksi mistä hyvänsä vaalipäivän äänestyspaikasta, eli hän voisi samalla käynnillä saada asiakirjat ja palauttaa ne äänestyspaikan vaalitoimikunnalle. Lisäksi vaalilautakunta voisi ilmoittaa muista paikoista, joista vaaliasiakirjoja voisi tarvittaessa saada ja joihin ne voisi toimittaa. Vaalipäivän varsinaisten äänestyspaikkojen lisäksi voisi olla vaalilautakunnan ilmoittamia paikkoja, joista äänestäjä mistä kunnasta hyvänsä voisi saada vaaliasiakirjat ja mihin hän voisi ne samalla myös palauttaa. Tällaisia muita paikkoja voisi olla sekä kotiseutualueen kunnissa että muualla Suomessa. Useammilla palautuspaikoilla on määrä helpottaa äänioikeuden käyttämistä. Vaalilautakunnan

ilmoittama muu paikka voisi olla myös esimerkiksi liikkuva äänestyspaikka. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi sen uudeksi kaavailtua asiasisältöä paremmin vastaavaksi.

Momenttiin sisältyvä säännös asiakirjojen palauttamisesta vaalien neljännen täyden viikon maanantain ja kuudennen täyden viikon sunnuntain välisenä aikana vastaa voimassa olevan lain 31 §:n 1 momentin sääntelyä asiasta sillä erolla, että aikaa ehdotetaan pidennettäväksi kahdella viikolla ottaen huomioon vaalitoimituksen pidentämistä koskeva ehdotus. Jotta vaaliasiakirjojen toimittaminen vielä vaalipäivänä olisi mahdollista, päättyisi aika vasta vaalien kuudennen täyden viikon sunnuntaina, eikä perjantaina. Lisäksi pykälään ehdotetaan pientä sanallista tarkistusta.

Pykälän 2 momentti vastaa voimassa olevan lain 31 §:n 2 momenttia. Siihen ehdotetaan lisättäväksi viittauksen vaalilautakunnan ilmoittamiin muihin paikkoihin jätettyihin vaaliasiakirjoihin sekä tehtäväksi teknisiä muutoksia.

31 a §. Vaalipäivän äänestys. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vaalipäivän äänestys järjestettäisiin vaalien toimittamisen kuudennen viikon sunnuntaina. Lisäksi muotoilussa huomioitaisiin, että jatkossa järjestettäisiin aina vaalipäivän äänestys. Ottaen huomioon 28 §:ään ehdotettu vaalitoimituksen pituutta koskeva muutos, vaalipäivän äänestys järjestettäisiin jatkossakin vaalien toimittamisen viimeisenä päivänä.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kussakin saamelaisten kotiseutualueen kunnassa olisi vähintään yksi äänestyspaikka, eikä välttämättä yksi äänestyspaikka kuten nykyisessä säännöksessä. Useampi äänestyspaikka saman kunnan alueella on perusteltua pitkien etäisyyksien vuoksi.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että momenttiin lisättäisiin nimenomainen viittaus lain 31 g §:ssä säädettyyn menettelyyn. Tarkennus on tarpeellinen ottaen huomioon 31 §:ään ehdotettu muutos, että myös vaalipäivänä voisi toimittaa vaaliasiakirjat vaalilautakunnan ilmoittamiin paikkoihin ja vaalipäivän äänestyspaikoille. Äänestäminen vaalipäivän äänestysmenettelyä käyttäen olisi mahdollista ainoastaan saamelaisten kotiseutualueella ja oman kotikunnan äänestyspaikalla. Äänestäjä voisi kuitenkin käytännössä äänestää missä tahansa kunnassa toimittamalla vaaliasiakirjat 31 §:ssä säädetyllä tavalla, esimerkiksi vaalipäivän äänestyspaikalle. Näistä paikoista olisi ehdotetun 29 §:n 2 momentin mukaan vaalilautakunnan niin päättäessä myös mahdollista saada vaaliasiakirjat tarvittaessa.

Pykälän 4 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

31 c §. Vaalitoimikunta. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että vaalitoimikuntaan voisi vastaisuudessa kuulua enemmänkin kuin nykyisin edellytetyt kaksi varajäsentä. Vaalitoimikunnan jäsenenä tulisi olla yksi vaalilautakunnan jäsen ja varajäsenenä hänen henkilökohtainen varajäsenensä. Koska kotiseutualueen kunnassa tai Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueella voisi olla jatkossa enemmänkin kuin yksi äänestyspaikka, poistetaan vaatimus siitä, että vaalitoimikunnassa tulisi olla jäsenenä juuri kyseistä kuntaa vaalilautakunnassa edustava jäsen. Asia jäisi vaalilautakunnan harkittavaksi. Vaalilautakunnassa on puheenjohtaja ja kuusi jäsentä, sekä kullakin henkilökohtainen varajäsen. Yhtä aikaa työskenteleviä vaalitoimikuntia voisi siten olla enintään seitsemän.

Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös vaalitoimikunnan jäsentä koskeva esteellisyysäännös. Ainoastaan saamelaiskäräjien vaalien ehdokas itse olisi esteellinen toimimaan vaalitoimikunnan jäsenenä.

Pykälän 2 ja 3 momentti vastaavat voimassa olevan lain 31 c §:n 2 ja 3 momenttia. Lain 2 momenttiin ehdotetaan vain pientä teknistä muutosta.

31 h §. *Vaalipäivän äänestyksen päättymisen ja vaalipöytäkirja.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi säännöksellä, jonka mukaan vaalitoimikunnan on huolehdittava paitsi voimassa olevassa laissa mainittujen vaaliurnan ja vaaliluettelon myös vaalitoimikunnalle mahdollisesti jätettyjen lähetekuorten toimittamisesta vaalilautakunnan Inarin toimistoon. Lisäksi momenttiin ehdotetaan otettaviksi uudet maininnat vaalitoimikunnan velvollisuudesta toimittaa puheena olevat asiakirjat vaalilautakunnan toimistoon ilman aiheetonta viivytystä ja huolehtia sinetöimisvälineiden tuhoamisesta välittömästi vaaliurnan sinetöinnin jälkeen. Vaaliasiakirjat tulisi siten toimittaa vaalilautakunnalle viivytyksettä ja vaalitoimituksen luotettavuutta vaarantamatta.

Pykälän 2 momentti vastaa voimassa olevan lain 31 h §:n 2 momenttia. Siihen ei ehdoteta tehtäväksi kuin vähäinen sanallinen tarkennus.

32 §. *Äänestys hoitolaitoksessa ja kotona.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lähinnä esteellisyystilanteisiin liittyvistä käytännön syistä lisättäväksi säännös, jonka mukaan hoitopaikassa äänestystä varten voidaan vaalitoimitsijan varamieheksi nimetä muukin tehtävään soveltuva henkilö kuin vaalilautakunnan varajäsen. Soveltuvana henkilönä ei kuitenkaan voida pitää saamelaiskäräjien vaalien ehdokasta. Muilta osin pykälään ehdotetaan tehtäväksi vain pieni tekninen muutos.

34 §. *Ääntenlaskennan aloittaminen.* Pykälän 1 momentissa mainittu ajankohta, jolloin vaalilautakunta aloittaa ääntenlaskennan vaalitoimituksen jälkeisenä maanantaina, ehdotetaan aikaistettavaksi. Muutos mahdollistaisi vaalituloksen vahvistamisen nykyistä aikaisemmin. Lain 30 §:n 2 momentin mukaan ääntenlaskennan aloittamiseen mennessä vaalilautakunnalle postitse saapuneet äänet otetaan huomioon ääntenlaskennassa.

35 §. *Merkintä vaaliluetteloon.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin menettelystä tilanteessa, jossa äänestäjä on toimittanut vaalilautakunnalle useamman kuin yhden lähetekuoren. Tällaisia tilanteita saattaa jatkossa syntyä useammin ottaen huomioon, että vaaliasiakirjojen saamista ja palauttamista pyritään helpottamaan. Väärinkäytösten estämiseksi säädettäisiin, että vain yksi lähetekuori äänestäjää kohden otetaan huomioon. Sen jälkeen kun henkilön osalta on tehty merkintä vaaliluetteloon äänestysoikeuden käyttämisestä, vaalilautakunta ei enää ottaisi huomioon saman äänestäjän mahdollisesti toimittamia muita lähetekuoria.

Nykyinen 3 momentti siirtyisi 4 momentiksi. Momentissa ehdotetaan tarkennettavaksi, että vaalipäivän äänestämällä tarkoitetaan äänestämistä 31 g §:ssä tarkoitetuilla tavalla.

Nykyinen 4 momentti siirtyisi 5 momentiksi. Siihen ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

38 §. *Vaalien tuloksen määräytyminen.* Sääntelyä vaalien tuloksen määräytymisestä ehdotetaan tarkistettavaksi. Tämä on tarpeen, koska 10 §:n sääntelyä saamelaiskäräjien kokoonpanosta ehdotetaan täsmennettäväksi.

Pykälän 1 momentin mukaan saamelaiskäräjien jäseniksi tulevat valituiksi 21 eniten ääniä saanutta ehdokasta edellyttäen, että heidän joukossaan on vähintään 10 §:ssä säädetty määrä ehdokkaita kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta tai Sodankylän kunnan osalta Lapin paliskunnan alueelta. Jos 10 §:ssä säädetty määrät eivät täyty, tulevat kyseisestä kunnasta tai alueelta valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat niin, että 10 §:n vaatimukset täyttyvät.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös niitä tilanteita varten, joissa ehdokkaiden kokonaismäärä tietyistä kotiseutualueen kunnasta tai alueelta ei riitä täyttämään 10 §:ssä säädettyä kiintiötä. Jos jostakin kotiseutualueen kunnasta tai Sodankylän kunnan osalta Lapin

paliskunnan alueelta ei ollut säädettyä määrää ehdokkaita, tulevat ehdotuksen mukaan valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat kotiseutualueelta.

Voimassa olevan pykälän 2 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 3 momenttiin. Lisäksi siihen tehdään pieni sanallinen tarkistus.

Pykälän 4 momentti koostuu voimassa olevan pykälän 3 momentista, johon ehdotetaan tehtäväksi pieni tekninen muutos.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti ehdokkaan kunnan tai alueen määrätymisestä siinä tilanteessa, että ehdokas muuttaa vaalivuonna. Ehdotetun säännöksen mukaan ehdokkaan kunta tai alue ääntenlaskennassa määrättyisi sen mukaan, missä hänellä on ollut kotikunta ehdokkaaksi asettumisen määräajan päättymisajankohtana. Vaalien tuloksen määrätymiseen ei vaikuttaisi ehdokkaan muutto, joka olisi tapahtunut tämän jälkeen. Äänestäjien kannalta voi olla tärkeää tietää, minkä alueen asioita ehdokas tuntee ja minkä kotiseutualueen kunnan tai alueen ehdokkaana hän asettuu ehdolle.

39 §. Vaalien tuloksen vahvistaminen. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi säännös vaalilautakunnan kokouksen alkamisen kellonajasta. Muita muutoksia pykälään ei ehdoteta.

40 §. Vaalien tulosta koskeva valitus. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan pientä sanallista tarkistusta. Lisäksi pykälään ehdotetaan selvyuden vuoksi lisättäväksi, että muutoksenhausta vaaliluetteloä koskevissa asioissa säädetään 5 luvussa.

Pykälän 2 - 5 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

40 c §. Tarkemmat säännökset. Pykälän 1 momentin valtuussäännöstä ehdotetaan laajentavaksi siten, että sen 4 kohta kattaisi ehdokashakemuksen ja ehdokasluettelon yleisesti. Nykyisessä 4 kohdassa mainitaan ainoastaan ehdokasluettelon julkaiseminen ja nähtävänä pitäminen. Jatkoksin lain tasolla säädettäisiin muun muassa siitä, että ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 kohta, jonka mukaan oikeusministeriön asetuksella voisi antaa tarkempia säännöksiä myös vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä, jos kunnassa on enemmän kuin yksi vaalipäivän äänestyksen äänestyspaikka. Tällä ehdotuksella on yhteys ehdotettuun 31 a §:n muutokseen siitä, että kunnassa voisi olla enemmän kuin yksi vaalipäivän äänestyspaikka. Vaihtoehtoinen tapa, kuin varsinaisen vaalipäivän äänestyksen mahdollistaminen useammassa kuin yhdessä paikassa tietyssä saamelaiden kotiseutualueen kunnassa, voisi olla 31 §:ssä säädetyn menettelyn käyttäminen. Kyseinen säännös mahdollistaa vaaliasiakirjojen toimittamisen vielä vaalipäivänä mihin tahansa vaalilautakunnan ilmoittamaan paikkaan tai mihin tahansa vaalipäivän äänestyspaikkaan. Tälläkin tavalla voidaan käytännössä helpottaa äänestämistä.

5 luku. Muutoksenhaku vaaliluetteloä koskevissa asioissa

Uuden organisatorisesti itsenäisen ja riippumattoman saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioden muutoksenhakulautakunnan perustamisen tarpeellisuutta on käsitelty muun muassa sivuilla 38-39, 42-43, 53 sekä 96-102.

Tämän uuden luvun säännökset turvaisivat muutoksenhakulautakunnan luonnetta siten, että ehdotettu muutoksenhakulautakunta täyttäisi perustuslaissa itsenäiselle ja riippumattomalle lainkäyttöelimelle säädetty edellytykset ja että menettely ja asioiden käsittely muutoksenhakulautakunnassa vastaisi perustuslain 21 §:ssä oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille asetettuja edellytyksiä.

41 §. *Muutoksenhakulautakunnan tehtävä ja toimivalta.* Pykälän 1 momenttiin sisältyisi säännös saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunnan tehtävästä toimia ensimmäisenä muutoksenhakuelimenä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon ottamista ja siitä poistamista koskevissa asioissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muutoksenhakulautakunnan organisatorisesta asemasta. Muutoksenhakulautakunta toimisi saamelaiskäräjien yhteydessä. Lautakunta olisi itsenäinen ja riippumaton suhteessa saamelaiskäräjien vaalilautakuntaan, joka päättää vaaliluettelo koskevista asioista. Lautakunta ei olisi alisteinen saamelaiskäräjien poliittiselle toiminnalle, ja se olisi myös itsenäinen ja riippumaton suhteessa saamelaiskäräjien kaikkiin muihin toimielimiin. Riippumattomuudella tarkoitetaan vakiintuneesti lainkäyttöelinten ulkoista ja sisäistä riippumattomuutta. Lainkäyttöelinten tulee olla lainkäyttötoiminnassaan riippumattomia muiden tahojen vaikutuksesta. Tämä koskee niin lainsäätäjää, hallitusvallan käyttäjää ja viranomaisia kuin esimerkiksi oikeusriidan osapuoliakin.

41 a §. *Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja muut jäsenet.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakulautakunnan jäsenistä ja heidän lukumäärästään. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnassa olisi pää- tai sivutoiminen puheenjohtajan virka. Puheenjohtaja nimitettäisiin virkaansa toistaiseksi. Puheenjohtajan nimittäminen toistaiseksi auttaa pitämään yllä tehokasta toimintaa ja yhdenmukaista ratkaisukäytäntöä. Tämä myös korostaa muutoksenhakulautakunnan organisatorisesti itsenäistä asemaa ja sen riippumattomuutta ja puolueettomuutta.

Pykälän 2 momentin mukaan muutoksenhakulautakunnassa olisi yksi sivutoiminen lakimiesjäsen ja kaksi saamelaisten olosuhteiden tuntemusta edustavaa asiantuntijajäsentä. Lisäksi lainkohdan mukaan muutoksenhakulautakunnassa pitäisi olla riittävä määrä varajäseniä.

Muutoksenhakulautakunnassa asiantuntijajäsenten kelpoisuudesta säädettäisiin laissa. Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan asiantuntijajäsenten osallistuminen asian käsittelyyn lainkäyttöelimestä ei ole ongelmallista valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta. Tässä tapauksessa asiantuntijajäsenten osallistumisen asian käsittelyyn ei katsota aiheuttavan puolueettomuuteen kohdistuvia epäilyjä, kun otetaan huomioon, että kysymys ei ole intressidustussidonnaisista ratkaisukokoonpanon jäsenistä, vaan erityisasiantuntemusta omaavista jäsenistä.

Pykälän 3 momentin mukaan muutoksenhakulautakunnan lakimiesjäsen toimisi varapuheenjohtajana eli käyttäisi puheenjohtajalle säädettyä toimivaltaa puheenjohtajan ollessa estyneenä. Näin muutoksenhakulautakunta voisi olla päätösvaltainen myös puheenjohtajan ollessa estynyt.

41 b §. *Puheenjohtajan ja muun jäsenen kelpoisuus ja nimittäminen.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja muun jäsenen kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä.

Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnan puheenjohtajalta ja lakimiesjäseneltä vaadittaisiin tuomarin virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaminen. Tuomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomioistuinlain 10 luvun 1 §:n 1 momentissa. Lainkohdan mukaan tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä on osoittanut, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävälleen sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Tämä sanamuoto kattaa oikeustieteellisen ylemmän loppututkinnon eli oikeustieteen maisterin ja sitä edeltäneen oikeustieteen kandidaatin tutkintonimikkeet. Selvyyden vuoksi tuomareiden nimittämisestä

annetussa laissa on nimenomaisesti haluttu mainita, että ylemmällä oikeustieteellisellä tutkinnolla tarkoitetaan muuta kuin vuoden 2011 alusta käyttöön otettua kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkintoa (MICL). Kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterilla ei välttämättä ole samanlaisia tietoja kansallisesta oikeusjärjestyksestä kuin oikeustieteen maisterilla, minkä vuoksi tämän tutkinnon suorittamista ei pidetä riittävänä koulutuksena tuomarin virkaan.

Pykälän 2 momentin mukaan asiantuntijajäsenten tulisi olla perehtyneitä muutoksenhakulautakunnan toimialaan eli saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioihin. Tällä tarkoitetaan perehtyneisyyttä lain 3 §:n kriteereihin ja saamelaisten kulttuuriin ja kielellisiin erityispiirteisiin, sekä perehtyneisyyttä saamen kansan sisäisen itsemääräämisoikeuden ulottuvuuksiin. Oikeamielisyys ja tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet ovat samoja ominaisuuksia, jotka tuomioistuinlain 10 luvun 1 §:n 1 momentissa on asetettu tuomarin kelpoisuusvaatimuksiksi.

Muutoksenhakulautakuntaan kuulumisen edellytyksenä ei olisi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkittynä oleminen. Tämän tarkoituksena on korostaa osaltaan muutoksenhakulautakunnan tehtävään vaadittavan erityisosaamisen merkitystä.

Muutoksenhakulautakunnan kelpoisuusvaatimuksilla turvattaisiin laissa säädettyjen äänioikeuden objektiivisten kriteerien soveltaminen tavalla, johon liittyy asiantuntemus YK:n alkuperäiskansajulistuksen 33 ja 9 artikloissa tarkoitetuista saamelaisen alkuperäiskansan tavoista ja perinteistä. Riippumattomana lainkäyttöelimenä muutoksenhakulautakunnan tehtävänä ei olisi toteuttaa saamelaisten niin sanottua ryhmähyväksyntää vaan valvoa yksilön oikeusturvan toteutumista. Kun lautakunnan kokoonpano perustuisi saamelaiskäräjien ehdotukseen ja kun sen jäsenten kelpoisuusehdot turvaisivat asiantuntemuksen saamelaisen alkuperäiskansan tavoista ja perinteistä, muutoksenhakulautakunnan toiminta kuitenkin osaltaan vahvistaisi vaaliluettelon laadinnan legitimitettä saamelaisten keskuudessa ja siten vahvistaisi kansainvälisissä yhteyksissä korostetun ryhmähyväksynnän saavuttamista laissa säädettyjä objektiivisia kriteerejä soveltaen päätetylle lopulliselle vaaliluettelolle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muutoksenhakulautakunnan toimikauden pituudesta. Muutoksenhakulautakunnan toimikauden tulisi olla selvästi laissa säädetty ja riittävän pitkä. Momentin mukaan valtioneuvosto asettaisi muutoksenhakulautakunnan saamelaiskäräjien ehdotuksesta kuudeksi vuodeksi kerrallaan. Valtioneuvosto määräisi valtioneuvoston yleisistunnossa päätoimisen puheenjohtajan virkaansa toistaiseksi ja muut sivutoimiset jäsenet toimikaudeksi. Oikeusministeri esittelisi ratkaisuehdotuksen valtioneuvostolle. Kuuden vuoden toimikausi turvaisi osaltaan lautakunnan jäsenten riippumattomuutta ottaen huomioon saamelaiskäräjien vaalikauden neljän vuoden pituus ja vahvistaisi muutoksenhakulautakunnan asemaa saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden valitusasteena.

Pykälän 4 momentin edellytys siitä, ettei saamelaiskäräjien, vaalilautakunnan jäsen tai varajäsen tai saamelaiskäräjien palveluksessa oleva henkilö voi kuulua muutoksenhakulautakuntaan, korostaisi myös osaltaan muutoksenhakulautakunnan itsenäistä asemaa ja riippumattomuutta saamelaiskäräjistä. Vastaava säännös lisättäisiin saamelaiskäräjien puheenjohtajaa ja varapuheenjohtajia koskevaan 11 §:ään, hallituksen jäseniä koskevaan 13 §:ään sekä vaalilautakuntaa koskevaan 20 §:ään. Jäsenyys tai varajäsenyys muutoksenhakulautakunnassa lakkaisi suoraan lain nojalla henkilön tultua 10 §:n nojalla määräytyksi saamelaiskäräjien jäseneksi tai varajäseneksi tai henkilön tultua 20 §:n nojalla nimitetyksi vaalilautakuntaan. Saamelaiskäräjien tai vaalilautakunnan jäsentä tai varajäsentä ei voitaisi myöskään valita muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajaksi, jäseneksi tai varajäseneksi muutoksenhakulautakuntaa asetettaessa.

Pykälän 5 momentissa olisi säännös muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja muun jäsenen velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuuksistaan. Velvollisuus ilmoittaa sidonnaisuuksista koskee kaikkia jäseniä. Sidonnaisuuksien ilmoittamisen osalta viitattaisiin tuomioistuinlain 17 luvun 17 §:ään, jossa säädetään asiantuntijajäsenen velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuuksistaan. Kyseisessä pykälässä viitataan tuomioistuinlain 11 luvun 12 §:ään, jossa puolestaan viitataan valtion virkamieslain (750/1994) 8 a §:ään. Viimeksi mainitun pykälän mukaan tehtävään nimitettäväksi esitettävän henkilön on ennen nimittämistä annettava selvitys elinkeinotoiminnastaan, sivutoimistaan ja muista tehtävistään, omistuksistaan ja muusta varallisuudestaan sekä muista sidonnaisuuksistaan, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa hänen edellytyksiään hoitaa kyseistä tehtävää.

Muutoksenhakulautakunnan riippumattomuuteen ja puolueettomuuteen mahdollisesti kohdistuvien epäilyksien vähentämiseksi muutoksenhakulautakunnan jäsenten sidonnaisuuksista tulee ilmoittaa avoimesti. Tämän vahvistamiseksi olisi perusteltuna ottaa ilmoitusvelvollisuutta koskeva nimenomainen säännös lakiin. Lakisääteinen sidonnaisuusilmoitus edistäisi lautakunnan päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Sidonnaisuuksien ilmoittamisen tarkoituksena olisi esteettömyyden varmistaminen sekä luottamuksen lisääminen muutoksenhakuviranomaiseen. Oikeusministeriö arvioi ilmoituksen perusteella, onko jäsenellä sellaisia sidonnaisuuksia, joiden perusteella jäsentä ei voitaisi nimittää tehtävään. Ilmoitus sidonnaisuuksista tulisi antaa ennen tehtävään nimittämistä, mutta sidonnaisuustiedot tulisi myös tarvittaessa päivittää tehtävän kestäessä. Jos sidonnaisuustiedoissa tapahtuu muutoksia, ilmoitusvelvollisen olisi viipymättä ilmoitettava tästä oikeusministeriölle.

41 c §. *Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja jäsenen paikan vapautuminen.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakulautakunnan jäsenten oikeudesta pysyä tehtävässään sekä tilanteesta, missä puheenjohtajan tai muun jäsenen paikka vapautuu kesken toimikauden. Pykälällä turvattaisiin muutoksenhakulautakunnan jäsenten asemaa riippumattomina tuomareina tuomiovaltaa käyttäessään. Tuomarin riippumattomuutta turvaavasta virassapysymisoikeudesta säädetään perustuslain 103 §:ssä ja tuomioistuinlain 16 luvussa.

Päätoimisella puheenjohtajalla ja muulla jäsenillä olisi pykälän mukaan oikeus pysyä tehtävässään vastaavasti kuin tuomarinviran haltijalla, eli käytännössä jäsenet nauttivat toimikautensa ajan perustuslaissa säädettyä tuomarin erottamattomuutta, jollei eläkeiästä muuta johdu.

Mikäli jäsenen paikka vapautuisi kesken toimikauden, määräisi valtioneuvosto saamelaiskäräjien ehdotuksesta ja oikeusministeriön esittelystä uuden jäsenen jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

41 d §. *Tuomarinvakuutus.* Pykälässä säädettäisiin tuomarinvakuutuksesta. Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja muun jäsenen olisi annettava tuomarinvakuutus tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ssä säädetyllä tavalla ennen kuin hän ryhtyisi toimimaan muutoksenhakulautakunnassa.

41 e §. *Puheenjohtajan ja muun jäsenen asema.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vastaavasti kuin tuomioistuinlain 6 §:n 1 momentissa, että muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja muu jäsen olisi riippumaton tuomiovaltaa käyttäessään. Tämä tarkoittaa, että puheenjohtaja ja muu jäsen käyttää tuomiovaltaa itsenäisesti ja puolueettomasti. Häneen ei saa kohdistaa minkäänlaista suoraa tai epäsuoraa uhkaa tai painostusta tai muuta sopimatonta vaikuttamista. Tämä vahvistaisi lautakunnan riippumattomuutta lainkäyttöelimenä. Perustuslain mukainen lainkäyttöelimen riippumattomuus edellyttää, että myös sen jäsenet ovat riippumattomia tuomiovaltaa käyttäessään. Riippumattomuus ylläpitää myös luottamusta oikeuslaitosta kohtaan.

Pykälän 2 momentin mukaan muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja muu jäsen toimisivat tuomarin vastuulla. Tuomarin vastuusta virkatoimistaan säädetään perustuslain 118 §:ssä ja tuomioistuinlain 9 luvussa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin puheenjohtajan ja muun jäsenen velvollisuudesta erota sen kuukauden lopussa, jonka aikana he täyttävät 70 vuotta. Eroamisikä vastaisi työlaeasäädännössä voimassa olevaa yleistä eroamisikää ja myös valtion virkamiesten eroamisikää, joka on nostettu asteittain 70 vuoteen.

41 f §. *Esittelijät.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakulautakunnan esittelijöiden kelpoisuudesta ja nimittämisestä.

Pykälän 1 momentin mukaan muutoksenhakulautakunnassa olisi oltava tarpeellinen määrä esittelijöitä. Esittelijöiden tarkkaa lukumäärää ei pykälässä säädettäisi. Esittelijöitä voitaisiin rekrytoida muutoksenhakulautakuntaan tarpeen mukaan käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa ottaen huomioon käsiteltävien asioiden määrä ja esittelijätyövoiman tarve.

Pykälän 2 momentin mukaan kelpoisuusvaatimuksena esittelijän virkaan olisi oikeustieteen kandidaatin tutkinto tai vastaava muu tuomarin virkaan oikeuttava tutkinto. Tuomioistuinlain 10 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan tuomarin virkaan ja lain 19 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esittelijän virkaan kelpoisuusvaatimuksen täyttää oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto. Esittelijän tehtävistä säädettäisiin tarkemmin muutoksenhakulautakunnan työjärjestyksessä.

Lisäksi 3 momentissa säädettäisiin, että muutoksenhakulautakunta nimittää itse lautakunnan esittelijät ja muun henkilöstön.

41 g §. *Muutoksenhakulautakunnan ratkaisukokoonpano.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakulautakunnan päätösvaltaisuudesta asioiden käsittelyssä.

Pykälän 1 momentin mukaan muutoksenhakulautakunnan toimivaltaan kuuluvat asiat ratkaistaisiin esittelystä täysistunnossa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin täysistunnon päätösvaltaisuudesta. Lähtökohtana muutoksenhakulautakunnan ratkaisukokoonpanossa on, että päätösvaltaisen kokoonpanon tulee täyttää perustuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet. Perustuslakivaliokunta on lausunnossa PeVL 2/2006 vp todennut, että tuomioistuinten kokoonpanon ja päätösvaltaisuuden sääntely on merkityksellistä oikeusturvan kannalta. Perustuslakivaliokunta on katsonut oikeusturvan toteutumisen yleensä edellyttävän, että muutoksenhakutuomioistuimet toimivat monijäsenisinä, koska monijäsenisen kokoonpanon voidaan arvioida lisäävän käsiteltävien asioiden monipuolista harkintaa ja siten oikeusturvaa. Tämän vuoksi säädettäisiin, että saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunta olisi toimivaltainen vain silloin, kun puheenjohtaja ja vähintään kaksi jäsenistä on läsnä. Puheenjohtajan tilalla voisi luonnollisesti toimia lakimiesjäsen, joka toimisi lakiehdotuksen 41 a §:n 3 momentin mukaan muutoksenhakulautakunnan varapuheenjohtajana.

41 h §. *Asian käsittely.* Pykälässä säädettäisiin, että muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia, jollei erikseen toisin säädetä. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännökset muun muassa valitusosoituksesta, asian käsittelystä, suullisesta käsittelystä ja päätöksenteosta koskisivat siten myös muutoksenhakulautakuntaa. Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajaan ja muuhun jäseneseen sovellettaisiin mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 5 §:ssä säädetään tuomarin esteellisyydestä.

41 i §. Käsittelyn julkisuus. Pykälän mukaan muutoksenhakulautakunnassa sovellettaisiin oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annettua lakia (381/2007). Ehdotetun lain 41 h §:n mukaan muutoksenhakulautakuntaan sovellettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia, joten kyse on sellaisesta muutoksenhakulautakunnasta, jossa sovellettaisiin lakia oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa sen 2 §:n 2 momentin perusteella. Ehdotuksen mukaan 41 i §:ssä olisi selkeyden vuoksi viittaus lakiin oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetun lain mukaan hallintolainkäytössä on lähtökohtana julkisuusperiaate. Oikeudenkäynnissä julkisuus merkitsee sitä, että jokaisella on oikeus seurata asian suullista käsittelyä tuomioistuimessa osallistumalla julkiseen istuntoon (käsittelyn julkisuus) sekä oikeus saada tieto julkisesta oikeudenkäyntiasiakirjasta (asiakirjajulkisuus). Perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa pidetään julkisuusperiaatteen mukaisesti lähtökohtana oikeudenkäynnin julkisuutta, mutta mahdollistetaan, että julkisuutta voidaan rajoittaa, jos välttämättömät syyt vaativat sitä. Oikeudenkäynnin julkisuus on tarvittaessa sovittava yhteen muiden perus- ja ihmisoikeuksien kanssa, sillä hallintolainkäytössä on tilanteita, joissa julkisuus voi loukata esimerkiksi asianosaisen yksityisyyden suojaa tai muuta perusoikeutta. Perustuslain mukaan oikeudenkäynnin julkisuutta voidaan rajoittaa vain laissa säädetyllä perusteella ja vain siltä osin kuin suojattavan edun vuoksi on välttämätöntä. Tällöinkin julkisuuden rajoittaminen on mahdollista vain siinä määrin kuin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen ei edellytä julkisuutta. Hallintolainkäyttöä koskevista rajoituksista säädetään oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetussa laissa.

41 j §. Rahoitus. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakulautakunnan rahoituksesta. Valtio kustantaisi muutoksenhakulautakunnan toiminnasta aiheutuvat kulut. Puheenjohtajan ja jäsenten palkkiot määräytyisivät oikeusministeriön vahvistamien perusteiden mukaisesti.

41 k §. Työjärjestys. Muutoksenhakulautakunnan organisaatiosta, työskentelystä ja henkilöstöstä määrätään tarkemmin muutoksenhakulautakunnan työjärjestyksessä, jonka muutoksenhakulautakunnan täysistunto vahvistaa.

Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakulautakunnan työskentelyn tarkemmasta sääntelystä. Sen mukaan muutoksenhakulautakunnan organisaatiosta, työskentelystä ja henkilöstöstä määrättäisiin muutoksenhakulautakunnan täysistunnon vahvistamassa työjärjestyksessä.

41 l §. Muutoksenhakumenettely. Pykälässä säädettäisiin valituksen toimittamiseen liittyvästä menettelystä.

Pykälän 1 momentin mukaan valitus osoitettaisiin muutoksenhakulautakunnalle ja toimitettaisiin vaalilautakunnalle. Muutoksenhakuaika olisi 14 päivää, kuten voimassa olevassa laissa. Vaalilaissa vastaava muutoksenhakuaika on vain seitsemän päivää. Yleissääntelyä lyhyempi muutoksenhakuaika perustuu siihen, että asiat ovat kiireellisiä. Muutoksenhakumahdollisuudet pitää ehtiä hyödyntää ennen vaalitoimituksen päättymistä.

Pykälän 2 momentin mukaan vaalilautakunnan olisi viipymättä toimitettavat valitus, muut asiakirjat ja lausuntonsa valituksesta muutoksenhakulautakunnalle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että valituksen toimittaminen suoraan muutoksenhakulautakuntaan vaalilautakunnan sijaan ei olisi peruste valituksen tutkimatta jättämiselle, mikäli valitus olisi saapunut muutoksenhakulautakuntaan määräajassa.

Pykälän 4 momentin mukaan muutoksenhakulautakunnan on käsiteltävä valitus kiireellisenä. Kiireellisyysvaatimus johtuu vaaliluetteloasioiden kiireellisestä luonteesta. Muutoksenhaku

menettää merkityksensä, jos muutoksenhakuelinten pitkät käsittelyajat estävät lopullisen ratkaisun saamista ennen vaalitoimituksen päättymistä.

41 m §. *Jatkovalitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen.* Pykälässä säädettäisiin jatkovalituksesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Pykälän 1 momentin mukaan muutoksenhakulautakunnan päätökseen saisi hakea valittamalla muutosta, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Sääntely vastaisi tältä osin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 107 §:n 1 momentissa säädettyä pääsääntöä hallinto-oikeuksien hallintolainkäyttöasioissa antamien päätösten jatkomuutoksenhausta. Koska oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 107 §:n 1 momentin mukaan muutoksenhausta valittamalla muun hallintotuomioistuimen päätökseen säädetään erikseen, on saamelaiskäräjistä annetun lain muutoksenhakusäännöksissä tarpeen nimenomaisesti todeta, että jatkomuutoksenhaussa muutoksenhakulautakunnan päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen noudatetaan valituslupasääntelyä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valituslupaperusteista. Korkein hallinto-oikeus voisi myöntää valitusluvan ainoastaan ennakkopäätösperusteella sellaisissa tapauksissa, joissa valituslupahakemuksen kohteena olevasta päätöksestä esitettäisiin perusteltu väite, jonka mukaan päätös perustuu mielivaltaan tai syrjintään ja loukkaa siten yhdenvertaisuutta.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 111 §:n 1 momentin mukaisten valituslupasäännösten mukaan valituslupa myönnetään niin sanotulla ennakkopäätösperusteella, jos asiassa on tarve saada viranomaisten ja hallintotuomioistuinten ratkaisukäytäntöä ohjaava ja yhtenäistävä ylimmän oikeusasteen ratkaisu. Tarve ratkaisukäytäntöä ohjaavan ennakkopäätöksen saamiseen voi liittyä esimerkiksi oikeuskysymyksiin, joissa on sellaisia tulkinnanvaraisia oikeuskysymyksiä, joilla on merkitystä laajemminkin kuin kyseessä olevassa tapauksessa, eikä asiasta vielä ole korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntöä.

Nyt ehdotetussa pykälässä lisäedellytyksenä olisi, että valituslupahakemuksessa olisi esitetty perusteltu väite päätöksen perustumisesta mielivaltaan tai syrjintään. Tämän rajauksen tarkoituksena on osaltaan turvata saamen kansan sisäistä itsemääräämisoikeutta. Perusteltu väite tarkoittaisi, että korkein hallinto-oikeus arvioi, onko valittajan tekemällä väitteellä oikeuksiensa loukkaamisesta sellainen sisältö, että valituslupa on myönnettävä. Perustuslain 6 §:n 2 momentissa säädetty syrjäntäkielto on ehdoton kielto. Sen mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjäntäkiellon ehdottomuus merkitsee sitä, että sitä ei voida rajoittaa. Jos valituslupahakemuksen perusteella voidaan objektiivisesti arvioiden olettaa syrjäntäkieltoa rikotun tai päätöksen perustuvan mielivaltaan, on korkeimman hallinto-oikeuden myönnettävä valituslupa. Pelkkä väite tai epäily syrjäntäkiellon rikkomisesta tai mielivallasta ei riittäisi oletaman syntymiseen. Täyttä näyttöä syrjäntästä ei kuitenkaan edellytettäisi, vaan riittävää olisi, että korkeimmalle hallinto-oikeudelle syntyisi esille tulleiden seikkojen perusteella perustellusti oletama syrjäntäkiellon vastaisesta tai mielivaltaisesta menettelystä. Valituslupahakemuksessa ei olisi tarpeen esittää näyttöä siitä, miten vertailukelpoisessa asemassa oleva toinen hakija on tullut kohdelluksi. Tällaisen näytön hankkiminen voi olla käytännössä hyvin vaikeaa tai jopa mahdotonta. Syrjäntäväitteen esittäjä voisi sen sijaan verrata omaa tilannettaan esimerkiksi lain 3 §:ssä esitettyihin kriteereihin. Verrokkina voisi siis toimia laissa säädetyt objektiiviset kriteerit. Jos esimerkiksi henkilön saamassa päätöksessä ei ole noudatettu lain 3 §:n kriteereitä, voidaan olettaa, että häntä on syrjitty. Näin ollen valituslupaperuste täyttäisi osittain myös yleisiin valituslupaperusteisiin sisältyvää ilmeinen virhe-perusteen.

Vaikka nyt ehdotettu valituslupaperuste täyttäisi osittain myös ilmeinen virhe –perusteen, ehdotus merkitsisi kuitenkin poikkeusta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 111 §:n 1 momentissa säädetystä. Kyseisen lainkohdan mukaisia valituslupaperusteita ovat ennakkopäätösperusteet, ilmeinen virhe –peruste sekä muu painava syy.

Valituslupaperusteita on lainsäädännössä katsottu olevan mahdollista rajata oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia suppeammiksi tietyin edellytyksin. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetussa laissa (1503/1996) ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) valituslupaperuste on rajattu ainoastaan ennakkopäätösperusteeseen. Ulkomaalaislain (301/2004) 196 §:n 4 momentin mukaan valituslupa voidaan myöntää vain ennakkopäätösperusteella tai muun erityisen painavan syyn perusteella. Ehdotetussa sääntelyssä korkeimmalle hallinto-oikeudelle ei jätettäisi vastaavaa harkintavaltaa valitusluvan myöntämisestä edellytysten täytyessä kuin ulkomaalaislaissa.

Jatkovalitusmahdollisuuden rajaaminen merkitsisi osittaista valituskieltoa. Kysymys on kuitenkin jatkomuutoksenhausta, joten valituskieltoon ei ole syytä suhtautua yhtä pidättyvästi kuin ensimmäisen asteen valituskieltoihin. Jatkomuutoksenhakua koskeva kieltö ei ole ristiriidassa perustuslain 21 §:n 2 momentin kanssa, kun rajoitus kohdistuu tarkasti rajattuihin kysymyksiin eikä kieltö ole asioiden laatu huomioon ottaen kohtuuttoman laaja tai muodostu oikeusturvan kannalta suhteettomaksi. Yleislain pääsäännöstä poikkeamiselle ja siten osittaiselle valituskiellolle on esitetty tässä painavia, saamen kansan sisäiseen itsemääräämisoikeuteen liittyviä perusteita, joten se suojaa oikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävää tarkoituseriä. Valituslupajärjestelmä, joka perustuu vain ehdottomia perusoikeuksia suojaavaan ennakkopäätösperusteeseen, on tässä asiaryhmässä oikeussuojajärjestelmän kokonaisuuden kannalta parempi ja ohjaavampi vaihtoehto kuin se, että valituslupaperusteena voitaisiin vedota myös muihin ennakkopäätösperusteisiin, ilmeiseen virheeseen tai muuhun painavaan syyhyn. Muutoksenhakulautakunnan erityisasiantuntemus ja toisaalta myös tarve saada asiassa nopea lainvoimainen ratkaisu puoltavat yleislainsäädäntöä rajatumpaa jatkomuutoksenhakumahdollisuutta. Valittajan oikeusturvan katsotaan toteutuvan tarkoituksensa mukaisesti, kun käytössä on viranomaisen päätöksen jälkeen kaksi valitusastetta, joista ensimmäinen koostuu erityisesti toimialaan perehtyneistä jäsenistä. Myös Norjassa ja Ruotsissa on rajallinen mahdollisuus valittaa saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioissa (katso tarkemmin esityksen sivuilla 54-57) ja Suomen vaalilain 27 §:n mukaan äänioikeusrekisteriä koskevissa asioissa hallinto-oikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

Pykälän 3 momentissa on selvyuden vuoksi viittaussäännös oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin, koska ehdotettu 41 g §:n viittaussäännös yleislakiin kattaa vain muutoksenhakulautakunnan menettelyn. Asian käsittelyyn ja päätöksentekoon liittyvien säännösten lisäksi sovellettavaksi tulisi siten esimerkiksi myös oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 109 §, jonka mukaan valitusoikeus muutoksenhakulautakunnan päätöksestä olisi myös alkuperäisen päätöksen tehneellä viranomaisella eli vaalilautakunnalla siinä tapauksessa, että muutoksenhakulautakunta olisi kumonnut vaalilautakunnan päätöksen tai muuttanut sitä.

6 luku **Erinäiset säännökset**

Nykyisen 5 luvun otsikko Muutoksenhaku ehdotetaan muutettavaksi, koska laissa on muutoksenhakua koskevia säännöksiä muuallakin kuin voimassa olevan lain 5 luvussa. Siinä on nykyisin vain yksi pykälä. Lain lukujakoa ehdotetaan siksi tarkistettavaksi. Lisäksi luvun numerointi muuttuisi muutoksenhakulautakuntaa koskevasta uudesta 5 luvusta johtuen. Voimassa olevan lain 6 luvun otsikko ehdotetaan siten kumottavaksi.

42 §. Muutoksenhaku. Pykälä vastaisi sisällöllisesti nykyistä 41 §:ää. Pykälän otsikkoa ehdotetaan tarkistettavaksi.

43 §. Henkilöstön ottaminen. Voimassa olevan lain tarkempia säännöksiä ja määräyksiä koskevassa 43 §:ssä säädetään valtuudesta antaa asetuksella tarkempia säännöksiä saamelaiskäräjistä annetun lain täytäntöönpanosta. Pykälän sisältö on tarpeeton. Pykälien numeroinnin korjaamiseksi pykälään ehdotetaan siirrettäväksi voimassa olevan 42 §:n säännökset sellaisenaan.

43 a §. Oikeus eläkkeeseen. Pykälään ehdotetaan siirrettäväksi voimassa olevan lain 42 a §:n sisältö sellaisenaan.

43 b §. Salassapito- ja vahingonkorvausvelvollisuus. Pykälään ehdotetaan siirrettäväksi voimassa olevan lain 42 b §:n sisältö sellaisenaan.

Voimaantulo. Lain ehdotetaan tulevan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2022.

Siirtymäsäännökset. Voimaantulosäännöksen 1 momentiksi ehdotetaan otettavaksi siirtymäsäännös, jonka mukaan joitakin saamelaiskäräjien toimielimiä ja toimintaa koskevia uusia säännöksiä sovelletaan ensimmäisen kerran vasta lain voimaantulon jälkeen valittaviin saamelaiskäräjiin. Tällaisia olisivat saamelaiskäräjien kokoonpanoa (10 §), puheenjohtajaa ja varapuheenjohtajia (11 §), kokousten koollekutsumista (12 §) ja hallitusta (13 §) koskevat säännökset.

Ehdotetun voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan saamelaiskäräjät, jonka toimikausi on kesken tämän lain tullessa voimaan, jatkaa tehtävässään ensimmäisten tämän lain mukaan valittujen saamelaiskäräjien toimikauden alkuun asti. Ensimmäinen 20 §:n mukainen vaalilautakunta asetettaisiin mahdollisimman pian lain voimaantulon jälkeen.

7.2 Rikoslaki

40 luku Virkarikoksista

11 §. Määritelmät. Pykälän 1 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi siten, että siinä mainittaisiin saamelaiskäräjät. Myös saamelaiskäräjien palveluksessa oleva henkilö kuuluisi siten selkeästi virkavastuuta koskevan rikosoikeudellisen sääntelyn piiriin. Säännöksen evankelis-luterilaista kirkkoa ja ortodoksista kirkkoa koskevaa ilmaisua tarkistetaan samalla teknisesti. Samoin eläkelainsäädännön uudistuksen vuoksi on perusteltua korvata ilmaisu kunnallinen eläkelaitos tunnusmerkillä Keva.

Pykälän 2 kohdassa oleva viittaus 1 kohdassa tarkoitettuun julkisyhteisöön tarkoittaisi ehdotetun täydennyksen myötä myös saamelaiskäräjiä. Siten myös saamelaiskäräjillä luottamustehtävää hoitava henkilö tulisi pykälän 1 kohtaan tehtävän lisäyksen seurauksena rikoslain virkavastuuta koskevan sääntelyn piiriin.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Saamelaiskäräjien itsehallinnollisen aseman vuoksi on perusteltua, että saamelaiskäräjiä koskeva sääntely toteutetaan lailla ja saamelaiskäräjien itsensä hyväksymällä työjärjestyksellä. Asetuksella saamelaiskäräjien tehtävistä, organisaatiosta tai toiminnasta ei sen sijaan ole soveliasta säätää. Näistä syistä esityksessä ehdotetaan, ettei saamelaiskäräjistä annettuun lakiin enää sisällytettäisi voimassa olevan lain 16 §:n 1 momentissa nykyisin olevaa valtuutusta säätää asetuksella saamelaiskäräjien toimistoista ja henkilöstöstä. Saamelaiskäräjälain 43 §:n valtuutus antaa asetuksella tarkempia säännöksiä saamelaiskäräjistä annetun lain täytäntöönpanosta

ehdotetaan kumottavaksi. Tarkoitus on esitykseen sisältyvien lakien tultua voimaan kumota saamelaiskäräjistä annetussa asetuksessa nykyisin olevat säännökset saamelaiskäräjien muista toimistoista kuin saamen kielen toimistosta (2 §), henkilöstöstä (4 §), henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (5 §) ja asiakirjojen allekirjoittamisesta (6 §).

Saamelaiskäräjien vaalien teknisluonteinen sääntely on asianmukaista antaa lain asemesta vaalilaissa tarkoitettuna ylimpänä vaaliviranomaisena toimivan oikeusministeriön asetuksella. Saamelaiskäräjistä annetun lain 40 c §:n 1 momentin 4 kohtaan ehdotetaan siksi otettavaksi uusi valtuussäännös, jonka nojalla tarkempia säännöksiä ehdokashakemuksesta ja ehdokasluettelosta voitaisiin antaa oikeusministeriön asetuksella. Lisäksi pykäkään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 kohta, jonka nojalla olisi mahdollista antaa tarkempia säännöksiä vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä, jos kunnassa on enemmän kuin yksi vaalipäivän äänestyksen äänestyspaikka. Kohtien 5 ja 6 numerointi muuttuisi.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan keväällä 2022.

10 Toimeenpano ja seuranta

Kansainväliset ihmisoikeusvalvontaelimet ovat pitkään seuranneet tarkasti saamelaisten oikeuksien toteutumista Suomessa ja antaneet aiheesta lukuisia kannanottoja. Esimerkiksi KP-sopimusta valvova YK:n ihmisoikeuskomitea on ilmoittanut seuraavansa saamelaisten oikeuksien toteutumista myös jatkossa. Saamelaiskäräjälain sisältö ja säännösten tulkinnalla, erityisesti 3 ja 9 §:llä, on vaikutus saamelaisten itsemääräämisoikeuden ja saamelaisten muiden oikeuksien toteutumisen kannalta. Näin ollen on odotettavissa, että lain toimivuutta tulee seuraamaan myös kansainväliset ihmisoikeuselimet. Oikeusministeriö tulee omalta osaltaan seuraamaan lain toimivuutta yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa. Oikeusministeriö tulee järjestämään koulutusta viranomaisille lain uusista velvoitteista.

Muutoksia saamelaiskäräjälakiin valmistellut toimikunta pitää perusteltuna, että lain muutoksenhakua koskevia säännöksiä arvioidaan myöhemmässä vaiheessa kokonaisuutena. Tässä yhteydessä olisi mahdollista arvioida myös muutoksenhakulautakuntaa koskevan ratkaisun toimivuutta ja mahdollisesti kehittää lautakunnan roolia siirtämällä sille muitakin saamelaiskäräjien toimintaan liittyviä valitusasioita, kuten valitusten käsittely vaalien tulosta koskevista asioista.

Saamelaiskäräjät kolmessa maassa on keskustellut yhteisestä vaalipäivästä, jolloin vaalikeskusteluja voitaisiin käydä tärkeistä, yhteisistä teemoista samaan aikaan. Tulevaisuudessa voisi olla perusteltua mahdollistaa yhteistä saamelaiskäräjien vaalipäivää Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa. Suomen saamelaiskäräjät ovat vuonna 2020 yksimielisesti lausuneet, että kannattavat yhteistä vaalipäivää Norjan ja Ruotsin saamelaiskäräjien kanssa.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esitys ei ole riippuvainen muista esityksistä.

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys ei liity valtion vuoden 2022 talousarvioesitykseen.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Yleistä

Esityksellä toteutetaan alkuperäiskansa saamelaisten perustuslakiin ja Suomea sitoviin ihmisoikeusvelvoitteisiin perustuvia oikeuksia. Arvioitaessa esityksen suhdetta perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ensisijaisena arvioinnin perusteena on perustuslain 22 §:n säännös, jonka mukaan julkisen vallan – siis myös lainsäätäjän – on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Saamelaisilla on perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Saamelaisten asemasta alkuperäiskansana ja saamelaisten oikeudesta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan säädetään perustuslain 17 §:n 3 momentissa. Säännös turvaa saamelaisten aseman alkuperäiskansana siihen liittyvine kansainvälisistä sopimuksista ilmenevine oikeuksineen (HE 309/1993 vp, s. 65, HE 248/1994 vp). Kulttuuri ymmärretään säännöksessä laajana käsitteenä.

Kansojen tai alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeudesta määrätään muun muassa KP- ja TSS-sopimusten ensimmäisessä artiklassa sekä YK:n alkuperäiskansajulistuksessa. Sekä KP-sopimusta valvova YK:n ihmisoikeuskomitea että TSS-sopimusta valvova komitea ovat tulkintakäytännössään todenneet, että kyseisten sopimusten 1 artiklaa kansojen itsemääräämisoikeudesta sovelletaan tiettyihin alkuperäiskansoihin, saamelaiset mukaan lukien. Parafoidussa pohjoismaisessa saamelaissopimuksessa saamelaisiin viitataan kansana ja alkuperäiskansana, jolla on itsemääräämisoikeus. Kansallisesti saamelaisille kuuluvan itsemääräämisoikeuden sisältöä säännellään erityisesti saamelaiskäräjäläisissä. Perustuslainkohdan taustana ja esikuvana on ollut KP-sopimuksen 27 artikla, jota sovellettaessa alkuperäiskansoille kuuluva itsemääräämisoikeus ovat saamelaiskäräjälain säätämisen jälkeen saaneet asteittain kasvavan merkityksen. Kun Suomi vuoden 2019 alussa sai YK:n ihmisoikeuskomitealta kaksi langettavaa ratkaisua saamelaisten vireille panemissa yksilövalitustapauksissa, komitea nimenomaisesti liitti KP-sopimuksen 27 artiklaan alkuperäiskansan sisäisen itsemääräämisoikeuden käsitteen ja viitasi sopimusta soveltaessaan oikeuslähteenä vuodelta 2007 olevaan YK:n alkuperäiskansajulistukseen, mainiten nimenomaisesti sen 33, 8 ja 9 artiklat.

Erityisesti KP-, TSS- sekä YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus ovat tärkeitä saamelaisten oikeuksien kannalta. KP-sopimuksen 27 artiklan mukaan niissä valtioissa, joissa on etnisiä, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Kansainväliset ihmisoikeussopimuksia valvovat elimet ovat viime vuosina antaneet lukuisia kannanottoja saamelaisten oikeuksien riittämättömästä huomioimisesta Suomessa ja YK:n ihmisoikeuskomitea on vuonna 2019 todennut Suomen loukanneen KP-sopimuksen 25 artiklaa (muun muassa vaalioikeudet), sekä erikseen luettuna että yhdessä 27 artiklan (vähemmistöjen oikeudet) kanssa ja tulkittuna 1 artiklan (kansojen itsemääräämisoikeus) valossa. Saamelaiskäräjälakia on myös aiempina hallituskausilla pyritty uudistamaan, mutta siinä ei ole vielä onnistuttu. Esitys korjaisi tämänhetkisen ongelmallisen tilanteen myös kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden osalta.

Esityksessä otetaan huomioon myös YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus, johon Suomi on sitoutunut. Julistus heijastaa alkuperäiskansoja koskevan kansainvälisen oikeuden kehitystä sekä valtioiden sitoutumista edistää, kunnioittaa ja toteuttaa alkuperäiskansojen oikeuksia. Saamelaiskäräjälain sisällön kannalta ovat merkityksellisiä muun muassa julistuksen 8 artiklan 1 kohta, jonka mukaan alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus siihen, ettei heitä pakkosulauteta eikä kulttuuria tuhota. Julistuksen 9 artiklan mukaan yksilön oikeus alkuperäiskansan jäsenyyteen määräytyy alkuperäiskansan perinteiden ja tapojen mukaisesti eikä tämän oikeuden käytöstä saa seurata syrjintää. Julistuksen 33 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä omasta identiteetistään tai

jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti sekä oikeus määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen. Julistuksen 19 artikla sisältää periaatteen vapaan ja tietoon perustuvasta ennakkosuostumuksesta, jota periaatetta täsmennetään useissa muissa artikloissa.

Esitys edistäisi mahdollisuuksia ratifioida ILO 169 –sopimus sekä parafoitu pohjoismainen saamelaissopimus. Molemmat sopimukset sisältävät neuvotteluja koskevia määräyksiä ja pohjoismainen saamelaissopimus sisältää yhteispohjoismaiset kriteerit saamelaiskäräjien äänestysluetteloon ottamiseksi. Pohjoismaisen saamelaissopimuksella pyritään yhtenäistämään saamelaisia koskevaa sääntelyä Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa. Sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa saamelaisten oikeuksia siten, että saamelaiset voivat säilyttää, harjoittaa ja kehittää kulttuuriaan, kieliään ja yhteiskuntaelämäänsä niin, että valtionrajat häiritsevät tätä mahdollisimman vähän. Esityksen nykytilaa ja nykytilan arviointia käsittelevässä jaksossa on tarkemmin selostettu kansainvälisten ihmisoikeussopimusten sisältöä alkuperäiskansa saamelaisten kannalta.

Saamelaisten omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon perusrakenteista on säädetty saamelaiskäräjistä annetulla lailla, jota esityksessä ehdotetaan muutettavaksi. Esityksellä edistetään alkuperäiskansa saamelaisten mahdollisuuksia vaikuttaa heitä itseään koskeviin asioihin vahvistamalla lain 9 §:n mukaista neuvotteluelveloitetta. Ehdotettu muutos saattaisi säännöksen kansainvälisen alkuperäiskansaoikeuden edellyttämälle tasolle. Ehdotetun säännöksen arvioidaan täyttävän niin sanotun FPIC-periaatteen vaatimukset, mitä kansainväliset ihmisoikeusvalvontaelimet ovat edellyttäneet. Jotta saamelaisten perus- ja ihmisoikeudet otettaisiin huomioon eri viranomaisten toiminnassa käytännön tasolla, ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka konkretisoisi, miten tämä toteutetaan (1. lakiehdotuksen 9 a §). Esityksessä korjataan nykytilanne myös niin sanotun saamelaismääritelmän osalta YK:n ihmisoikeuskomitean edellyttämällä tavalla (1. lakiehdotuksen 3 §). Jatkossa kyse olisi selkeämmin nimenomaan vaaliluetteloon ottamisen kriteereistä, ei saamelaisen määritelmästä. Henkilön merkitseminen vaaliluetteloon ei tarkoittaisi muita oikeuksia kuin mahdollisuuden äänestää ja asettua ehdolle saamelaiskäräjien vaaleissa sekä tätä kautta osallistua saamelaiskäräjien päätöksentekoon. Tämä on linjassa perustuslakivaliokunnan esittämän näkemyksen kanssa, ettei saamelaisille kuuluvia oikeuksia tule kytkeä yhteen saamelaiskäräjälain 3 §:n mukaisen saamelaismääritelmän kanssa (PeVM 12/2014 vp).

Lisäksi esitys sisältää ehdotuksen vaaliluetteloa koskevan muutoksenhakuprosessin muuttamisesta mukaan lukien uuden lainkäyttöelimen perustaminen. Vaaliluetteloon ottamisen uudet kriteerit ja 3 §:ään liittyvä uusi muutoksenhakumenettely toteuttaisivat kansainvälisen oikeuden vaatimukset siitä, että alkuperäiskansalla tulee olla oikeus määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti sekä oikeus määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen. Samalla uusi menettely turvaisi jokaisen asianosaisen oikeusturvan. YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisuisissa todettujen oikeudenloukkausten estämiseksi jatkossa ehdotetaan, että vaaliluettelo koottaisiin uudestaan 3 §:n uusien kriteereiden mukaisesti ja lähtökohtaisesti aina seuraavia saamelaiskäräjien vaaleja ajatellen. Lisäksi esitys sisältää ehdotuksia sääntelyn tarkistamiseksi muun ohella saamelaiskäräjien toimivallasta ja tehtävistä sekä saamelaiskäräjien vaaleissa noudatettavasta menettelystä.

YK:n ihmisoikeuskomitea tai muut yleismaailmallisten ihmisoikeussopimusten valvontaelimet eivät ole kansainvälisiä tuomioistuimia vaan riippumattomia asiantuntijaelimiä. Siksi niillä ei ole toimivaltaa oikeudellisesti sitovalla tavalla määrätä sopimusvaltiota muuttamaan lakiaan tai sen tulkintaa. Kun myös näiden komiteoiden toiminnassa on kyse Suomea oikeudellisesti velvoittavien ihmisoikeussopimusten tulkinnasta kansainvälisellä tasolla, Suomen sopimusvelvoitteisiin kuuluu poistaa kansallisessa lainsäädännössä ilmenneet ristiriidat YK:n ihmisoikeussopimusten kanssa. Käsillä olevassa

asiassa toimivaltainen ylin kansallinen tuomioistuin, korkein hallinto-oikeus on myös ilmaissut hyväksyvänsä ihmisoikeuskomitean sopimustulkinnat. Ihmisoikeussopimukset ovat osa Suomen kansallista oikeutta, ja erityisesti kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus on keskeisesti kansallisen perusoikeussäännösten ja siihen sisältyvän perustuslain 22 §:n toteuttamisvelvoitteen taustalla. Siten Suomen perusoikeusjärjestelmä edellyttää, että kansainvälisellä tasolla todettu ihmisoikeusloukkaus korjataan, tarvittaessa lakia muuttamalla. Sopimusvelvoitteet täysimääräisesti toteuttavan lainmuutoksen sisällön Suomi kuitenkin suvereenina valtiona päättää itse.

Vaaliluettelon kokoaminen uudestaan ja asianosaisten oikeusturva

Saamelaiskäräjien vaaliluettelo koottaisiin 1. lakiehdotuksen 23 §:ssä esitetyn mukaan jatkossa jokaista saamelaiskäräjien vaalia varten uudestaan. Edellisissä vaaleissa vaaliluetteloon merkitty henkilö otettaisiin vaaliluetteloon ilman hakemusta, mikäli hän täyttää kulloinkin voimassa olevassa laissa säädettyt vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset. Vaaliluetteloon merkitsemisen kriteereistä säädetään lain 3 §:ssä ja lisäksi äänioikeuden yleisiä edellytyksiä koskevassa 20 §:ssä. Kyseisistä kriteereistä esitetään 1. lakiehdotuksen 3 §:n mukaisesti poistettavaksi voimassa olevan 3 §:n 2 kohta, mutta samalla 1 kohdassa säädettyä kieliperustetta laajennettaisiin nykyisestä kolmesta sukupolvesta neljanteen sukupolveen. Osan nykyisen 2 kohdan mukaan vaaliluetteloon otetuista henkilöistä voidaan olettaa täyttävän laajennetun kielikriteerin. Jokainen hakemus olisi käsiteltävä yksilöllisesti ilman syrjintää tai mielivaltaa.

YK:n ihmisoikeuskomitea on edellä mainituissa ratkaisuisaan vaaliluetteloja koskevissa asioissa todennut Suomen olevan velvollinen toteuttamaan kaikki tarvittavat toimet estääkseen vastaavat oikeudenloukkaukset jatkossa. Saamelaiskäräjien vaaliluettelon laatiminen periaatteessa uudestaan jokaista vaalia ajatellen ja uusien vaaliluetteloon merkitsemisen kriteereiden pohjalta estäisi sitä, että todetut oikeudenloukkaukset jatkuvat. Mikäli vaaliluettelon pohjana säilytettäisiin edellisten vaalien vaaliluettelo ja kaikki aiemmin vaaliluetteloon merkityt ja heidän jälkeläisensä merkittäisiin jatkossakin vaaliluetteloon, tämän voidaan katsoa tarkoittavan oikeudenloukkauksen jatkamista. Tämän vuoksi vaaliluettelo on tarpeen koota uusien kriteerien pohjalta kokonaan uudelleen alusta. Menettelyn ei arvioida loukkaavan yksilöiden oikeusturvaa, sillä prosessissa arvioidaan yhdenvertaisesti ja tasapuolisesti jokaisen vaaliluetteloon merkittävän henkilön osalta, täyttävätkö he ehdotetun lain mukaiset kriteerit. Kysymys ei ole varallisuusarvoista niin sanotuista saavutetuista oikeuksista vaan osallistumisesta saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvan sisäisen itsemääräämisoikeuden käyttöön siten että samalla Suomi valtiona kunnioittaa kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteitaan suhteessa saamelaiseen alkuperäiskansaan.

Esityksessä on huomioitu, että jokaisella on perustuslain 21 §:n mukaan oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Yksittäisen asianosaisen oikeusturva varmistettaisiin mahdollisuudella hakea muutosta riippumattomassa lainkäyttöelimestä. Mikäli nyt voimassa olevan lain nojalla vaaliluetteloon otetun henkilön osalta olisi epäselvyyttä siitä, täyttääkö hän uudistetun 3 §:n kriteerit, vaalilautakunta pyytäisi asianosaiselta hallintolain mukaisesti lisäselvitystä. Jos vaalilautakunta pitäisi aiemmin annettua selvitystä tai uutta lisäselvitystä riittämättömänä, voisi henkilö tehdä asiassa oikaisuvaatimuksen ja viime kädessä hakea päätökseen muutosta. Henkilöllä olisi oikeus vapaasti esittää selvitystä muutetussa lainkohdassa säädettyjen edellytysten täyttymisestä riippumatta siitä, millä nykyisen lain 3 §:n mukaisella perusteella

hänet on aiemmin otettu vaaliluetteloon. Erityisesti niin sanotun kielikriteerin (1 kohta) laajentaminen mahdollistaisi nykyisen ja kumottavaksi ehdotetun 2 kohdan nojalla vaaliluetteloon otettujen henkilöiden uudet selvitykset.

Esityksessä ehdotetaan aikaistettavaksi vaaleihin liittyviä määräaikoja, jotta henkilö ehtisi käyttää kaikkia muutoksenhakukeinot ennen vaalitoimituksen päättymistä ja jotta muutoksenhakuelimillä olisi riittävä aika valitusten käsittelemiseksi. Asianomaisten oikeusturvaa lisäisi myös ehdotettu muutos vaalilautakunnan asiantuntemuksen laajentamisesta (1. lakiehdotuksen 20 §) sekä erityisasiantuntemusta omaavan itsenäisen ja riippumattoman lainkäyttöelimen perustaminen (1. lakiehdotuksen uusi 5 luku). Ehdotettu saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunta toimisi ensimmäisenä valitusinstanssina vaaliluettelo koskevissa asioissa. Jatkossa saamelaiskäräjien poliittisilla elimillä ei olisi minkäänlaista roolia vaaliluettelo koskevissa asioissa. Muutoksenhakulautakunnasta olisi mahdollista tehdä valitusluvalla jatkovalitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Lisäksi mahdollisuus tehdä oikaisuvaatimus vaalilautakunnalle säilyisi.

Muutoksenhaku vaaliluettelo koskevissa asioissa

Vaalilautakunnan päätöksestä henkilön hakemukseen tulla merkityksi vaaliluetteloon samoin kuin lautakunnan päätökseen vaaliluettelosta poistamista koskevassa asiassa saa 1. lakiehdotuksen 41 §:n mukaan hakea muutosta saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunnalta (muutoksenhakulautakunta). Muutoksenhakulautakunnan päätökseen taas saisi 1. lakiehdotuksen 41 m §:n perusteella hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valituslupa. Valituslupa olisi myönnettävä, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeitä saattaa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi valituslupahakemuksessa esitetty perusteltu väite muutoksenhakulautakunnan päätöksen perustumisesta syrjintään tai mielivaltaan.

Esitys uuden itsenäisen ja riippumattoman lainkäyttöelimen, muutoksenhakulautakunnan perustamisesta vaaliluettelo koskevia asioita varten noudattaa perustuslain 21 §:n 1 momentin periaatteita oikeusturvasta. Säännöksen mukaan jokaisella on muun ohella oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslain 21 § ja siinä käytetyn oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin käsitteen taustalla ovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6 artikla. On huomionarvoista, että EIS 6 artiklan keskeinen tulkintakysymys koskee sopimusmääräyksen soveltamisalaa, joka sopimuskohdan sanamuodon mukaan rajoittuu rikoksesta syytetyn asemaan rikosasian oikeudenkäynnissä sekä yksityisoikeudellisten riita-asioiden käsitteeseen yleisessä tuomioistuimessa. Itse termi ”oikeudenkäynti” (trial) viittaa tuomioistuimen perinteiseen suulliseen istuntoon. Rikossyyte tai riita-asioista sopimuskohdassa käytetty ilmaisu ”civil rights and obligations” ovat ihmisoikeussopimuksessa kuitenkin niin sanottuja autonomisia käsitteitä, joiden soveltamisala ei määräydy suoraan kansallisen oikeuden perusteella. Kun lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tulkinnallisesti ulottanut ”civil rights and obligations” -käsitteen soveltamisalan laajemmaksi kuin perinteiset siviilioikeudelliset riita-asiat, Suomen liittyessä vuonna 1989 Euroopan ihmisoikeussopimukseen meillä tietoisesti omaksuttiin sopimuskohdan laajenevaan tulkintaan varautuva suomennos, jonka mukaan jokaisella on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ”siltoin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä”. Valittu suomennos ei laajenna tai muuta Suomen sopimusvelvoitteita, mutta auttaa välttämään englannin- ja

ranskankielisistä autenttisista sopimusteksteistä tehtäviä supistavia virhetulkintoja. Huomattakoon kuitenkin, että Suomessa käytetään sopimuskohtaan ruotsinnoksessa alkutekstien sanamuodon mukaista käännsilmausua “civila rättigheter och skyldigheter”.

Euroopan ihmisoikeussopimus ei edellytä kaikista julkisen vallan päätöksistä valitusoikeutta tuomioistuimeen. Soveltamisalaltaan rajattua 6 artiklan määräystä oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin täydentää ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan yleinen määräys oikeudesta tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin ihmisoikeussopimuksen tai sen pöytäkirjojen kattamien oikeuksien suojaksi. Oikeussuojakeinojen tehokkuus puolestaan voi muodostua toisiaan täydentävistä takeista, joista mikään ei edellytä riippumattoman lainkäyttöelimen päätöstä.

YK:n yleissopimuksessa kansalais- ja poliittisista oikeuksista on omaksuttu hieman toisenlainen sääntelyrakaisu. Myös KP-sopimukseen sisältyy yleislauseke tehokkaista oikeussuojakeinoista (2 artiklan 3 kohta), mutta oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan 14 artiklan 1 kappale, joka muutoin vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan sisältöä, alkaa soveltamisalaltaan yleisellä virkkeellä oikeudesta yhdenvertaisuuteen lain edessä. Ihmisoikeuskomitea on antanut tälle 14 artiklan 1 kohdan 1 virkkeelle itsenäisen merkityksen ja siksi edellyttää, että milloin mikä hyvänsä asia kansallisesti järjestetään tuomioistumen tai muun lainkäyttöelimen käsiteltäväksi, tämän on asian laadusta riippumatta noudatettava oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perustavia takeita, siis myös milloin asiassa ei järjestetä varsinaista oikeudenkäyntiä (CCPR/C/GC32, kohdat 7-14).

Perustuslain 21 §:n 2 momentissa viitataan rinnakkain oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeisiin, pyrkimättä sääntelemään perustuslain tasolla mitkä takeet kuuluvat sekä oikeudenkäyntiin että hyvään hallintoon ja mitkä puolestaan vain lainkäyttöön tai lainkäytössäkin vain varsinaiseen oikeudenkäyntiin. Kuten perustuslain 21 §:n 1 momentti ilmentää ja edellyttää, Suomessa on omaksuttu vaatimus yleisestä oikeudesta hakea lainkäyttöelimestä muutosta yksilöä koskevaan julkisen vallan päätökseen.

Esitys vastaa näitä ihmisoikeussopimusten ja perustuslain 21 §:n vaatimuksia. Vaikka vaaleja koskevat asiat eivät esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön mukaan sinänsä edellytä muutoksenhakumahdollisuutta tuomioistuimessa tai muussa riippumattomassa lainkäyttöelimestä, tällainen oikeus turvattaisiin jatkossakin saamelaiskäräjien vaaliluetteloa koskevissa asioissa. Ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä sovelletaan tehokkaan oikeussuojan vaatimusta – siis 13 artiklaa – milloin kansallinen laki ei lainkaan turvaa äänioikeuden epäämistä koskevan valituksen tuomioistuinkäsittelyä vaan muutoksenhakuasiat ratkaisee lopullisesti keskusvaalilautakunnan tyyppinen elin (ks. *Grosaru v. Romania*, 2010, §§ 55-57; *Paunović and Milivojević v. Serbia*, 2016, §§ 68-73). Jos taas kansallinen laki turvaa valitusoikeuden äänioikeusasioissa tuomioistuimeen, ihmisoikeustuomioistuin tyytyy arviomaan, täytyvätkö ihmisoikeussopimuksen 1 pöytäkirjan 3 artiklassa vaaleille asetetut vaatimukset vapaista ja toistuvista vaaleista vaalisalaisuuden ja vapaan valinnan olosuhteissa, eikä siis tee erillistä arviota oikeussuojakeinojen tehokkuudesta (ks. *Gahramanli and Others v. Azerbaijan*, 2015, § 56; *Riza and Others v. Bulgaria*, 2015, § 95; *Davydov and Others v. Russia*, 2017, § 200). Ehdotettu riippumattomana lainkäyttöelimenä toimiva muutoksenhakulautakunta toteuttaa KP-sopimuksen 14 artiklan 1 kohdan 1 virkkeen edellyttämät lainkäytössä yleisesti sovellettavat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perustakeet ja EIS 13 artiklasta seuraavan tehokkaan oikeussuojan vaatimukset. Sen arvioidaan täyttävän perustuslain 21 §:stä seuraavat vaatimukset jo itsessään, jopa ilman jatkovalitusoikeutta hallinto-oikeuteen tai korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Ehdotukseen on kuitenkin oikeusturvan varmistamiseksi sisällytetty myös valitusoikeus muutoksenhakulautakunnan päätöksistä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, joka valituslupamenettelyn kautta toimisi ennakkopäätöstuomioistuimena syrjinnän tai mielivallan kiellon viimekätisenä lisätakeena.

Tuomioistuinten yhteiskunnallinen asema ja tehtävät on säännelty perustuslaissa. Valtiovallan kolmijako-oppia ilmentävän perustuslain 3 §:n mukaan tuomiovallan käyttö kuuluu riippumattomille tuomioistuimille, joista ylimpinä tuomioistuimina ovat korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Perustuslain 98 §:ssä säädetään tuomioistuinlaitoksen perusrakenteesta. Sen mukaan yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, hovioikeudet ja käräjäoikeudet. Yleisiä hallintotuomioistuimia ovat korkein hallinto-oikeus ja alueelliset hallinto-oikeudet. Erikseen määrättyllä toimialalla tuomiovaltaa käyttävistä erityistuomioistuimista säädetään lailla. Erityistuomioistuimia ovat työtuomioistuin, markkinaoikeus ja vakuutus-oikeus. Hallituksen esityksessä uudeksi Suomen hallitusmuodoksi muutoksenhakulautakuntien asemaa on käsitelty seuraavasti: ”Yleisten tuomioistuinten ja erityistuomioistuinten ohella lainkäyttövaltaa on myös erilaisilla valitusten käsittelyä varten perustetuilla muutoksenhakulautakunnilla tai tuomioistuimen kaltaisilla lainkäyttöelimillä. Niiden asemaa ei ole yleensä järjestetty kaikilta osin tuomioistuimille asetettujen vaatimusten mukaisesti. Niiden päätöksistä voidaan yleensä valittaa tuomioistuimeen, joko läänioikeuteen tai korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tällaisten lainkäyttöelinten ei katsota kuuluvan varsinaisesti tuomioistuinlaitokseen eikä niitä ole tarpeen erikseen säännellä perustuslaissa.” (HE 1/1998 vp, s. 156.)

Perustettava saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunta olisi organisaationa itsenäinen ja riippumaton, tuomioistuimiin rinnastettava lainkäyttöelin, joka turvaisi perustuslain 21 §:n 1 momentin toteutumisen. Perustuslakivaliokunnan uudemman linjauksen mukaan muutoksenhakulautakunnat ovat sellaisia muutoksenhakuelimiä, joista on perustuslain 98 §:n 3 momentin ilmentämän periaatteen mukaisesti säädettävä lailla ja joiden toiminnassa perustuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettujen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeiden tulee täytyä. Näiden vaatimusten on valiokunnan käytännössä katsottu koskevan myös sellaisia muutoksenhakuelimiä, joiden päätöksiin saa hakea muutosta valittamalla tuomioistuimeen. (PeVL 9/2007, s. 10; PeVL 35/2006 vp, s. 2; PeVL 25/2004 vp, s. 2; PeVL 55/2002 vp, s. 3; PeVL 15/2002 vp, s. 3.)

Muutoksenhakulautakunnasta on säädettävä lailla ja sen toiminnassa perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaisten oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeiden tulee täytyä. Kaikki muutoksenhakuelimen toimintaa keskeisesti koskevat säännökset tulee siten antaa lailla. (PeVL 15/2002 vp, s. 4; PeVL 37/1997 vp, s. 4.) Saamelaiskäräjistä annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi muutoksenhakulautakuntaa koskeva uusi 5 luku muutoksenhausta vaaliluetteloasioiden, jonka säännöksillä muutoksenhakulautakunnan asema ja toiminta järjestettäisiin niin, että sitä voitaisiin asemansa ja erikoistumisensa puolesta verrata erityistuomioistuimiin.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin ilmaisulla muu riippumaton lainkäyttöelin tarkoitetaan tuomioistuimelle ominaiset oikeussuojavaatimukset täyttävää toimielintä ja käsittelyprosessia. Ilmaisuun on sisällytetty paitsi vaatimus oikeussuojaelimen riippumattomuudesta suhteessa toimeenpanovaltaan myös vaatimus ratkaisuelimen puolueettomuudesta suhteessa asian eri osapuoliin (PeVL 37/1997 vp, s. 3). Oikeusjärjestelmässämme on ennestään joitakin itsenäisiä ja riippumattomia muutoksenhakulautakuntia, jotka toimivat ensimmäisenä muutoksenhakuasteena valitettaessa viranomaisten päätöksistä. Tällaisia lautakuntia ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla sosiaaliasioiden, työeläkeasioiden ja tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnat ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla opintotuen muutoksenhakulautakunta.

Nyt ehdotettu muutoksenhakulautakunta toimisi saamelaiskäräjien yhteydessä. Lautakunta olisi kuitenkin itsenäinen ja riippumaton suhteessa saamelaiskäräjien vaalilautakuntaan, joka päättää vaaliluetteloasioiden, sekä suhteessa saamelaiskäräjien muihin toimielimiin. Kyse olisi alkuperäiskansa saamelaisten uudesta viranomaisesta, jonka virallinen asema osana julkisen

vallan käyttöä Suomessa toteutettaisiin säätämällä siitä lailla. Rinnastettavat lainkäyttöelimet saattavat toimia valtioneuvoston tietyn ministeriön yhteydessä, vaikka kyseisen ministeriön alainen viranomaislainen olisi tehnyt päätökset, joista valitetaan.

Tuomioistuimista erillisten muutoksenhakulautakuntien perustaminen on aiemmin nähty tarpeelliseksi muun ohella asioiden ratkaisemisessa tarvittavan erityisen asiantuntemuksen turvaamiseksi ja yhtenäisen ratkaisulinjan saavuttamiseksi muutoksenhaun keskittämiseksi. Myös valitusasioiden suuri määrä on vaikuttanut tämän tyyppisten muutoksenhakulautakuntien perustamistarpeeseen. Edellä mainittuihin sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimiviin muutoksenhakulautakuntiin liittyvä valitusmenettely on kaksiasteinen siten, että muutoksenhakulautakunta toimii ensimmäisenä valitusasteena ja vakuutus oikeus ylimpänä valitusasteena. Vakuutus oikeuden päätöksistä ei saa pääsääntöisesti valittaa.

Lainsäädännössä on myös muita, pienimuotoisempia muutoksenhakuelimiä, jotka ovat erikoistuneet tiettyihin asiaryhmiin. Esimerkiksi asevelvollisuuslain (1438/2007) 7 §:n mukaan muutoksenhakuviranomaisena asevelvollisuutta koskevissa asioissa toimii kutsunta-asiain keskuslautakunta. Lain 12 luvun mukaan muutoksenhakua edeltää pääsääntöisesti oikaisumenettely, jonka jälkeen asevelvollisuuslain nojalla tehtyyn päätökseen haetaan muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan, jonka päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta. Kutsunta-asiain keskuslautakunta on siten valtioneuvoston asettama asevelvollisuusasioiden ylin muutoksenhakuelin. Toisena esimerkkinä voidaan mainita kuvaohjelmalaki (710/2011), jonka 32 §:ssä säädetään kuvaohjelmalautakunnasta, joka käsittelee ensimmäisenä muutoksenhakuasteena valitukset Kansallisen audiovisuaalisen instituutin tekemistä päätöksistä. Kuvaohjelmalautakunnan päätöksistä saa lain 33 §:n mukaan hakea muutosta korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunnan perustamistarpeeseen vaikuttavat osittain eri ja osittain samat syyt kuin edellä mainittujen olemassa olevien muutoksenhakulautakuntien perustamiseen. Valitusasioiden lukumäärä on vaihdellut vaalien alla eri vaalivuosina. Saamelaiskäräjien vaaliluetteloasiat ovat luonteeltaan erityisasiantuntemusta vaativia, koska äänioikeuden kriteerien täyttymisen arvioinnissa tarvitaan syvällistä tietoa ja ymmärrystä saamelaisuudesta ja siihen liittyvistä kulttuurisista ja kielellisistä seikoista. Koska saamelaiskäräjien vaaliluetteloon ottamista koskevat päätökset poikkeavat yleisten tuomioistuinten tavanomaisesta ratkaisutoiminnasta eikä yleisissä tuomioistuimissa myöskään ole käytettävissä tässä asiaryhmässä tarvittavaa erityistä asiantuntemusta, on erillisen muutoksenhakuelimen perustaminen näiden asioiden käsittelyä varten tarpeen. Erityispiirteenä tässä asiaryhmässä on ennen kaikkea se, että päätöksenteon yhteydessä on turvattava saamen kansan sisäinen itsemääräämisoikeus. Saamelaisten vaaliluetteloasia koskevia asioita on käsiteltävä sellaisessa prosessissa, joka vastaa ja toteuttaa saamen kansan sisäistä itsemääräämisoikeutta samalla varmistuen yksilön oikeusturvan ilman syrjintää tai mielivaltaa. Erillisen muutoksenhakulautakunnan, jonka jäsenet nimitetään saamelaiskäräjien ehdotuksesta, joka toimii saamelaiskäräjien yhteydessä itsenäisenä ja riippumattomana lainkäyttöelimenä ja jonka jäseniltä edellytetään perehtyneisyyttä muutoksenhakulautakunnan toimialaan, arvioidaan pystyvän vastaavan tähän tarpeeseen jatkossa parhaiten.

Uuden lainkäyttöelimen perustamisessa on otettava huomioon lainkäyttöelimille asetetut perustuslailliset reunaehdot. Perustuslakivaliokunta on katsonut lausunnoissaan oikeusturvan yleensä edellyttävän, että muutoksenhakutuomioistuimet toimivat monijäsenisinä. Monijäsenisen kokoonpanon voidaan arvioida lisäävän käsiteltävien asioiden monipuolista harkintaa ja siten oikeusturvaa. (PeVL 2/2006 vp, s. 2.) Muutoksenhakulautakunnan ehdotetaan olevan päätösvaltainen ainoastaan silloin, kun vähintään puheenjohtaja ja kaksi kolmesta muusta jäsenestä on läsnä.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja lakimiesjäsenen tulisi täyttää tuomareiden yleiset kelpoisuusvaatimukset. Lautakunnan jäseniltä edellytettäisiin muun muassa perehtyneisyyttä muutoksenhakulautakunnan toimialaan, eli heidät valittaisiin asiantuntemuksensa perusteella. Saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunnan asiantuntijajäsenet eivät edustasi mitään tiettyä tahoja, eivätkä näin ollen olisi intressiedustussidonnaisia eli intressipohjaisia, esimerkiksi siten kuin työtuomioistuimen työmarkkinajärjestöjen esittämät jäsenet edustavat tiettyä työmarkkinatahoa. Se, että alkuperäiskansaa edustava elin ehdottaa jäseniä kansan sisäistä itsemääräämisoikeutta koskevien asioiden hoitamiseksi laissa säädettyjä objektiivisia kriteerejä soveltaen, ei tarkoita, että jäsenet edustaisivat jotain erityistä ryhmää.

Perustuslakivaliokunnan käytännössään asettama intressipohjaisten jäsenten enemmistöä koskeva vaatimus ei siten koske ehdotettua saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakuntaa. Perustuslakivaliokunnan käytännössä lainkäyttöelimen osittaista intressipohjaisuuttakaan ei ole sinänsä pidetty ongelmallisena perustuslain 21 §:n 1 momentin vaatimusten kannalta. Riippumattomuusvaatimuksen kanssa sopusoinnussa ei olisi kuitenkaan se, että intressipohjaisten jäsenten määrä muodostuisi lainkäyttöelimestä enemmistöksi. Valiokunta on pitänyt ongelmallisena lainkäyttöelimen tekemistä kokoonpanoltaan sellaiseksi, että se ei täytä riippumattomuusvaatimusta. Näistä syistä tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytykseksi on omaksuttu, että intressipohjaiset jäsenet eivät lain mukaan voi muodostaa enemmistöä valituslautakuntien päätösvaltaisissa istunnoissa. (PeVL 9/2007 vp, s. 9; PeVL 35/2006 vp, s. 2; PeVL 34/2006 vp, s. 2; PeVL 22/2005 vp, s. 2; PeVL 25/2004 vp, s. 2; PeVL 15/2002 vp, s. 4; PeVL 35/2001 vp, s. 2; PeVL 37/1997 vp, s. 3–4.) Esityksessä intressipohjaisuuteen liittyvät haasteet muutoksenhakulautakunnan itsenäisyydelle ja riippumattomuudelle on huomioitu siten, että saamelaiskäräjien ja sen hallituksen sekä vaalilautakunnan jäsen tai varajäsen tai saamelaiskäräjien palveluksessa oleva henkilö ei voi kuulua muutoksenhakulautakuntaan.

Muutoksenhakuelimen riippumattomuutta vahvistaa sääntely, jonka mukaan lautakunnan jäsenen oikeudesta pysyä tehtävässään on voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Tällainen sääntely täyttää perustuslain 103 §:ssä säädetyn vaatimuksen tuomarille turvatusta erityisestä virassapysymisoikeudesta. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeiden näkökulmasta on lisäksi pidettävä perusteltuna, että muutoksenhakuelimen puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja jäsenet toimivat laissa olevan nimenomaisen säännöksen mukaan tuomarin vastuulla. (PeVL 9/2007 vp, s. 10; PeVL 35/2006 vp, s. 3; PeVL 34/2006 vp, s. 2; PeVL 2/2006, s. 3.) Nämä seikat on otettu huomioon ehdotetussa uudessa 5 luvussa.

Ehdotuksen mukaan valtioneuvosto asettaisi muutoksenhakulautakunnan kuudeksi vuodeksi kerrallaan. Tämä vahvistaisi myös muutoksenhakulautakunnan organisatorisesti itsenäistä asemaa. Tällä toimikaudella muutoksenhakulautakunnan toimikauden pituus olisi selkeästi eri kuin saamelaiskäräjien vaalikauden, mikä osaltaan lisäisi muutoksenhakulautakunnan itsenäisyyttä ja riippumattomuutta suhteessa saamelaiskäräjien poliittisiin toimijoihin. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin tärkeimmät osa-alueet eli muun ohella käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, oikeus saada oikeudellista apua, vaatimus päätöksen perusteleminen sekä oikeus hakea muutosta toteutuisivat pääosin voimassa olevan yleislainsäädännön mukaisesti. Ehdotetussa uudessa muutoksenhakua koskevassa luvussa viitattaisiin selvyuden vuoksi sovellettaviin yleislakeihin tältä osin.

Tavoitteena olisi, että korkein hallinto-oikeus toimisi ainoastaan ylimpänä muutoksenhakuasteena. Näin ollen suoran valitusmahdollisuuden poistaminen vaalilautakunnan päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen vahvistaisi korkeimman hallinto-oikeuden asemaa oikeuskäytäntöä ohjaavana ja yhtenäistävänä ylimpänä valituslupatuomioistuimena. Vaalilautakunnan jatkomuutoksenhakuoikeus

muutoksenhakulautakunnan päätökseen, jolla muutoksenhakulautakunta on kumonnut vaalilautakunnan päätöksen tai muuttanut sitä, vahvistaisi osaltaan oikeuskäytännön yhtenäisyyttä ja mahdollistaisi sen turvaamisen jatkomuutoksenhaussa. Saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksistä valituslupaperusteet korkeimpaan hallinto-oikeuteen olisivat oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia rajatumpia. Norjassa ja Ruotsissa on hyvin rajallinen muutoksenhakumahdollisuus saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioissa (katso tarkemmin esityksen sivuilla 55 ja 57) ja vastaavasti Suomen vaalilain 27 §:n mukaan äänioikeusrekisteriä koskevissa asioissa hallinto-oikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta. Saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioissa turvattaisiin kuitenkin periaatteellisesti tärkeä mahdollisuus saattaa asia KHO:n ratkaistavaksi. Valituslupaperusteiden rajauksen tarkoituksena on kunnioittaa saamen kansan sisäistä itsemääräämisoikeutta korostamalla korkeimman hallinto-oikeuden roolia laintulkintaa ohjaavana ylimpänä tuomioistuimena. Korkein hallinto-oikeus voisi myöntää valitusluvan ainoastaan sellaisissa tapauksissa, joissa valituslupahakemuksen kohteena olevan päätöksen osalta esitettäisiin perusteltu väite päätöksen perustumisesta mielivaltaan tai syrjintään, joka tarkoittaa yhdenvertaisuuden vaatimuksen loukkaamista.

Korkeimman hallinto-oikeuden vaaliluetteloasiassa antama päätös olla myöntämättä valituslupaa tai hylätä valitus valitusluvan myöntämisen jälkeen olisi lopullinen. Siten se tarkoittaisi ihmisoikeussopimusten - esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen, KP-sopimuksen tai rotusyrjinnän vastaisen yleissopimuksen - kannalta, että valittaja olisi käyttänyt kaikki kansalliset muutoksenhakekeinot, ja hänellä olisi mahdollisuus saattaa väite ihmisoikeuksiensa loukkauksesta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tai valitsemansa YK-tason asiantuntijakomitean tutkittavaksi. Jos EIT tai YK:n komitea toteaisi sopimusloukkauksen, Suomi olisi velvollinen korjaamaan sen. Siten kansainväliset ihmisoikeussopimukset tulevat osaltaan varmistamaan, ettei lainmuutokseen sisältyvä saamelaisten sisäisen itsemääräämisoikeuden vahvistaminen johda ihmisoikeusloukkauksiin. Suomi valtiona vastaa ja huolehtii jatkossakin siitä.

Valitusten siirtämisellä ensimmäisessä asteessa hallinto-oikeuden ratkaistavaksi tai korkeimman hallinto-oikeuden kokoonpanon muutoksilla ei olisi mahdollista muuttaa tilannetta itsemääräämisoikeuden näkökulmasta riittävän tehokkaasti edes yhdessä muiden nyt toteutettavien lainsäädäntömuutosten kanssa. Sen vuoksi ehdotetaan uuden lainkäyttöelimen, saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunnan perustamista, joka osaltaan ehkäisisi jatkossa yhdessä muiden saamelaiskäräjistä annettuun lakiin tässä yhteydessä tehtävien muutosten kanssa YK:n ihmisoikeuskomitean edellä mainituissa ratkaisuisissa todettuja oikeudenloukkauksia vastaavien tilanteiden esiintymistä saamelaiskäräjävaaleihin liittyvissä vaaliluettelokysymyksissä tulevaisuudessa.

Perustuslakivaliokunta on luterilaisen kirkon itsehallinnollista asemaa heijastavan piispojen ojennusmenettelyn osalta hyväksynyt oikeusturvaan liittyvän poikkeuksellisen ratkaisun (PeVL 22/1997 vp). Perustuslakivaliokunta totesi, että ojennusrangaistukseen ei liity valitusmahdollisuutta ja että ojennuslautakunnan päätöksiin nähden valitusviranomaisena on 72 §:n mukaan kirkollinen ylioikeus, jonka päätökseen ei olisi enää jatkovalitusmahdollisuutta. Valiokunta totesi, että ehdotuksen mukaisessa piispojen ojennusmenettelyssä ja piispainkokouksen toimivaltaisuudessa tässä menettelyssä on kysymys hyvin omaleimaisesta ja satojen vuosien mittaiseen perinteeseen pohjautuvasta järjestelmästä, joka lisäksi koskee vain muutamaa henkilöä. Edelleen valiokunta totesi, että vaikkakaan sääntely ei ole sanamuodoltaan sopusoinnussa hallitusmuodon silloisen 16 §:n 1 momentin kanssa, sääntely ei merkitse asiallista poikkeusta niistä oikeussuojatavoitteista, joita kyseiseen perusoikeussääntöön liittyy. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan tämän ehdotuksen taustalla on kaiken kaikkiaan niin merkittäviä ja poikkeuksellisia, hyväksyttävänä pidettäviä erityispiirteitä, että se on mahdollista toteuttaa tavallisella lailla. Perustuslakivaliokunta on siis aiemmin hyväksynyt poikkeuksellisia järjestelyjä, jos ne ovat

perusteltuja, eivätkä merkitse asiallista poikkeusta oikeussuojatavoitteista. Vastaavasti alkuperäiskansa saamelaiden sisäisen itsemääräämisoikeuden turvaaminen voidaan pitää sellaisenaan hyväksyttävänä syynä, joka oikeuttaa ja edellyttää jossain määrin poikkeuksellisia ratkaisuja ottaen huomioon, että ehdotetut muutokset eivät kuitenkaan millään tavoin loukkaa jokaisen perustuslain 21 §:ssä turvattuja oikeuksia.

Kertomus

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sääntelyä saamelaiskäräjien kertomuksesta. Esityksen 1. lakiehdotuksen 7 §:n mukaan saamelaiskäräjät antaisi vastaisuudessa vuosittain kertomuksensa suoraan eduskunnalle eikä enää valtioneuvostolle hallituksen kertomukseen liitettäväksi, kuten nykyisin. Tätä on pidetty saamelaiskäräjien kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnollisen aseman vuoksi perusteltuna. Eduskunnalle annettavista kertomuksista voidaan perustuslain 46 §:n 2 momentin mukaan säätää lailla.

Muutoksenhaku vaalilautakunnan päätökseen ehdokaslistoista

Vaalilautakunnan päätökseen ehdokaslistoista ei 1. lakiehdotuksen 27 §:n 4 momentin mukaan saisi hakea erikseen muutosta, vaan muutosta olisi mahdollista hakea 40 §:n nojalla vasta vaalilautakunnan vahvistettua ja julkaistua päätöksensä vaalien tuloksesta. Ehdotus ei ole ongelmallinen perustuslain kannalta, koska vaalilautakunnan päätös ehdokaslistoista on pääasian ratkaisua koskevan muutoksenhaun yhteydessä saatettavissa tuomioistuimen käsiteltäväksi (PeVL 61/2002 vp, s. 8-9).

Lakia alemmanasteinen sääntely

Saamelaiskäräjien itsehallinnollisen aseman vuoksi on katsottu perustelluksi, että saamelaiskäräjiä koskeva sääntely toteutettaisiin lailla ja saamelaiskäräjien itsensä hyväksymällä työjärjestyksellä. Saamelaiskäräjien tehtävistä, organisaatiosta tai toiminnasta ei sen sijaan ole pidetty soveliaana säätää valtioneuvoston asetuksella. Saamelaiskäräjien vaalien teknisuonteinen sääntely on kuitenkin asianmukaista antaa lain asemesta vaalilaissa tarkoitettuna ylimpänä vaaliviranomaisena toimivan oikeusministeriön asetuksella. Esityksen 1. lakiehdotuksen 40 c §:ssä on siksi uusi valtuussäännös, jonka nojalla tarkempia säännöksiä myös ehdokashakemuksesta ja ehdokasluettelosta sekä vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä, jos kunnassa on enemmän kuin yksi vaalipäivän äänestyspaikka, voitaisiin antaa oikeusministeriön asetuksella. Ehdotettu sääntely ei ole ongelmallinen niiden perustuslain 80 §:n säännösten kannalta, jotka koskevat asetuksen antamista ja lainsäädäntövallan siirtämistä.

Esityksen arvioidut vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksien sekä kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumiseen käsitellään myös esityksen jaksossa 4.2 (Esityksen pääasialliset vaikutukset).

Esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää tarpeellisena, että eduskuntakäsittelyn kestäessä perustuslakivaliokunta perustuslain 74 §:n mukaisesti arvioi 1. lakiehdotuksen, samoin kuin siihen mahdollisesti eduskunnassa ehdotettavien muutosten, perustuslainmukaisuuden ja suhteen kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Hallitus pitää tarpeellisena, että eduskuntakäsittelyn kestäessä perustuslakivaliokunta perustuslain 74 §:n mukaisesti arvioi 1. lakiehdotuksen, samoin kuin siihen mahdollisesti eduskunnassa ehdotettavien muutosten, perustuslainmukaisuuden ja suhteen kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Kun kysymys on saamelaiden alkuperäiskansaoikeuksia toteuttavasta ja Suomen solmimien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten edellyttämistä muutoksista saamelaiden itsehallintoa keskeisesti

koskevaan saamelaiskäräjälakiin, hallitus on omalta osaltaan sitoutunut siihen, että lakiin tehtävien muutosten tulee olla saamelaiskäräjien hyväksymiä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

saamelaiskäräjistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 18 e—18 i, 23 a, 26 b, 26 d, 27 a, 42 a ja 42 b §, sellaisina kuin niistä ovat 18 e—18 i, 42 a ja 42 b § laissa 1725/1995, 23 a ja 27 a § laeissa 1279/2002 ja 335/2020, 26 b § laeissa 1279/2002 ja 852/2020, sekä 26 d laissa 1279/2002,

muutetaan 1 — 4, 4 a, 5—16, 18, 18 a, 18 d, 19—25, 25 a, 26, 26 a, 27—31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 35, 38—40 ja 40 c §, 5 luvun otsikko, 41 §, 6 luvun otsikko, 42 ja 43 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1, 21, 22, 24, 25, 25 a, 26, 26 a, 27, 28, 31, 31 a, 31 c, 31 h, 34, 35 ja 40 c § laissa 1279/2002, 4 a § laissa 335/2020, 5, 13, 15, 20, 30 ja 43 § osaksi laissa 1279/2002, 9 § osaksi laissa 626/2011, 16, 18 a, 18 d ja 42 § laissa 1725/1995, 18 § osaksi laissa 1026/2003, 23 § laeissa 1279/2002 ja 335/2020, 40 § laeissa 1279/2002 ja 852/2020, sekä 41 § laissa 852/2020, sekä

lisätään lakiin uusi 9 a, 9 b, 17 a, 17 b, 25 b, 41 a–m, 43 a ja 43 b § sekä liite seuraavasti:

1 §

Lain tarkoitus

Saamelaisilla alkuperäiskansana on itsemääräämisoikeutensa toteuttamiseksi saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin tässä laissa ja muualla laissa säädetään. Tähän itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat itsemääräämisoikeuttaan toteuttaen vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät.

Saamelaiskäräjät toimii oikeusministeriön hallinnonalalla.

2 §

Valtion taloudellinen vastuu

Valtion talousarviossa on varattava riittävä määräraha tässä laissa tarkoitettuihin tehtäviin.

3 §

Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon

Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon on henkilöllä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen että:

1) henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isoisovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai

2) ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai on ollut merkittynä äänioikeutetuksi 1. tammikuuta 2023 tai sen jälkeen järjestetyissä saamelaiskäräjien vaaleissa.

Vaaliluetteloon merkitsemisen edellytyksenä on myös, että tässä laissa säädetty ikää, kansalaisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täyttyvät.

4 §

Saamelaisten kotiseutualue

Saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan liitteenä olevaan karttaan merkittyä aluetta, joka käsittää Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueet sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevan Lapin paliskunnan alueen.

4 a §

Hallinto-oikeudellisten säädösten soveltaminen

Saamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin sovelletaan hallintolakia (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), henkilötietolakia (523/1999), arkistolakia (831/1994) ja lakia sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003), jollei tässä laissa toisin säädetä.

5 §

Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta

Saamelaiskäräjien tehtävänä on päättää saamelaisten omaa kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana koskevista asioista ja hoitaa näihin liittyviä tehtäviä. Muissa asioissa saamelaiskäräjät edistää saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteuttamiseksi saamelaiskäräjät osallistuu neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitteen mukaisesti 9 §:ssä tarkoitettujen asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja, kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria sekä myöntää rahoitusta.

Saamen kielen ja kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen turvaamiseksi saamelaiskäräjät toimii saamelaisopetuksen ja -koulutuksen asiantuntijana ja edistää niiden kehittämistä kokonaisuutena.

Toimivaltaansa kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät käyttää päätösvaltaa siten kuin tässä laissa tai erikseen muualla laissa säädetään.

Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjien on osaltaan turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Saamelaiskäräjien on kohdeltava kaikkia ihmisiä ilman syrjintää tai mielivaltaa.

Saamelaiskäräjät vahvistaa toimintaansa varten työjärjestyksen.

6 §

Saamelaisten edustaminen

Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä tehtävissään.

7 §

Kertomus

Saamelaiskäräjät laatii vuosittain eduskunnalle kertomuksen siitä, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia koskevien asioiden kehityksessä. Kertomus voi sisältää ehdotuksia saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä.

8 §

Määrärahojen jakaminen

Saamelaiskäräjät päättää saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen ja muiden saamelaiskäräjien kautta myönnettävien avustusten jaosta. Saamelaiskäräjät valvoo myöntämiensä avustusten käyttöä. Avustuksen käyttöön ja valvontaan sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001).

Saamelaiskäräjien päätökseen 1 momentissa tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

9 §

Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite

Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa valmisteltaessa lainsäädäntöä, hallinnollisia päätöksiä ja muita toimenpiteitä, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille, pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys saamelaiskäräjien kanssa tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa. Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite koskee saamelaisten kotiseutualueella toteutettavia tai vaikutuksiltaan sinne ulottuvia sekä muita erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavia toimenpiteitä, jotka koskevat:

- 1) alueidenkäyttöä;
- 2) valtionmaan, suojelunalueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, suojelutoimien toteuttamista, vuokrausta ja luovutusta;
- 3) kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhtontaa;
- 4) saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon lainsäädännöllistä tai hallinnollista muutosta;
- 5) ilmastonmuutosta käsitteleviä toimia;
- 6) saamenkielisen varhaiskasvatuksen sekä saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen kehittämistä;
- 7) sosiaali- ja terveystalvelujen toteuttamista ja kehittämistä;
- 8) saamelaiskäräjien resurssien ja muiden toimintaedellytysten turvaamista ja kehittämistä; taikka
- 9) muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa.

9 a §

Saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa

Viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien tulee 9 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä suunnitellessaan ja toteuttaessaan käytettävissä olevin keinoin:

- 1) edistää saamen kielten ylläpitämistä ja kehittämistä sekä saamelaisten oikeutta ja edellytyksiä ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan; ja

2) vähentää toimenpiteistään aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia saamen kielille sekä saamelaisten oikeudelle ja edellytyksille ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan.

Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat eivät saa toimenpiteellään aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, ellei toimenpiteelle ole perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia painavan yhteiskunnallisen tarpeen toteuttamisessa. Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat eivät saa aiheuttaa huomattavaa haittaa alkuperäiskansa saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan.

Toimenpiteiden mahdollisten haittavaikutusten tunnistamiseksi viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien on arvioitava toimenpiteen vaikutuksia saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan. Arvioinnissa on otettava huomioon eri viranomaisten toiminnan ja eri aikoina tehtyjen toimenpiteiden yhteisvaikutukset.

9 b §

Menettely yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa

Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat ilmoittavat saamelaiskäräjille mahdollisimman pian aloittaessaan työskentelyn 9 §:ssä tarkoitetuissa asioissa. Jos kyse on jatkuvaluonteisesta toiminnasta, ilmoitus on tehtävä hyvissä ajoin ennen neuvotteluiden järjestämistä. Saamelaiskäräjillä on oikeus saada kirjallinen selvitys asiasta mukaan lukien 9 a §:ssä tarkoitetuista seikoista ja niihin liittyvistä suunnitelmista ennen neuvotteluja.

Saamelaiskäräjille tulee varata kohtuullinen aika valmistautua neuvotteluihin. Yhteistoiminta tulee käynnistää ja neuvottelut käydä vilpittömin mielin ja oikea-aikaisesti niin, että asian lopputulokseen on mahdollisuus vaikuttaa ennen asian ratkaisemista.

Käydyistä neuvotteluista on laadittava pöytäkirja. Pöytäkirjaan kirjataan osapuolten näkemykset asiasta sekä neuvottelujen lopputulos.

10 §

Kokoonpano ja toimikausi

Saamelaiskäräjiin kuuluu 21 jäsentä ja neljä varajäsentä, jotka valitaan saamelaiskäräjien vaaleilla neljän vuoden toimikaudeksi, joka alkaa vaalivuoden joulukuun 1 päivänä. Saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kolme jäsentä ja yksi varajäsen Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnasta sekä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta.

Valtioneuvosto määrää saamelaiskäräjien vaalien tuloksen perusteella saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet tehtäviinsä, myöntää pyynnöstä eron tehtävästä ja määrää mainittujen vaalien tuloksen perusteella uuden jäsenen ja varajäsenen sen tilalle, joka on vaalikauden aikana lakannut olemasta jäsen tai varajäsen.

Saamelaiskäräjien jäsenen tai varajäsenen menettäessä 22 §:ssä tarkoitetun vaalikelpoisuuden tehtävänsä valtioneuvoston on saamelaiskäräjien aloitteesta todettava hänen luottamustoimensa lakanneeksi.

11 §

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

Puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat toimivat tehtävissään päätoimisesti.

12 §

Kokousten koollekutsuminen

Saamelaiskäräjien kokous päättää kokoustensa pidosta. Kokous on lisäksi kutsuttava koolle, jos puheenjohtaja tai hallitus katsoo sen tarpeelliseksi tai kolmasosa jäsenistä niin vaatii tietyn asian käsittelyä varten.

Jos saamelaisten kotiseutualueen kunnasta tai alueelta valittu jäsen ei voi osallistua kokoukseen, hänen tilalleen on kutsuttava samasta kunnasta tai alueelta valittu varajäsen.

13 §

Saamelaiskäräjien hallitus

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallituksen, jossa on puheenjohtaja ja kaksi varapuheenjohtajaa sekä enintään viisi muuta jäsentä. Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallitukseen kaksi varajäsentä. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

Vaalivuonna toimiva hallitus jatkaa tehtävässään, kunnes uusi hallitus on vaalien jälkeen valittu.

Hallitus valmistelelee asiat saamelaiskäräjien kokoukselle ja toimeenpantee käräjien päätökset siten kuin työjärjestyksessä tarkemmin määrätään.

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä hallituksen jäsenen tehtävän päätoimisuudesta.

Saamelaiskäräjien hallituksen jäsenenä tai varajäsenenä ei voi olla vaalilautakunnan tai muutoksenhakulautakunnan jäsen tai varajäsen.

14 §

Muut toimielimet

Saamelaiskäräjät asettaa kulloinkin vaalikauden alussa vaalilautakunnan 4 luvussa tarkoitettuja vaaleja varten. Käräjät voi asettaa myös muita toimielimiä saamelaisten omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevaan itsehallintoon kuuluvien asioiden hoitamiseksi.

Saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunnasta (muutoksenhakulautakunta) säädetään 5 luvussa..

15 §

Toimivallan käyttö

Saamelaiskäräjien kokous sekä hallitus ja muut toimielimet käyttävät käräjille kuuluvaa toimivaltaa sen mukaan kuin tässä laissa säädetään ja saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään.

Saamelaiskäräjien kokous päättää periaatteellisesti merkittävistä ja laajakantoisista asioista, jollei asian kiireellisyydestä muuta johdu.

Toimivaltaa ei saa siirtää 5 §:n 6 momentissa, 7 §:ssä, 10 §:n 3 momentissa, 11—14, 18 b, 18 c, 18 j, 20, 25 b, 26 eikä 41 §:ssä tarkoitetuissa asioissa.

16 §

Toimistot ja henkilöstö

Saamelaiskäräjillä on toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä sen mukaan kuin siitä saamelaiskäräjien työjärjestyksessä tarkemmin määrätään. Saamen kielen toimistosta säädetään erikseen.

Saamelaiskäräjien virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteeseen sovelletaan, mitä valtion virkamiehistä, viroista ja virkasuhteesta säädetään ja määrätään.

Henkilöstön palvelussuhteen ehtoista ja niiden määräytymisestä on vastaavasti voimassa, mitä valtion palvelussuhteen ehtoista ja niiden määräytymisestä säädetään, määrätään tai sovitaan.

17 a §

Kokoukseen osallistuminen teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä, että kokoukseen voi osallistua käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa.

Työjärjestyksessä voidaan antaa tarkemmat määräykset teknistä tiedonvälitystapaa käytettäessä noudatettavasta menettelystä.

17 b §

Aloiteoikeus

Vähintään kahdella sadalla viidelläkymmenellä viimeksi toimitetuissa saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutetulla saamelaisella on oikeus tehdä saamelaiskäräjille aloite käräjien tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Tarkemmat määräykset aloiteoikeuden käyttämisessä noudatettavasta menettelystä ja aloitteen käsittelemisestä annetaan työjärjestyksessä.

18 §

Asioiden käsittely

Saamelaiskäräjien kokous ja muu toimielin on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä on saapuvilla.

Saamelaiskäräjien ja sen asettaman toimielimen jäsen on esteellinen ottamaan osaa sellaisen päätöksen tekemiseen, joka koskee henkilökohtaisesti häntä tai hänen hallintolain 28 §:n 2 momentissa tarkoitettua lähisukulaistaan tai sellaiseen mainitun pykälän 3 momentin mukaan rinnastettavaa henkilöä.

Asiat ratkaistaan saamelaiskäräjillä enemmistöpäätöksellä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni. Vaaleissa katsotaan valituksi se, joka saa eniten ääniä. Äänten mennessä tasan ratkaisee arpa.

18 a §

Kirjanpito

Saamelaiskäräjien kirjanpitoon ja tilinpäätökseen sovelletaan sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, kirjanpitolakia (1336/1997).

18 d §

Tilintarkastuskertomus

Tilintarkastuslain (936/1994) 3 luvun 6 §:ssä säädetystä määräajasta poiketen tilintarkastajan on annettava kultakin tilikaudelta toukokuun loppuun mennessä saamelaiskäräjien hallitukselle kirjallinen tilintarkastuskertomus, jonka tulee, sen lisäksi mitä tilintarkastuslaissa säädetään, sisältää lausunto siitä, ovatko valtionavustuksen käytöstä toimintakertomuksessa annetut tiedot oikeita.

19 §

Vaalivuosi ja vaalipiiri

Saamelaiskäräjien vaaleja varten maa on yhtenä vaalipiirinä.
Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan joka neljäs vuosi (vaalivuosi).

20 §

Vaalilautakunta

Vaalilautakunta päättää hakemuksesta henkilön merkitsemisestä vaaliluetteloon ja laatii vaaliluettelon. Vaalilautakunta toimeenpanee saamelaiskäräjien vaalit siten kuin tässä laissa säädetään.

Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja kuusi muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Vaalilautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kunnista sekä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta. Vaalilautakunnassa tulee myös olla saamen kielilain (1086/2003) 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettujen saamen kielten asiantuntemus.

Saamelaiskäräjien hallituksen jäsen tai varajäsen tai muutoksenhakulautakunnan jäsen tai varajäsen ei voi olla vaalilautakunnan jäsenenä eikä varajäsenenä.

21 §

Äänioikeus

Saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkitsemisen edellytyksenä on henkilön asuinpaikkaan katsomatta sen lisäksi, mitä 3 §:ssä säädetään, että henkilö täyttää viimeistään vaalitoimituksen viimeisenä päivänä 18 vuotta ja että hän on Suomen kansalainen tai hänellä on ulkomaan kansalaisena ollut kotikuntalaisissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa silloin, kun hakemus vaaliluetteloon ottamisesta on viimeistään tehtävä.

22 §

Vaalikelpoisuus

Saamelaiskäräjien vaaleissa on vaalikelpoinen jokainen äänioikeutettu, joka on suostunut ehdokkaaksi ja joka ei ole vajaavaltainen.

Ehdokkaana ei voi olla vaalilautakunnan tai muutoksenhakulautakunnan jäsen tai varajäsen.

23 §

Vaaliluettelo

Vaalilautakunta laatii äänioikeutetuista vaaliluettelon. Vaalilautakunta on vaaliluettelon rekisterinpitäjä.

Vaaliluetteloon merkitään kunnittain aakkoselliseen järjestykseen jokaisen äänioikeutetun nimi ja henkilötunnus sekä kotikunta ja osoite, jos ne ovat tiedossa. Vaalilautakunta voi käyttää väestötietojärjestelmän tietoja vaaliluettelon laatimisessa. Kotikuntaa ja osoitetta ei kuitenkaan saa merkitä vaaliluetteloon, jos nämä tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan mukaan salassa pidettäviä tai jos henkilön kohdalle väestötietojärjestelmään on talletettu väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 36 §:ssä tarkoitettu turvakielto.

Vaaliluettelo on hakemuksesta otettava äänioikeutettu henkilö. Edellytyksenä vaalioikeuksien käyttämiseksi lähinnä seuraavissa saamelaiskäräjien vaaleissa on, että hakemus tehdään viimeistään vaalivuotta edeltävän syyskuun loppuun mennessä.

Edellisissä vaaleissa vaaliluetteloon merkitty henkilö otetaan vaaliluetteloon ilman hakemusta, mikäli hän täyttää voimassa olevassa laissa säädetty vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset. Henkilöä ei kuitenkaan merkitä vaaliluetteloon, jos hän ilmoittaa vaalilautakunnalle, ettei halua tulla siihen merkityksi. Vaaliluettelon laatimisen yhteydessä vaalilautakunta voi omasta aloitteestaan ottaa lisäksi huomioon 1. päivänä tammikuuta 2023 tai sen jälkeen järjestetyissä saamelaiskäräjien vaaleissa vaaliluetteloon merkityn äänioikeutetun edellisten vaalien jälkeen äänioikeutensa saavuttaneen lapsen ja 21 §:ssä säädettyyn ajankohtaan mennessä äänioikeutensa saavuttavan lapsen. Tällainen henkilö voidaan kuitenkin ottaa vaaliluetteloon vasta sen jälkeen, kun hän on kirjallisesti ilmoittanut vaalilautakunnalle pitävänsä itseään saamelaisena 3 §:n 1 momentin mukaisesti.

Vaalilautakunta vahvistaa ja allekirjoittaa vaaliluettelon viimeistään vaalivuotta edeltävän joulukuun viimeisenä päivänä. Vaalilautakunnan päätökseen vaaliluettelon vahvistamisesta ei saa hakea muutosta valittamalla.

24 §

Ilmoituskortti ja päätös

Vaalilautakunta laatii jokaisesta vaaliluetteloon otetusta henkilöstä ilmoituskortin, josta ilmenevät äänioikeutetusta vaaliluetteloon otetut tiedot, vaaliluettelon nähtävänä pitäminen, vaaleissa äänestäminen sekä vaalipäivä ja 31 a §:ssä säädetty oikeus äänestää vaalipäivänä, ja vaalilautakunnan osoite.

Vaalilautakunta lähettää ilmoituskortin kullekin äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa, hyvissä ajoin ennen vaaliluettelon asettamista nähtäville.

Vaalilautakunnan päätös siitä, että henkilöä ei merkitä vaaliluetteloon, samoin kuin päätös, jolla vaalilautakunta on jättänyt tutkimatta henkilön pyynnön tulla otetuksi vaaliluetteloon taikka ilmoituksen, ettei halua tulla siihen merkityksi, lähetetään asianomaiselle hyvissä ajoin ennen vaaliluettelon asettamista nähtäville.

25 §

Vaaliluettelon nähtävänä pitäminen

Vaalilautakunta asettaa vaaliluettelon tai siinä olevat tiedot henkilötunnuksia lukuun ottamatta nähtäville siten, että nähtävänä pitämistä koskevan ajan päättymisestä on aikaa vaalien toimittamiseen vähintään kuusi kuukautta.

Vaaliluettelo pidetään nähtävänä 10 perättäisenä arkipäivänä, joihin ei lasketa lauantaita.

Vaaliluettelon nähtävänä pitämiseen noudatetaan, mitä hallintolain 62 §:ssä säädetään yleistiedoksiannosta, jollei tässä laissa toisin säädetä.

25 a §

Vaaliluettelon julkisuus

Jokaisella on oikeus tutustua vaaliluetteloon ja sen laatimiseen liittyviin asiakirjoihin sinä aikana, kun vaaliluettelo pidetään nähtävänä. Vaaliluettelo ja sen laatimiseen liittyviä asiakirjoja ei saa antaa jäljennettäväksi tai kuvattaviksi eikä niistä saa antaa jäljennöksiä. Vaaliluetteloon merkityllä on kuitenkin oikeus saada maksutta ote hänestä vaaliluetteloon otetuista tiedoista. Asianosaisen oikeudesta saada tietoa asian käsittelyyn liittyvistä asiakirjoista säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä.

Vaaliluettelo sekä sellaiset vaaliluettelon laatimiseen liittyvät asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön etnisestä alkuperästä, on pidettävä salassa muuna kuin 1 momentissa tarkoitettuna aikana. Salassapitovelvollisuus ei estä tiedon antamista saamelaiskäräjille saamelaiskäräjien toimielinten jäsenten ja varajäsenten valintaa tai aloiteoikeuden käytön selvittämistä varten eikä sille, joka tarvitsee tietoa äänioikeutensa selvittämistä varten.

Vaaliluettelon laatimiseen liittyvien asiakirjojen julkisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

25 b §

Vaaliluettelossa olevan virheen korjaaminen

Vaalilautakunta voi korjata virheen vaaliluettelossa omasta aloitteestaan tai äänioikeutetun vaatimuksesta. Vaatimus on kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa vaaliluettelon nähtävillä pitämisestä koskevan ajan päättymisestä. Muutokset on tehtävä viimeistään kaksi kuukautta ennen vaalitoimituksen aloittamista.

Jos henkilö lisätään vaaliluetteloon, hänelle on viipymättä lähetettävä 24 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti.

Jos vaaliluettelossa oleva virheellinen merkintä korjataan, korjauksesta on viipymättä ilmoitettava asianomaiselle henkilölle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

26 §

Oikaisuvaatimus vaaliluetteloä koskevasta päätöksestä

Joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta, saa vaatia vaaliluetteloä koskevaan päätökseen oikaisua vaalilautakunnalta. Vaalilautakunnalle osoitettu oikaisuvaatimus on toimitettava vaalilautakunnalle 14 päivän kuluessa vaaliluettelon nähtävillä pitämistä koskevan ajan päättymisestä.

Jos vaalilautakunnalle toimitettava oikaisuvaatimus on saapunut määräajassa muutoksenhakulautakuntaan, oikaisuvaatimusta ei jätetä tutkimatta. Oikaisuvaatimus on muutoksenhakulautakunnasta viipymättä toimitettava vaalilautakunnalle.

Jos vaalilautakunta päättää, että henkilö otetaan vaaliluetteloon, vaalilautakunta lähettää hänelle viipymättä 24 §:ssä äänioikeutetuille tarkoitetun ilmoituskortin.

26 a §

Äänestäminen muutoksenhakuelimen päätöksen perusteella

Henkilölle, joka ennen ääntenlaskennan aloittamista esittää vaalilautakunnalle tai vaalipäivänä vaalitoimikunnalle muutoksenhakuelimen lainvoimaisen päätöksen äänioikeudesta, varataan tilaisuus saada vaaliasiakirjat ja äänestää.

Henkilö on velvollinen luovuttamaan vaalilautakunnalle tai vastaavasti vaalitoimikunnalle päätöksen tai sen oikeaksi todistetun jäljennöksen vaaliluetteloon asiasta tehtävää merkintää varten.

27 §

Ehdokasasettelu ja ehdokasluettelo

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin saa asettaa vähintään kolmen äänioikeutetun perustama valitsijayhdistys, jolla on oltava asiamies ja vara-asiamies.

Kukin äänioikeutettu saa osallistua vain yhden ehdokkaan asettamiseen. Jos henkilö kuuluu kahteen tai useampaan valitsijayhdistykseen, vaalilautakunnan on poistettava hänen nimensä niistä kaikista.

Valitsijayhdistyksen tulee tehdä ehdokashakemus vaalilautakunnalle viimeistään 31. päivänä ja sitä koskevat täydennykset viimeistään 27. päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista.

Vaalilautakunnan on laadittava ehdokasluettelo viimeistään 21. päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä.

Vaalilautakunnan päätökseen ehdokasluettelosta ei saa hakea erikseen muutosta.

28 §

Vaalitoimitus

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan elokuun viimeisen täyden viikon maanantaista alkavan kuuden viikon aikana. Vaalit toimitetaan postin välityksellä tai toimittamalla äänestyslippu muutoin kuin postitse vaalilautakunnan ilmoittamaan paikkaan. Vaalit toimitetaan saamelaisten kotiseutualueella myös vaalipäivän äänestyksenä.

Vaalien toimittamisesta on julkisesti kuulutettava.

29 §

Vaaliasiakirjat

Vaalilautakunnan on viipymättä vaalitoimituksen alkamisen jälkeen todisteellisesti toimitettava jokaiselle äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa, vaalilautakunnan leimalla varustettu äänestyslippu, vaalikuori, lähetekirje, lähetekuori, ehdokasluettelo ja äänestysohje (vaaliasiakirjat).

Äänioikeutetulle, joka ei ole postitse saanut vaaliasiakirjoja tai jolta ne jostakin syystä muutoin puuttuvat, tulee varata mahdollisuus saada vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistosta, jostakin vaalipäivän äänestyspaikasta tai vaalilautakunnan ilmoittamasta muusta paikasta.

Äänestysohjeessa tulee mainita vaalilautakunnan toimiston ja muiden paikkojen, joista vaaliasiakirjat voidaan saada ja joihin ne voidaan toimittaa, käyntiosoitteet ja aukioloajat sekä vaalipäivän äänestyspaikkojen käyntiosoitteet ja aukioloajat.

30 §

Äänestäminen postin välityksellä

Äänioikeutettu voi käyttää äänioikeuttaan saatuaan vaaliasiakirjat. Äänestäjän on selvästi merkittävä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, jonka hyväksi hän antaa äänensä.

Äänestäminen on suoritettu, kun äänioikeutettu on jättänyt äänestyslipun sisältävän suljetun vaalikuoren ja täyttämänsä ja allekirjoittamansa vaalilautakunnalle osoitetun lähetekirjeen lähetekuoreen suljettuina todisteellisesti postin kuljetettavaksi. Jos äänestäjä liittää mukaan ilmoituskorttinsa, hänen ei tarvitse merkitä lähetekirjeeseen muuta kuin allekirjoituksensa.

Ääntenlaskennan aloittamiseen mennessä vaalilautakunnalle postitse saapuneet äänet otetaan huomioon ääntenlaskennassa.

31 §

Äänestäminen toimittamalla lähetekuori vaalilautakunnalle muutoin kuin postitse

Äänioikeutettu tai hänen valtuuttamansa henkilö voi toimittaa 30 §:ssä tarkoitetut vaaliasiakirjat lähetekuoreessa myös vaalilautakunnan toimistoon tai vaalilautakunnan ilmoittamaan muuhun paikkaan vaalien neljännen täyden viikon maanantain ja kuudennen täyden viikon sunnuntain välisenä aikana sekä vaalipäivänä minkä hyvänsä äänestyspaikan vaalitoimikunnalle.

Vaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että sen toimipisteisiin ja sen ilmoittamiin muihin paikkoihin jätetyt vaaliasiakirjat säilytetään vaalialaisuuden turvaavalla tavalla ja että ne toimitetaan turvallisesti vaalilautakunnan Inarin toimistoon ennen ääntenlaskennan aloittamista.

31 a §

Vaalipäivän äänestys

Vaalipäivän äänestys järjestetään vaalien toimittamisen kuudennen viikon sunnuntaina.

Vaalipäivän äänestys toimitetaan yhtäaikaaisesti jokaisessa saamelaiden kotiseutualueen kunnassa. Kussakin kunnassa on vähintään yksi äänestyspaikka.

Äänioikeutettu saa äänestää 31 g §:ssä tarkoitetulla tavalla vain siinä saamelaiden kotiseutualueen kunnassa, joka on merkitty vaaliluetteloon hänen kotikunnakseen.

Äänestys on järjestettävä niin, että vaalialaisuus säilyy.

31 c §

Vaalitoimikunta

Vaalilautakunnan tulee hyvissä ajoin ennen vaaleja asettaa kutakin äänestyspaikkaa varten vaalitoimikunta, johon kuuluu kolme jäsentä ja vähintään kaksi varajäsentä siten, että yksi vaalilautakunnan jäsen ja hänen henkilökohtainen varajäsenensä ovat vaalitoimikunnan jäsenenä ja varajäsenenä. Saamelaiskäräjien vaalien ehdokas ei voi olla vaalitoimikunnan jäsenenä tai varajäsenenä.

Vaalitoimikunnan puheenjohtajana toimii vaalilautakuntaa edustava jäsen. Varapuheenjohtajan vaalitoimikunta valitsee tarvittaessa keskuudestaan.

Vaalitoimikunta on päätösvaltainen kolmijäsenisenä.

31 h §

Vaalipäivän äänestyksen päätyminen ja vaalipöytäkirja

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen jälkeen vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että sinetöity vaaliurnan ja äänestysmerkinnät sisältävä äänestysalueen vaaliluettelo sekä mahdollisesti vaalitoimikunnalle jätetyt lähete kuoret toimitetaan vaalisalaisuuden säilymisen turvaavalla tavalla ja ilman aiheutonta viivytystä vaalilautakunnan Inarin toimistoon. Lisäksi vaalitoimikunnan on huolehdittava sinetöimisvälineiden tuhoamisesta välittömästi uurnan sinetöinnin jälkeen. Vaalilautakunnan on huolehdittava vaaliurnan ja äänestysalueen vaaliluettelon säilyttämisestä turvallisessa paikassa äänenlaskennan aloittamiseen asti.

Vaalitoimikunnan on lisäksi huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestyksestä pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään:

- 1) päivä sekä kellonajat, jolloin vaalipäivän äänestys alkoi ja julistettiin päättyneeksi;
- 2) läsnä olleet vaalitoimikunnan jäsenet ja varajäsenet;
- 3) vaaliavustajat sekä äänestäjien itsensä valitsevat avustajat; sekä
- 4) äänestäneiden lukumäärä.

32 §

Äänestys hoitolaitoksessa ja kotona

Saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevassa laitoksessa hoidettavat sekä ne kotiseutualueella kotona hoidettavat, jotka eivät muutoin voisi äänestää ilman kohtuuttomia vaikeuksia, saavat äänestää hoitopaikassaan.

Hoitopaikassa äänestystä varten vaalilautakunta määrää kyseistä kuntaa vaalilautakunnassa edustavan jäsenen ja varajäsenen vaalitoimitsijaksi ja hänen varamiehekseen. Vaalitoimitsijan varamieheksi voidaan nimetä muukin tehtävään soveltuva henkilö.

Hoitopaikassa äänestettäessä äänestyksessä on äänestäjän ja vaalitoimitsijan lisäksi oltava mukana äänestäjän valitsema tai hyväksymä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon äänioikeutetuksi merkitty henkilö.

34 §

Äänenlaskennan aloittaminen

Vaalilautakunta aloittaa äänenlaskennan vaalitoimituksen jälkeisenä maanantaina kello 9. Äänenlaskennan aloittamisen jälkeen saapuneet lähete kuoret jätetään avaamattomina huomioon ottamatta. Toimituksessa pidetään pöytäkirjaa.

Valitsijayhdistyksen asiamiehellä ja vara-asiamiehellä on oikeus olla läsnä äänenlaskennassa.

35 §

Merkintä vaaliluetteloon

Äänenlaskenta aloitetaan avaamalla lähete kuoret ja merkitsemällä kaikki 30 ja 31 §:ssä säädetyllä tavalla äänestäneet lähete kirjeen mukaisesti vaaliluetteloon.

Äänestys on jätettävä huomioon ottamatta:

1) jos äänestänyttä henkilöä ei ole merkitty vaaliluetteloon äänioikeutetuksi tai jos käy ilmi, että hän on kuollut ennen vaalitoimituksen aloittamista;

2) jos lähete kirje on niin puutteellinen, ettei varmasti voida todeta, kuka henkilö on äänestänyt; tai

3) jos vaalikuoreen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva tai muu asiaton merkintä.

Jos lähete kirjeistä ilmenee, että äänioikeutettu on äänestänyt useamman kerran 30 tai 31 §:ssä tarkoitettulla tavalla, otetaan huomioon vain yksi lähete kuorista.

Muu kuin vaalipäivän äänestys on jätettävä huomioon ottamatta myös, jos äänestysalueen vaaliluetteloon tehdyistä merkinnöistä ilmenee, että asianomainen on äänestänyt vaalipäivänä 31 g §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Kun kaikki äänestäneet on merkitty vaaliluetteloon ja äänestyksessä huomioon ottamatta jätetyt vaalikuoret lähetekuorissaan on erotettu erilleen hyväksytyistä, pannaan hyväksytyt vaalikuoret avaamattomina vaaliurna.

38 §

Vaalien tuloksen määräytyminen

Saamelaiskäräjien jäseniksi tulevat valituiksi 21 eniten ääniä saanutta ehdokasta, edellyttäen, että heidän joukossaan on vähintään 10 §:ssä säädetty määrä ehdokkaita Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kunnista sekä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta. Jos 10 §:ssä säädetty määrät eivät täyty, tulevat kyseisestä kunnasta tai alueelta valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat niin, että 10 §:n vaatimukset täyttyvät. Jos jostakin kotiseutualueen kunnasta tai alueelta ei ollut säädettyä määrää ehdokkaita, tulevat valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat kotiseutualueelta.

Varajäseneksi tulee valituksi Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kunnista sekä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta olevista ehdokkaista valituiksi tulleiden jälkeen seuraavaksi eniten ääniä saanut ehdokas.

Jos äänimäärät ovat yhtä suuret, ratkaistaan ehdokkaiden keskinäinen järjestys arpomalla.

Ehdokkaan kunta tai alue ääntenlaskennassa määräytyy sen mukaan, missä hänellä on ollut kotikunta ehdokkaaksi asettumisen määräajan päättymisajankohtana.

39 §

Vaalien tuloksen vahvistaminen

Vaalien tuloksen vahvistaa vaalilautakunta kolmantena päivänä ääntenlaskennan aloittamisesta pitämässään kokouksessa.

Vaalien tulos on ilmoitettava välittömästi oikeusministeriölle saamelaiskäräjien jäsenten ja varajäsenten määräämiseksi tehtäväänsä seuraavaksi toimikaudeksi.

40 §

Vaalien tulosta koskeva valitus

Äänioikeutettu, joka katsoo, että vaalien tuloksen vahvistamista koskeva vaalilautakunnan toimenpide tai päätös on lainvastainen, voi tehdä saamelaiskäräjien hallitukselle oikaisuvaatimuksen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona vaalilautakunta on vahvistanut vaalien tuloksen. Muutoksenhausta vaaliluetteloa koskevissa asioissa säädetään 5 luvussa.

Saamelaiskäräjien hallituksen on käsiteltävä oikaisuvaatimus kiireellisesti ja viimeistään ennen vaalivuoden loppua.

Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona asianomainen on saanut käräjien hallituksen päätöksen tiedoksi. Muutoksenhaussa noudatetaan muutoin, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Jos vaalilautakunnan 1 momentissa tarkoitettu päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja tämä on vaikuttanut vaalien tulokseen, vaalien tulosta on oikaistava ja valtioneuvoston

tarvittaessa määrättävä saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet vaalien oikaistun tuloksen mukaisesti.

Jos vaalien tulos ei ole oikaistavissa, vaalit on määrättävä uusittaviksi.

40 c §

Tarkemmat säännökset

Oikeusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) vaaleihin liittyvistä kuulutuksista;
- 2) vaaliluetteloon hakeutumisesta ja vaaliluettelosta poistamisesta sekä hakemukseen liitettävistä selvityksistä;
- 3) vaaliluettelon nähtävänä pitamisestä;
- 4) ehdokashakemuksesta ja ehdokasluettelosta;
- 5) vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä, jos kunnassa on enemmän kuin yksi vaalipäivän äänestyksen äänestyspaikka;
- 6) äänestyslipusta; sekä
- 7) vaaliasiakirjojen säilyttämisestä.

5 luku

Muutoksenhaku vaaliluetteloa koskevissa asioissa

41 §

Muutoksenhakulautakunnan tehtävä ja toimivalta

Saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunta (muutoksenhakulautakunta) toimii ensimmäisenä muutoksenhakuasteena saamelaiskäräjien saamelaiskäräjistä annetun lain 26 §:n mukaisissa vaaliluetteloon ottamista ja siitä poistamista koskevissa asioissa.

Saamelaiskäräjien yhteydessä toimiva muutoksenhakulautakunta on itsenäinen ja riippumaton toimielin.

41 a §

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja muut jäsenet

Muutoksenhakulautakuntaa johtaa puheenjohtaja, joka voi olla päätoiminen.

Muutoksenhakulautakunnassa on lisäksi sivutoimisina jäseninä yksi lakimiesjäsen ja kaksi asiantuntijajäsentä. Lisäksi muutoksenhakulautakunnassa on riittävä määrä varajäseniä. Varajäsenen sovelletaan, mitä laissa säädetään muutoksenhakulautakunnan jäsenestä.

Puheenjohtajan ollessa estyneenä puheenjohtajalle säädettyä toimivaltaa käyttää muutoksenhakulautakunnan lakimiesjäsen (varapuheenjohtaja).

41 b §

Puheenjohtajan ja muun jäsenen kelpoisuus ja nimittäminen

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja lakimiesjäsenen tulee täyttää tuomarin yleiset kelpoisuusvaatimukset.

Muutoksenhakulautakunnan muilta jäseniltä vaaditaan oikeamielisyyttä, perehtyneisyyttä muutoksenhakulautakunnan toimialaan sekä tarvittavia henkilökohtaisia ominaisuuksia. Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja muun jäsenen ei tarvitse olla merkittynä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon.

Valtioneuvosto asettaa muutoksenhakulautakunnan kuudeksi vuodeksi kerrallaan. Muutoksenhakulautakunta asetetaan saamelaiskäräjien ehdotuksesta.

Saamelaiskäräjien, vaalilautakunnan jäsen tai varajäsen tai saamelaiskäräjien palveluksessa oleva henkilö ei voi kuulua muutoksenhakulautakuntaan.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja muun jäsenen on ilmoitettava sidonnaisuuksistaan. Sidonnaisuuksista ilmoittamiseen sovelletaan, mitä tuomioistuinlain (673/2016) 17 luvun 17 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuuksistaan. Sidonnaisuusilmoitus annetaan oikeusministeriölle sekä tiedoksi muutoksenhakulautakunnalle. Sidonnaisuuksia koskevien tietojen rekisteröinnissä noudatetaan, mitä tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetussa laissa säädetään (565/2015).

41 c §

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja jäsenen paikan vapautuminen

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja jäsenen oikeudesta pysyä tehtävässään sovelletaan, mitä tuomarinviran haltijasta säädetään.

Jos muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan tai muun jäsenen tehtävä vapautuu kesken toimikauden, määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

41 d §

Tuomarinvakuutus

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja muun jäsenen on ryhtyessään tehtäväänsä annettava tuomarinvakuutus, jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ssä.

41 e §

Puheenjohtajan ja muun jäsenen asema

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja muu jäsen on riippumaton tuomiovaltaa käyttäessään.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja muu jäsen toimii tuomarin vastuulla, josta säädetään tarkemmin tuomioistuinlain (673/2016) 9 luvussa.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja jäsen on velvollinen eroamaan tehtävästään sen kuukauden päättyessä, jonka kuluessa hän täyttää 70 vuotta.

41 f §

Esittelijät

Muutoksenhakulautakunnassa on tarpeellinen määrä pää- tai sivutoimisia esittelijöitä sekä muuta henkilöstöä.

Muutoksenhakulautakunnan esittelijällä on oltava tuomarin virkaan oikeuttava tutkinto. Esittelijän tehtävistä määrätään tarkemmin muutoksenhakulautakunnan työjärjestyksessä.

Muutoksenhakulautakunta nimittää muutoksenhakulautakunnan esittelijät ja muun henkilöstön.

41 g §

Muutoksenhakulautakunnan ratkaisukokoonpano

Muutoksenhakua koskevat asiat ratkaistaan muutoksenhakulautakunnassa esittelystä täysistunnossa.

Täysistunto on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtaja ja vähintään kaksi jäsentä.

41 h §

Asian käsittely

Asian käsittelyyn muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia, jollei tässä laissa erikseen toisin säädetä.

41 i §

Käsittelyn julkisuus

Oikeudenkäynnin julkisuudesta muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan, mitä oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetussa laissa (381/2007) säädetään.

41 j §

Rahoitus

Muutoksenhakulautakunnan kustannukset suoritetaan valtion varoista.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja jäsenten palkkiot määrätään oikeusministeriön vahvistamien perusteiden mukaan.

41 k §

Työjärjestys

Muutoksenhakulautakunnan organisaatiosta, työskentelystä ja henkilöstöstä määrätään tarkemmin muutoksenhakulautakunnan työjärjestyksessä, jonka muutoksenhakulautakunnan täysistunto vahvistaa.

41 l §

Muutoksenhakumenettely

Muutoksenhakulautakunnalle osoitettu valitus on toimitettava vaalilautakunnalle 14 päivän kuluessa vaalilautakunnan oikaisuvaatimuksen johdosta tehdyn päätöksen tiedoksisaannista.

Vaalilautakunnan on viipymättä toimitettava valitus, asiaa koskevat asiakirjat ja lausuntonsa valituksesta muutoksenhakulautakunnalle.

Jos vaalilautakunnalle toimitettava valitus on saapunut määräajassa muutoksenhakulautakuntaan, valitusta ei jätetä tällä perusteella tutkimatta. Valitus on tällöin toimitettava viipymättä vaalilautakunnalle.

Muutoksenhakulautakunnan on käsiteltävä valitus kiireellisenä.

41 m §

Jatkovalitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Valituslupa on myönnettävä, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeätä saattaa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi valituslupahakemuksessa esitetty perusteltu väite muutoksenhakulautakunnan päätöksen perustumisesta syrjintään tai mielivaltaan.

Muutoin muutoksenhaussa korkeimpaan hallinto-oikeuteen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

6 luku

Erinäiset säännökset

42 §

Muutoksenhaku

(sisältö kuten nykyinen 41 §)

(Voimassa olevan lain 6 luvun otsikko ja 43 § muutetaan).

Lisäksi numerointi muuttuu: Henkilöstön ottaminen 42 §->43 §, Oikeus eläkkeeseen 42 a §-> 43 a §, Salassapito- ja vahingonkorvausvelvollisuus 42 b -> 43 b § jne.)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Saamelaiskäräjiin, jonka toimikausi on kesken tämän lain tullessa voimaan, sovelletaan 10—13 §:ää sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa. Saamelaiskäräjät, jonka toimikausi on kesken tämän lain tullessa voimaan, jatkaa tehtävässään ensimmäisten tämän lain mukaan valittujen saamelaiskäräjien toimikauden alkuun asti.

2.

Laki

rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 40 luvun 11 §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 604/2002,
seuraavasti:

40 luku

Virkarikoksista

11 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *virkamiehellä* henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkoon tai jommankumman kirkon seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, Ahvenanmaan maakuntaan, saamelaiskäräjiin, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, Kevaan, Kuntien takauskeskukseen tai kunnalliseen työmarkkinalaitokseen;

1.

Laki

saamelaiskäräjistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 18 e—18 i, 23 a, 26 b, 26 d, 27 a, 42 a ja 42 b §, sellaisina kuin niistä ovat 18 e—18 i, 42 a ja 42 b § laissa 1725/1995, 23 a ja 27 a § laeissa 1279/2002 ja 335/2020, 26 b § laeissa 1279/2002 ja 852/2020, sekä 26 d laissa 1279/2002,

muutetaan 1 — 4, 4 a, 5—16, 18, 18 a, 18 d, 19—25, 25 a, 26, 26 a, 27—31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 35, 38—40 ja 40 c §, 5 luvun otsikko, 41 §, 6 luvun otsikko, 42 ja 43 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1, 21, 22, 24, 25, 25 a, 26, 26 a, 27, 28, 31, 31 a, 31 c, 31 h, 34, 35 ja 40 c § laissa 1279/2002, 4 a § laissa 335/2020, 5, 13, 15, 20, 30 ja 43 § osaksi laissa 1279/2002, 9 § osaksi laissa 626/2011, 16, 18 a, 18 d ja 42 § laissa 1725/1995, 18 § osaksi laissa 1026/2003, 23 § laeissa 1279/2002 ja 335/2020, 40 § laeissa 1279/2002 ja 852/2020, sekä 41 § laissa 852/2020, sekä

lisätään lakiin uusi 9 a, 9 b, 17 a, 17 b, 25 b, 41 a–m, 43 a ja 43 b § sekä liite seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset

Yleiset säännökset

1 §

1 §

Lain tarkoitus

Lain tarkoitus

Saamelaisilla alkuperäiskansana on saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin tässä laissa ja muualla laissa säädetään. Tähän itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät.

Saamelaisilla alkuperäiskansana on *itse määräämisoikeutensa toteuttamiseksi* saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin tässä laissa ja muualla laissa säädetään. Tähän itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat *itse määräämisoikeuttaan toteuttaen* vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät.

Saamelaiskäräjät toimii oikeusministeriön hallinnonalalla.

Saamelaiskäräjät toimii oikeusministeriön hallinnonalalla.

2 §

2 §

Valtion taloudellinen vastuu

Valtion taloudellinen vastuu

Valtion talousarviossa on varattava määräraha tässä laissa tarkoitettuihin tehtäviin.

Valtion talousarviossa on varattava riittävä määräraha tässä laissa tarkoitettuihin tehtäviin.

3 §

3 §

Saamelainen

Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon

Saamelaisella tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen:

Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon on henkilöllä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen että:

1) *että* hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai

1) *henkilö* itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isosovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai

2) *että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa; taikka*

2) ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai *on ollut merkittynä* äänioikeutetuksi 1. tammikuuta 2023 tai sen jälkeen järjestetyissä saamelaiskäräjien vaaleissa.

3) *että* ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi *saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien* vaaleissa.

Vaaliluetteloon merkitsemisen edellytyksenä on myös, että tässä laissa säädetty ikä, kansalaisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täyttyvät.

4 §

4 §

Saamelaisten kotiseutualue

Saamelaisten kotiseutualue

Saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta. Asetuksessa tai sen liitteessä julkaistaan kartta kotiseutualueen rajoista.

Saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan *liitteenä olevaan karttaan merkittyä aluetta, joka käsittää Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueet sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevan Lapin paliskunnan alueen.*

4 a §

4 a §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Hallinto-oikeudellisten säädösten soveltaminen

Hallinto-oikeudellisten säädösten soveltaminen

Saamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin sovelletaan hallintolakia (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) ja arkistolakia (831/1994), jollei tässä laissa toisin säädetä.

Saamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin sovelletaan hallintolakia (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), henkilötietolakia (523/1999), arkistolakia (831/1994) ja lakia sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003), jollei tässä laissa toisin säädetä.

2 luku

2 luku

Saamelaiskäräjien tehtävät

Saamelaiskäräjien tehtävät

5 §

5 §

Yleinen toimivalta

Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta

Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat.

Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja. Näissä asioissa saamelaiskäräjät käyttää lisäksi päätösvaltaa siten kuin tässä laissa tai muualla laissa säädetään.

Saamelaiskäräjien tehtävänä on päättää saamelaisten omaa kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana koskevista asioista ja hoitaa näihin liittyviä tehtäviä. Muissa asioissa saamelaiskäräjät edistää saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteuttamiseksi saamelaiskäräjät osallistuu neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitteen mukaisesti 9 §:ssä tarkoitettujen asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja, kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria sekä myöntää rahoitusta.

Saamen kielen ja kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen turvaamiseksi saamelaiskäräjät toimii saamelaisopetuksen ja -koulutuksen asiantuntijana ja edistää niiden kehittämistä kokonaisuutena.

Toimivaltaansa kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät käyttää päätösvaltaa siten kuin tässä laissa tai erikseen muualla laissa säädetään.

Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjien on osaltaan turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien

Saamelaiskäräjät vahvistaa toimintaansa varten työjärjestyksen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

toteutuminen. Saamelaiskäräjien on kohdeltava kaikkia ihmisiä ilman syrjintää tai mielivaltaa.

Saamelaiskäräjät vahvistaa toimintaansa varten työjärjestyksen.

6 §

6 §

Saamelaisten edustaminen

Saamelaisten edustaminen

Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia tehtäviinsä kuuluissa asioissa kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä.

Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä tehtävissään.

7 §

7 §

Kertomus

Kertomus

Saamelaiskäräjät laatii vuosittain valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten kertomuksen siitä, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksessä.

Saamelaiskäräjät laatii vuosittain eduskunnalle kertomuksen siitä, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia koskevien asioiden kehityksessä. Kertomus voi sisältää ehdotuksia saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä.

8 §

8 §

Määrärahojen jakaminen

Määrärahojen jakaminen

Saamelaiskäräjät päättää saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen jaosta.

Saamelaiskäräjät päättää saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen ja muiden saamelaiskäräjien kautta myönnettävien avustusten jaosta. Saamelaiskäräjät valvoo myöntämiensä avustusten käyttöä. Avustuksen käyttöön ja valvontaan sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001).

Saamelaiskäräjien päätökseen 1 momentissa tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

Saamelaiskäräjien päätökseen 1 momentissa tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

9 §

Neuvotteluelvoite

Viranomaiset saamelaiskäräjien kanssa laajakantoisista ja toimenpiteistä, jotka erityisellä tavalla asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella:

- 1) yhdyskuntasuunnittelua;
- 2) valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta;
- 3) kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhdontaa; (10.6.2011/626)
- 4) saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon lainsäädännöllistä tai hallinnollista muutosta;
- 5) saamenkielisen ja saamen kielen kouluopetuksen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä; taikka
- 6) muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa.

Neuvotteluveloitteen täyttämiseksi asianomaisen viranomaisen on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella asiasta. Tilaisuuden käyttämättä jättäminen ei estä viranomaista jatkamasta asian käsittelyä.

(uusi)

Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite

Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa valmisteltaessa lainsäädäntöä, hallinnollisia päätöksiä ja muita toimenpiteitä, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille, pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys saamelaiskäräjien kanssa tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa. Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite koskee saamelaisten kotiseutualueella toteutettavia tai vaikutuksiltaan sinne ulottuvia sekä muita erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavia toimenpiteitä, jotka koskevat:

- 1) alueidenkäyttöä;
- 2) valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, suojelutoimien toteuttamista, vuokrausta ja luovutusta;
- 3) kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhdontaa;
- 4) saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon lainsäädännöllistä tai hallinnollista muutosta;
- 5) ilmastonmuutosta käsitteleviä toimia;
- 6) saamenkielisen varhaiskasvatuksen sekä saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen kehittämistä;
- 7) sosiaali- ja terveyspalvelujen toteuttamista ja kehittämistä;
- 8) saamelaiskäräjien resurssien ja muiden toimintaedellytysten turvaamista ja kehittämistä; taikka
- 9) muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa.

Saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa

Viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien tulee 9 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä suunnitellessaan ja toteuttaessaan käytettävissä olevin keinoin:

1) edistää saamen kielten ylläpitämistä ja kehittämistä sekä saamelaisten oikeutta ja edellytyksiä ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan; ja

2) vähentää toimenpiteistään aiheuttamia kielteisiä vaikutuksia saamen kielille sekä saamelaisten oikeudelle ja edellytyksille ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan.

Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat eivät saa toimenpiteellään aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, ellei toimenpiteelle ole perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia painavan yhteiskunnallisen tarpeen toteuttamisessa. Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat eivät saa aiheuttaa huomattavaa haittaa alkuperäiskansa saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan.

Toimenpiteiden mahdollisten hättävien vaikutusten tunnistamiseksi viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien on arvioitava toimenpiteen vaikutuksia saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan. Arvioinnissa on otettava huomioon eri viranomaisten toiminnan ja eri aikoina tehtyjen toimenpiteiden yhteisvaikutukset.

(uusi)

9 b §

Menettely yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa

Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat ilmoittavat saamelaiskäräjille mahdollisimman pian aloittaessaan työskentelyn 9 §:ssä

3 luku

Toimikausi, toimielimet ja toiminta

10 §

Kokoonpano ja toimikausi

Saamelaiskäräjiin kuuluu 21 jäsentä ja neljä varajäsentä, jotka valitaan saamelaiskäräjien vaaleilla neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kolme jäsentä ja yksi varajäsen kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta.

Valtioneuvosto määrää saamelaiskäräjien vaalien tuloksen perusteella saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet tehtävänsä, myöntää pyynnöstä eron tehtävästä ja määrää mainittujen vaalien tuloksen perusteella uuden jäsenen ja varajäsenen sen tilalle, joka on vaalikauden aikana lakannut olemasta jäsen tai varajäsen.

Saamelaiskäräjien jäsenen tai varajäsenen menettäessä 22 §:ssä tarkoitetun vaalikelpoisuuden tehtävänsä valtioneuvoston on saamelaiskäräjien aloitteesta todettava hänen luottamustoimensa lakanneeksi.

11 §

Puheenjohtaja

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa.

tarkoitetuissa asioissa. Jos kyse on jatkuvaluonteisesta toiminnasta, ilmoitus on tehtävä hyvissä ajoin ennen neuvotteluiden järjestämistä. Saamelaiskäräjillä on oikeus saada kirjallinen selvitys asiasta mukaan lukien 9 a §:ssä tarkoitetuista seikoista ja niihin liittyvistä suunnitelmista ennen neuvotteluja.

Saamelaiskäräjille tulee varata kohtuullinen aika valmistautua neuvotteluihin. Yhteistoiminta tulee käynnistää ja neuvottelut käydyä vilpittömin mielin ja oikea-aikaisesti niin, että asian lopputulokseen on mahdollisuus vaikuttaa ennen asian ratkaisemista.

Käydyistä neuvotteluista on laadittava pöytäkirja. Pöytäkirjaan kirjataan osapuolten näkemykset asiasta sekä neuvottelujen lopputulos.

3 luku

Toimikausi, toimielimet ja toiminta

10 §

Kokoonpano ja toimikausi

Saamelaiskäräjiin kuuluu 21 jäsentä ja neljä varajäsentä, jotka valitaan saamelaiskäräjien vaaleilla neljän vuoden toimikaudeksi, joka alkaa vaalivuoden joulukuun 1 päivänä. Saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kolme jäsentä ja yksi varajäsen Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnasta sekä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta.

Valtioneuvosto määrää saamelaiskäräjien vaalien tuloksen perusteella saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet tehtäviinsä, myöntää pyynnöstä eron tehtävästä ja määrää mainittujen vaalien tuloksen perusteella uuden jäsenen ja varajäsenen sen tilalle, joka on vaalikauden aikana lakannut olemasta jäsen tai varajäsen.

Saamelaiskäräjien jäsenen tai varajäsenen menettäessä 22 §:ssä tarkoitetun vaalikelpoisuuden tehtävänsä valtioneuvoston on saamelaiskäräjien

Voimassa oleva laki

Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

Puheenjohtaja toimii tehtävässään päätoimisesti.

12 §

Kokousten koollekutsuminen

Saamelaiskäräjät päättää kokouksensa pidosta. Kokous on lisäksi kutsuttava koolle, jos puheenjohtaja tai hallitus katsoo sen tarpeelliseksi tai kolmasosa jäsenistä niin vaatii.

Jos saamelaisten kotiseutualueen kunnasta valittu jäsen ei voi osallistua kokoukseen, hänen tilalleen on kutsuttava samasta kunnasta valittu varajäsen.

13 §

Saamelaiskäräjien hallitus

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallitukseen puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa sekä enintään neljä muuta jäsentä.

Vaalivuonna toimivan hallituksen puheenjohtaja, kaksi varapuheenjohtajaa ja muut jäsenet jatkavat kuitenkin tehtävässään siihen asti, kunnes uusi hallitus on vaalien jälkeen valittu.

Hallitus valmistelelee asiat saamelaiskäräjien kokoukselle ja toimeenpanee käräjien päätökset siten kuin työjärjestyksessä tarkemmin määrätään.

Ehdotus

aloitteesta todettava hänen luottamustoimensa lakanneeksi.

11 §

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

Puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat toimivat tehtävissään päätoimisesti.

Puheenjohtajana tai varapuheenjohtajana ei voi olla vaalilautakunnan tai muutoksenhakulautakunnan jäsen tai varajäsen

12 §

Kokousten koollekutsuminen

Saamelaiskäräjien kokous päättää kokouksensa pidosta. Kokous on lisäksi kutsuttava koolle, jos puheenjohtaja tai hallitus katsoo sen tarpeelliseksi tai kolmasosa jäsenistä niin vaatii *tietyn asian käsittelyä varten*.

Jos saamelaisten kotiseutualueen kunnasta tai alueelta valittu jäsen ei voi osallistua kokoukseen, hänen tilalleen on kutsuttava samasta kunnasta tai alueelta valittu varajäsen.

13 §

Saamelaiskäräjien hallitus

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallituksen, jossa on puheenjohtaja ja kaksi varapuheenjohtajaa sekä enintään viisi muuta jäsentä. Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallitukseen kaksi varajäsentä. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

Vaalivuonna toimiva hallitus jatkaa tehtävässään, kunnes uusi hallitus on vaalien jälkeen valittu.

Voimassa oleva laki

14 §

Muut toimielimet

Saamelaiskäräjät asettaa vaalilautakunnan 4 luvussa tarkoitettuja vaaleja varten. Käräjät voi asettaa myös muita toimielimiä saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon kuuluvien asioiden hoitamiseksi.

15 §

Toimivallan siirto

Saamelaiskäräjien hallitus ja muut toimielimet voivat käyttää käräjille kuuluvaa toimivaltaa siten kuin tässä laissa säädetään tai saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään.

Edellä 1 momentissa mainittu toimivallan siirto ei ole sallittu 7 §:ssä, 10 §:n 3 momentissa, 11–14 §:ssä, 18 b, 18 c eikä 18 j §:ssä tarkoitetuissa asioissa. (30.12.2002/1279)

16 §

Toimistot ja henkilöstö

Saamelaiskäräjillä on toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä siten kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään.

Saamelaiskäräjien virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteeseen sovelletaan, mitä valtion

Ehdotus

Hallitus valmistelee asiat saamelaiskäräjien kokoukselle ja toimeenpanee käräjien päätökset siten kuin työjärjestyksessä tarkemmin määrätään.

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä hallituksen jäsenen tehtävän päätoimisuudesta.

Saamelaiskäräjien hallituksen jäsenenä tai varajäsenenä ei voi olla vaalilautakunnan tai muutoksenhakulautakunnan jäsen tai varajäsen.

14 §

Muut toimielimet

Saamelaiskäräjät asettaa kulloinkin vaalikauden alussa vaalilautakunnan 4 luvussa tarkoitettuja vaaleja varten. Käräjät voi asettaa myös muita toimielimiä saamelaisten omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevaan itsehallintoon kuuluvien asioiden hoitamiseksi.

Saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunnasta (muutoksenhakulautakunta) säädetään 5 luvussa.

15 §

Toimivallan käyttö

Saamelaiskäräjien kokous sekä hallitus ja muut toimielimet käyttävät käräjille kuuluvaa toimivaltaa sen mukaan kuin tässä laissa säädetään ja saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään.

Saamelaiskäräjien kokous päättää periaatteellisesti merkittävistä ja laajakantoisista asioista, jollei asian kiireellisyydestä muuta johdu.

Toimivaltaa ei saa siirtää 5 §:n 6 momentissa, 7 §:ssä, 10 §:n 3 momentissa, 11–14, 18 b, 18 c, 18 j, 20, 25 b, 26 eikä 41 §:ssä tarkoitetuissa asioissa.

Voimassa oleva laki

virkamiehistä, viroista ja virkasuhteesta säädetään ja määrätään.

Henkilöstön palvelussuhteen ehdoista ja niiden määräytymisestä on vastaavasti voimassa, mitä valtion palvelussuhteen ehdoista ja niiden määräytymisestä säädetään, määrätään tai sovitaan.

(uusi)

(uusi)

18 §

Asioiden käsittely

Saamelaiskäräjät on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai jompikumpi varapuheenjohtajista ja vähintään puolet muista jäsenistä on saapuvilla.

Saamelaiskäräjien ja sen asettaman toimielimen jäsen on esteellinen ottamaan

Ehdotus

16 §

Toimistot ja henkilöstö

Saamelaiskäräjillä on toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä *sen mukaan kuin siitä saamelaiskäräjien työjärjestyksessä tarkemmin määrätään. Saamen kielen toimistosta säädetään erikseen.*

Saamelaiskäräjien virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteeseen sovelletaan, mitä valtion virkamiehistä, viroista ja virkasuhteesta säädetään ja määrätään.

Henkilöstön palvelussuhteen ehdoista ja niiden määräytymisestä on vastaavasti voimassa, mitä valtion palvelussuhteen ehdoista ja niiden määräytymisestä säädetään, määrätään tai sovitaan.

17 a §

Kokoukseen osallistuminen teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä, että kokoukseen voi osallistua käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa.

Työjärjestyksessä voidaan antaa tarkemmat määräykset teknistä tiedonvälitystapaa käytettäessä noudatettavasta menettelystä.

17 b §

Aloiteoikeus

Vähintään kahdella sadalla viidelläkymmenellä viimeksi toimitetuissa saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutetulla saamelaisella on oikeus tehdä saamelaiskäräjille aloite käräjien tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Tarkemmat määräykset aloiteoikeuden käyttämisessä noudatettavasta menettelystä ja aloitteen käsittelemisestä annetaan työjärjestyksessä.

Voimassa oleva laki

osaa sellaisen päätöksen tekemiseen, joka koskee henkilökohtaisesti häntä tai hänen hallintolain 28 §:n 2 momentissa tarkoitettua lähisukulaistaan tai sellaiseen mainitun pykälän 3 momentin mukaan rinnastettavaa henkilöä. (5.12.2003/1026)

Asiat ratkaistaan saamelaiskäräjissä enemmistöpäätöksellä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni. Vaaleissa katsotaan valituksi se, joka saa eniten ääniä. Äänten mennessä tasan ratkaisee arpa.

3 a luku

Kirjanpito ja tilintarkastus

18 a §

Kirjanpito

Saamelaiskäräjien kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä on sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, soveltuvien osin voimassa, mitä kirjanpitolaissa (655/73) säädetään.

18 d §

Tilintarkastajan yleinen kelpoisuus

Tilintarkastajalla tulee olla sellainen laskentatoimen sekä taloudellisten ja oikeudellisten asioiden kokemus, joka on tarpeen saamelaiskäräjien tilintarkastuksen hoitamiseksi.

Vajaavaltaista taikka konkurssissa tai liiketoimintakiellossa olevaa ei voida valita tilintarkastajaksi.

18 e §

Tilintarkastajan riippumattomuus

Tilintarkastajalla on oltava edellytykset riippumattoman tilintarkastuksen

Ehdotus

18 §

Asioiden käsittely

Saamelaiskäräjien kokous ja muu toimielin on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä on saapuvilla.

Saamelaiskäräjien ja sen asettaman toimielimen jäsen on esteellinen ottamaan osaa sellaisen päätöksen tekemiseen, joka koskee henkilökohtaisesti häntä tai hänen hallintolain 28 §:n 2 momentissa tarkoitettua lähisukulaistaan tai sellaiseen mainitun pykälän 3 momentin mukaan rinnastettavaa henkilöä.

Asiat ratkaistaan saamelaiskäräjillä enemmistöpäätöksellä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni. Vaaleissa katsotaan valituksi se, joka saa eniten ääniä. Äänten mennessä tasan ratkaisee arpa.

3 a luku

Kirjanpito ja tilintarkastus

18 a §

Kirjanpito

Saamelaiskäräjien kirjanpitoon ja tilinpäätökseen sovelletaan sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, kirjanpitolakia (1336/1997).

18 d §

Tilintarkastuskertomus

Tilintarkastuslain (936/1994) 3 luvun 6 §:ssä säädetystä määräajasta poiketen tilintarkastajan on annettava kultakin tilikaudelta toukokuun loppuun mennessä saamelaiskäräjien hallitukselle kirjallinen tilintarkastuskertomus, jonka tulee, sen lisäksi mitä tilintarkastuslaissa säädetään, sisältää lausunto siitä, ovatko valtionavustuksen

Voimassa oleva laki

toimittamiseen. Jos edellytykset riippumattomaan tilintarkastukseen puuttuvat, tilintarkastajan on kieltäydyttävä vastaanottamasta tehtävää tai luovuttava siitä.

Ehdotus

käytöstä toimintakertomuksessa annetut tiedot oikeita.

(18 e-18 i kumotaan)

18 f §

Tilintarkastajan esteellisyys

Tilintarkastajana ei voi toimia se:

1) joka on saamelaiskäräjien tai 14 §:ssä tarkoitetun toimielimen jäsen;

2) jonka tehtävänä on saamelaiskäräjien kirjanpidon tai varojen hoito taikka hoidon valvonta;

3) joka on saamelaiskäräjiin taikka 1 tai 2 kohdassa tarkoitettuun henkilöön palvelussuhteessa tai muuten alistussuhteessa;

4) joka on 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun henkilön aviopuoliso tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävä henkilö, veli tai sisar taikka se, joka on häneen suoraan ylenevässä tai alenevassa sukulaisuus- tai lankoussuhteessa taikka sellaisessa lankoussuhteessa, että toinen heistä on naimisissa toisen veljen tai sisaren kanssa.

Tilintarkastajalla ei saa olla rahalainaa tai vakuutta eikä vastaavaa etuutta saamelaiskäräjiltä taikka 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetulta henkilöltä.

18 g §

Tilintarkastus

Tilintarkastajien on tarkastettava hyvää tilintarkastustapaa noudattaen kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös.

18 h §

Tietojensaantioikeus

Tilintarkastajalla on oikeus saada saamelaiskäräjiltä tietoja ja nähtäväkseen asiakirjoja, joita hän pitää tarpeellisina tilintarkastuksen hoitamiseksi.

18 i §

Tilintarkastuskertomus

Tilintarkastajien on annettava kultakin tilikaudelta huhtikuun loppuun mennessä saamelaiskäräjien hallitukselle kirjallinen tilintarkastuskertomus, jonka tulee sisältää lausunto:

1) siitä, onko saamelaiskäräjien tilinpäätös laadittu tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti;

2) siitä, antaako tilinpäätös oikeat ja riittävät tiedot tilikauden toiminnasta ja taloudesta;

3) siitä, ovatko toimintakertomuksessa valtionavustuksen käytöstä annetut tiedot oikeita; sekä

4) tilinpäätöksen vahvistamisesta.

Jos tilintarkastajat havaitsevat, että saamelaiskäräjien hallintoa ja taloutta on hoidettu vastoin lakia tai saamelaiskäräjien päätöksiä, eikä virhe tai aiheutunut vahinko ole vähäinen, tilintarkastajien tulee esittää siitä kertomuksessaan muistutus.

4 luku

Saamelaiskäräjien vaalit

19 §

Vaalivuosi

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan joka neljäs vuosi (vaalivuosi).

4 luku

Saamelaiskäräjien vaalit

19 §

Vaalivuosi ja vaalipiiri

Saamelaiskäräjien vaaleja varten maa on yhtenä vaalipiirinä.

Vaalit toimeenpanee 14 §:ssä tarkoitettu vaalilautakunta.

Saamelaiskäräjien vaaleja varten maa on yhtenä vaalipiirinä.

Voimassa oleva laki

Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen jokaisesta saamelaiden kotiseutualueen kunnasta. Lautakunta valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan.

Vaalilautakunnalla on oikeus ottaa itselleen sihteeri ja oikeusministeriön luvalla muuta tarvittavaa henkilökuntaa.

21 §

Äänioikeus

Saamelaiskäräjien vaaleissa on asuinpaikkaan katsomatta äänioikeutettu jokainen viimeistään vaalitoimituksen viimeisenä päivänä 18 vuotta täyttävä saamelainen, joka on Suomen kansalainen tai jolla ulkomaan kansalaisena on ollut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa silloin, kun pyyntö vaaliluettelon ottamisesta on viimeistään tehtävä.

22 §

Vaalikelpoisuus

Saamelaiskäräjien vaaleissa on vaalikelpoinen jokainen äänioikeutettu, joka on suostunut ehdokkaaksi ja joka ei ole vajaavaltainen.

23 §

Vaaliluettelo

Vaalilautakunta laatii äänioikeutetuista vaaliluettelon *edellisten vaalien vaaliluettelon*

Ehdotus

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan joka neljäs vuosi (vaalivuosi).

20 §

Vaalilautakunta

Vaalilautakunta päättää hakemuksesta henkilön merkitsemisestä vaaliluettelon ja laatii vaaliluettelon. Vaalilautakunta toimeenpanee saamelaiskäräjien vaalit siten kuin tässä laissa säädetään.

Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja kuusi muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Vaalilautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen *Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kunnista sekä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta. Vaalilautakunnassa tulee myös olla saamen kielilain (1086/2003) 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettujen saamen kielten asiantuntemus.*

Saamelaiskäräjien hallituksen tai muutoksenhakulautakunnan jäsen tai varajäsen ei voi olla vaalilautakunnan jäsenenä eikä varajäsenenä.

21 §

Äänioikeus

Saamelaiskäräjien vaaliluettelon merkitsemisen edellytyksenä on henkilön asuinpaikkaan katsomatta sen lisäksi, mitä 3 §:ssä säädetään, että henkilö täyttää viimeistään vaalitoimituksen viimeisenä päivänä 18 vuotta ja että hän on Suomen kansalainen tai hänellä on ulkomaan kansalaisena ollut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa silloin, kun *hakemus* vaaliluettelon ottamisesta on viimeistään tehtävä.

22 §

Vaalikelpoisuus

Saamelaiskäräjien vaaleissa on vaalikelpoinen jokainen äänioikeutettu, joka

Voimassa oleva laki

ja väestötietojärjestelmän tietojen pohjalta. Vaalilautakunta on vaaliluettelon rekisterinpitäjä. Vaaliluettelon merkitään äänioikeutetun nimi ja henkilötunnus sekä kotikunta ja osoite, jos ne ovat tiedossa. Kotikuntaa ja osoitetta ei kuitenkaan saa merkitä vaaliluettelon, jos nämä tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan mukaan salassa pidettäviä. (8.5.2020/335)

Äänioikeutetut merkitään vaaliluettelon aakkoselliseen järjestykseen kunnittain, jollei 1 momentista muuta johdu.

Ehdotus

on suostunut ehdokkaaksi ja joka ei ole vajaavaltainen.

Ehdokkaana ei voi olla vaalilautakunnan tai muutoksenhakulautakunnan jäsen tai varajäsen.

23 §

Vaaliluettelo

Vaalilautakunta laatii äänioikeutetuista vaaliluettelon. Vaalilautakunta on vaaliluettelon rekisterinpitäjä.

Vaaliluettelon merkitään kunnittain aakkoselliseen järjestykseen jokaisen äänioikeutetun nimi ja henkilötunnus sekä kotikunta ja osoite, jos ne ovat tiedossa. Vaalilautakunta voi käyttää väestötietojärjestelmän tietoja vaaliluettelon laatimisessa. Kotikuntaa ja osoitetta ei kuitenkaan saa merkitä vaaliluettelon, jos nämä tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan mukaan salassa pidettäviä tai jos henkilön kohdalle väestötietojärjestelmään on talletettu väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 36 §:ssä tarkoitettu turvakielto.

Vaaliluettelon on hakemuksesta otettava äänioikeutettu henkilö. Edellytyksenä vaalioikeuksien käyttämiselle lähinnä seuraavissa saamelaiskäräjien vaaleissa on, että hakemus tehdään viimeistään vaalivuotta edeltävän syyskuun loppuun mennessä.

Edellisissä vaaleissa vaaliluettelon merkitty henkilö otetaan vaaliluettelon ilman hakemusta, mikäli hän täyttää voimassa olevassa laissa säädetyt vaaliluettelon merkitsemisen edellytykset. Henkilöä ei kuitenkaan merkitä vaaliluettelon, jos hän ilmoittaa vaalilautakunnalle, ettei halua tulla siihen merkityksi. Vaaliluettelon laatimisen yhteydessä vaalilautakunta voi omasta aloitteestaan ottaa lisäksi huomioon 1. päivänä tammikuuta 2023 tai sen jälkeen järjestetyissä saamelaiskäräjien vaaleissa vaaliluettelon merkityn äänioikeutetun edellisten vaalien jälkeen äänioikeusiän

Vaaliluettelon laatiminen

Vaaliluetteloon on pyynnöstä otettava siitä puuttuva äänioikeutettu saamelainen. Vaaliluetteloon merkitty henkilö on poistettava vaaliluettelosta hänen ilmoitettuaan, ettei hän enää halua olla merkittynä vaaliluetteloon, tai jos hän on kuollut. Pyyntö ja ilmoitus on tehtävä vaalilautakunnalle viimeistään vaalivuotta edeltävän joulukuun 31 päivänä ennen kello 16.

Vaaliluettelon laatimisen yhteydessä vaalilautakunta voi omasta aloitteestaan ottaa huomioon vaaliluetteloon merkityn äänioikeutetun edellisten vaalien jälkeen äänioikeusiän saavuttaneen lapsen ja 21 §:ssä säädettyyn ajankohtaan mennessä äänioikeusiän saavuttavan lapsen. Tällainen henkilö voidaan kuitenkin ottaa vaaliluetteloon vasta sen jälkeen, kun hän on kirjallisesti ilmoittanut vaalilautakunnalle pitävänsä itseään tässä laissa tarkoitettuna saamelaisena.

Vaalilautakunta vahvistaa ja allekirjoittaa vaaliluettelon viimeistään vaalivuoden helmikuun viimeisenä päivänä.

saavuttaneen lapsen ja 21 §:ssä säädettyyn ajankohtaan mennessä äänioikeusiän saavuttavan lapsen. Tällainen henkilö voidaan kuitenkin ottaa vaaliluetteloon vasta sen jälkeen, kun hän on kirjallisesti ilmoittanut vaalilautakunnalle pitävänsä itseään saamelaisena 3 §:n 1 momentin mukaisesti.

Vaalilautakunta vahvistaa ja allekirjoittaa vaaliluettelon viimeistään vaalivuotta edeltävän joulukuun viimeisenä päivänä. Vaalilautakunnan päätökseen vaaliluettelon vahvistamisesta ei saa hakea muutosta valittamalla.

(23 a § kumotaan)

24 §

Ilmoituskortti ja päätös

Vaalilautakunta laatii jokaisesta vaaliluetteloon otetusta henkilöstä ilmoituskortin, josta ilmenevät äänioikeutetusta vaaliluetteloon otetut tiedot, vaaliluettelon nähtävänä pitäminen, vaaleissa äänestäminen sekä vaalipäivä ja 31 a §:ssä säädetty oikeus äänestää vaalipäivänä, jos vaalipäivän äänestys järjestetään, ja vaalilautakunnan osoite.

Vaalilautakunta lähettää ilmoituskortin kullekin äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa, hyvissä ajoin ennen vaaliluettelon asettamista nähtäville.

Vaalilautakunnan päätös, jolla vaalilautakunta on hylännyt tai jättänyt tutkimatta henkilön pyynnön tulla otetuksi

24 §

Voimassa oleva laki

vaaliluetteloon taikka ilmoituksen tulla siitä poistetuksi, lähetetään asianomaiselle hyvissä ajoin ennen vaaliluettelon asettamista nähtäville.

25 §

Vaaliluettelon nähtävänä pitäminen

Vaalilautakunta asettaa vaaliluettelon tai siinä olevat tiedot henkilötunnuksia lukuun ottamatta nähtäville siten, että nähtävänä pitämistä koskevan ajan päättymisestä on aikaa vaalien toimittamiseen vähintään viisi kuukautta.

Vaaliluettelo pidetään nähtävänä 10 perättäisenä arkipäivänä, ei kuitenkaan arkilauantaina, vähintään kolme tuntia päivässä.

Vaaliluettelon nähtävänä pitamisestä on julkisesti kuulutettava.

25 a §

Vaaliluettelon julkisuus

Jokaisella on oikeus tutustua vaaliluetteloon ja sen laatimiseen liittyviin asiakirjoihin sinä aikana, kun vaaliluettelo pidetään nähtävänä. Vaaliluetteloa ja sen laatimiseen liittyviä asiakirjoja ei saa antaa jäljennettäviksi tai kuvattaviksi eikä niistä saa antaa jäljennöksiä. Vaaliluetteloon merkityllä on kuitenkin oikeus saada maksutta ote hänestä vaaliluetteloon otetuista tiedoista. Sillä, joka on pyytänyt tulla otetuksi vaaliluetteloon, on oikeus saada tieto asian käsittelyyn liittyvistä asiakirjoista siten kuin viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä säädetään.

Vaaliluettelo sekä sellaiset vaaliluettelon laatimiseen liittyvät asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön etnisestä alkuperästä, on pidettävä salassa muuna kuin 1 momentissa tarkoitettuna aikana. Salassapitovelvollisuus ei estä tiedon antamista vaaliluettelosta sille, joka tarvitsee tietoa äänioikeutensa selvittämistä varten.

Ehdotus

Ilmoituskortti ja päätös

Vaalilautakunta laatii jokaisesta vaaliluetteloon otetusta henkilöstä ilmoituskortin, josta ilmenevät äänioikeutetusta vaaliluetteloon otetut tiedot, vaaliluettelon nähtävänä pitäminen, vaaleissa äänestäminen sekä vaalipäivä ja 31 a §:ssä säädetty oikeus äänestää vaalipäivänä, ja vaalilautakunnan osoite.

Vaalilautakunta lähettää ilmoituskortin kullekin äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa, hyvissä ajoin ennen vaaliluettelon asettamista nähtäville.

Vaalilautakunnan päätös siitä, että henkilöä ei merkitä vaaliluetteloon, samoin kuin päätös, jolla vaalilautakunta on jättänyt tutkimatta henkilön pyynnön tulla otetuksi vaaliluetteloon taikka ilmoituksen, ettei halua tulla siihen merkityksi, lähetetään asianomaiselle hyvissä ajoin ennen vaaliluettelon asettamista nähtäville.

25 §

Vaaliluettelon nähtävänä pitäminen

Vaalilautakunta asettaa vaaliluettelon tai siinä olevat tiedot henkilötunnuksia lukuun ottamatta nähtäville siten, että nähtävänä pitämistä koskevan ajan päättymisestä on aikaa vaalien toimittamiseen vähintään kuusi kuukautta.

Vaaliluettelo pidetään nähtävänä 10 perättäisenä arkipäivänä, joihin ei lasketa lauantaita.

Vaaliluettelon nähtävänä pitämiseen noudatetaan, mitä hallintolain 62 §:ssä säädetään yleistiedoksiannosta, jollei tässä laissa toisin säädetä.

25 a §

Vaaliluettelon julkisuus

Jokaisella on oikeus tutustua vaaliluetteloon ja sen laatimiseen liittyviin asiakirjoihin sinä aikana, kun vaaliluettelo pidetään nähtävänä.

Voimassa oleva laki

Vaaliluettelon laatimiseen liittyvien asiakirjojen julkisuudesta on muutoin voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

(uusi)

26 §

Vaaliluettelon oikaisuvaatimus

Joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta tai että häntä koskeva merkintä vaaliluettelossa on virheellinen, voi kirjallisesti vaatia oikaisua vaalilautakunnalta viimeistään 14 päivänä vaaliluettelon nähtävillä pitämistä koskevan ajan päättymisestä. Vaalilautakunnan on ratkaistava asia kiireellisesti.

Vaalilautakunnan päätökseen tyytymätön voi saattaa oikaisuvaatimuksen saamelaiskäräjien hallituksen ratkaistavaksi viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, kun hän

Ehdotus

Vaaliluetteloa ja sen laatimiseen liittyviä asiakirjoja ei saa antaa jäljennettäväksi tai kuvattaviksi eikä niistä saa antaa jäljennöksiä. Vaaliluetteloon merkityllä on kuitenkin oikeus saada maksutta ote hänestä vaaliluetteloon otetuista tiedoista. *Asianosaisen oikeudesta saada tietoa asian käsittelyyn liittyvistä asiakirjoista säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä.*

Vaaliluettelo sekä sellaiset vaaliluettelon laatimiseen liittyvät asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön etnisestä alkuperästä, on pidettävä salassa muuna kuin 1 momentissa tarkoitettuna aikana. Salassapitovelvollisuus ei estä tiedon antamista *saamelaiskäräjille saamelaiskäräjien toimielinten jäsenten ja varajäsenten valintaa tai aloiteoikeuden käytön selvittämistä varten* eikä sille, joka tarvitsee tietoa äänioikeutensa selvittämistä varten.

Vaaliluettelon laatimiseen liittyvien asiakirjojen julkisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

25 b §

Vaaliluettelossa olevan virheen korjaaminen

Vaalilautakunta voi korjata virheen vaaliluettelossa omasta aloitteestaan tai äänioikeutetun vaatimuksesta. Vaatimus on kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa vaaliluettelon nähtävillä pitämisestä koskevan ajan päättymisestä. Muutokset on tehtävä viimeistään kaksi kuukautta ennen vaalitoimituksen aloittamista.

Jos henkilö lisätään vaaliluetteloon, hänelle on viipymättä lähetettävä 24 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti.

Jos vaaliluettelossa oleva virheellinen merkintä korjataan, korjauksesta on viipymättä ilmoitettava asianomaiselle henkilölle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

on saanut päätöksestä tiedon. Hallituksen on ratkaistava asia kiireellisesti.

Jos vaalilautakunnan tai saamelaiskäräjien hallituksen päätös sisältää sen, että henkilö otetaan vaaliluetteloon, vaalilautakunta lähettää viipymättä äänioikeutetulle 24 §:ssä tarkoitetun ilmoituskortin.

26 a §

Itseoikaisu

Jos vaalilautakunta katsoo, että henkilö on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta tai oikeudettomasti otettu siihen taikka että häntä koskeva merkintä vaaliluettelossa on virheellinen, vaalilautakunnalla on viran puolesta oikeus lisätä henkilö vaaliluetteloon tai poistaa hänet vaaliluettelosta taikka korjata häntä koskeva virheellinen merkintä. Muutokset on tehtävä viimeistään kaksi kuukautta ennen vaalitoimituksen aloittamista.

Poistettaessa henkilö vaaliluettelosta on siitä tehtävä kirjallinen päätös ja annettava se tiedoksi asianomaiselle henkilölle.

Lisättäessä henkilö vaaliluetteloon on hänelle viipymättä lähetettävä 24 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti.

Korjattaessa vaaliluettelossa oleva virheellinen merkintä on korjauksesta viipymättä ilmoitettava asianomaiselle henkilölle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

26 b §

Valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Saamelaiskäräjien hallituksen 26 §:ssä tarkoitettuun päätökseen ja vaalilautakunnan 26 a §:ssä tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, kun asianomainen on saanut päätöksestä tiedon.

Valituksen tekemiseen sovelletaan muutoin, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

26 §

Oikaisuvaatimus vaaliluetteloa koskevasta päätöksestä

Joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta, saa vaatia vaaliluetteloa koskevaan päätökseen oikaisua vaalilautakunnalta. Vaalilautakunnalle osoitettu oikaisuvaatimus on toimitettava vaalilautakunnalle 14 päivän kuluessa vaaliluettelon nähtävillä pitämistä koskevan ajan päättymisestä.

Jos vaalilautakunnalle toimitettava oikaisuvaatimus on saapunut määräajassa muutoksenhakulautakuntaan, oikaisuvaatimusta ei jätetä tutkimatta. Oikaisuvaatimus on muutoksenhakulautakunnasta viipymättä toimitettava vaalilautakunnalle.

Jos vaalilautakunta päättää, että henkilö otetaan vaaliluetteloon, vaalilautakunta lähettää hänelle viipymättä 24 §:ssä äänioikeutetuille tarkoitetun ilmoituskortin.

26 a §

Äänestäminen muutoksenhakuelimen päätöksen perusteella

Henkilölle, joka ennen ääntenlaskennan aloittamista esittää vaalilautakunnalle tai vaalipäivänä vaalitoimikunnalle muutoksenhakuelimen lainvoimaisen päätöksen äänioikeudestaan, varataan tilaisuus saada vaaliasiakirjat ja äänestää.

Henkilö on velvollinen luovuttamaan vaalilautakunnalle tai vastaavasti vaalitoimikunnalle päätöksen tai sen oikeaksi todistetun jäljennöksen vaaliluetteloon asiasta tehtävää merkintää varten.

(katso 25 b §)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Korkeimman hallinto-oikeuden on annettava päätöksestään viipymättä tieto valittajalle, saamelaiskäräjien hallitukselle ja vaalilautakunnalle, jonka on tehtävä vaaliluetteloon päätöksestä mahdollisesti aiheutuvat muutokset ja tarvittaessa lähetettävä asianomaiselle 24 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti. (26 b § kumotaan)

26 d §

Äänestäminen tuomioistuimen päätöksen perusteella

Henkilölle, joka ennen ääntenlaskennan aloittamista esittää vaalilautakunnalle tai vaalipäivänä vaalitoimikunnalle korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen äänioikeudestaan, varataan tilaisuus saada vaaliasiakirjat ja äänestää.

Henkilö on velvollinen luovuttamaan vaalilautakunnalle tai vastaavasti vaalitoimikunnalle päätöksen tai sen oikeaksi todistetun jäljennöksen vaaliluetteloon asiasta tehtävää merkintää varten.

27 §

(26 d § kumotaan)

Ehdokasasettelu

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin voi asettaa vähintään kolme äänioikeutettua saamelaista jättämällä vaalilautakunnalle asianmukaisesti täytetyn ja allekirjoitetun ehdokashakemuksen viimeistään 31 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista ennen kello 16. Hakemuksessa tulee olla:

1) ehdokkaan täydellinen nimi ja tarvittaessa ehdokkaan yleisesti tunnettu puhuttelunimi, henkilötunnus, arvo, ammatti tai toimi enintään kahdella ilmaisulla sekä kotikunta ja osoite; ja

2) ehdokkaan kirjallinen suostumus asettua saamelaiskäräjien asianomaisissa vaaleissa ehdokkaaksi.

Ehdokkaan asettaneet henkilöt muodostavat valitsijajyhdistyksen, joka nimeää keskuudestaan asiamiehen ja vara-asiamiehen.

27 §

Ehdokasasettelu ja ehdokasluettelo

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin saa asettaa vähintään kolmen äänioikeutetun

Voimassa oleva laki

Kukin äänioikeutettu saa osallistua vain yhden ehdokkaan asettamiseen. Jos henkilö kuuluu kahteen tai useampaan valitsijayhdistykseen, vaalilautakunnan on poistettava hänen nimensä niistä kaikista.

Valitsijayhdistyksen asiamiehelle on varattava tilaisuus täydentää tai oikaista hakemuksen tietoja viimeistään 27 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista ennen kello 16.

27 a §

Ehdokasluettelo

Vaalilautakunta laatii vaalikelpoisista ehdokkaista ehdokasluettelon viimeistään 21. päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Vaalilautakunta on ehdokasluettelon rekisterinpitäjä. Ehdokasluettelossa on yhteinen otsikko, joka yksilöi vaalin, sekä luettelo ehdokkaista numerojärjestyksessä alkaen ehdokasnumerosta 2. Ehdokkaiden järjestys luettelossa määräytyy vaalilautakunnan suorittaman arvonnän perusteella. (8.5.2020/335.

Jokaisesta ehdokkaasta merkitään ehdokasluetteloon numero, nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen, sekä kotikunta. Ehdokkaan etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää ehdokkaan yleisesti tunnettua puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä. Ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä.

Vaalilautakunnan 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen ei saa hakea erikseen muutosta.

Ehdotus

perustama valitsijayhdistys, jolla on oltava asiamies ja vara-asiamies.

Kukin äänioikeutettu saa osallistua vain yhden ehdokkaan asettamiseen. Jos henkilö kuuluu kahteen tai useampaan valitsijayhdistykseen, vaalilautakunnan on poistettava hänen nimensä niistä kaikista.

Valitsijayhdistyksen tulee tehdä ehdokashakemus vaalilautakunnalle viimeistään 31. päivänä ja sitä koskevat täydennykset viimeistään 27. päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista.

Vaalilautakunnan on laadittava ehdokasluettelo viimeistään 21. päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä.

Vaalilautakunnan päätökseen ehdokasluettelosta ei saa hakea erikseen muutosta.

(27 a § kumotaan)

28 §

Vaalitoimitus

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan syyskuun ensimmäisen täyden viikon maanantaista alkavan neljän viikon aikana. Vaalit toimitetaan postin välityksellä, mutta voidaan vaalilautakunnan niin päättäessä saamelaisten kotiseutualueella lisäksi toimittaa vaalipäivän äänestyksenä. Vaalien toimittamisesta on julkisesti kuulutettava.

28 §

Vaalitoimitus

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan elokuun viimeisen täyden viikon maanantaista alkavan kuuden viikon aikana. Vaalit toimitetaan postin välityksellä *tai toimittamalla äänestyslippu muutoin kuin postitse vaalilautakunnan ilmoittamaan paikkaan. Vaalit toimitetaan saamelaisten kotiseutualueella myös vaalipäivän äänestyksenä.*

Vaalien toimittamisesta on julkisesti kuulutettava.

29 §

Vaalitoimituksen aloittaminen ja vaaliasiakirjat

Vaalitoimitus alkaa vaaliasiakirjojen lähettämällä äänioikeutetulle. Asiakirjat toimitetaan postin välityksellä kirjattuna lähetyksenä. Vaaliasiakirjoja ovat vaalilautakunnan leimalla varustettu äänestyslippu, vaalikuori, lähetekirje, lähetekuori, ehdokasluettelo ja äänestysohje.

29 §

Vaaliasiakirjat

Vaalilautakunnan on viipymättä vaalitoimituksen alkamisen jälkeen todisteellisesti toimitettava jokaiselle äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa, vaalilautakunnan leimalla varustettu äänestyslippu, vaalikuori, lähetekirje, lähetekuori, ehdokasluettelo ja äänestysohje (vaaliasiakirjat).

Äänioikeutetulle, joka ei ole postitse saanut vaaliasiakirjoja tai jolta ne jostakin syystä muutoin puuttuvat, tulee varata mahdollisuus saada vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistosta, jostakin vaalipäivän äänestyspaikasta tai vaalilautakunnan ilmoittamasta muusta paikasta.

30 §

Äänestäminen postin välityksellä

Äänioikeutettu voi käyttää äänioikeuttaan saatuaan vaaliasiakirjat. Äänestäminen on suoritettu, kun äänioikeutettu on jättänyt äänestyslipun sisältävän suljetun vaalikuoren

Voimassa oleva laki

ja täyttämänsä ja allekirjoittamansa lähetekirjeen lähetekuoreen suljettuna postin kuljetettavaksi kirjattuna lähetyksenä. Jos äänestäjä liittää mukaan ilmoituskorttinsa, hän merkitsee lähetekirjeeseen vain allekirjoituksensa.

Postin välityksellä lähetettyjen vaaliasiakirjojen tulee olla vaalilautakunnalla ääntenlaskennan aloittamiseen mennessä.

31 §

Äänestäminen palauttamalla vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistoon

Äänioikeutettu voi palauttaa 30 §:ssä tarkoitetut vaaliasiakirjat henkilökohtaisesti myös vaalilautakunnan toimistoon tai muihin toimipisteisiin vaalien kolmannen täyden viikon maanantain ja neljännen täyden viikon perjantain välisenä aikana. Äänestäminen on suoritettu, kun äänioikeutettu on saanut kuitin vaaliasiakirjojen jättämisestä.

Vaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että sen eri toimipisteisiin jätettyjä vaaliasiakirjoja säilytetään vaalisalaisuuden turvaavalla tavalla ja että vaaliasiakirjat toimitetaan turvallisesti vaalilautakunnan Inarin toimistoon ennen ääntenlaskennan aloittamista.

31 a §

Vaalipäivän äänestys

Jos vaalipäivän äänestys järjestetään, vaalipäivä on vaalien neljännen viikon sunnuntai.

Vaalipäivän äänestys toimitetaan yhtäaikaisesti jokaisessa saamelaiden kotiseutualueen kunnassa. Kussakin kunnassa on yksi äänestyspaikka.

Ehdotus

Äänestysohjeessa tulee mainita vaalilautakunnan toimiston ja muiden paikkojen, joista vaaliasiakirjat voidaan saada ja joihin ne voidaan toimittaa, käyntiosoitteet ja aukioloajat sekä vaalipäivän äänestyspaikkojen käyntiosoitteet ja aukioloajat.

30 §

Äänestäminen postin välityksellä

Äänioikeutettu voi käyttää äänioikeuttaan saatuaan vaaliasiakirjat. *Äänestäjän on selvästi merkittävä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, jonka hyväksi hän antaa äänensä.*

Äänestäminen on suoritettu, kun äänioikeutettu on jättänyt äänestyslipun sisältävän suljetun vaalikuoren ja täyttämänsä ja allekirjoittamansa *vaalilautakunnalle osoitetun* lähetekirjeen lähetekuoreen suljettuina *todisteellisesti* postin kuljetettavaksi. Jos äänestäjä liittää mukaan ilmoituskorttinsa, *hänen ei tarvitse merkitä lähetekirjeeseen muuta kuin allekirjoituksensa.*

Ääntenlaskennan aloittamiseen mennessä vaalilautakunnalle postitse saapuneet äänet otetaan huomioon ääntenlaskennassa.

31 §

Äänestäminen toimittamalla lähetekuori vaalilautakunnalle muutoin kuin postitse

Äänioikeutettu *tai hänen valtuuttamansa henkilö voi toimittaa* 30 §:ssä tarkoitetut vaaliasiakirjat *lähetekuoreessa* myös vaalilautakunnan toimistoon tai vaalilautakunnan ilmoittamaan muuhun paikkaan vaalien neljännen täyden viikon maanantain ja kuudennen täyden viikon sunnuntain välisenä aikana sekä vaalipäivänä *minkä hyvänsä äänestyspaikan vaalitoimikunnalle.*

Vaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että *sen toimipisteisiin ja sen ilmoittamiin muihin paikkoihin jätetyt vaaliasiakirjat säilytetään vaalisalaisuuden turvaavalla*

Voimassa oleva laki

Äänioikeutettu saa äänestää vain siinä saamelaiden kotiseutualueen kunnassa, joka on merkitty vaaliluetteloon hänen kotikunnakseen.

Äänestys on järjestettävä niin, että vaalisalaisuus säilyy.

31 c §

Vaalitoimikunta

Vaalilautakunnan tulee hyvissä ajoin ennen vaaleja asettaa kutakin äänestyspaikkaa varten vaalitoimikunta, johon kuuluu kolme jäsentä ja kaksi varajäsentä siten, että asianomaista kuntaa vaalilautakunnassa edustava jäsen ja tämän henkilökohtainen varajäsen ovat vaalitoimikunnan yhtenä jäsenenä ja varajäsenenä.

Vaalitoimikunnan puheenjohtajana toimii *toimikunnassa* vaalilautakuntaa edustava jäsen. Varapuheenjohtajan vaalitoimikunta valitsee tarvittaessa keskuudestaan.

Vaalitoimikunta on päätösvaltainen kolmijäsenisenä.

31 h §

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen ja vaalipöytäkirja

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen jälkeen vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että sinetöity vaaliurna ja äänestysmerkinnät sisältävä äänestysalueen vaaliluettelo kuljetetaan vaalisalaisuuden säilymisen turvaavalla tavalla vaalilautakunnan Inarin toimistoon. Vaalilautakunnan on huolehdittava vaaliurnan ja äänestysalueen vaaliluettelon säilyttämisestä turvallisessa paikassa ääntenlaskennan aloittamiseen asti.

Ehdotus

tavalla ja että *ne* toimitetaan turvallisesti vaalilautakunnan Inarin toimistoon ennen ääntenlaskennan aloittamista.

31 a §

Vaalipäivän äänestys

Vaalipäivän äänestys järjestetään vaalien toimittamisen kuudennen viikon sunnuntaina.

Vaalipäivän äänestys toimitetaan yhtäaikaaisesti jokaisessa saamelaiden kotiseutualueen kunnassa. Kussakin kunnassa on *vähintään* yksi äänestyspaikka.

Äänioikeutettu saa äänestää *31 g §:ssä tarkoitettulla tavalla* vain siinä saamelaiden kotiseutualueen kunnassa, joka on merkitty vaaliluetteloon hänen kotikunnakseen.

Äänestys on järjestettävä niin, että vaalisalaisuus säilyy.

31 c §

Vaalitoimikunta

Vaalilautakunnan tulee hyvissä ajoin ennen vaaleja asettaa kutakin äänestyspaikkaa varten vaalitoimikunta, johon kuuluu kolme jäsentä ja *vähintään* kaksi varajäsentä siten, että *yksi vaalilautakunnan jäsen ja hänen henkilökohtainen varajäsenensä ovat vaalitoimikunnan jäsenenä ja varajäsenenä. Saamelaiskäräjien vaalien ehdokas ei voi olla vaalitoimikunnan jäsenenä tai varajäsenenä.*

Vaalitoimikunnan puheenjohtajana toimii vaalilautakuntaa edustava jäsen. Varapuheenjohtajan vaalitoimikunta valitsee tarvittaessa keskuudestaan.

Vaalitoimikunta on päätösvaltainen kolmijäsenisenä.

31 h §

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen ja vaalipöytäkirja

Voimassa oleva laki

Vaalitoimikunnan on lisäksi huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestyksestä pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään:

- 1) päivä sekä kellonajat, jolloin vaalipäivän äänestys alkoi ja julistettiin päättyneeksi;
- 2) läsnä olleet vaalitoimikunnan jäsenet ja varajäsenet;
- 3) vaaliavustajat sekä äänestäjien itsensä valitsevat avustajat; sekä
- 4) äänestäneiden lukumäärä.

32 §

Äänestys hoitolaitoksessa ja kotona

Saamelaiden kotiseutualueella sijaitsevassa laitoksessa hoidettavat henkilöt sekä ne kotiseutualueella kotona hoidettavat henkilöt, jotka eivät muutoin voisi äänestää ilman kohtuuttomia vaikeuksia, saavat äänestää hoitopaikassaan.

Hoitopaikassa äänestystä varten vaalilautakunta määrää kyseistä kuntaa vaalilautakunnassa edustavan jäsenen ja varajäsenen vaalitoimitsijaksi ja hänen varamiehekseen.

Hoitopaikassa äänestettäessä äänestyksessä on äänestäjän ja vaalitoimitsijan lisäksi oltava mukana äänestäjän valitsema tai hyväksymä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon äänioikeutetuksi merkitty henkilö.

34 §

Ääntenlaskennan aloittaminen

Vaalilautakunta aloittaa ääntenlaskennan vaalitoimituksen jälkeisenä maanantaina kello 18. Ääntenlaskennan aloittamisen jälkeen saapuneet lähetekuoret jätetään avaamattomina huomioon ottamatta. Toimituksessa pidetään pöytäkirjaa.

Valitsijayhdistyksen asiamiehellä tai varasiamiehellä on oikeus olla läsnä ääntenlaskennassa.

35 §

Ehdotus

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen jälkeen vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että sinetöity vaaliurna ja äänestysmerkinnät sisältävä äänestysalueen vaaliluettelo sekä mahdollisesti vaalitoimikunnalle jätetyt lähetekuoret toimitetaan vaalisalaisuuden säilymisen turvaavalla tavalla ja ilman aiheetonta viivytystä vaalilautakunnan Inarin toimistoon. Lisäksi vaalitoimikunnan on huolehdittava sinetöimisvälineiden tuhoamisesta välittömästi uurnan sinetöinnin jälkeen. Vaalilautakunnan on huolehdittava vaaliurnan ja äänestysalueen vaaliluettelon säilyttämisestä turvallisessa paikassa ääntenlaskennan aloittamiseen asti.

Vaalitoimikunnan on lisäksi huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestyksestä pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään:

- 1) päivä sekä kellonajat, jolloin vaalipäivän äänestys alkoi ja julistettiin päättyneeksi;
- 2) läsnä olleet vaalitoimikunnan jäsenet ja varajäsenet;
- 3) vaaliavustajat sekä äänestäjien itsensä valitsevat avustajat; sekä
- 4) äänestäneiden lukumäärä.

32 §

Äänestys hoitolaitoksessa ja kotona

Saamelaiden kotiseutualueella sijaitsevassa laitoksessa hoidettavat sekä ne kotiseutualueella kotona hoidettavat, jotka eivät muutoin voisi äänestää ilman kohtuuttomia vaikeuksia, saavat äänestää hoitopaikassaan.

Hoitopaikassa äänestystä varten vaalilautakunta määrää kyseistä kuntaa vaalilautakunnassa edustavan jäsenen ja varajäsenen vaalitoimitsijaksi ja hänen varamiehekseen.

Vaalitoimitsijan varamieheksi voidaan nimetä muukin hoitävään soveltuva henkilö.

Hoitopaikassa äänestettäessä äänestyksessä on äänestäjän ja vaalitoimitsijan lisäksi oltava mukana äänestäjän valitsema tai hyväksymä

Merkintä vaaliluetteloon

Ääntenlaskenta aloitetaan avaamalla lähetekuoret ja merkitsemällä kaikki 30 ja 31 §:ssä säädetyllä tavalla äänestäneet lähetekirjeen mukaisesti vaaliluetteloon.

Äänestys on jätettävä huomioon ottamatta:

1) jos äänestänyttä henkilöä ei ole merkitty vaaliluetteloon äänioikeutetuksi tai jos käy ilmi, että hän on kuollut ennen vaalitoimituksen aloittamista;

2) jos lähetekirje on niin puutteellinen, ettei varmasti voida todeta, kuka henkilö on äänestänyt; tai

3) jos vaalikuoreen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva tai muu asiaton merkintä.

Muu kuin vaalipäivän äänestys on jätettävä huomioon ottamatta myös, jos äänestysalueen vaaliluetteloon tehdyistä merkinnöistä ilmenee, että asianomainen on äänestänyt vaalipäivänä.

Kun kaikki äänestäneet on merkitty vaaliluetteloon ja äänestyksessä huomioon ottamatta jätetyt vaalikuoret lähetekuorissaan on erotettu erilleen hyväksytyistä, pannaan hyväksytyt vaalikuoret avaamattomina vaaliurna.

38 §

Vaalien tuloksen määräytyminen

Saamelaiskäräjien jäseniksi tulevat valituiksi 21 eniten ääniä saanutta ehdokasta, edellyttäen, että heidän joukossaan on vähintään kolme ehdokasta kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Jos jostakin näistä kunnista ei ole tässä joukossa kolmea ehdokasta, tulevat tästä kunnasta olevista ehdokkaista valituiksi eniten ääniä saaneet kolme ehdokasta.

saamelaiskäräjien vaaliluetteloon
äänioikeutetuksi merkitty henkilö.

34 §

Ääntenlaskennan aloittaminen

Vaalilautakunta aloittaa ääntenlaskennan vaalitoimituksen jälkeisenä maanantaina kello 9. Ääntenlaskennan aloittamisen jälkeen saapuneet lähetekuoret jätetään avaamattomina huomioon ottamatta. Toimituksessa pidetään pöytäkirjaa.

Valitsijayhdistyksen asiamiehellä ja vara-asiamiehellä on oikeus olla läsnä ääntenlaskennassa.

35 §

Merkintä vaaliluetteloon

Ääntenlaskenta aloitetaan avaamalla lähetekuoret ja merkitsemällä kaikki 30 ja 31 §:ssä säädetyllä tavalla äänestäneet lähetekirjeen mukaisesti vaaliluetteloon.

Äänestys on jätettävä huomioon ottamatta:

1) jos äänestänyttä henkilöä ei ole merkitty vaaliluetteloon äänioikeutetuksi tai jos käy ilmi, että hän on kuollut ennen vaalitoimituksen aloittamista;

2) jos lähetekirje on niin puutteellinen, ettei varmasti voida todeta, kuka henkilö on äänestänyt; tai

3) jos vaalikuoreen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva tai muu asiaton merkintä.

Jos lähetekirjeistä ilmenee, että äänioikeutettu on äänestänyt useamman kerran 30 tai 31 §:ssä tarkoitettulla tavalla, otetaan huomioon vain yksi lähetekuorista.

Muu kuin vaalipäivän äänestys on jätettävä huomioon ottamatta myös, jos äänestysalueen vaaliluetteloon tehdyistä merkinnöistä ilmenee, että asianomainen on äänestänyt vaalipäivänä 31 g §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Kun kaikki äänestäneet on merkitty vaaliluetteloon ja äänestyksessä huomioon ottamatta jätetyt vaalikuoret lähetekuorissaan on erotettu erilleen hyväksytyistä, pannaan hyväksytyt vaalikuoret avaamattomina vaaliurna.

Varajäseneksi tulee valituksi kustakin saamelaisalueen kunnasta olevista ehdokkaista valituiksi tulleiden jälkeen seuraavaksi eniten ääniä saanut ehdokas.

Jos äänimäärät ovat yhtä suuret, ratkaistaan niiden keskinäinen järjestys arpomalla.

39 §

Vaalien tuloksen vahvistaminen

Vaalien tuloksen vahvistaa vaalilautakunta kolmantena päivänä ääntenlaskennan aloittamisesta pitämässään kokouksessa, joka alkaa kello 18.

Vaalien tulos on ilmoitettava välittömästi oikeusministeriölle saamelaiskäräjien jäsenten ja varajäsenten määräämiseksi tehtäväänsä seuraavaksi toimikaudeksi.

40 §

Vaalien tulosta koskeva oikaisuvaatimus ja valitus

Äänioikeutettu, joka katsoo, että vaalilautakunnan päätös vaalien tuloksen vahvistamisesta tai vaalien toimittamiseen liittyvä muu toimenpide on lainvastainen, voi tehdä saamelaiskäräjien hallitukselle oikaisuvaatimuksen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona vaalilautakunta on vahvistanut vaalien tuloksen.

Saamelaiskäräjien hallituksen on käsiteltävä oikaisuvaatimus kiireellisesti ja viimeistään ennen vaalivuoden loppua.

Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona asianomainen on saanut käräjien hallituksen päätöksen tiedoksi.

38 §

Vaalien tuloksen määräytyminen

Saamelaiskäräjien jäseniksi tulevat valituiksi 21 eniten ääniä saanutta ehdokasta, edellyttäen, että heidän joukossaan on vähintään 10 §:ssä säädetty määrä ehdokkaita Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kunnista sekä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta. Jos 10 §:ssä säädetyt määrät eivät täyty, tulevat kyseisestä kunnasta tai alueelta valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat niin, että 10 §:n vaatimukset täyttyvät.

Jos jostakin kotiseutualueen kunnasta tai alueelta ei ollut säädettyä määrää ehdokkaita, tulevat valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat kotiseutualueelta.

Varajäseneksi tulee valituksi Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kunnista sekä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta olevista ehdokkaista valituiksi tulleiden jälkeen seuraavaksi eniten ääniä saanut ehdokas.

Jos äänimäärät ovat yhtä suuret, ratkaistaan ehdokkaiden keskinäinen järjestys arpomalla.

Ehdokkaan kunta tai alue ääntenlaskennassa määräytyy sen mukaan, missä hänellä on ollut kotikunta ehdokkaaksi asettumisen määrääjän päättymisajankohtana.

39 §

Vaalien tuloksen vahvistaminen

Vaalien tuloksen vahvistaa vaalilautakunta kolmantena päivänä ääntenlaskennan aloittamisesta pitämässään kokouksessa.

Vaalien tulos on ilmoitettava välittömästi oikeusministeriölle saamelaiskäräjien jäsenten ja varajäsenten määräämiseksi tehtäväänsä seuraavaksi toimikaudeksi.

Muutoksenhaussa noudatetaan muutoin, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Jos vaalilautakunnan 1 momentissa tarkoitettu päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja tämä on vaikuttanut vaalien tulokseen, vaalien tulosta on oikaistava ja valtioneuvoston tarvittaessa määrättävä saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet vaalien oikaistun tuloksen mukaisesti.

Jos vaalien tulos ei ole oikaistavissa, vaalit on määrättävä uusittavaksi.

40 c §

Tarkemmat säännökset

Oikeusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) vaaleihin liittyvistä kuulutuksista;
- 2) vaaliluetteloon hakeutumisesta ja vaaliluettelosta poistamisesta sekä hakemukseen liitettävistä selvityksistä;
- 3) vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä;
- 4) ehdokasluettelon julkaisemisesta ja nähtävänä pitämisestä;
- 5) äänestyslipusta; sekä
- 6) vaaliasiakirjojen säilyttämisestä.

5 luku

Muutoksenhaku

41 §

Valitus

40 §

Vaalien tulosta koskeva valitus

Äänioikeutettu, joka katsoo, että vaalien tuloksen vahvistamista koskeva vaalilautakunnan toimenpide tai päätös on lainvastainen, voi tehdä saamelaiskäräjien hallitukselle oikaisuvaatimuksen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona vaalilautakunta on vahvistanut vaalien tuloksen. *Muutoksenhausta vaaliluetteloa koskevissa asioissa säädetään 5 luvussa.*

Saamelaiskäräjien hallituksen on käsiteltävä oikaisuvaatimus kiireellisesti ja viimeistään ennen vaalivuoden loppua.

Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona asianomainen on saanut käräjien hallituksen päätöksen tiedoksi. Muutoksenhaussa noudatetaan muutoin, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Jos vaalilautakunnan 1 momentissa tarkoitettu päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja tämä on vaikuttanut vaalien tulokseen, vaalien tulosta on oikaistava ja valtioneuvoston tarvittaessa määrättävä saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet vaalien oikaistun tuloksen mukaisesti.

Jos vaalien tulos ei ole oikaistavissa, vaalit on määrättävä uusittaviksi.

40 c §

Tarkemmat säännökset

Oikeusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) vaaleihin liittyvistä kuulutuksista;
- 2) vaaliluetteloon hakeutumisesta ja vaaliluettelosta poistamisesta sekä hakemukseen liitettävistä selvityksistä;
- 3) vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä;
- 4) ehdokashakemuksesta ja ehdokasluettelosta;

Voimassa oleva laki

Saamelaiskäräjien hallituksen ja lautakunnan sekä käräjien asettaman muun toimielimen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla saamelaiskäräjille, jollei tässä laissa tai muualla laissa toisin säädetä. Saamelaiskäräjien päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Muutoksenhausta säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

(uusi)

(uusi)

Ehdotus

5) vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä, jos kunnassa on enemmän kuin yksi vaalipäivän äänestyksen äänestyspaikka vaalipäivän äänestyksen äänestyspaikkojen aluejaosta;

6) äänestyslipusta; sekä

7) vaaliasiakirjojen säilyttämisestä.

5 luku

Muutoksenhaku vaaliluetteloa koskeissa asioissa

41 §

Muutoksenhakulautakunnan tehtävä ja toimivalta

Saamelaiskäräjien vaaliluetteloasioiden muutoksenhakulautakunta (muutoksenhakulautakunta) toimii ensimmäisenä muutoksenhakuasteena saamelaiskäräjien saamelaiskäräjistä annetun lain 26 §:n mukaisissa vaaliluetteloon ottamista ja siitä poistamista koskeissa asioissa.

Saamelaiskäräjien yhteydessä toimiva muutoksenhakulautakunta on itsenäinen ja riippumaton toimielin.

41 a §

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja muut jäsenet

Muutoksenhakulautakuntaa johtaa puheenjohtaja, joka voi olla päätoiminen.

Muutoksenhakulautakunnassa on lisäksi sivutoimisina jäseninä yksi lakimiesjäsen ja kaksi asiantuntijajäsentä. Lisäksi muutoksenhakulautakunnassa on riittävä määrä varajäseniä. Varajäseneneen sovelletaan, mitä laissa säädetään muutoksenhakulautakunnan jäsenestä.

Puheenjohtajan ollessa estyneenä puheenjohtajalle säädettyä toimivaltaa käyttää muutoksenhakulautakunnan lakimiesjäsen (varapuheenjohtaja).

41 b §

Puheenjohtajan ja muun jäsenen kelpoisuus ja nimittäminen

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja lakimiesjäsenen tulee täyttää tuomarin yleiset kelpoisuusvaatimukset.

(uusi)

Muutoksenhakulautakunnan muilta jäseniltä vaaditaan oikeamielisyyttä, perehtyneisyyttä muutoksenhakulautakunnan toimialaan sekä tarvittavia henkilökohtaisia ominaisuuksia. Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja muun jäsenen ei tarvitse olla merkittynä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon.

Valtioneuvosto asettaa muutoksenhakulautakunnan kuudeksi vuodeksi kerrallaan. Muutoksenhakulautakunta asetetaan saamelaiskäräjien ehdotuksesta.

Saamelaiskäräjien, vaalilautakunnan jäsen tai varajäsen tai saamelaiskäräjien palveluksessa oleva henkilö ei voi kuulua muutoksenhakulautakuntaan.

(uusi)

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja muun jäsenen on ilmoitettava sidonnaisuuksistaan. Sidonnaisuuksista ilmoittamiseen sovelletaan, mitä tuomioistuinlain (673/2016) 17 luvun 17 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuuksistaan. Sidonnaisuusilmoitus annetaan oikeusministeriölle sekä tiedoksi muutoksenhakulautakunnalle.

(uusi)

Sidonnaisuuksia koskevien tietojen rekisteröinnissä noudatetaan, mitä tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetussa laissa säädetään (565/2015).

41 c §

*Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan
ja jäsenen paikan vapautuminen*

(uusi)

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja jäsenen oikeudesta pysyä tehtävässään sovelletaan, mitä tuomarinviran haltijasta säädetään.

Jos muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan tai muun jäsenen tehtävä vapautuu kesken toimikauden, määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

41 d §

Tuomarinvakuutus

(uusi)

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan ja muun jäsenen on ryhtyessään tehtäväänsä annettava tuomarinvakuutus, jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ssä.

41 e §

Puheenjohtajan ja muun jäsenen asema

(uusi)

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja muu jäsen on riippumaton tuomiovaltaa käyttäessään.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja muu jäsen toimii tuomarinvastuulla, josta säädetään tarkemmin tuomioistuinlain (673/2016) 9 luvussa.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja jäsen on velvollinen eroamaan tehtävästään sen kuukauden päättyessä, jonka kuluessa hän täyttää 70 vuotta.

41 f §

Esittelijät

(uusi)

Muutoksenhakulautakunnassa on tarpeellinen määrä pää- tai sivutoimisia esittelijöitä sekä muuta henkilöstöä.

Muutoksenhakulautakunnan esittelijällä on oltava tuomarinvirkaan oikeuttava tutkinto. Esittelijän tehtävistä määrätään tarkemmin

Voimassa oleva laki

Ehdotus

muutoksenhakulautakunnan
työjärjestyksessä.

Muutoksenhakulautakunta nimittää
muutoksenhakulautakunnan esittelijät ja
muun henkilöstön.

41 g §

*Muutoksenhakulautakunnan
ratkaisukokoonpano*

(uusi)

Muutoksenhakua koskevat asiat ratkaistaan
muutoksenhakulautakunnassa esittelystä
täysistunnossa.

Täysistunto on päätösvaltainen, kun läsnä
on puheenjohtaja ja vähintään kaksi jäsentä.

41 h §

Asian käsittely

(uusi)

Asian käsittelyyn
muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan
oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua
lakia, jollei tässä laissa erikseen toisin säädetä.

41 i §

Käsittelyn julkisuus

(uusi)

Oikeudenkäynnin julkisuudesta
muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan,
mitä oikeudenkäynnin julkisuudesta
hallintotuomioistuimissa annetussa laissa
(381/2007) säädetään.

41 j §

Rahoitus

Muutoksenhakulautakunnan kustannukset
suoritetaan valtion varoista.

Muutoksenhakulautakunnan
puheenjohtajan ja jäsenten palkkiot määrätään
oikeusministeriön vahvistamien perusteiden
mukaan.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

41 k §

Työjärjestys

Muutoksenhakulautakunnan organisaatiosta, työskentelystä ja henkilöstöstä määrätään tarkemmin muutoksenhakulautakunnan työjärjestyksessä, jonka muutoksenhakulautakunnan täysistunto vahvistaa.

41 l §

Muutoksenhakumenettely

Muutoksenhakulautakunnalle osoitettu valitus on toimitettava vaalilautakunnalle 14 päivän kuluessa vaalilautakunnan oikaisuvaatimuksen johdosta tehdyn päätöksen tiedoksisaannista.

Vaalilautakunnan on viipymättä toimitettava valitus, asiaa koskevat asiakirjat ja lausuntonsa valituksesta muutoksenhakulautakunnalle.

Jos vaalilautakunnalle toimitettava valitus on saapunut määräajassa muutoksenhakulautakuntaan, valitusta ei jätetä tällä perusteella tutkimatta. Valitus on tällöin toimitettava viipymättä vaalilautakunnalle.

Muutoksenhakulautakunnan on käsiteltävä valitus kiireellisenä.

41 m §

Jatkovalitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Valituslupa on myönnettävä, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeätä saattaa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi

6 luku

Erinäisiä säännöksiä

(ks. voimassa olevan lain 41 §)

42 §

Henkilöstön ottaminen

Saamelaiskäräjät nimittää tai ottaa henkilöstönsä.

42 a §

Oikeus eläkkeeseen

Saamelaiskäräjien palveluksessa olevilla henkilöillä on oikeus eläkkeeseen ja heidän kuoltuaan heidän edunsaajillaan on oikeus perhe-eläkkeeseen valtion varoista soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin valtion palveluksessa olevilla henkilöillä ja heidän edunsaajillaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua eläketurvan järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista saamelaiskäräjät on velvollinen suorittamaan eläkemaksun siten kuin valtion eläkerahastosta annetussa laissa (1372/89) säädetään.

Eläketurvan toimeenpanoa varten saamelaiskäräjien tulee vuosittain ilmoittaa valtiokonttorille tiedot palveluksessaan olevista henkilöistä. Tiedot ilmoitetaan valtiokonttorin antamien ohjeiden mukaisesti.

Jos eläkemaksua ei suoriteta määräajassa, valtion eläkerahastolle peritään vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/82) 4 §:n 3 momentissa tarkoitettua korkokannan mukaan.

Eläkemaksut ja viivästyskorot saadaan periä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoihin annetussa laissa (367/61) säädetään.

L valtion eläkerahastosta 1372/1989 on kumottu L:lla valtion eläkerahastosta 1297/2006. L verojen ja maksujen perimisestä ulosottoihin 367/1961 on kumottu L:lla verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 706/2007. KorkoL 633/1982 4 §:n 3 mom. ei ole enää voimassa. L 340/2002 voimaantulosäännöksen mukaan, jos muualla lainsäädännössä viitataan korkolain 4 §:n 3 momenttiin, on kyseisen säännöksen asemesta noudatettava korkolain 4 §:n 1 momenttia.

42 b §

Salassapito- ja vahingonkorvausvelvollisuus

Saamelaiskäräjien tai 14 §:ssä tarkoitettua toimielimen jäsen taikka 18 c §:ssä tarkoitettu tilintarkastaja ei saa sivulliselle luvottomasti

valituslupahakemuksessa esitetty perusteltu väite muutoksenhakulautakunnan päätöksen perustumisesta syrjintään tai mielivaltaan.

Muutoin muutoksenhaussa korkeimpaan hallinto-oikeuteen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

6 luku

Erinäiset säännökset

42 §

Muutoksenhaku

Saamelaiskäräjien hallituksen ja lautakunnan sekä käräjien asettaman muun toimielimen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla saamelaiskäräjille, jollei tässä laissa tai muualla laissa toisin säädetä. Saamelaiskäräjien päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Muutoksenhausta säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

43 §

Henkilöstön ottaminen

Saamelaiskäräjät nimittää tai ottaa henkilöstönsä.

43 a §

Oikeus eläkkeeseen

Saamelaiskäräjien palveluksessa olevilla henkilöillä on oikeus eläkkeeseen ja heidän kuoltuaan heidän edunsaajillaan on oikeus perhe-eläkkeeseen valtion varoista soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin valtion palveluksessa olevilla henkilöillä ja heidän edunsaajillaan.

Voimassa oleva laki

ilmaista eikä käyttää yksityiseksi hyödykseen, mitä hän tehtävää hoitaessaan on saanut tietää toisen henkilökohtaisista oloista, taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilö on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän tehtävässään on tahallaan tai tuottamuksesta aiheuttanut saamelaiskäräjille. Sama koskee tätä lakia rikkomalla muulle aiheutettua vahinkoa.

Vahingonkorvauksen sovittelusta sekä, jos korvausvelvollisia on useita, vastuun jakautumisesta on voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa (412/74) säädetään.

Virkamiehen ja työntekijän vahingonkorvausvelvollisuudesta on voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa ja muualla säädetään.

43 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

Ehdotus

Edellä 1 momentissa tarkoitettua eläketurvan järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista saamelaiskäräjät on velvollinen suorittamaan eläkemaksun siten kuin valtion eläkerahastosta annetussa laissa (1372/89) säädetään.

Eläketurvan toimeenpanoa varten saamelaiskäräjien tulee vuosittain ilmoittaa valtiokonttorille tiedot palveluksessaan olevista henkilöistä. Tiedot ilmoitetaan valtiokonttorin antamien ohjeiden mukaisesti.

Jos eläkemaksua ei suoriteta määräajassa, valtion eläkerahastolle peritään vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/82) 4 §:n 3 momentissa tarkoitettua korkokannan mukaan.

Eläkemaksut ja viivästyskorot saadaan periä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoimin annetussa laissa (367/61) säädetään.

L valtion eläkerahastosta 1372/1989 on kumottu L:lla valtion eläkerahastosta 1297/2006. L verojen ja maksujen perimisestä ulosottoimin 367/1961 on kumottu L:lla verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 706/2007. KorkoL 633/1982 4 §:n 3 mom. ei ole enää voimassa. L 340/2002 voimaantulosäännöksen mukaan, jos muualla lainsäädännössä viitataan korkolain 4 §:n 3 momenttiin, on kyseisen säännöksen asemasta noudatettava korkolain 4 §:n 1 momenttia.

43 b §

Salassapito- ja vahingonkorvausvelvollisuus

Saamelaiskäräjien tai 14 §:ssä tarkoitettua toimieliimen jäsen taikka 18 c §:ssä tarkoitettu tilintarkastaja ei saa sivulliselle luvottomasti ilmaista eikä käyttää yksityiseksi hyödykseen, mitä hän tehtävää hoitaessaan on saanut tietää toisen henkilökohtaisista oloista, taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilö on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän tehtävässään on tahallaan tai tuottamuksesta aiheuttanut saamelaiskäräjille. Sama koskee tätä lakia rikkomalla muulle aiheutettua vahinkoa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Vahingonkorvauksen sovittelusta sekä, jos korvausvelvollisia on useita, vastuun jakautumisesta on voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa (412/74) säädetään.

Virkamiehen ja työntekijän vahingonkorvausvelvollisuudesta on voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa ja muualla säädetään.

(muokattu 43 § yllä, nykymuotoinen 43 § poistuu)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Saamelaiskäräjiin, jonka toimikausi on kesken tämän lain tullessa voimaan, sovelletaan 10—13 §:ää sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa.

Saamelaiskäräjät, jonka toimikausi on kesken tämän lain tullessa voimaan, jatkaa tehtävässään ensimmäisten tämän lain mukaan valittujen saamelaiskäräjien toimikauden alkuun asti.

2.

Laki

rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 40 luvun 11 §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 604/2002,
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

40 luku

40 luku

Virkarikoksista

Virkarikoksista

11 §

11 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

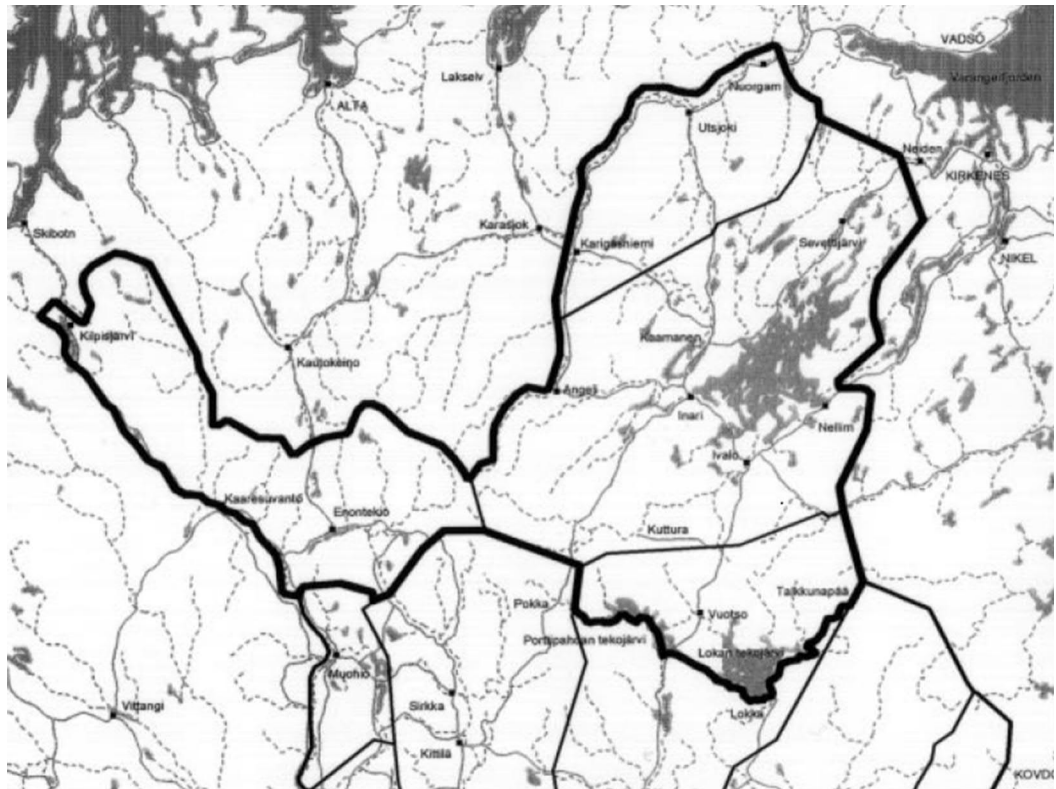
1) virkamiehellä henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan tai sen seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, Ahvenanmaan maakuntaan, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, kunnalliseen eläkelaitokseen, Kuntien takauskeskukseen tai kunnalliseen työmarkkinalaitokseen;

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) virkamiehellä henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkoon tai jommankumman kirkon seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, Ahvenanmaan maakuntaan, saamelaiskäräjiin, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, Kevaan, Kuntien takauskeskukseen tai kunnalliseen työmarkkinalaitokseen;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

SAAMELAISTEN KOTISEUTUALUEEN KARTTA

JUHA JOONAN ERIÄVÄ MIELIPIDE:

SAAMELAISKÄRÄJÄLÄIN MUUTOSTA VALMISTELEVALLE TOIMIKUNNALLE

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Koska en katso voivani yhtyä enemmistön kantaan erityisesti saamelaiskäräjälain 3 §:n sekä 9 ja 9a:n osalta, joudun kirjaamaan asiassa eriävän mielipiteen.

Enemmistö esittää saamelaismääritelmää koskevan 3 §:n muuttamista siten, että saamelaiseksi ei enää katsottaisi sellaista henkilöä, joka on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa- veronkanto tai henkikirjassa. Mielestäni tämä on ristiriidassa perustuslain 17,3 § sekä perustuslaissakin turvatun yhdenvertaisuuden kanssa. Lisäksi tällaisen muutos on ongelmallinen ratifioiman nk. KP-sopimuksen kanssa. Tämän sopimuksen 27 artiklan mukaan vähemmistöön kuuluvaa ei saa estää nauttimasta kulttuuristaan yhdessä samaan ryhmään kuuluvien kanssa. Kysymys on itse sopimuksesta ja sen sanamuodosta. Lisäksi tällainen lainmuutos olisi ristiriidassa Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen toimeenpanoa valvovan CERD:n kannanottojen kanssa. Kysymys on niistä kannanotoista, jotka koskevat Suomen saamelaismääritelmää ja sen suhdetta rotusyrjintäsopimukseen.

1. Saamelaismääritelmän oikeudellinen viitekehys

Saamelaiskäräjälain 3 §:n sisällön osalta lähtökohtana tulee pitää ensisijaisesti sitä, mitä tästä asiasta säädetään perustuslaissa. Perustuslain 17,3 §:n mukaan saamelaisella tarkoitetaan alkuperäiskansaan kuluva henkilöitä.¹ Jotta saamelaiskäräjälain saamelaismääritelmä ei olisi ristiriidassa perustuslain kanssa, saamelaiskäräjälain 3 §:n tulee olla sisällöltään sellainen, että niillä henkilöillä, jotka täyttävät alkuperäiskansaan kuulumisen kriteerit, on oikeus tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Toisaalta niillä henkilöillä, jotka eivät täytä kyseisiä edellytyksiä, tätä oikeutta ei tule olla.

Niistä kriteereistä, joiden täytyessä henkilön voidaan katsoa kuuluvan alkuperäiskansaan, vallitsee kansainvälisesti varsin suuri yksimielisyys. YK:n alkuperäiskansoja koskeva, vuonna 1989 hyväksytty ILO-169 yleissopimus on ainoa nimenomaan alkuperäiskansoja koskeva kansainvälinen sopimus.² Sopimuksen on

¹ Perustuslaki 17,3 §: ”Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan”.

² ILO:n Itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva yleissopimus nro 169.

ratifioinut 23 valtiota, muun muassa Tanska ja Norja, jossa suurin osa saamelaisista asuu. Sopimuksen ensimmäisen artiklan mukaan alkuperäiskansalla tarkoitetaan niitä henkilöitä, jotka polveutuvat siitä väestöstä, joka asutti aluetta valtaväestön saapumisen ja nykyisten valtiorajojen syntymisen aikaan. Lisäksi edellytetään, että alkuperäiskansaan nykyään kuuluvien henkilöiden on tullut säilyttää ainakin osittain alkuperäiskansan perinteisiä instituutioita. Lisäksi voidaan yhtyä enemmistön perusteluissa olevaan toteamukseen, jonka mukaan alkuperäiskansaan kuuluvilla on ”suhde tietyn alueen luonnonolosuhteisiin, jotka ovat toimineet perustana erityisen elämäntavan ja siihen liittyvien elinkeinojen kehittymiselle”.

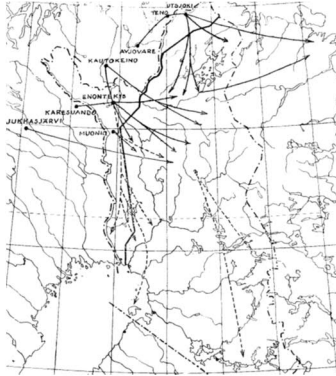
2. Historialliset tapahtumat ja väestöryhmät

Kun tätä kansainvälisesti hyväksyttyä alkuperäiskansamääritelmää sovelletaan Suomen oloihin, voidaan todeta seuraavaa. Nykyiset valtiorajat syntyivät vuosina 1595, 1751 ja 1809. Vuonna 1673 annettiin Lapinmaiden asutusplakaatti, joka salli suomalaisten uudisasettua siihen asti pelkästään saamelaisille – tuolloin käytettiin nimitystä lappalainen – asuttamille alueille. Kysymys on siis siitä, että ILO-sopimuksen edellyttämä polveutumiskriteeri koskee niitä henkilöitä, jotka polveutuvat alueella 1600- ja 1700-luvuilla eläneistä saamelaisista.

Vuoden 1751 Strömstadin rajasopimuksen lisäpöytäkirja salli porojen laiduntamisen molemmiin puolin silloista Norjan ja Ruotsin rajaa. Norjalaisten poromäärät olivat kasvaneet voimakkaasti ja laitumien kulumisen vuoksi norjalaiset poronhoitajat alkoivat tuoda porojaan yhä suuremmissä määrin nykyisen Suomen puolelle. Tästä aiheutui huomattavaa haittaa ja vahinkoa erityisesti alueen alkuperäisille metsäsaamelaisille mutta myös alueelle muuttaneille uudisasukkaille. Tästä syystä Suomi (Venäjä) sulki rajan vuonna 1852. Rajan sulkemisen seurauksena monet näistä poronhoitajista muuttivat nykyisen Suomen alueelle. Suurin osa näistä muuttoista tapahtui 1860-1900 välisenä aikana. Enemmistö näistä muuttajista oli Norjan

porosaamelaisia, mutta mukana oli myös alkujaan suomalaista syntyperää olevia poronhoitajia.³

Kesällä 1962 Suomen kolmen pohjoisimman kunnan eli Enontekiön, Inarin ja Utsjoen sekä Sodankylän ja Kittilän kunnan pohjoisosissa tehtiin haastatteluja, jossa haastateltavilta kysyttiin, onko henkilö itse tai joku hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään. Näistä haastatteluista syntyi luettelo, jossa oli 3 845 nimeä. Vuonna 1973 perustettiin saamelaisvaltuuskunta. Kysymyksessä oli neuvoo-antava elin, johon jäsenet valittiin vaaleilla. Äänioikeus saamelaisvaltuuskunnan vaaleissa oli vuoden 1962 haastattelussa luetteloon merkityille henkilöillä sekä heidän jälkeläisillään. Kun saamelaiskäräjälaki säädettiin vuonna 1994, vaaliluetteloon merkittiin ne henkilöt, joilla oli ollut oikeus äänestää saamelaisvaltuuskunnan vaaleissa.⁴ Saamelaiskäräjälakiin lisättiin kuitenkin myös uusi, eli 3 §:n 3. kohta, joka tarkoitti, että myös luetteloon merkityn henkilön jälkeläisellä oli käytännössä oikeus tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon ilman sukupolvirajoitusta.

Saamelaiskäräjien vaaliluettelossa on alle 18 vuotiaat mukaan lukien noin 10 500 henkilöä. Heidän merkitsemisensä vaaliluetteloon ei ole edellyttänyt polveutumista alueen alkuperäisväestöstä tai alkuperäiskansan perusteisten instituutioiden säilyttämistä. Moni lapinkylien alueelle tullut suomalainen uudisasukas oppi alueella puhuttua kieltä ja hänen jälkeläisensä täytti vuoden 1962 haastatteluissa käytetyn kriteerin. Myös Norjasta tulleiden poronhoitajien jälkeläiset täyttivät vielä tässä vaiheessa kyseisen kriteerin. On kuitenkin otettava huomioon, että he eivät olleet alueen ensimmäinen väestöryhmä vaan jo kolmas. Alueen alkuperäisten saamelaisten tiedetään asuttaneen aluetta satoja vuosia ennen heidän saapumistaan. Toisaalta suurin

³ Övergången från nomadismen till agrar bosättning. Hultblad 1968 s. 73; Samisk bosättning i Nordkalotten. Vorren 1980, 253; Suomen ja Venäjän välisen raja sulkeminen vuonna 1852. Sarva 1920 s. 2. Suomen ja Norjan Lapin rajaneuvottelut 1829-1852. Tikkanen 1964 s. 64, Ks. myös Tikkanen 66, 71; Joona Ikimuistoinen oikeus 2019 s. 43-48.

⁴ Ks. hallituksen esitys saamelaiskäräjälaiksi 248/1994 vp.

osa metsäsaamelaisista jäi vuoden 1962 haastattelujen ulkopuolelle. Ainoastaan osa inarinsaamelaisista pääsi mukaan.

Alkuperäiskansan perinteisten instituutioiden säilyttämisen osalta voidaan todeta, että vaaliluetteloon merkityistä selvä enemmistö asuu muualla kuin niin kutsutulla saamelaisten kotiseutualueella, tyypillisessä tapauksessa etelän asutuskeskuksissa. Alle 18-vuotiaista tämä luku on noin 80 %. Arviolta vain noin 2-3 % saa toimeentulonsa poronhoidosta ja arviolta vain noin 1000 – 2000 luetteloon merkityistä henkilöistä osaa saamea hyvin. Tarkkoja tilastoja ei tosin ole olemassa.

Kysymys on siis siitä, että vuonna 1962 sovellettu määritelmä ei ollut alkuperäiskansamääritelmä. Lisäksi haastatteluja tehtiin vain pienellä alalla perinteisestä saamelaisalueesta ja sielläkin hyvin puutteellisesti. Jos haastatteluja olisi tehty koko sillä alueella, jonka voidaan katsoa olevan perinteistä saamelaisaluetta, moni ulkopuolelle jäänyt suku olisi päässyt mukaan.⁵

3. Lappalaisperuste

Kun saamelaiskäräjälaki säädettiin vuonna 1994, määritelmään lisättiin myös 3 §:n 1. mom. 2. kohta eli nk. lappalaisperuste. Toisin kuin aikaisemmin, saamelaiskäräjälaiassa saamelaisella tarkoitettiin nimenomaan alkuperäiskansaan kuuluvaa henkilöä. Se, että saamelaiskäräjälakiin haluttiin kriteeri, joka täytti nimenomaan alkuperäiskansaan kuulumisen kriteerit, oli epäilemättä yhteydessä myös ILO-sopimukseen, jonka ratifiointia harkittiin. Myös perustuslaissa saamelaisella tarkoitetaan alkuperäiskansaan kuuluvaa henkilöä. Tällöin on tietysti selvää, että myös saamelaismääritelmässä tulee olla alkuperäiskansaa koskeva kriteeri. Saamelaiseksi katsotun henkilön edellytettiin polveutua alueen alkuperäisväestöstä.

Vaikka kyseisessä lainkohdassa tarkoitettut maa- ja veronkantokirjat on tehty alkujaan verotusta varten, ne ovat samalla luettelo lapinkylien alueella eläneistä alkuperäisistä saamelaisista, joista lähes kaikki olivat metsäsaamelaisia. Suurimmalla osalla perinteistä saamelaisaluetta heidät merkittiin näihin luetteloihin aina vuoteen 1762 asti.⁶

⁵ Ruotsissa saamelaisalueeksi katsotaan lapinkylien alueeseen kuulunut alue, mutta osittain myös tämän alueen ulkopuolella oleva alue. Ks. esim. SOU 1999:25.

⁶ Nämä lapinkylien alkuperäisiä saamelaisia koskia luetteloita pidettiin aina 1700-luvulle asti. Koska saamelaisten suorittama lapinvero oli ainoa lapinkylien alueella maksettava vero, ensimmäiset vuoden 1673 Lapinmaiden asutusplakaatin jälkeen saapuneet suomalaiset jouduttiin merkitsemään vuoden 1695 lappalaismaakirjaan. Tämän jälkeen suomalaiset uudisasukkaat merkittiin uudisasukasluetteloon ja saamelaiset heitä koskevaan luetteloon aina vuoteen 1762 asti, Inarissa vielä noin vuoteen 1825. Se, että heitä ei enää merkitty kyseisiin luetteloihin, ei tarkoittanut, että heidän elämäntapansa ja kulttuurinsa olisi muuttunut millään tavalla. Saamea tiedetään puhutun yleisesti vielä 1800-luvun puolivälissä muun muassa Sodankylän eteläosissa ja vielä 1900-luvun alkupuolella sitä osattiin muun muassa Sallassa ja

Metsäsaamelaisilla on katsottu olleen oikeuskäytännössä omistusoikeuteen rinnastettava oikeus käyttämiinsä alueisiin. Suomalaisten uudisasukkaitten saapumisen seurauksena he menettivät alueensa, elinkeinonsa ja oikeutensa. Norjan porosaamelaisten suuret porotokat taas hävittivät peuranpyynnin, mikä oli siihen asti ollut metsäsaamelaisten toimeentulon perusta. Nämä metsäsaamelaiset olivat se saamelaisryhmä, jonka kohtelu on hyvin perustein rinnastettavissa siihen kohteluun, mitä alkuperäiskansa ovat joutuneet kohtaamaan eri aikoina eri puolilla maailmaa.

Ensimmäiset saamelaiskäräjävaalit pidettiin vuonna 1999. Saamelaiskäräjät kuitenkin hylkäsivät kaikki lappalaisperusteella hakeneet. Myös korkein hallinto-oikeus, johon asiasta valitettiin, hylkäsi käytännössä kaikki tällä perusteella valittaneet.

Myös tämän jälkeen saamelaiskäräjien hallitus on hylännyt lappalaisperusteella hakeneet. Toisaalta saamelaiskäräjien hyväksynyt lappalaisperusteen, jos henkilö on haluttu merkitä vaaliluetteloon. Henkilö hakeutui vaaliluetteloon muun muassa sillä perusteella, että hän oli 1739 maakirjaan merkityn lappalaisen jälkeläinen. Saamelaiskäräjien hallitus hyväksyi henkilön saamelaiskäräjälain 3 §:n 1–3 kohdan perusteella. Toisen kohdan osalta hallitus totesi päätöksessä, että »saamelaiskäräjälain saamelaismääritelmä ei ole enää ajanmukainen, se sulkee pois vaaliluettelosta henkilöitä, jotka ovat saamelaisia mutta ovat menettäneet kielen vahvan suomalaistamisen myötä».⁷ Saamelaiskäräjien käytäntö näyttäytyy syrjivänä.

Laki on sinällään selvä ja yksiselitteinen ja jokaisella hakijalla on ollut arkistoviranomaisen antama todistus siitä, että henkilö polveutuu kyseisiin luetteloihin merkityistä saamelaisista. Tästä huolimatta valitukset on hylätty. Perusteena on käytetty sitä, että lain esitöissä oli maininta, jonka mukaan asetuksella olisi voitu määrätä, että osa laissa tarkoitetuista luetteloista voitaisiin jättää huomioimatta. Eduskunta kuitenkin poisti tämän mahdollisuuden ja sääti sen sellaisena kuin se on nykyisessä laissa. Lähtökohtana tulisi kuitenkin olla, että lakia sovelletaan sen sanamuodon mukaisesti. Enemmistö viittaa tässä yhteydessä oikeuskirjallisuuteen ja Leena Heinämäkeen. Saamelaiskäräjätoimikunnalle antamassaan lausunnossa Heinämäki toteaa, että ”on sangen ongelmallista, että meillä on laki, jota ei ole tarkoitettukaan noudattaa sanamuodon mukaisesti”.⁸ Epäselväksi kuitenkin jää, mihin tällainen kannanotto perustuu. Vallitsevan käsityksen mukaan laintulkinnan osalta ratkaisevaa on

muuallakin eri puolella perinteistä saamelaisaluetta. Komiteanmietintö 1929:8 s. 15, Jakob Fellman III s. 179-180.

⁷ Ks Lakimies 4/2013 s. 750.

⁸ Lausunto Saamelaiskäräjälakityöryhmälle koskien saamelaiskäräjälain 3 §:n saamelaismääritelmää 18.3.2018. Ks. myös valtioneuvoston kanslian Heinämäeltä tilaama tutkimus (s. 12), jossa todetaan, että ”on sangen ongelmallista, että Suomessa säädettiin laki, jota ei alun perin eikä tähän päivään mennessäkään ole tarkoitettu tulkittavaksi sanamuodon mukaisesti.” <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-330-9>.

lainsäätäjän kanta. Jos selvää ja riidatonta säädöstekstiä ei noudateta, eduskunnan tahto ei toteudu.

Käytäntö, jossa lappalaisperustetta ei sovelleta, on jatkunut aina nykyhetkeen asti. Tämä tulee esille myös hiljattain annetuissa KHO:n päätöksissä. Oikeuden linja näyttää myös muilta osin olevan sellainen, että yhdenvertaisuus ei ole kovinkaan keskeinen kriteeri. Vuoden 2019 saamelaiskäräjävaaleja koskeviin KHO:n päätöksiin sisältyy useita päätöksiä, joissa KHO on hylännyt sisaruksia, vaikka samojen henkilöiden täyssisaruksia on aikaisemmin hyväksytty KHO:n päätöksillä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon.⁹

Ulkopuolisesta voi tuntua yllättävältä minkä vuoksi lappalaisperuste halutaan poistaa. Nimenomaan saamelaiskäräjille valittujen saamelaispoliitikkojen enemmistö on ollut tämän vaatimuksen takana. Vaikka asiaa onkin pyritty perustelemaan oikeudellisilla argumenteilla, asian taustalla voi löytää myös poliittisia syitä. Toisin kuin monen muun vaaleilla valittavan toimielimen osalta, saamelaiskäräjävaaleissa kysymys on siitä, että samalla, kun saameleiskäräjille valitut saamelaispoliitikot päättävät henkilön merkitsemisestä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, samalla päätetään myös siitä, kenellä on oikeus äänestää seuraavissa saamelaiskäräjävaaleissa. Kun saamelaiskäräjille on mahdollista päästä jo muutamalla kymmenellä äänellä ja valituksi tulo ratkeaa monissa tapauksissa muutaman äänen erolla, on selvää, että jo muutamalla uudella äänestäjällä on merkitystä vaalituloksen kannalta.

Saamelaiskäräjävaaleissa on ollut jo useamman vaalikauden osapuolijako, jossa enemmistö on esittänyt lappalaiskriteerin poistamista, vähemmistö taas sen säilyttämistä.¹⁰ Kaksissa edellisissä vaaleissa (2015 ja 2019) vähemmistöön laskettavat edustajat ovat kuitenkin menestyneet hyvin ja molemmissa vaaleissa kaksi selvästi eniten saaneista saamelaiskäräjien jäseniä ovat olleet vähemmistöön kuuluvat

⁹ KHO 23.4.2021 t. 363. t. 305. ja t. 211. (Irma Telivuo, Mika Seppälä, Juha Lavapuro, Tero Leskinen, Ari Wiren ja Jukka Koivusalo). Näitä päätöksiä perustellaan KP-sopimuksen 27 artiklalla, jonka mukaan vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia kulttuuristaan sekä Ihmisoikeuskomitean vuonna 2019 antamalla suosituksilla (Näkkäljärvi ja Sanila-Aikio, asiamiehenä Martin Scheinin). Oikeuskäytännöstä löytyy myös tapauksia, joissa hakijan isoäiti ja tädit oli merkitty vaaliluetteloon. Myös valittajalla oli oikeus tulla merkityksiä vaaliluetteloon 3 §:n 3 kohdan perusteella, mutta oikeus hylkäsi valituksen sillä perusteella, että ei oltu esitetty selvitystä, että hakijan jo kuollut äiti oli pitänyt itseään saamelaisena. KHO 23.4.2021 t. 236.

¹⁰ Vuoden 2019 Saamelaiskäräjävaalien jälkeisessä pidetyssä ensimmäisessä kokouksessa valituista 21 edustajasta 13-14 oli lappalaiskriteerin poistamisen kannalla ja 7-8 sen säilyttämisen kannalla. Tästä ei voida kuitenkaan vielä tietää äänestäjien enemmistön kantaa tähän asiaan, koska vähemmistöön kuului kaksi selvästi eniten ääniä saanutta ehdokasta (Anu Avaskari 198 ja Kari Kyrö 220 ääntä), jotka kannattivat lappalaisperusteen säilyttämistä ja myös sen soveltamista. Kyseisissä vaaleissa saamelaiskäräjille hyväksyttiin alimmillaan 34 äänellä. On siis mahdollista, että enemmistö annetuista äänistä annettiin lappalaisperusteen säilyttämistä ja soveltamista kannattaneille henkilöille, vaikka tämä ei tule esille vaalituloksesta.

inarinsaamelaiset Anu Avaskari ja Kari Kyrö. Saamelaiskäräjien enemmistö on kuitenkin estänyt heidän valitsemisensa mihinkään keskeiseen tehtävään saamelaiskäräjien hallinnossa eikä siis myöskään saamelaiskäräjien hallitukseen.

Tämä on se syy miksi saamelaiskäräjien hallitus on hylännyt lähes kaikki lappalaiskriteerillä hakeneet. Lappalaisperusteella hakeneet ovat pääsääntöisesti inarinsaamelaisia/ metsäsaamelaisia, jotka todennäköisesti tulisivat äänestämään omaan ryhmäänsä kuuluvaa ehdokasta. He ovat etnisesti saamelaisia, mutta he ovat menettäneet kielen suomalaistamispolitiikan seurauksena tai kysymys on henkilöistä, jotka olisivat täyttäneet kielikriteerin vuonna 1962, mutta heidän vanhempiaan, isovanhempiaan tai isoisovanhempiaan ei haastateltu. Korkeimpaan hallinto-oikeuteen heistä on valittanut neljän vuoden välein, eli vaaleihin liittyen, noin 100-200 henkeä.

Mikäli hakijoita hyväksyttäisiin vaaliluetteloon lappalaisperusteella, tällä olisi vaikutusta myös saamelaiskäräjien vaalitulokseen. Saamelaispoliitikkojen näkökulmasta on siis ymmärrettävää, että osalla saamelaispoliitikkoja on intressi säilyttää lappalaisperuste ja vaatia lain noudattamista, toisten intressissä on taas lappalaisperusteen poistaminen. Lainsäädännön ei tulisi kuitenkaan perustua tällaisiin syihin.

4. Saamelaismääritelmä ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset

Toimikunnan enemmistö perustelee lappalaiskriteerin postamista esisijaisesti kahdella YK:n Ihmisoikeuskomitean vuonna 2019 antamalla suosituksella. Valittajina näissä olivat saamelaiskäräjien ja sen hallituksen aikaisemmat puheenjohtajat Klemetti Näkkäläjärvi ym. ja Tiina Sanila-Aikio.¹¹ Asiamiehenä oli professori Martin Scheinin. Tapauksissa oli kysymys KHO:n antamista päätöksistä, joilla se oli hyväksynyt vaaliluetteloon 97 henkilöä, joiden hakemukset saamelaiskäräjien hallitus oli hylännyt.

Tältä osin voidaan ensinnäkin todeta, että vaikka nämä päätökset tuodaan esille lappalaisperusteen poistamiseen liittyen, Ihmisoikeuskomitea ei todennut, että lappalaisperuste tulisi poistaa tai että sitä ei tulisi soveltaa. Sen sijaan Ihmisoikeuskomitea katsoi, että KHO ei ollut perustanut päätöksiään saamelaiskäräjälain 3 §:n objektiivisiin kriteereihin - joista yksi on siis lappalaisperuste – vaan ns. kokonaisharkintaan, jota laki ei tunne. Tähän voidaan yhtyä. Saamelaiskäräjälaki ei tunne mitään kokonaisharkintaa ja lakia tulee soveltaa sen sanamuodon mukaisesti.

Ihmisoikeuskomitean kannanottojen osalta voidaan todeta, että vaikka Suomi on ratifioinut KP-sopimuksen, tämä ei kuitenkaan tarkoita, että Suomi olisi oikeudellisesti sitoutunut niihin kannanottoihin, joita Ihmisoikeuskomitea esittää. Vaikka itse sopimus

¹¹ CCPR/C/124/D/2668/2015 ja CCPR/C/124/D/2950/2017.

sitookin Suomea, Ihmisoikeuskomitean kannanotot on vakiintuneesti ymmärretty eräänlaisiksi ohjeiksi. Tyypillisessä tapauksessa kysymys on erilaisten järjestöjen jäsenille osoitetuista suosituksista. Kansainvälisten järjestöjen toimivalta on valtioiden suvereniteetin rajaamaa. ”Jäsenvaltiot eivät ole halunneet myöntää järjestöille ylikansallista päätösvaltaa”.¹² Oleellista tässä asiassa on kuitenkin se, että niitä ei pidetä varsinaisena oikeuslähteenä eivätkä ne ole millään tavalla oikeudellisesti velvoittavia.

Tästä huolimatta voidaan kuitenkin kysyä, onko Ihmisoikeuskomitean kahdessa päätöksessä jotain sellaista, jonka perusteella nämä kannanotot tulisi jollain tavoin huomioida kansallisessa lainvalmistelussa.

Ihmisoikeuskomitean kannanotossa todetaan, että sen näkemykset tässä asiassa perustuvat siihen informaatioon mitä asianosaiset eli Tiina Sanila-Aikio ja Klemetti Näkkäläjärvi ja toisaalta Suomen valtio (ulkoministeriö) ovat asiassa esittäneet.¹³

Kuten Ihmisoikeuskomitean ja ulkoministeriön kirjeenvaihdosta käy selville, ulkoministeriö ei ota vastineessa lainkaan kantaa varsinaiseen asiaan vaan tyytyy ainoastaan kyseenlaistamaan valittajien valitusoikeutta. Valittajien informaatio on taas ollut hyvin yksipuolista ja eräiltä osin jopa tosiasioita vastaamatonta.

Ihmisoikeuskomitean kannanotto perustuu itse asian osalta siis vain niihin tietoihin, mitä valittajat ovat asiassa esittäneet. Mikään ei myöskään viittaa siihen, että kukaan komitean jäsenistä olisi perehtynyt Suomen saamelaismääritelmä-kysymykseen, esimerkiksi kirjoittamalla siitä. On ilmeistä, että yhdelläkään jäsenellä ei ollut mitään taustatietoja asiasta. Toisaalta, vaikka olisi ollutkin, tällaiset tiedot eivät olisi saaneet vaikuttaa asiaan, koska, kuten päätöksessä todetaan, päätös perustuu vain valittajien ja UM:n esittämään informaatioon.

Tätä taustaa vasten Ihmisoikeuskomitean kannassa ole mitään yllättävää. Yllättävämpää olisi, jos lopputulos olisi joku muu kuin mikä se on. Ihmisoikeuskomitean päätös kertoo käytännössä valittajien (Sanila-Aikio ja Näkkäläjärvi ym.) kannan tähän asiaan, mutta tästäkään huolimatta suosituksessa ei esitetä lappalaisperusteen poistamista, vaan päinvastoin laissa olevien objektiivisten perusteiden soveltamista.

Niitä henkilöitä, joita asia varsinaisesti koski, ei prosessissa kuultu lainkaan. Heillä ei ole ollut mahdollisuutta kommentoida esitettyjä väitteitä. He eivät edes tieneet, että tällainen asia oli vireillä. Vaikka suositukset olisivat olleetkin heidän kannaltaan negatiivisia, on selvää, että tällä tavalla syntyneille suosituksille ei olisi voitu antaa oikeudellista tai poliittista merkitystä.

¹² Esim. Kari Hakapää, Uusi kansainvälinen oikeus 2010 s. 27.

¹³ Ihmisoikeuskomitean päätös kohta 6.1.

Täysin samassa asemassa kuin Ihmisoikeuskomitea, on myös YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan sopimuksen täytäntöönpanoa valvova komitea eli CERD, joka on myös ottanut kantaa Suomen saamelaismääritelmään. Lähtökohtana on CERD:n vuonna 1990 antama yleinen suositus. Tämä on toistettu myös vuosina 2003 ja 2009. Vuoden 2009 suosituksessa todetaan:

”Komitea toistaa käsityksensä, että sopimusvaltion käsityskanta on liian rajoittava sen määrittämiseen, ketä voidaan pitää saamelaisena siltä osin kuin KHO on tätä (Saamelaiskäräjälakia) tulkinnut. ”Komitea toistaa suosituksensa siitä, että sopimusvaltion tulisi antaa nykyistä enemmän asiaankuuluvaa merkitystä kyseisten henkilöiden itseidentifikaatiolle, kuten komitean yleisessä suosituksessa nro 8 (1990) esitetään.

CERD:n kritiikki koski KHO:n vuoden 1999 (1999:55) linjausta, jossa käytännössä kaikki lappalaisperusteella tehdyt valitukset hylättiin. CERD:n mukaan tällainen käytäntö oli siis ristiriidassa rotusyrjintäsopimuksen kanssa.

Tämän jälkeen KHO antoi päätöksen (26.9.2011 t. 2711), jossa oikeus hyväksyi lappalaisperusteella henkilön käräjien vaaliluetteluun. Oikeus perusteli tätä sillä, että valittajan esivanhempia oli merkitty vanhoihin maa- ja veronkantokirjoihin lappalaiseksi ja että hänen elämäntapansa oli monessa suhteessa saamelaiskulttuurin mukaisen elämäntavan mukainen. Päätöksen perusteluissa KHO viittasi myös perustuslain 17 §:ään ja totesi, että tämän lainkohdan perusteluissa (HE 309/1993 vp.) saamelaiskulttuuri oli ymmärretty laajasti ja että se käsitti myös poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen harjoittamisen.

Tämän jälkeenkin CERD on ottanut kantaan Suomen saamelaismääritelmään (mm. vuosina 2012 ja 2017). Tällöin se ei ole kuitenkaan ottanut kantaa siihen rotusyrjintäsopimukseen, joka on Suomen ratifioima kansainvälinen ihmisoikeussopimus, vaan YK:n alkuperäiskansajulistuksesta, joka ei ole Suomea sitova kansainvälisoikeudellinen sopimus. Suhteessa Suomea oikeudellisesti velvoittavaan rotusyrjintäsopimukseen, tätä sopimusta valvovan CERD:n kanta on siis edelleen se, että KHO:n päätös, jonka mukaan henkilöä, joka täytti saamelaiskäräjälain 3 §:n 1 mom. 2. kohdassa olevan perusteen – eli polveutui vuoden 1762 maakirjaan merkitystä lappalaisesta – on suhteessa rotusyrjintäsopimukseen liian rajoittava. Samaan lopputulokseen tullaan edellä mainituissa vuoden 2019 Ihmisoikeuskomitean päätöksissä, joissa Ihmisoikeuskomitea katsoi, että saamelaiskäräjälain 3 §:ä on tulkittava sen sanamuodon mukaisesti. Toisin kuin enemmistö asian esittää, Ihmisoikeuskomitean päätöksellä ei ole mahdollista perustella lappalaisperusteen poistamista. Vaikka CERD:n kannanotot mainitaan, niitä ei taas juurikaan tuoda esille.

5. Norjan saamelaismääritelmistä

Norja on suurin saamelaismaa. Norjan saamelaiskäräjien vaaliluettelon on merkitty noin 17 000 saamelaista. Norjan saamelaiskäräjälain saamelaismääritelmä on lähellä sitä kuin mitä enemmistö nyt esittää, mutta sovellettu käytäntö on erilainen. Norjassa kaikki hakijat on käytännössä hyväksytty saamelaiskäräjien vaaliluettelon. Riittävää on ollut, että henkilö on pitänyt itseään saamelaisena. Mitään varsinaista näyttöä ei ole edellytetty. Käytännössä kysymys on puhtaasta itseidentifikaatiosta. Käytäntöön on oltu hyvin tyytyväisiä, eikä tämä ole aiheuttanut ristiriitoja. Kuten enemmistönkin perusteluissa todetaan, yhtään Norjan saamelaiskäräjien vaaliluettelon hakeutunutta ei ole tietävästi hylätty.¹⁴

On myös helppo ymmärtää, miksi Norjassa on toimittu näin. On selvää, että mitä enemmän saamelaisiksi itsensä identifioivia henkilöitä on, sitä paremmin he pystyvät edistämään saamelaisille tärkeitä asioita. Lisäksi kysymys on siitä, että mikäli henkilö hyväksytään vaaliluettelon ja hänellä on myös muodollisesti saamelaisstatus, tämä on omiaan edesauttamaan sitä, että henkilö pyrkii säilyttämään ja edistämään saamen kieltä ja kulttuuria. Mikäli henkilö sen sijaan jätetään ulkopuolelle, seuraus on todennäköisesti päinvastainen. Tämä on myös näkynyt käytännössä siten, että saamelaiskulttuuri on elpynyt monilla alueilla ja saamen kieltä on alettu opiskelemaan. Valittu linja on näkynyt yleisenä saamelaiskielten revitalisaationa. Eri saamelaisryhmien välillä ei ole esiintynyt mitään saamelaismääritelmään liittyviä erimielisyyksiä.

Toisaalta on selvää, että jos kaikki hakijat käytännössä hyväksytään, tämä tarkoittaa sitä, että vaaliluettelon on merkitty myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät välttämättä täytä niitä kriteerejä, joita alkuperäiskansaan kuuluvilta henkilöistä normaalisti edellytetään. Tätä ei ole Norjassa ilmeisesti pidetty ongelmana. Nyt käsillä olevassa asiassa kysymys on sen sijaan siitä, että saamelaiskäräjien enemmistö pyrkii siihen, että myös sellaiset henkilöt, jotka täyttävät kyseiset kriteerit, jäisivät vaaliluettelon ulkopuolelle.

6. Yhteenvetoa koskien saamelaismääritelmää

Lähtökohtana tulisi olla, mitä asiasta säädetään perustuslaissa. Suomen perustuslain mukaan saamelaisilla tarkoitetaan alkuperäiskansaa. Tällöin myös saamelaiskäräjälain saamelaismääritelmän tulisi olla sellainen, että vaaliluettelon tulisi merkitä nimenomaan sellaiset henkilöt, jotka täyttävät ne kriteerit, joita tässä suhteessa edellytetään.

¹⁴ Myös enemmistö toteaa (s. 51), että ”Norjan viranomaisten antamien tietojen mukaan vaaliluettelon merkitsemistä koskevassa asiassa ei ole koskaan valitettu.”

Nykyinen tilanne on kuitenkin se, että ne henkilöt, jotka todistettavasti polveutuvat alueen alkuperäisistä saamelaisista eivät ole voineet tulla merkityksi kyseiseen luetteloon, vaikka he pitävät itseään saamelaisina. Toisaalta sellaisilta henkilöitä, joilta näitä kriteerejä ei ole edellytetty, on merkitty rekisteriin. Kärjistetyn esimerkin mukaan helsinkiläinen pankinjohtaja, jolla on ainoastaan yksi jo 1800-luvulla elänyt esi-isä, jonka on vuoden 1962 haastatteluissa ilmoitettu oppineen saamen kielen ensimmäisenä kielenään, voi olla merkitty saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Niin myös kaikki hänen jälkeläisensä. Toisaalta sellainen savukoskelainen poromies, joka pitää itseään saamelaisena ja polveutuu kaikkien neljän isovanhemman kautta alueen alkuperäisistä saamelaisista, ei pääse vaaliluetteloon.

Enemmistön perusteluissa tulee useaan kertaan esille, että kieli on se erottava tekijä, joka erottaa vaaliluetteloon merkityt henkilöt niistä, joita kyseiseen luetteloon ei tule merkitä. Asia ei ole kuitenkaan näin. Edes vuoden 1962 haastatteluissa ei edellytetty kielen osaamista. Toisaalta voidaan kysyä, onko asian liittäminen kieleen ylipäätään perusteltua, kun tiedetään, että valtio ja kirkko ovat aikaisemmin pyrkineet eri tavoin siihen, että saamea ei enää käytettäisi. Nyt sama valtio vaatii, että kieltä olisi tullut todistettavasti osata, jotta henkilöä voidaan pitää saamelaisena. Ja vaikka kieltä olisi osattukin, todistaminen on monessa tapauksessa käytännössä mahdotonta.

Enemmistö esittää yhden sukupolven lisäämistä nykyiseen kielimääritelmään. Tällä ei ole kuitenkaan käytännössä mitään merkitystä. Kuluneen kahdenkymmenen vuoden aikana saamelaiskäräjien hallitukselle ja KHO:lle on esitetty vähintäänkin kymmeniä hakijan isän tai äidin tai jonkin isovanhemman hyvin tuntevien henkilöiden antamia todistuksia siitä, että kyseinen henkilö on osannut tai puhut saamea. Kaikki nämä tällä perustella tehdyt hakemukset/valitukset on kuitenkin hylätty. Tätä taustaa vasten ei ole realistista väittää, että henkilö hyväksyttäisiin esimerkiksi hakijan isoisän isän ensiksi oppiman kielen perusteella, varsinkin kun suurin osa hänet tunteneista henkilöistä on jo kuollut.

Erimielisyys siitä, ketä tulisi pitää alkuperäiskansaan kuuluvana on jatkunut noin 30 vuotta. Kiista on poliittinen, vaikka se pitäisi ratkaista oikeudellisilla perusteilla. Asiaa käsitelleiden työryhmien ja toimikuntien jäsenet on valittu poliittisilla perusteilla, eikä asiassa ole päästy eteenpäin. Puolet jäsenistä ovat olleet aina saamelaiskäräjien enemmistön valitsevia. Eräs keino ratkaista tämä asia olisi asettaa toimikunta, jonka jäsenet olisivat esimerkiksi oikeushistorian, ihmisoikeuksien ja hallinto-oikeuden asiantuntijoita, mutta jotka olisivat kuitenkin suhteessa itse asiaan täysin riippumattomia ja ulkopuolisia.

7. Yhteistoiminta ja neuvotteluelvoite (9 §)

Enemmistö esittää, että nykyisessä laissa oleva 9 § muutettaisiin muotoon:

”Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa valmisteltaessa lainsäädäntöä, hallinnollisia päätöksiä ja muita toimenpiteitä, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille, pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys saamelaiskäräjien kanssa tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa.”

Nykyisessä laissa oleva neuvotteluvelvollisuus ei perustuslakivaliokunnan mukaan merkitse pidemmälle menevää menettelyllistä suojaa kuin esimerkiksi hallintomenettelylakiin (nykyisin: hallintolakiin) perustuva asianosaisen oikeus tulla kuulluksi omassa asiassaan (PeVM 17/1994 vp.).

Esitetty muutos aiheuttaisi siis huomattavan muutoksen nykyiseen tilanteeseen verrattuna. Perusteluissa viitataan siihen, että apulaisoikeuskansleri on huomauttanut viranomaista puutteellisesta neuvotteluvelvollisuuden toteuttamisesta. Lisäksi viitataan kansainvälisen oikeuden kehitykseen, mikä tosin jää tässä yhteydessä monelta osin epäselväksi. On kuitenkin selvää, että jos nykyistä lainsäädäntöä ei ole noudatettu, tällä ei voida perustella lain muuttamista. Tällöin tulisi ainoastaan huolehtia siitä, että voimassa olevaa lakia noudatetaan.

Vaikka perusteluissa todetaankin nimenomaisesti, että kysymys ei ole veto-oikeudesta, käytännössä kysymys on kuitenkin hyvin lähellä veto-oikeutta, joka koskee paitsi maankäyttöä, myös muuta viranomaistoimintaa. Asiassa viitataan useaan otteeseen Free, Prior and Informed Consent–käsitteeseen, joka yhdistetään nimenomaan ennakkosuostumuksen antamiseen eli käytännössä veto-oikeuteen.

Myös esitetyssä lainkohdassa viitataan saamelaiskäräjien suostumukseen. On myös mahdollista, että viranomaisen tulkitsee menettelyn niin haastavaksi, että asiassa luovutaan niistä tavoitteista, mihin hallintoviranomaisen päätöksen tulisi normaalisti perustua, jotta itse asiassa päästäisiin eteenpäin. On hyvin vaikea ennakoida, miten tätä lainkohtaa tulisi soveltamaan. On täysin mahdollista, että lainkohta tarkoittaisi käytännössä veto-oikeutta niihin toimiin, joita lainkohdassa luetellaan. Lainkohdassa luetellaan mitä asiaryhmiä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Yhdeksännen kohdan mukaan yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite koskee myös ”muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa” eli siis monella tavalla määrittelemätöntä asiaryhmää.

Lisäksi voidaan kysyä, minkä vuoksi yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitetta tulisi noudattaa nimenomaan kyseisellä alueella. Saamelaiskäräjälaissa oleva saamelaisten kotiseutualue on muodostunut vuoden 1962 haastattelututkimuksessa. Kysymys on vain siitä, että haastatteluja tehtiin tuolloin tällä alueella sekä Pohjois-Kittilässä, joka myöhemmin jätettiin pois tästä alueesta. Kyseinen aluerajaus ei siis perustu mihinkään oikeushistorialliseen tai esineoikeudelliseen rajaukseen. Ei ole mitään perusteltua syytä

siihen, että hallintoa ja maankäyttöä koskevat määräykset poikkeaisivat näin merkittävästi eri alueilla, ilman oikeudellisesti hyväksyttävää syytä. Tilanne on lähellä ilmiötä, josta käytetään nimitystä 'alueellinen diskriminaatio'.

8. Vähäistä suurempi haitta (9a §)

Lakiesityksen 9a §:ssä todetaan muun muassa, että ”viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat eivät saa toimenpiteellään aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa saamelaisien oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan ...”.

Kun vakiintuneesti lähetään siitä, että saamelaiskulttuurin piiriin kuuluu muun muassa metsästys-, kalastus- ja poronhoito, kyseinen lainkohta tarkoittaisi huomattavaa muutosta viranomaisten ja muiden hallintotehtäviä hoitavien toimivaltaan, koskien maa- ja vesialueiden käyttöä. Moni asia jää epäselväksi. Millä eri hallinnon alueilla tämä lainkohta tulisi sovellettavaksi tai mikä on ”vähäistä suurempi haitta”. Kysymys ei ole pelkästään viranomaispäätöksistä vaan ”toimenpiteistä”. Kun moni yritys ja elinkeino on toiminnassaan riippuvainen viranomaiselta saatavista luvista, myös tästä lainkohdasta voisi muodostua käytännössä veto-oikeus esimerkiksi maa- ja vesialueiden käyttöön. On otettava huomioon, että myös moni saamelainen harjoittaa elinkeinoa, joka on riippuvainen viranomaisilta saatavista luvista.

9. Muutoksenhakulautakunta (41 b)

Lakiehdotuksen 41 §:ssä säädetään muutoksenhakulautakunnasta. Esityksen mukaan muutoksenhakulautakunta asetetaan saamelaiskäräjien esityksestä. Saamelaiskäräjien enemmistö siis käytännössä päättäisi niistä henkilöistä, jotka valitaan muutoksenhakulautakuntaan. Kuten edellä todettiin, on ongelmallista, että poliitikot päättävät siitä, kenellä on oikeus tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon ja sama koskee myös sitä, että he päättäisivät tällaiseen lautakuntaan nimitettävistä henkilöistä. Näin siksi, että jokainen hyväksytty tai hylätty hakemus vaikuttaa siihen, kenellä on äänioikeus seuraavissa vaaleissa. Tähän asti tilanne on ollut se, että saamelaiskäräjien hallitus ja vaalilautakunta on valittu saamelaiskäräjien enemmistön äänillä. Vähemmistö ei ole saanut ehdokkaitaan näihin elimiin. Käytäntö jatkuisi samana, ainoastaan nimi muuttuisi. Toisaalta mitään takeita ei olisi siitäkään, että käytäntö muuttuisi, vaikka vähemmistö saisi osuutensa vastaan määrän edustajia mainittuihin elimiin. He olisivat vähemmistönä myös näissä elimissä.

Lähtökohtana on kuitenkin se, että saamelaiskäräjälain 3 §:ä sovelletaan objektiivisesti, sanamuodon, ja sen sanamuodon mukaisesti. Tätä taustaa vasten olisi johdonmukaista, että myös ne henkilöt, jotka tätä lainkohtaa tulkitsevat tulisi nimittää riippumattomien ja ulkopuolisten henkilöiden toimesta. Kysymys on kuitenkin ainakin yksilötasolla

hyvin merkittävästä asiasta, oikeudesta kuulua vähemmistöön. Tämä oikeus on suojattu paitsi perustuslaissa, myös useassa Suomen ratifioimassa ihmisoikeussopimuksessa.

10. Lopuksi

Lakiehdotuksen 21 §:n mukaan henkilöllä on äänioikeus, jos hän täyttää 3 §:n vaatimukset. Lakiehdotuksen 23,2 §:n mukaan edellisissä vaaleissa vaaliluetteloon merkitty henkilö otetaan vaaliluetteloon ilman hakemusta, mikäli hän täyttää voimassa olevassa laissa säädettyt vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset. Vaikka henkilö olisi siis aikaisemmin merkitty vaaliluetteloon, mutta hän ei täyttäisi enää uuden lain 3 §:n vaatimuksia, häntä ei enää merkittäisi vaaliluetteloon.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi saamelaiskäräjien jäsen Kari Kyrö menettäisi oikeutensa tulla merkityksi vaaliluetteloon. Kyrö edustaa Inarin alkuperäistä saamelaisväestöä eli inarinsaamelaisia ja hän edustaa saamelaiskäräjien oppositioita. Vuoden 2015 vaaleissa hän sai toiseksi eniten ääniä ja vuoden 2019 vaaleissa hän sai eniten ääniä. Kyrö on tiettävästi ainoa henkilö, joka on KHO:n päätöksellä hyväksytty vaaliluetteloon pelkästään lappalaisperusteella.¹⁵

Hänen lisäksi oikeutensa tulla merkityksi vaaliluetteloon menettäisi ilmeisesti suurin osa KHO:n hyväksymistä henkilöistä. Myös heidän lapsensa menettäisivät oikeutensa tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Uusi määritelmä tarkoittaa myös sitä, että myöskään kaikki niistä, joiden merkitseminen on perustunut saamelaiskäräjien vaalilautakunnan tai hallituksen päätökseen, eivät voisi tulla merkityksi vaaliluetteloon. Suuri osa nykyisessä vaaliluettelossa olevista henkilöistä on merkitty vaaliluetteloon sillä perusteella, että toinen hänen vanhemmistaan on merkitty kyseiseen luetteloon ja sama koskee heidän vanhempiaan. Jos se henkilö, jonka ensiksi oppima kieli on todistettavasti ollut saame, on vuonna 2023 kauempana kuin kolmen sukupolven päässä, hänen jälkeläisellään ei olisi enää oikeutta tulla merkityksi kyseiseen luetteloon.

Kysymys voi olla myös siitä, että myöskään sellaisella henkilöllä, joka on merkitty vaaliluetteloon vanhemman, isovanhemman tai tämä vanhemman kielen perusteella, ei olisi enää oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloon. Vaikka henkilö on puhunut saamea, vaalilautakunta on eräissä tapauksissa katsonut, että ei ole esitetty näyttöä siitä, että saame olisi ollut henkilön ensimmäinen kieli, kuten laissa edellytetään. Toisaalta kysymys voi olla myös siitä, että tilanteissa, joissa ei ole esitetty kirjallista näyttöä, että henkilön vanhempi tai isovanhempi on oppinut saamen ensimmäisenä kielenään, henkilö voitaisiin poistaa vaaliluettelosta. Kuten edellä on todettu, saamelaiskäräjät tai

¹⁵ Ks. edellä mainittu vuoden 2011 päätös. Kuitenkin, kuten edellä todettiin, saamelaiskäräjien hallitus on tosin hyväksynyt silloisen saamelaiskäräjien puheenjohtajan naapureita merkittäväksi lappalaisperusteella vaaliluetteloon.

KHO ei ole tiettävästi hyväksynyt yhtään henkilöä sillä perusteella, että hakijan vanhemman tai isovanhemman hyvin tunteneet henkilöt ovat antaneet kirjallisia todistuksia siitä, että henkilö on puhunut saamea.

Kysymys voisi olla myös siitä, että vaikka henkilö esittäisi näyttöä kielikriteerin täyttymisestä tämä ei vielä riittäisi. KHO on useissa päätöksissä viitannut ryhmähyväksyntään, - samoin kuin tämänkin toimikunnan enemmistö - millä tarkoitetaan käytännössä sitä, että saamelaiskäräjien enemmistön valitsema elin päättää siitä kenellä on oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Ryhmähyväksyntä on siis vaihtoehto lain 3 §:ssä oleville objektiivisille kriteereille.

Enemmistö viittaa myös KHO:n oikeuskäytäntöön ja Heinämäen kantaan. Heinämäen mukaan laissa olevaa lappalaisperustetta ei tarvitse noudattaa, vaikka laki on selvä ja riidaton. Tällainen tulkinta on oikeuslähdeopillisesti vähintäänkin ongelmallinen. Oma kysymyksensä on myös se, että KHO on toisaalta hyväksynyt henkilöitä vaaliluetteloon, mutta hylännyt samojen henkilöiden täyssisaruksia ja muita lähisukulaisia. On vaikea löytää perusteluja sille, että perustuslaissa ja muissa alemman asteisissa säädöksissä turvattu yhdenvertaisuus toteutuisi myös tällaisissa päätöksissä. Oikeuskäytännöstä löytyy päätöksiä, joissa on hylätty henkilöitä, joilla voidaan katsoa olevan vähintään yhtä hyvät perustelut tulla merkityksi vaaliluetteloon, kuin niillä, joita on hyväksytty.

Olen myös eri mieltä useista enemmistön tekstissä esittämistä väitteistä. Kysymys on muun muassa sivulla 10 esitetystä, joka koskee ILO-sopimuksen 1 artiklan tulkintaa. Tällä sivulla esitetty on sisältönsä osalta käytännössä sama kuin mitä saamelaiskäräjien edustaja Martin Scheinin esitti toimikunnan kokouksessa. Esitettyjen tietojen perusteeksi ei ole kuitenkaan tuotu esille lähdeä, eikä asiayhteydestä käy muutenkaan selville, mihin ne perustuvat.

Toimikunnan työskentelyssä ongelma on ollut myös se, että asiassa ei ole kuultu tasapuolisesti eri tahoja. Työryhmä kuuli Ihmisoikeuskomitealle valittaneita saamelaiskäräjien entisiä puheenjohtajia eli Klemetti Näkkäljärveä ja Tiina Sanila-Aikiota mutta kieltäytyi kuulemasta Kari Kyröä ja Anu Avaskaria, jotka edustavat saamelaiskäräjien vähemmistöä ja inarinsaamelaisia. Toimikunnassa on viisi saamelaiskäräjäien enemmistöä valitsemaa jäsentä. Toimikunta ei halunnut kuulla myöskään tunturi- metsä- ja kalastajasaamelaisten ry.:n edustajaa. Toimikunta on myös ilmoittanut, että saamelaiskäräjien jäsenillä ei ole mahdollisuutta tutustua toimikunnan raporttiin, eikä siis kommentoida sitä, ennen sen julkaisua.

Rovaniemellä 6. toukokuuta 2021

Juha Jona
Oikeustieteen tohtori
Saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevan toimikunnan jäsen

LAKIEHDOTUKSET POHJOISSAAMEKSI:

Láhkaevttohusat

1.

Láhka

sámedikkis addojuvvon lága nuppástuhttimis

Riikkabeivviid mearrádusa mielde
gomihuvvo sámedikkis addojuvvon lága (974/1995) 18 e—18 i, 23 a, 26 b, 26 d ja 27 a §, 42 a ja 42 b §, dakkárin go dain leat 18 e—18 i § lágas 1725/1995, 23 a ja 27 a § lágas 1279/2002...,
rievdaduvvo 1 — 4, 4 a, 5—16, 18, 18 a, 18 d, 19—25, 25 a, 26, 26 a, 27—31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 35, 38—40 ja 40 c §, 5 luvun otsikko, 41 §, 6 luvun otsikko, 42 ja 43 §,
dakkárin go dain leat ...
lasihuvvo láhkii odđa 9 a, 9 b, 17 a, 17 b, 25 b, 41 a–m, 43 a ja 43 b § ja čuovus čuovvovaččat:

1 §

Lága mihttomearri

Sápmelaččain eamiálbmogin lea iešmearridanvuoigatvuođas ollašuhttimin sámiid ruovttuguovllus iežaset gielas ja kultuvrraset guoskevaš iešráđđen dan mielde go dán lágas ja eará sajis lea mearriduvvon. Dán iešráđdemii gullevaš doaimmaid várás sápmelaččat ollašuttet iešmearridanvuoigatvuođas ja välljejitvállggain gaskavuodasteaset sámedikki.

Sámediggi doaibmá vuoigatvuođaministeriija hálddahussuorggis.

2 §

Stáhta ekonomalaš ovddasvástádus

Stáhta bušeahtas galgá várret doarvái mearreruđa dán lágas oaivilduvvon bargguide.

3 §

Vuoigatvuohta merkejuvvot válgalogahallamii

Vuoigatvuohta merkejuvvot válgalogahallamii lea olbmos, guhte atná iežas sápmelažžan, dainna gáibádusain, ahte:

1) son ieš dahje ainjuo okta su vanhemiin, áhkuin ja ádjáin dahje máttaráhkuin ja -ádjáin lea oahppan sámegeiela vuosttas giellan; dahje

2) ainjuo okta su vanhemiin lea merkejuvvon dahje leamašan merkejuvvon jietnavuoigadahtton olmmožin 1. odđajagimánu 2023 dahje dan maŋŋá ordnejuvvon sámedikki válggain.

Válgalogahallamii merkema gáibádussan lea maiddá, ahte dán lágas mearriduvvon agi, riikkavulošvuoda ja álbmotregistara guoskevaš jietnavuoigadahtton olbmo eará gáibádusat ollašuvvet.

4 §

Sámiid ruovttuguovlu

Sámiid ruovttuguovlluin oaivvildit mildosa kártii merkejuvvon guovllu, mii sisttisdoallá Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gielddaid guovlluid ja Soađegili gielddas Sámi bálgosa guovllu.

4 a §

Hálddahusrievtti čuovvu njuolggadusaid heiveheapmi

Sámediggái ja dan doaibmaorgánaide heivehit hálddahuslága (434/2003), virgeoapmahaččaid doaimma almmolašvuodas addojuvvon lága (621/1999), persondiehtolága (523/1999), arkiivalága (831/1994) ja lága elektrovnnalaš áššiid dikšumis virgeoapmahašdoaimmas (13/2003), jus dán lágas ii nuppe láhkai mearriduvvo.

5 §

Sámedikki almmolaš doaibmaváldi

Sámedikki doaibman lea mearridit sápmelaččaid iežaset giela, kultuvra ja sajadaga eamiálbmogin guoskevaš áššiin ja dikšut dáiddá lakáseaddji bargguid. Eará áššiin sámediggi ovddida sápmelaččaid iešmearridanvuoigatvuoda ollašuvvama.

Sápmelaččaid iešmearridanvuoigatvuodaid ollašuttimin sámediggi oassálastá ráđđádallamiidda ovttasdoaibmangeatnegasvuoda mielde 9 §:s oaivvilduvvon áššiid válmmaštallamii ja mearrádusadahkamii. Doaimmaidasas gullevaš áššiin sámediggi sáhtá dahkat virgeoapmahaččaide álgagiid ja evttohusaid sihke addit cealkámušaid, ovddidit ja hálddašit sámekultuvrra ja miedihit ruhtadeami.

Sámegiela ja kultuvrra bajásdoallama ja ovddideami dorvvasteapmin sámediggi doaibmá sámeoahpahusa ja -skuvlejumi áššedovdin ja ovddida daid ovddideami ollislašvuohtan.

Doaibmaváldásis gullevaš áššiin sámediggi geavaha mearrádusválddi dego dán lágas dahje sierra nuppi lágas mearriduvvo.

Bargosis gullevaš áššiin sámedikki galgá oasistit dorvvastit vuođđovuoigatvuodaid ja olmmošvuoigatvuodaid ollašuvvama. Sámedikki galgá meannudit buohkain vealaheami ja mielaválddi haga.

Sámediggi nanne doaimmas várás bargoortnega.

6 §

Sápmelaččaid ovddasteapmi

Sámediggi ovddasta sápmelaččaid álbmotlaš ja riikkaidgaskasaš doaimmaidisguin.

7 §

Muitalus

Sámediggi gárvvista jahkásaččat riikkabeivviide mitalusa das, mii mearkkašahti lea dáhpáhuvvan sápmelaččaide guoskevaš áššiid ovdáneamis. Muitalus sáhtá sisttisdoallat evttohusaid doaibmabijuin mat dárbbasuvvojit sápmelaččaid vuoigatvuodaid dorvvasteapmin.

8 §

Mearreruđaid juohkin

Sámediggi mearrida sápmelaččaid oktasaš geavahussii čujuhuvvon váriid juohkimis ja earáid doarjagiid juohkimis maid mieđihit sámedikki bokte. Sámediggi bearráigeahččá dan mieđihan doarjagiid geavaheami. Doarjagiid geavaheapmái ja bearráigeahččui heivehit stáhtadoarjjalága (688/2001).

Sámedikki mearrádussii 1 momeanttas oaivvilduvvon áššis ii oaččo oheat nuppástusa váidimiin.

9 §

Ovttasdoaimma- ja ráđđádallangeatnegasvuohta

Virgeoapmahaččat ja eará almmolaš hálldahusdoaimma dikšon bealit ráđđádallet sámedikkiin válmmaštaladettiin lánkaásaheami, hálldahuslaš mearrádusaid ja earáid doaimbajuid, main sáhtta leat earenoamáš mearkašupmi sápmelaččaide, figgamužžan oažžut ovttamielalašvuođa sámedikkiin dahje oažžut sámedikki miehtama ovdal mearrádusadahkama. Ovttasdoaimma- ja ráđđádallangeatnegasvuohta guoská sámiiid ruovttuguovllus ollašutton dahje váikkuhusaid bealis dohko ollán ja earáid eandalii sámegillii dahje kultuvrii dahje sin sajádahkii dahje vuoigatvuođaide eamiálbmogin váikkuheaddjidoaimbajuid, mat gusket:

- 1) guovlluid geavaheami;
- 2) stáhtaeatnama, suodjalanguovlluid ja meahceguovlluid dikšuma, ávkkástallama, suodjalandoaimmaid ollašuttima, láigoheami ja luobaheami;
- 3) ruvkeminerálaid sisttisoallan gávdnoma ohcama ja ávkkástallama sihke stáhta eana- ja čáhceguovlluin dáhpáhuvvan golleroggama;
- 4) sápmelaččaid kulturhápmaid gullevaš ealáhusa lánkaásaheapmái guoskevaš dahje hálldahuslaš nuppástusa;
- 5) dálkkádatnuppástusa gieđahalli doaimmaid;
- 6) sámegielat árabajásgeassima sihke sámegielat ja sámegiela oahpahusa ovddideami;
- 7) sosiála- ja dearvvašvuođabálvalusaid ollašuttima ja ovddideami;
- 8) sámedikki resurssaid ja earáid doaimmagáibádusaid dorvvasteami ja ovddideami; dahje
- 9) eará sullasaš sápmelaččaid gillii, kultuvrii dahje sin sajádahkii dahje vuoigatvuođaide eamiálbmogin váikkuhan ášši.

9 a §

Sápmelaččaid vuoigatvuođaid vuhtiiváldin virgeoapmahaččaid ja earáid almmolaš hálldahusbarguid dikšon beliid doaimmas.

Virgeoapmahaččaid ja earáid almmolaš hálldahusbarguid dikšuid galgá 9 §:s oaivvilduvvon doaimbajuid plánedettiin ja ollašutedettiin geavahusas lean vugiiguin:

- 1) ovddidit sámegielaid bajásdoallama ja ovddideami sihke sápmelaččaid vuoigatvuođa ja gáibádusaid bajásdoallat ja ovddidit kultuvrraset ja maiddái árbevirolaš ealáhusaideaset; ja
- 2) geahpedit doaimbajuinis boahtán negatiivvalaš váikkuhusaid sámegielaide sihke sápmelaččaid vuoigatvuohtii ja gáibádusaide bajásdoallat ja ovddidit iežaset kultuvrra ja maiddái árbevirolaš ealáhusaideaset.

Virgeoapmahaččat ja earát almmolaš hálldahusbarguid dikšut eai oaččo doaimbajuinis dagahit eanet go uhcánaš hehttehusa sápmelaččaid vuoigatvuohtii bajásdoallat ja ovddidit iežaset

giela ja kultuvrra, juos doaibmabidjui eai leat vuoddo- ja olmmošvuoigatvuodaid dáfus dohkkehahtti mihttomearri ja vuogit mihttomeari juksamii leat riektatlaganat vealtameahttun lossa servodatlaš darbbu ollašuttimis. Virgeoapmahaččat ja earát almmolaš hálddabusbargguid dikšut eai oaččo dagahit mearkašahtti hehttehusa eamiálbmot sápmelaččaid vuoigatvuhtii bajásdoallat ja ovddidit iežaset giela ja kultuvrra ja maiddá árbevirolaš ealáhusaideaset.

Doaibmabijuid vejolaš hehttejeaddji váikkuhusaid earuheapmin virgeoapmahaččat ja earát almmolaš hálddabusbargguid dikšut galget árvoštallat doaibmabiju váikkuhusaid sápmelaččaid vuoigatvuhtii bajásdoallat ja ovddidit iežaset giela ja kultuvrra ja maiddá árbevirolaš ealáhusaideaset. Árvoštallamis galgá vuhtiiváldit eará virgeoapmahaččaid doaibmama ja eará áiggiin dahkkojuvvon doaibmabijuid oktasašváikkuhusaid.

9 b §

Meannudeapmi ovttasdoaimmas ja ráđđádallamiin

Virgeoapmahaččat ja earát almmolaš hálddabusbargguid dikšut almmuhit sámediggái nu jođánit go vejolaš álggideattiinis bargama 9 §:s oaivvilduvvon áššiin. Jos gažaldagas lea bissovašlunddot doaibma, almmuhusa galgá dahkat buriid áiggiin ovdal ráđđádallama ordnema. Sámedikkis lea vuoigatvuohta oažžut čálálaš čilgehusa áššis ja maiddá 9 a §:s oaivvilduvvon áššiin ja dáidda laktáseaddji plánain ovdal ráđđádallamiid.

Sámediggái galgá várret govttolaš áiggi ráhkkanit ráđđádallamiidda. Ovttasdoaimma galgá álggahit ja ráđđádallamiid čadáhut rehálaš mielain ja rivttes áigái nu, ahte ášši loahppabohtosii lea vejolaš váikkuhit ovdal ášši čoavdima.

Gevvojuvvon ráđđádallamiin galgá gárvvistit beavdegirjji. Beavdegirjái girjejit oassebeliid aainnuid áššis ja ráđđádallamiid loahppabohtosas.

10 §

Čeahkkáigeassu ja doaibmabadjji

Sámediggái gullet 21 lahtu ja njealje várrelahtu, geat välljejuvvojit sámedikki vággain njealji jagi doaibmaáigodahkii, mii álgá vágajagi juovlamánu 1 beaivve. Sámedikkis galget leat unnimustá golbma lahtu ja okta várrelahtu Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gielddas ja Soađegili gieldda Sámi bálgosa guovllus.

Stáhtaráđdi mearrida sámedikki vággaid bohtosa vuodul sámedikki lahtuid ja várrelahtuid doaimmaideaset, miediha bivdagis earu ja mearrida máinnašuvvon vággaid bohtosa vuodul ođđa lahtu ja várrelahtu dan sadjái, gii lea vággaáigodaga áigge luohpan lahtu dahje várrelahtu doaimmas.

Sámedikki lahtu ja várrelahtu manahettiin 22 §:s oaivvilduvvon vágadohkálašvuoda doaibmasis stáhtaráđdi galgá sámedikki álgagis gávnnaht su luohhtámušdoaimma nohkama.

11 §

Sámedikki sátnejođiheaddji ja várresátnejođiheaddjit

Sámediggi vällje gaskavuodastis sátnejođiheaddji ja guokte várresátnejođiheaddji, Válljemis galgá dakkavide almmuhit vuoigatvuodaministeriijai.

Sátnejođiheaddji ja várresátnejođiheaddjit doaibmet doaimmainis ollesáigasaččat.

12 §

Čoahkkima čoahkkáigohččun

Sámedikki čoahkkin mearrida čoahkkimiiddis doallamis. Čoahkkin galgá lassin gohččojuvvot čoahkkái, jus sátnejodiheaddji dahje stivra oaidná dan dárbblašlažžan dahje goalmátoassi lahtuin nu gáibida dihto ášši giedahallama várás.

Jus sápmelaččaid ruovttugovllu gielddas dahje guovllus välljejuvvon lahttu ii sáhte oassálastit čoahkkimii, su sadjai galgá bovdet seammá gielddas dahje guovllus välljejuvvon várrelahtu.

13 §

Sámedikki stivra

Sámediggi vällje gaskavuodastis stivra, mas lea sátnejodiheaddji ja guokte várresátnejodiheaddji ja eanemustá vihtta eará lahtu. Sámediggi vällje gaskavuodastis stivrii eanemustá guokte várrelahtu. Válljemis galgá dakkaviđe almmuhit vuoigatvuodaministeriijai.

Válgajagi doaibman stivra joatká doaimmastis dassáži, go odđa stivra lea válggaid manja välljejuvvon.

Stivra válmmaštallá áššiid sámedikki čoahkkimii ja ollašuhttá sámedikki mearrádusaid nu go bargoortnegis dárkileappot mearriduvvo.

Sámedikki bargoortnegis sáhtá mearriduvvot stivra lahtu doaimma ollesáigásašvuodas.

Sámedikki stivra lahtun dahje várrelahtun ii sáhte leat válgalávdegotti dahje nuppástusohcanlávdegotti lahtu dahje várrelahtu.

14 §

Eará doaibmaorgánat

Sámediggi ásaha iešguđege válgaáigodaga álggus válgalávdegotti 4 logus oaivvilduvvon válggaid várás. Sámediggi sáhtá ásahtit maiddái eará doaibmaorgánaid sápmelaččaid iežas gielas ja kultuvrras guoskevaš iešráđdemii gullevaš áššiid dikšumii.

Sámedikki válgalogahallanáššiid nuppástusohcanlávdegottis (nuppástusohcanlávdegoddi) ásahuvvo 5 logus. 15 §

Doaibmaválldi geavaheapmi

Sámedikki čoahkkin sihke stivra ja eará doaibmaorgánat geavahit sámediggái gullevaš doaibmaválldi dan mielde go dán lágas ásahuvvo ja sámedikki bargoortnegis mearriduvvo.

Sámedikki čoahkkin mearrida prinsihpaláččat mearkkašahhti ja viidát váikkuheaddji áššiin, jus ášši hohpolašvuodas ii eará čuovo.

Doaibmaválldi ii oáččo sirdit 5 §:a 6 momeanttas, 7 §:s, 10 §:a 3 momeanttas, 11—14, 18 b, 18 c, 18 j, 20, 25 b, 26 iige 41 §:s oaivvilduvvon áššiin.

16 §

Doaimmahagat ja bargoveahka

Sámedikkis leat doaimmahagat sihke virge- ja bargosoahpamušgaskavuodain bargoveahka dan mielde go das sámedikki bargoortnegis dárkilut mearriduvvo.

Sámegiela doaimmahagas mearriduvvo sierra, Sámedikki virgeolbmuide, virggiide ja virgegaskavuodaide heivehuvvo, maid stáhta virgeolbmuin, virggiin ja virgegaskavuodas ásahuvvo ja mearriduvvo.

Bargoveaga bálvalusgaskavuoda eavttuin ja daid mearrašuvvamis lea fas fámus dat, maid stáhta bálvalusgaskavuoda eavttuin ja daid mearrašuvvamis ásahuvvo, mearriduvvo dahje sohppojuvvo.

17 a §

Čoahkkimii oassálastin teknihkalaš dieđusirdinvuogi ávkkástallamiin

Sámedikki bargoortnegis sáhtta mearridit, ahte čoahkkimii sáhtta oassálastit videoráđđádallan dahje eará heivvolaš teknihkalaš dieđusirdinvuogi ávkkástaladettiin.

Bargoortnegis sáhtta addit dárkilut mearrádusaid meannudeamis, maid galgá čuovvut teknihkalaš dieđusirdinvuogi geavahettiin.

17 b §

Álggavuoigatvuohta

Unnimustá guovtti čuođi viđalogi mannán háve doaimmahuvvon sámediggeválggaid jietnavuoigadahtton sápmelaččas lea vuoigatvuohta dahkat sámediggái álgaga sámedikki doibmii gullelaš áššis.

Dárkilut mearrádusat álggavuoigatvuođa geavaheamis čuvvojuvvon meannudeamis ja álgaga gieđahallamis addojuvvo bargoortnegis.

18 §

Áššiid gieđahallan

Sámedikki čoahkkinn dahje eará doaibmaorgána lea mearridanválddalaš, go sátnejodiheaddji, várresátnejodiheaddji ja unnimustá bealli eará lahtuin leat báikki alde.

Sámedikki ja dan ásahan doaibmaorgána lahttu lea easttalaš váldit oasi dakkár mearrádusa dahkamii, mii guoská persovnnalaččat su dahje hálldahuslága 28 §:a 2 momaantas oaivvilduvvon lagašfuolkki dahje dakkárii máinnašuvvon paragrafa 3 momaanta mielde bálldalaston olbmo.

Áššit čovdojuvvojit sámedikkis eanetlohkomearrádusain. Jus jienat leat seammá olu de sátnejodiheaddji jietna čoavdá mearrádusa. Válggain gehččojuvvo válljejuvvon dat, guhte eanemus oazžu jienaid. Jus jienat leat seammá olu de ášši čovdojuvvo vurbbiin.

18 a §

Rehketdoallu

Sámedikki rehketdollui ja rehketdoalloloahpaheapmái heivehuvvo dán lágas ásahuvvon áššiid lassin rehketdoalloláhka (1336/1997).

18 d §

Rehketdoallodárkkistanmuitalus

Spiehkastahkan rehketdoallodárkkistanlága (936/1994) 3 logu 6 §:s ásahuvvon mearráiggis rehketdoallodárkkisteaddji galgá addit iešguđege rehketdoallobajis sámedikki stivríi miessemánu loahpa rádjai čálalaš rehketdoallodárkkistanmuitalus, mas galgá, dan lassin mii rehketdoallolágas ásahuvvo, sisttisdoallat cealkámuša das, dolletgo stáhtadoarjaga geavaheamis doaibmamuitalusas addojuvvon dieđut deaivása.

19 §

Válgajahki ja válgabire

Sámedikki válggaid várás riika lea oktan válgabiren.
Sámedikki válggat doaimmahuvvojit juohke njealját jagi (válgajahki).

20 §

Válgalávdegoddi

Válgalávdegoddi mearrida ohcamušas olbmo merkemis válgalogahallamii ja gárvvista válgalogahallama. Válgalávdegoddi ollašuhtá sámedikki válggaid nu dego dán lágas áshuvvo. Válgalávdegoddái gullet sátnejođiheaddji ja guhtta eará lahtu, mas iešgudešge lea persovnnalaš várrelahttu. Válgalávdegottis galgá leat lahttu ja várrelahttu Anára, Ohcejoga ja Eanodaga gielddain ja Soadegili gieldda Sámi bálgosa guovllus. Válgalávdegottis galgá leat maiddái Sámi giellalága (1086/2003) 3 § 1 sajis oavvilduvvon sámeagielaide áššeáššedovdamuš. Sámedikki stivrra lahtu dahje várrelahtu dahje nuppástusohcanlávdegotti lahttu dahje várrelahttu ii sáhte leat válgalávdegotti lahttun iige várrelahttun.

21 §

Jietnavuoigatvuohta

Sámedikki válgalogahallamii merkema gáibádussan lea olbmo ássanbáikái geahčakeahtá dan lassin, maid 3 §:s áshuvvo, ahte olmmoš deavdá mañimustá válgadoaimmahusa mañimuš beavivve 18 jagi ja ahte son lea Suoma riikkavuloš dahje sus lea olgoriikka riikkavuložin leamašan ruovttugiieldalágas (201/1994) oavvilduvvon ruovttugiielda Suomas dalle, go ohcamuša válgalogahallamii váldimis galgá mañimustá dahkat.

22 §

Válgagelbbolašvuohta

Sámedikki válggain lea válgagelbbolaš juohkehaš jietnavuoigadahtton olmmoš, guhte lea miehtan evttohassan ja guhte ii leat vádjitválddalaš. Evttohassan ii sáhte leat válgalávdegotti dahje nuppástusohcanlávdegotti lahttu dahje várrelahttu.

23 §

Válgalogahallan

Válgalávdegoddi gárvvista jietnavuoigadahtton olbmuiin válgalogahallama. Válgalávdegoddi lea válgalogahallama registtardoalli. Válgalogahallamii merkejuvvo gielddaid guovdu alfabehtalaš ortnegii juohkehaš jietnavuoigadahtton namma, persondovddaldat, ruovttugiielda ja čujuhus, jus dat leat dieđus. Válgalávdegoddi sáhtá geavahit álbmotdiehtovuogádaga dieđuid válgalogahallama gárvvistemis. Ruovttugiielda ja čujuhusa ii goittotge oáččo merket válgalogahallamii, jus dát dieđut leat virgeoapmahačča doaimma almmolašvuođas addojuvvon lága 24 §.a 1 momeantta 31 čuoggá mielde suollemassan dollojuvvon dieđut dahje jos olbmo buohta álbmotdiehtovuogádahkii lea vurkejuvvon álbmotdiehtovuogádagas ja

Álbmotregistrtarguovddáža sihkarvuodabálvalusain addojuvvon lága (661/2009) 36 §:s oavvilduvvon dorvogiiddus.

Válgalogahallamii galgá ohcamušas váldit mielde jietnavuoigadahtton olbmo.. Gáibádussan válgavuoigatvuodaid geavaheapmái lagamustá čuovvovaš sámedikki válggain lea, ahte ohcamuš dahkko mañimustá válgajagi ovddit čakčamánu loahpa rádjai.

Ovddit válggain válgalogahallamii merkejuvvon olbmo váldojuvvo válgalogahallamii ohcamuša haga, juos son deavdá fámus leahkki lágas ásahuvvon válgalogahallamii merkema gáibádusaid. Olmmoš ii goittotge merkejuvvo válgalogahallamii, jos son almmuha válgalávdegoddi, ahte ii hálit merkejuvot dasa. Válgalogahallama gárvvisteami oktavuodas válgalávdegoddi sáhtá iežas álgagisttis váldit lassin vuhtii 1. beaivve ođđajagimánu 2023 dahje dan mañná ordnejuvvon sámediggeválggain válgalogahallamii merkejuvvon jietnavuoigadahtton olbmo ovddit válggaid mañná jietnavuoigatvuodaahkái šaddan máná ja 21 §:s meroštallon áigemeari rádjai máná, guhte fáhte jietnavuoigatvuodaagi. Dákkár olbmo sáhtá goittotge váldit válgalogahallamii easkka dan mañná, go son lea girjjálaččat almmuhan válgalávdegoddi atnit iežas sápmelažžan 3 §:a 1 momeantta mielde.

Válgalávdegoddi nanne ja vuolláičállá válgalogahallama mañimustá juovlamánu mañimuš beaivve ovdal válgajagi. Válgalávdegotti mearrádussii válgalogahallama nannemis ii oaččo ohat nuppástusa váidimin.

24 §

Almmuhuskoarta ja mearrádus

Válgalávdegoddi gárvvista juohkehaččas válgalogahallamii váldojuvvon olbmos almmuhuskoartta, mas bohtet ovdan válgalogahallamii váldojuvvon dieđut, válgalogahallama oaidninláhkai doallan, válggain jienasteapmi sihke válgabeaivve 31 a §:s ásahuvvon vuogatvuolta jienastit válgabeaivve, ja válgalávdegotti čujuhus.

Válgalávdegoddi sádde almmuhuskoartta guđege jietnavuoigadahtton olbmui, gean čujuhus lea dieđus, buriid áiggiin ovdal válgalogahallama ásaheami oidnosii.

Válgalávdegotti mearrádusa das, ahte olbmo eai merke válgalogahallamii, seammá láhkai go mearrádusa, mainna válgalávdegoddi lea guođđan dutkkakeahtá olbmo bivdaga das ahte son váldojuvvo válgalogahallamii dahje almmuhusa, ahte son ii hálit merkejuvot dasa, sáddejuvvo áššáiosolažžii buriid áiggiin ovdal válgalogahallama ásaheami oidnosii.

25 §

Válgalogahallama oaidninláhkai doallan

Válgalávdegoddi ásaheami válgalogahallama dahje das lean dieđut personovddaldaga vuhtii válddekeahhtá oaidninláhkai nu, ahte oaidninláhkai doallama guoskevaš áiggi nohkamis lea áigi válggaid doaimmaheapmái unnimustá guhtta mánu.

Válgalogahallan dollojuvvo oaidninláhkai 10 mañnálas árgabeaivve, maidda eai rehkenaste lávvardagaid.

Válgalogahallama oaidninláhkai doallamis čuvvot, mii hálddahuslága 62 §:s ásahuvvo oppalašdiehtunaddimis, juos ii dán lágas nuppe láhkai ásahuvvo.

25 a §

Válgalogahallama almmolašvuolta

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oahpásmuvvat válgalogahallamii ja dan gárvvisteapmái gullelaš áššegirjiide dan áigge, go válgalogahallan dollojuvvo oaidninláhkái. Válgalogahallama ja dan gárvvisteapmái gullelaš áššegirjiid ii oaččo addit kopieremii dahje govvemii iige dain oaččo váldit kopijaid. Válgalogahallamii merkejuvvon olbmos lea goittotge riekti oažžut nuvtá váldosa sus válgalogahallamii váldojuvvon dieđuin. Áššáiosolačča vuoigatvuođas oažžut dieđu ášši gieđahallamii gullelaš áššegirjiin ášahuvvo virgeoapmahaččaid doaimma almmolašvuođas addojuvvon lága 11 §:s.

Válgalogahallan ja dakkáraš válgalogahallama gárvvisteapmái gullelaš áššegirjiid, mat sistisdollet dieđuid olbmo etnikalaš álgovuodas, galgá doallat suollemassan eará go 1 momaanttas oavvilduvvon áigge. Suollemassandoallangeatnegasvuohta ii eastte dieđu addima sámediggái sámedikki doaibmaorgána lahtu ja várelahtu válljema dahje álggarievtti atnima čielggadeami várás iige dasa, guhte dárbaša dieđuid jietnavuoigatvuođas čielggadeami várás.

Válgalogahallama gárvvisteapmái gullelaš áššegirjiid almmolašvuođas ášahuvvo virgeoapmahaččaid doaimma almmolašvuođas addojuvvon lágas.

25 b §

Válgalogahallama feailla divvun

Válgalávdegoddi sáhtá divvut feailla válgalogahallamis iežas álgagisttis dahje jietnavuoigadahtton olbmo gáibádusas. Gáibádusa galgá goittotge dahkat 14 beavvi siste válgalogahallama oaidninláhkái doallama guoskevaš áiggi nohkamis. Nuppástusaid galgá dahkat manjumustá guokte mánu ovdal válgadoaimmahusa álggaheami.

Jus olmmoš lasihuvvo válgalogahallamii, sutnje galgá sáddet ájahalakeahtá 24 §:s oavvilduvvon almmuhuskoartta.

Jusválgalogahallamis lean feaillalaš merkejupmi divvojuvvo, divvumis galgá ájahalakeahtá almmuhit áššáigullelaš olbmui, jus dat ii leat čielgasit dárbašmeahtun.

26 §

Vuigengáibádus válgalogahallama guoskevaš mearrádusas

Guhte oaidná, ahte son lea almmá vuoiggalašvuođa haga guđđojuvvon eret válgalogahallamis, sáhtá gáibidit válgalogahallama guoskevaš mearrádussii vuigema vuigenlávdegottis Válgalávdegoddái čujuhuvvon vuigengáibádusa galgá doaimmahit válgalávdegoddái 14 beavvi siste válgalogahallama oaidninláhkái doallama guoskevaš áiggi nohkamis.

Jus válgalávdegoddái doaimmahuvvon vuigengáibádus lea boahtán mearreáiggi siste nuppástusohcanlávdegoddái, vuigengáibádus ii guđđojuvvo dutkkakeahtá. Vuigengáibádusa galgá nuppástusohcanlávdegottis doaimmahit dakkaviđe válgalávdegoddái.

Jus nuppástusohcanlávdegoddi mearrida, ahte olmmoš váldojuvvo válgalogahallamii, válgalávdegoddi sádde sutnje ájahalakeahtá 24 §:s jietnavuoigadahtton olbmuide oavvilduvvon almmuhuskoartta.

26 a §

Jienasteapmi nuppástusohcanorgána mearrádusa vuođul.

Olbmui, gii ovdal jienaidrehkenastima ovdanbukta válgalávdegoddái dahje válgabeaivve válgadoaibmagoddái nuppástusohcanorgána lágafámolaš mearrádusa jienastanvuoigatvuođastis, várrejuvvo dilálašvuohta oažžut váлгаáššegirjiid ja jienastit.

Olmmoš lea geatnegas luobahit válgalávdegoddái dahje dávisteaddji válgadoaimmagoddái mearrádusa dahje dan rivttesin duodaštuvvon kopijja válgalogahallamii áššis dahkkon merkejumi várás.

27 §

Evttohasásahallan ja evttohaslogahallan

Evttohasa sámedikki válggaide oažžu áсахit unnimustá golmma jietnavuoigadahtton olbmo vuodđudan válljenovttastus, mas galgá leat áššealmmái ja várreáššealmmái.

Iešgudege jietnavuoigadahtton sáhtá oassálastit dušše ovttá evttohasa ásaheapmái. Jus olmmoš gullá guovtti dahje mángga válljenovttastussii, válgalávdegoddi ferte sihkkut su namas buot ovtastusain.

Válljenovttastus galgá dahkat evttohasohcamuša válgalávdegoddái mañimustá 31 beaivve ja dan guoskevaš dievasmahttimiid mañimustá 27 beaivve ovdal válgadoaimmahusa álggaheami.

Válgalávdegoddi galgá gárvvistit evttohaslogahallama mañimustá 21 beaivve ovdal válgadoaimmahusa álggaheami. Evttohaslogahallan galgá almmustahttot, sáddejuvnot váлгаáššealbmáide ja dollojuvnot válggaid áigge oaidninláhkái.

Válgalávdegoddi mearrádussii evttohaslogahallamis ii oáččo oħcat sierra nuppástusa.

28 §

Válgadoaimmahus

Sámedikki válggat doaimmahuvvojit borgemánu mañimuš dievas vahku vuossárgga rájes guđa vahku áigge. Válggat doaimmahuvvojit poastta bokte dahje doaimmahemiin jienastanliħpo muđui go poastta bokte válgalávdegoddi almmuhan báikkái. Válggat doaimmahuvvojit sámiid ruovttuguovllus maiddái válgabeaivvi jienasteapmin.

Válggaid doaimmaheamis galgá gulahuvvot almmolaččat.

29 §

Válgaáššegirjjit

Válgalávdegoddi galgá ajáhalakeahtá válgadoaimmahusa álgima maññá duodaštuslaččat doaimmahit juohke jietnavuoigadahtton olbmui, gean čujuhus lea dieđus, válgalávdegoddi steampilaston jienastanliħpo, válgareivve, sáddenreivve, sáddenkonfaluhta, evttohaslogahallama ja jienastanrávvaga (váлгаáššegirjjit).

Jietnavuoigadahtton olmmoš, guhte ii leat ožžon váлгаáššegirjjiid dahje geas dat muhtun siva dihtii muđuid váilot, galgá várret vejolašvuoda oažžut váлгаáššegirjjiid válgalávdegoddi doaimmahagas, juoga válgabeaivve jienastanbáikkis dahje válgalávdegoddi almmuhan eará báikkis.

Jienastanrávvagis galgá máinnašuvvot válgalávdegoddi doaimmahaga ja eará báikkiid, main váлгаáššegirjjiid sáhtá oažžut ja gosa daid sáhtá doaimmahit, fitnančujuhusaid ja rabasáiggiid ja válgabeaivvi jienastanbáikkiid fitnančujuhusaid ja rabasáiggiid.

30 §

Jienasteapmi poastta bokte

Jietnavuoigadahtton olmmoš sáhtá geavahit jietnavuoigatvuodasgo oažžu válgaáššegirjiid. Jienasteaddji galgá čielgasit merket jienastanlihppui dan evttohasa nummira, gean buorri addá jienas.

Jienasteapmi lea čadahuvvon, go jietnavuoigadahtton lea guoddán jienastanlihpo sisttisdoallan giddejuvvon válgareivve ja deavdán ja vuolláičállán válgalávdegoddái čujuhuvvon sáttareivve gokčojuvvon sáttakonfaluhtas duodaštuslaščat poastta fievrrideapmin. Jus jienasteaddji laktá mielde almmuhuskoarttas, son ii dárbbas merket sáddenreivvi earágo vuolláičállosis.

Jienaidrehkenastima álggaheami rádjai válgalávdegoddái poastta bokte bohtán jienat vuhtiiváldojuvvojit jienaidrehkenastimis.

31 §

Jienasteapmi doaimmahemiin sáddenkonfaluhta válgalávdegoddái eará vugiin go poastta bokte

Jietnavuoigadahtton olmmoš dahje su fápmudan olmmoš sáhtá doaimmahit 30 §:s oaivvilduvvon válgaáššegirjiid sáddenkonfaluhtastis maiddá válgalávdegotti doaimmahakkii dahje válgalávdegotti almmuhan eará báikái válggaid njealját olles vahku vuossárgga ja guđát olles vahku sotnabeivve gaskasaš áigge ja válgabeivve man beare jienastanbáikki válgadoaibmagoddái.

Válgalávdegoddi galgá fuolahit das, ahte dan doaibmačuoggáide ja dan almmuhan eará báikkiide guđdojuvvon válgaáššegirjiit seailuhuvvojit válgasuollemasvuoda dorvvastan vugiin ja ahte dat doaimmahuvvojit dorvvolaččat válgalávdegotti Anára doaimmahakkii ovdal jienaidrehkenastima álggaheami.

31 a §

Válgabeavvi jienasteapmi

Válgabeavvi jienasteapmi ordnejuvvo, válggaid doaimmaheami guđát vahku sotnabeivve.

Válgabeavvi jienasteapmi doaimmahuvvo oktanaga juohke sámiid ruovttuguovllu gielddas. Guđege gielddas lea unnimustá okta jienastanbáiki.

Jietnavuoigadahtton olmmoš oažžu jienastit 31 g §:s oaivvilduvvon vugiin dušše dan sámiid ruovttuguovllu gielddas, mii lea merkejuvvon válgalogahallamii su ruovttugieldan.

Jienasteapmi galgá ordnejuvvot nu, ahte válgasuollemasvuolta seailu.

31 c §

Válgadoaibmagoddi

Válgalávdegoddi galgá buriid áiggiin ovdal válggaid ásahit guđege jienastanbáikki várás válgadoaibmagotti. masa gullet golbma lahtu ja unnimustá guokte várrelahtu nu, ahte okta válgalávdegotti lahttu ja su persovnnalaš várrelahttu leat válgadoaibmagotti lahttun dahje várrelahttun. Sámedikki válggaid evttohas ii sáhte leat válgadoaibmagotti lahttun dahje várrelahttun. Válgadoaibmagotti sátnejodiheaddjin doaibmá válgalávdegotti ovddastan lahttu. Várresátnejodiheaddji válgadoaibmagoddi vállje gaskavuodastis.

Válgadoaibmagoddi lea mearrádusválddálaš golmmain lahtuin.

31 h §

Válgabeavvi jienasteami nohkan ja válgabeavdegirji

Válgabeaivvi jienasteami nohkama maŋŋá válgadoaibmagoddi galgá fuolahit das, ahte seilejuvvon válgaurdna ja jienastanmerkejumiid sisttidoallan jienastanguovllu válgalogahallan ja vejolaččat jo válgadoaibmagoddái guđđojuvvon sáddenreivvet doaimmahuvvojit válgasuollemasvuoda seailluheami dorvvastan vugiin ja almmá dárbbasmeahtun ájiheami válgalávdegotti Anára doaimmahahkii. Lassin

válgadoaibmagotti galgá fuolahit seilengaskaomiid duššadeamis seammás urdna seilema maŋŋá. Válgalávdegoddi galgá fuolahit válgaurdna ja jienastanguovllu válgalogahallama seailluheamis dorvvolaš báikkis jienaidrehkenastima álggaheami rádjai.

Válgadoaibmagoddi galgá lassin fuolahit das, ahte válgabeaivvi jienasteamis dollojuvvo beavdegirji, masa merkejuvvojit:

- 1) beaivi ja diibmoáigi, goas válgabeaivvi jienasteapmi álggii ja almmuhuvvui nohkan;
- 2) mielde lean válgadoaibmagotti lahtut ja várrelahtut;
- 3) válgaveahkit ja jienasteaddji iežas välljen veahkit; ja
- 4) jienasteaddjiid lohkomearri.

32 §

Jienasteapmi dikšunlágádusas dahje ruovttus

Sámiid ruovttuguovllus lean lágádusas divššuvuollásaččat ja dat ruovttuguovllus ruovttus divššuvuollásaččat, geat eai muđuid sáhte jienastit almmá govtohis váttisvuodaid, sáhttet jienastit dikšunbáikkiteaset.

Dikšunbáikkis jienasteami várás válgalávdegoddi mearrida dán gažaldatvuloš gieldda válgalávdegottis ovddastan lahtu ja várrelahtu válgadoaimmaheaddjin ja su várreolmmožin. Válgadoaimmaheaddji várreolmmožin sáhtta nammaduvvot earáge doibmii heivvolaš olmmoš.

Dikšunbáikkis jienastettiin jienasteamis galgá jienasteaddji ja válgadoaimmaheaddji lassin leat mielde jienasteaddji välljen dahje dohkkehan sámedikki válgalogahallamii jietnavuoigadahtton merkejuvvon olmmoš.

34 §

Jienaidrehkenastima álggaheapmi

Válgalávdegoddi álggaha jienaidrehkenastima válgadoaimmahusa maŋŋásaš vuossárgga diibmu 10. Jienaidrehkenastima álggaheami maŋŋá boahtán sáddenkonfaluhtat guđđojuvvojit rabakeahtá ja vuhtii válddekeahtá. Doaimmahusas čállojuvvo beavdegirji.

Válljenovttastusa áššeolbmoss ja várreáššeolbmoss lea riekti leat mielde jienaidrehkenastimin.

35 §

Merken válgalogahallamii

Jienaidrehkenastin álggahuvvo rahpamin sáddenkonfaluhtaid ja merkemin buot 30 ja 31 §:s ášahuvvon vugiin jienasteaddjiid sáddenreivve mielde válgalogahallamii.

Jienasteami galgá guoddit vuhtii válddekeahtá:

1) jos jienastan olmmoš ii leat merkejuvvon válgalogahallamii jietnavuoigadahtton olmmožin dahje jos boahtá ovdan, ahte son lea jápmán ovdal válgadoaimmahusa álggima,

2) jos sáddenreivve lea nu váilevaš, ahte ii sihkkarit sáhte gávnnahit, gii lea jienastan; dahje

3) jos válgakonfaluhtii lea dahkkojuvvon jienasteaddji dahje evttohasa guoskevaš dahje mii nu eará áššehis merken.

Jos sáddenreivviin boahtá ovdan, ahte jietnavuoigadahtton olmmoš lea jienastan eanet go oktii 30 dahje 31 §:s oaivvilduvvon vugiin, vuhtiválddojuvvo dušše okta sáddenkonfaluhtta.

Eará go válgabeaivve jienasteami galgá guoddit vuhtii válddekeahhtá maiddá, jos jienastanguovllu válgalogahallamii dahkkojuvvon merkemiin boahtá ovdan, ahte áššáiosolaš lea jienastan válgabeaivve 31 g §:s oaivvilduvvon vugiin.

Go buohkat jienasteaddjit leat merkejuvvon válgalogahallamii ja válgareivvet sáddenkonfaluhtainis mat leat guđđojuvvon vuhtii válddekeahhtá leat sirrejuvvon dohkkejuvvon konfaluhtain, dohkkejuvvon válgakonfaluhtat biddjojuvvojit rabakeahhtá válgaurdnai.

38 §

Válggaid bohtosa mearrašuvvan

Sámedikki lahttun válljejuvvojit 21 eanemus jienaid ožžon evttohasa, dainna gáibádusain, ahte sin joavkkus leat unnimustá 10 §:s ášahuvvon mearri evttohasat Anára, Ohcejoga ja Eanodaga gielddain ja Soađegili gieldda Sámi bálgosa guovllus. Jus 10 §:s ášahuvvon mearit eai dieva, bohtet dán gažaldatvuloš gielddas dahje guovllus válljejuvvot čuovvovaččat eanemus jienaid ožžon evttohasat nu, ahte 10 §:a gáibádusat divvet.

Jus muhtun ruovttuguovllu gielddas dahje guovllus eai leat ášahuvvon meari evttohasat, bohtet válljejuvvot čuovvovaččat eanemus jienaid ožžon evttohasat ruovttuguovllus.

Várrelahttun bohtet válljejuvvot Anára, Ohcejoga ja Eanodaga gielddain ja Soađegili gieldda Sámi bálgosa guovlluslean evttohasain válljejuvvomin boahtán maŋŋá čuovvovaččat eanemus jienaid ožžon evttohas.

Jus jietnamearit leat seammá stuorrá, čovdojuvvo evttohasaid gaskasaš ortnet vuorbádeamiin.

Evttohasa gielda dahje guovlu mearrašuvvá jienaidrehkenastimis dan mielde, gos sus lea leamašan ruovttugielda evttohasan álgima mearreáiggi nohkanáigemuttus.

39 §

Válggaid bohtosa nannen

Válggaid bohtosa nanne válgalávdegoddi goalmmát beaivve jienaidrehkenastima álggaheamis dollojuvvon čoahkkimis.

Válggaid bohtosa galgá almmuhit dakkaviđe vuoigatvuođaministerijai sámedikki lahtuid ja várrelahtuid mearrideapmin doaimmaide čuovvovaš doaibmaáigodahkii.

40 §

Válggaid bohtosa guoskevaš váidda

Jietnavuoigadahtton, guhte oaidná, ahte válggaid bohtosa nannema guoskevaš válgalávdegotti doaibmabidju dahje mearrádus lea lága vuostá, sáhtá dahkat sámedikki stivrii vuigengáibádusa maŋimustá 14 beaivve dan beavvis, goas válgalávdegoddi lea nannen válggaid bohtosa. Nuppástusohcamis válgalogahallama guoskevaš áššiin ášahuvvo 5 logus.

Sámedikki stivra galgá giedahallat vuigengáibádusa hohpolaččat ja maŋimustá ovdal válgajagi nohkama.

Sámedikki stivrra mearrádussii oažžu oheat nuppástusa váidimin alimus hálddáhusriektái maŋimustá 14 beaivve dan beavvis, goas áššáiosolaš lea ožžon diehtun sámedikki stivrra mearrádusa. Nuppástusohcamis čuvvojuvvo muđui dan, maid gearregastimis hálddáhusáššiin addojuvvon lágas ášahuvvo.

Jus válgalávdegotti I momeanttas oaivvilduvvon mearrádus dahje doaibmabidju lea leamašan lága vuostá ja dát lea váikkuhan válggaid bohtossii, válggaid boadus galgá vuigejuvvot ja stáhtaráddi dárbbu mielde mearridit sámedikki lahtuid ja várrelahtuid válggaid vuigejuvvon bohtosa vuodul.

Jus válggaid boadus ii leat vuigemis, válggaid galgá mearridit dollojuvvot ođđasit.

40 c §

Dárkilut njuolggadusat

Vuoigatvuodaministeriija ásašusain sáhtá addit dárkilut njuolggadusaid:

- 1) válggaide gullevaš gulahusain;
- 2) válgalogahallamii ohcamis ja válgalogahallamis jávkadeamis ja ohcamuššii gullevaš čielggadusain;
- 3) válgalogahallama oaidninláhkái doallamis;
- 4) evttohasohcamušas ja evttohaslogahallamis;
- 5) válgabeaivvi jienasteami ordnemis, jos gielddas lea eanet go okta válgabeaivvi jienasteami jienastanbáiki;
- 6) jienastanlihpus; sihke
- 7) válgaáššegirjjiid seailuheamis.

5 lohku

Nuppástusohcan válgalogahallama guoskevaš áššiin

41 §

Nuppástusohcanlávdegotti bargu ja doaibmaváldi

Sámedikki válgalogahallanáššiid nuppástusohcanlávdegoddi (nuppástusohcanlávdegoddi) doaibmá vuosttamuš nuppástusohcandássin sámedikki sámedikkis addojuvvon lága 26 § čuovvu válgalogahallamii váldima ja das jávkadeami guoskevaš áššiin.

Sámedikki oktavuodas doaibmi nuppástusohcanlávdegoddi lea iehčanaš ja sorjjasmeahttun doaibmaorgána.

41 a §

Nuppástusohcanlávdegotti sátnajođiheaddji ja earát lahtut

Nuppástusohcanlávdegotti jođiha sátnajođiheaddji, gii sáhtá leat ollesáigásaš.

Nuppástusohcanlávdegottis leat lassin oasseáigásaš lahtun okta lánkaáššedovdi lahttu ja guokte áššedovdilahttu. Lassin nuppástusohcanlávdegottis lea doarvái stuorra mearri várrelahtut. Várrelahtuide heivehuvvo, mii lágas ásašuvvo nuppástusohcanlávdegotti lahtus.

Go sátnajođiheaddji lea eastašuvvan sátnajođiheaddjái ásašuvvon doaibmaválddi geavaha nuppástusohcanlávdegotti lánkaáššedovdi lahttu (várresátnajođiheaddji).

41 b §

Sátnajođiheaddji ja eará lahtu gelbbolašvuohta ja namaheapmi

Nuppástusohcanlávdegotti sátnajođiheaddji ja lánkaáššedovdi lahttu galgá deavdit duopmára almmolaš gelbbolašvuođagáibádusaid.

Nuppástusohcanlávdegotti earáin lahtuin gáibiduvvo vuoiggalašvuođa, oahpásmuvvama nuppástusohcanlávdegotti doaibmasuorgái ja dárbbasahtti persovnnalaš iešvuođaid.

Nuppástusohcanlávdegotti sátnejodiheddji dahje eará lahtu ii dárbbas leat merkejuvvon sámedikki válgalogahallamii.

Stáhtaráddi ásaha nuppástusohcanlávdegotti guda jahkái hávil. Nuppástusohcanlávdegoddi ásahuvvo sámedikki evttohusas.

Sámedikki, válgalávdegotti lahttu dahje várrelahttu dahje sámedikki bálvalusas lean olmmoš ii shte gullat nuppástusohcanlávdegoddái.

Nuppástusohcanlávdegotti sátnejodiheddji dahje eará lahttu galgá almmuhit čatnagasgaskavuodainis birra. Čatnagasgaskavuodain almmuheamis heivehuvvo, mii duopmostuollolága (673/2016) 17 logu 17 §:s ásahuvvo áššedovdilahtu geatnegasvuodas almmuhit čatnagasgaskavuodainis birra. Čatnagasgaskavuodaalmmuhus addojuvvo vuoigatvuodaministerijai ja diehtun nuppástusohcanlávdegoddái. Čatnagasgaskavuodaid guoskevaš dieduid registreremis čuvvojuvvo, mii duopmáriid čatnagasgaskavuoda- ja siidodoaibmaregistarar addojuvvon lágas ásahuvvo 565/2015).

41 c §

Nuppástusohcanlávdegotti sátnejodiheddji ja lahttu báikki rahpaseapmi

Nuppástusohcanlávdegotti sátnejodiheddji ja lahttu vuoigatvuodas bissut barggustis heivehuvvo, mii duopmárvirggi hálddašeddji ásahuvvo.

Jos nuppástusohcanlávdegotti sátnejodiheddji dahje eará lahttu bargu rahpasa doaibmabaji gaskkas, mearriduvvo manisčuovvu loahppadoaibmaáigodahkii.

41 d §

Duopmára nannehus

Álggadettiin bargosis nuppástusohcanlávdegotti sátnejodiheddji dahje eará lahttu galgá addit duopmára nannehusa, juos son ii leat dan dahkan jo árabut. Duopmára nannehusa addimis ásahuvvo duopmostuollolága 1 logu 7 §:s.

41 e §

Sátnejodiheddji ja eará lahttu sajádat

Nuppástusohcanlávdegotti sátnejodiheddji dahje eará lahttu lea sorjjasmeahttun geavahettiin duopmoválddi.

Nuppástusohcanlávdegotti sátnejodiheddji ja eará lahttu doaibmá duopmára ovddasvástádusain, mas ásahuvvo dárkileappot duopmostuollolága (673/2016) 9 logus.

Nuppástusohcanlávdegotti sátnejodiheddji ja lahttu lea geatnegas luohpat barggustis ovdal dan mánu loahpa, goas son deavdá 70 jagi.

41 f §

Ovdanbuktit

Nuppástusohcanlávdegottis leat dárbbasahhti mearri olles- dahje oasseáigásaš ovdanbuktit ja eará bargoveahka.

Nuppástuslávdegotti ovdanbuktis galgá leat duopmára virgái vuoigadahtti dutkkus. Ovdanbukti bargguin mearriduvvo dárkileappot nuppástusohcanlávdegotti bargoortnegis.

Nuppástusohcanlávdegoddi nammada nuppástusohcanlávdegotti ovdanbuktiid ja eará bargoveaga.

41 g §

Nuppástusohcanlávdegotti čoavdináirrasčoahkkádus

Nuppástusohcanlávdegotti guoskevaš áššit čovdojuvvojit nuppástusohcanlávdegotti evttohusas dievasčoahkkimis.

Dievasčoahkkimis lea mearridanváldi, go mielde leat sátnejodiheddji ja unnimustá guokte lahttu.

41 h §

Ášši gieđahallan

Ášši gieđahallamis nuppástusohcanlávdegottis heivehuvvo gearregastimis hálddahasáššiin addojuvvon lága, juos ii dán lágas nuppe láhkai ásahuvvo.

41 i §

Gieđahallama almmolašvuolta

Gearregastima almmolašvuodas nuppástusohcanlávdegottis heivehuvvo, mii gearregastima almmolašvuodas hálddahasduopmostuoluin addojuvvon lágas (381/2007) ásahuvvo.

41 j §

Ruhtadeapmi

Nuppástusohcanlávdegotti goasttádusaid mákset stáhta váriin.

Nuppástusohcanlávdegotti sátnejodiheddji ja lahtuid bálkkáin mearriduvvo vuoigatvuodaministeriija nannen ákkaid vuodul.

41 k §

Bargoortnet

Nuppástusohcanlávdegotti organisašuvnnas, bargamis ja bargoveagas mearriduvvo dárkileappot nuppástusohcanlávdegotti bargoortnegis, man nuppástusohcanlávdegotti dievasčoahkkin nanne.

41 l §

Nuppástusohcanmeannudeapmi

Nuppástusohcanlávdegoddái čujuhuvvon váidaga galgá doaimmahit válgalávdegoddái 14 beaivvi siste válgalávdegotti vuigengáibádusa geažil dahkkojuvvon mearrádusa diehtunoažžumis.

Válgalávdegotti galgá ájahalakeahtta doaimmahit váidaga, ášši guoskevaš áššegirjjiid ja cealkámušas váidagis nuppástusohcanlávdegoddái.

Jos válgalávdegoddái doaimmahuvvon váidda lea boahtán mearreáiggis nuppástusohcanlávdegoddái, váidda ii guđđojuvvo dán vuodul dutkkakeahtta. Váidaga galgá dalle doaimmahit ájahalakeahtta válgalávdegoddái.

Nuppástushcanlávdegotti galgá giedahallat váidaga hohpolažžan.

41 m §

Joatkkaváidda alimus hálddahasriektái

Nuppástusohcanlávdegotti mearrádussii oažžu ohat nuppástusá váidimin alimus hálddahasriektái, jos alimus hálddahasriekti miediha váiddalobi.

Váiddalobi galgá miedihit, jos lága heiveheami dáfus earáin seammásullasaš dáhpáhusain dahje riektegeavada oktilašvuoda dihtii lea dehálaš doalvut alimus hálddahasriekti čoavdimii váiddalohpeohcamusaš ovdanbuktojuvvon ákkastallon čuoččuhus nuppástusohcanlávdegotti mearrádusa vuodđudeamis vealahussii dahje mielaváldái.

Muđui nuppástusohcamis alimus hálddahasriektái heivehuvvo, mii gearregastimis hálddahasáššiin addojuvvon lágas ásavuvvo.

6 lohku

Dihto njuolggadusat

42 §

Nuppástusohcan

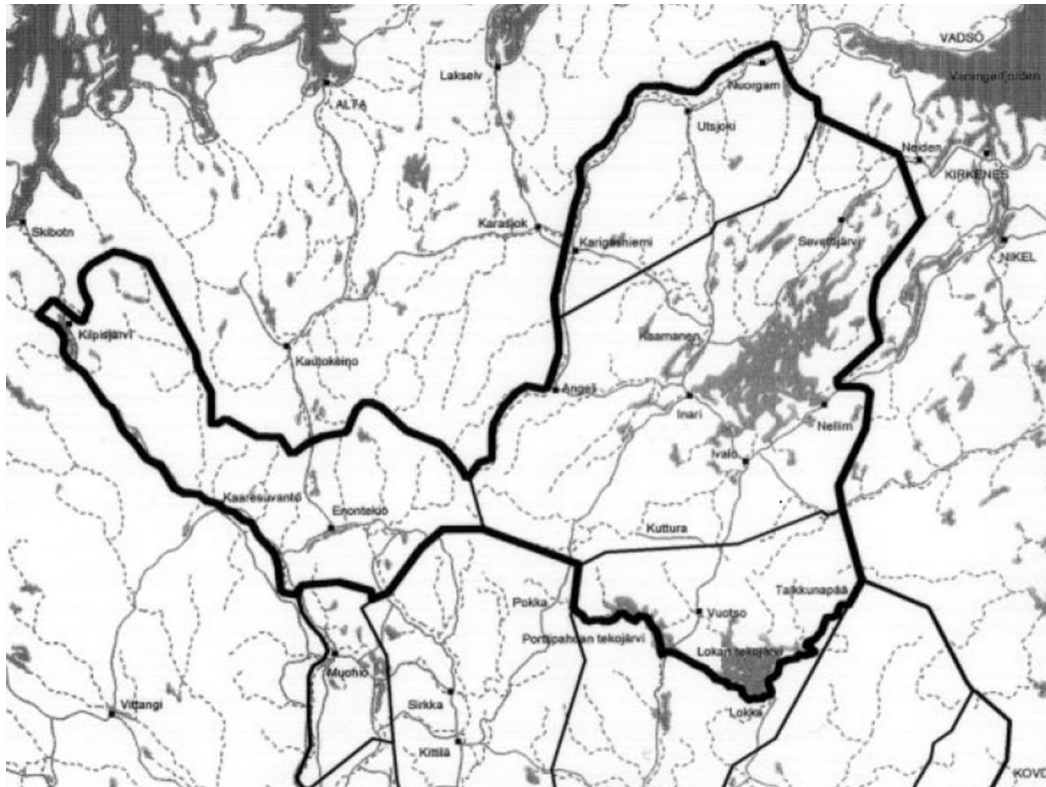
Lassin nummirastin nuppástuvvá: Bargoveaga váldin 42 §->43 §, Vuoigatvuohta ealáhahkii 42 a §->43 a §, Suollemassandoallan- ja vahátbuhtadusgeatnegasvuohta 42 b §-> 43 b §)

Dát láhka boahtá fápmui beaivve mánu 20..

Sámediggái, man doaibmaáigodat lea gaskan dán lága fápmui boadedettiin, heivehuvvo 10—13 §:a dakkárin go dat ledje dán lága fápmui boadedettiin.

Sámediggi, man doaibmaáigodat lea gaskan lága fápmui boadedettiin, joatká doaimmastis vuosttažiid dán lága mielde válljejuvvon sámedikki doaibmaáigodaga álggu rádjai.

SÁMIID RUOVTTUGUOVLLU KÁRTA

2.

Láhka

rihkuslága 40 logu 11 §:a nuppástuhttimis

Riikkabeivviid mearrádusa mielde
rievdaduvvo rihkuslága (39/1889) 40 logu 11 §:a 1 čuokkis, dakkárin go dat lea lágas
604/2002. čuovvovaččat:

40 lohku

Virgerihkkosiin

11 §

Meroštallamat

Dán lágas oaivvildit:

1) *virgeolmmožin* olbmo, guhte lea virge- dahje bálddalastojuvvon
bálvalusgaskavuodas stáhtii, gildii dahje gielddaovttastupmái dahje eará gielddaid
almmolašjuridihkalaš ovttasdoaimmaorgánii, riikkabeivviide, stáhta fitnodatlágádussii dahje
evangelalaš-luteralaš kirkui dahje ortodoksalaš kirkui dahje joappá goappá searvegoddái dahje
searvegottiid ovttasdoaimmaorgánii, Álánda eanagoddái, sámediggái, Suoma Bánkui,
Álbmotealáhatlágádussii, Bargodearvvašvuodálágádussii, Kevai, Gielddaid
dáhkidanguovddáži dahje gielddaid bargomárkanlágádussii;

1.

Laahâ

sämitiggeest adelum laavâ rievđâdmist

Ovdâskode miärädäs miel
komettuvvoo sämitiggeest adelum laavâ (974/1995) 18 e—18 i, 23 a, 26 b, 26 d, 27 a, 42 a ja 42 b §, tagarin ko tain láá 18 e—18 i § laavâst 1725/1995, 23 a já 27 a § laavâst 1279/2002 já ... uáassin laavâst 1279/2002,
rievđâduvoo 1 — 4, 4 a, 5—16, 18, 18 a, 18 d, 19—25, 25 a, 26, 26 a, 27—31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 35, 38—40 ja 40 c §, 5 luvun otsikko, 41 §, 6 luvun otsikko, 42 ja 43 §,
tagarin ko tain láá ...9 § uáassin laavâst 626/2011, 16, 18 a já 18 d § laavâst 1725/1995 sehe 18 § uáassin laavâst 1026/2003, sehe
lassettuvvoo laahân uđđâ 9 a, 9 b, 17 a, 17 b, 25 b, 41 a–m, 43 a ja 43 b § sehe lahtos čuávuvávt:

1 §

Laavâ tárguttâs

Sämmilijn algâalmugin lii jiešhaldâšemvuoigâdvuodâs olášuttem tiet sämmilij päikkikuávlust jieijâs kielân já kulttuurân kyeskee jiešhaldâšem ton miel ko taan laavâst já eres laavâin asâttuvvoo. Taan jiešhaaldâšmân kullee pargoj várás sämmilij jiešhaldâšemvuoigâdvuodâs olášutmáin väljeje valjâiguin jieijâs aalmugist sämitige. Sämitige tuáimá riehtiministeriö haldâtâhsyergist.

2 §

Staatâ ruttâtuálulâš ovdâsvástádâs

Staatâ budjetist kalga väridiđ tuárvi stuorrâ meriruođâ taan laavâst uáivildum pargoj várás.

3 §

Vuoigâdvuotâ merkkejuđ valjâluvâttâlmân

Vuoigâdvuotâ merkkejuđ valjâluvâttâlmân lii ulmust, kote ana jieijâs sämmilâžžân, toin iävttoin, ete:

1) olmooš jieš teikkâ aainâs-uv ohtâ suu vanhimijn, ááhust já äijihist teikkâ ááhui já äijihij vanhimijn lii oppâm sämikielâ vuossâmužžân kiellân; teikkâ

2) aainâs-uv ohtâ suu vanhimijn lii merkkejum teikkâ lii lamaš merkkejum jienâstemvuoigâdvuodâlâžžân 1. uđđâivemáánu 2023 tâi tast maŋa uárnejum sämitige vaaljâin.

Valjâluvâttâlmân merkkim iähtun lii meid, ete taan laavâst asâttum ahan, aalmuglâšvuotân já aalmugtuálun kyeskee jienâstemvuoigâdvuodâ eres vátámâšah tievih.

4 §

Sämmilij päikkikuávlu

Sämmilij päikkikuávloin uáivilduvvoo lahtosin leijee káártán merkkejum kuávlu, mii siskeeld Iánuduv, Aanaar já Ucjuv kieldái kuávluid sehe Suádigil kieldân sajaduvvee Laapi palgás kuávlu.

4 a §

Haldáttáhriävtálij siätusij heiviitem

Sämítiigán já ton toimâorganáid heiviittuvvoo haldáttáhlaahâ (434/2003), virgeomâháí toomâ almosvuodást adelum laahâ (621/1999), olmooštiátulaahâ (523/1999), arkkádáhlaahâ (831/1994) já laahâ šleđgâhámásii ášástálmist virgeomâháštoomâst (13/2003), jis taan laavâst ij nubenáál asáttuu.

5 §

Sämítige almolâš toimâväldi

Sämítige pargon lii meridiđ algâaalmugin sämmilij jieijâs kielân, kulttuurân já sajjattâhân kyeskee aašijn já tipšođ tooid kullee pargoid. Eres aašijn sämitigge oovded sämmilij jiešmeridemvuoigâdвуođâ olášume.

Sämmilij jiešmeridemvuoigâdвуođâ olášuttem várás sämitigge uásalist ráđádállâm- já oovtásttoimâmkenigâsvuođâ miäldásávt 9 §:st uáivildum aašij valmâštálmân já miärádásâi tohâmân. Pargoidis kullee aašijn sämitigge puáhtá toohâđ alguid já iävtuttásâid virgeomâháid sehe adelid ciälkkámušâid, ovdediđ já haldâšid sâmikulttuur sehe miedettiđ ruttâdem.

Sämikielâ já -kulttuur paijentoollâm já ovdedem turvim várás sämitigge tuáimá sämimáttááttâs já -škovlim äššitobden já parga ubâlâšvuottân toi ovdedem pyerrin.

Jieijâs toimâváaldán kullee aašijn sämitigge kiävttä meridemväöldi tienuuvt ko tot taan laavâst tâi sierâ eres laavâin asáttuvvoo.

Jieijâs pargoid kullee aašijn sämitigge kalga jieijâs peeleeest turviđ vuáđuvuoigâdвуođâi já olmoošvuoigâdвуođâi olášume. Sämitigge kalga kohtáliđ puoh ulmuid olgooštánnáá já mielâväldittáá.

Sämítigge naanood toomâs várás pargo-oornig.

6 §

Sämmilij ovdâstem

Sämítigge oovdâst sämmilijd aalmuglijn já aalmugijkoskâsijn pargoin.

7 §

Muštâlus

Sämitigge ráhtá jyehi ive ovdâskoodán muštâlus tast, mii merhâšitteid lii tábáhtum sämmilijđ kyeskee aasij ovdánmist. Muštâlus puáhtá siskeldiđ iävtuttâsâid tooimâin, moh annojeh sämmilij vuoigâdвуođái turvim várás.

8 §

Meriruođái jyehim

Sämitigge meerrid sämmilij ohtsii kiävtun čujottum ruođái já eres sämitige peht miedettum torjui jyehimist. Sämitigge kocá jieijâs miedettem torjui kevttim. Torjuu kevttimân já kocemân heiviittuvvoo staatâtoorjâlaahâ (688/2001).

Sämitige miärádâs 1 momentist uáivildum ääši keežild ij uážu uuccâđ nubástus vaidâlmáin.

9 §

Oovtâsttoimâm- já ráđádâllâmkenigâsvuođâ

Virgeomâhááh já iäráseh, kiäh hoittájuh almoliđ haldáttáhtooimâid, ráđádeleh sämitiggijn talle ko valmâštâllâmáálá láá laavah, haldáttuvliih miärádâsah já eres tooimah, main sáttá lede eromâš merhâšume sämmilijđ, viggâmuššân peessâđ ohtsâšibárdâsân sämitiggijn tai finnid sämitige mietâmâš ovdil miärádâs toohâm. Oovtâsttoimâm- já ráđádâllâmkenigâsvuođâ kuáská sämmilij päikkikuávlust olášuttum tai vaiguttâsâidis peeleešt toho ollee toimáid já eres toimáid, moh vaigutteh eromâšávt sämmilij kielân tai kulttuurân teikkâ sii sajattâhân tai vuoigâdвуođáid algâaalmugin, moh kyeskih:

- 1) eennâmvijđoduvâi kevttimân;
- 2) staatâeennâm, suojâlemkuávlui já meccikuávlui tipšomân, kevttimân, suojâlemtoomâi olášutmân, laigutmân já luovâtmân;
- 3) kuáivuttâhmineraaliđ siskeldeijee kávnusij ucâmân já kávnusijguin ávhástâlmân sehe staatâ eennâm- já čäcikuávluin tábáhtuvvee kolletoidemân;
- 4) sämmilij kulttuurháámán kullee iäláttâs lahâaasâtlíi teikkâ haaldâtlíi rievđâdmân;
- 5) šonjâdâh nubástus kiedâvuššee toimáid;
- 6) sämikielâlii arâšoddâdem sehe sämikielâlii já sämikielâ máttááttâs oovdedmân;
- 7) sosiaal- já tiervâsvuođâpalvâlusâi olášutmân já oovdedmân;
- 8) sämitige resursij já eres toimâmiävtui turviimân já oovdedmân; teikkâ
- 9) eres ton sullâsii áášán, mii vaaigut sämmilij kielân, kulttuurân teikkâ sii sajattâhân tai vuoigâdвуođáid algâaalmugin.

9 a §

Sämmilij vuoigâdвуođái vâldim huámmâšumán virgeomâhái já iärásij, kiäh hoittájuh almos haldáttâhpargoid, tooimâst

Virgeomâhááh já iäráseh, kiäh hoittájuh almos haldáttâhpargoid, kalgeh 9 §:st uáivildum tooimâid vuáváádjnis já olášuttijnis toi vuovijguin moh láá kevttimnáál:

- 1) ovdediđ sämikielâi paijeentoollâm já ovdedem sehe sämmilij vuoigâdвуođâ já iävtuid paijeentoollâđ já ovdediđ jieijâs kulttuur, iärrâs lasseen jieijâs ärbivuávilijđ iäláttâsâid; já
- 2) kepidiđ jieijâs tooimâin šaddee niävrudittee vaiguttâsâid sämikielâid sehe sämmilij vuoigâdвуođáid já iävtuid paijeentoollâđ já ovdediđ sii jieijâs kulttuur, iärrâs lasseen sii jieijâs ärbivuávilijđ iäláttâsâid.

Virgeomâhááh já iäráseh, kiäh hoittájuh almos haldáttâhpargoid, iä uážu toimáidiskuin továttid ucceest stuárráb hááitu sämmilij vuoigâdvuotân paijeentoollâđ já ovdedid jieijâs kielâ já kulttuur, peic jis toomân lii vuáđu- já olmošvuoigâdvuodâi tááhust tuhhiittettee ulme já teddee ohtsâškodálâš tárbu já vyevih, moiguin uulmán puáhtá olleed, láá rievts stuárusiih. Virgeomâhááh já iäráseh, kiäh hoittájuh almos haldáttâhpargoid, iä uážu továttid huamášittee hááitu algâaalmug sämmilij vuoigâdvuotân paijeentoollâđ já ovdedid sii jieijâs kielâ já kulttuur, iärrás lasseen sii jieijâs ärbivuáválijd iäláttâsâid.

Toomâi máhđulij háittuvaiguttâsâi aiccâm várás virgeomâhááh já iäráseh, kiäh hoittájuh almos haldáttâhpargoid, kalgeh ärvuštállâđ toomâ vaiguttâsâid sämmilij vuoigâdvuotân paijeentoollâđ já ovdedid jieijâs kielâ já kulttuur, iärrás lasseen jieijâs ärbivuáválijd iäláttâsâid. Ärvuštálmist kalga väldid huámmášumán jieškote-uv virgeomâhái toomâ já jieškote-uv äigimuddoin tohum toomâi ohtsâšvaiguttâsâid.

9 b §

Monáttállâm oovtâsttoimâm já ráđádálmij ääigi

Virgeomâhááh já iäráseh, kiäh hoittájuh almos haldáttâhpargoid, almotteh sämitiigán nuuv tooláá ko máhđulâš talle ko sij algáttteh porgâđ 9:§ uáivildum ašijguin. Jis koččâmuš lii jotkuuvâšluándusii toomâst, te almottâs kalga toohâđ puorijn aigijn ovdil ráđádálmij ornim. Sämitiggeest lii vuoigâdvuotâ finnid kirjálii čielgiittâs ääšist iärrás lasseen 9 a §:st uáivildum aášijn já tooid lohtâšuvvee vuáváamijn ovdil ráđádálmijd.

Sämitiigán kalga väridid kuáhtulii ääigi rahtádáttâđ ráđádálmáid. Oovtâsttoimâm kalga pieijâđ joton já ráđádállâđ kalga vavettes mieláin já rievtsiáigásávt nuuvt, et ääši loppâpuátusân lii máhđulâšvuotâ vaiguttid ovdil ääši čuávdim.

Ráđádálmijn kalga čäällid pevdikirje. Pevdikiirján čállojuh uásipeelij uáinuh ääšist sehe ráđádálmij loppâpuáđus.

10 §

Čokkiittâs já toimâpaje

Sämitiigán kuleh 21 jesânid já nelji värijeessân, moh väljejuvvojuh sämitige valjâiguin neelji ive toimâpaje ááigán, mii álgá valjâive juovlámáánu 1 peeivi. Sämitiggeest kalgeh lede ucemustáá kulmâ jeessân já ohtâ värijeessân Iänuduv, Aanaar já Ucjjuuvâ kieldâst sehe Suádigil kieldâ Laapi palgâs kuávlust.

Staatâräädi meerrid sämitige vaaljâi puátusij vuáđuld sämitige jesânijd já värijesânijd sii toimáid, miedeet táttum vuáđuld iäru toomâst já meerrid mainâšum vaaljâi puátusij vuáđuld uddâ jeessân já värijeessân ton sajan, kote lii valjâpaje ääigi joskâm jeessânvuodâ teikkâ värijeessânvuodâ.

Jis sämitige jeessân teikkâ värijeessân moonât 22 §:st uáivildum valjâtohálâšvuodâ toimâsis, staatâräädi kalga sämitige alguu vuáđuld páhudiđ, et taan ulmuu luáttámuštoimâ lii joskâm.

11 §

Sämitige saavâjodetteijee já värisaavâjodetteijeeh

Sämitigge väljee jieijäs juávhust saavâjodetteijee já kyehti värisaavâjodetteijee. Valjiimist kalga tállán almottid riehtiministeriön.

Saavâjodetteijee já värisaavâjodetteijeeh tuáimih jieijäs pargoost olesáigásávt.

12 §

Čuákkimij čuákánkoččom

Sämitige čuákkim meerrid čuákkimijdis tolámist. Čuákkim kalga ton lasseen koččod čuákán, jis saavâjodetteijee teikkâ stivrâ ana tom tárbulâžžân teikkâ kuálmádâs jesâniijn nuuvt váátá tiätu ääši kiedâvuššâm várás.

Jis sämmilij päikkikuávlv kieldâst tâi kuávlust väljejum jeessân ij pyevti uásálistid čuákkimân, te suu sajan kalga koččod siämmáá kieldâst tâi kuávlust väljejum värijeessân.

13 §

Sämitige stivrâ

Sämitigge väljee jieijäs juávhust stivrâ, mast lii saavâjodetteijee já kyehti värisaavâjodetteijee sehe enâmustáá vittâ eres jeessân. Sämitigge väljee jieijäs juávhust stivrân kyehti värijeessân. Valjiimijn kalga tállán almottid riehtiministeriön.

Valjâive tuáimee stivrâ juátká jieijäs tooimâst tassaas, ko uddâ stivrâ lii vaaljâi maŋa väljejum.

Stivrâ valmâštâl aasijd sämitige čuákkimân já olâšut sämitige miäradâsâid tienuuvt ko pargo-oornigist tärhibeht meriduvvoo.

Sämitige pargo-oornigist lii máhdulâš meridid haldättâs jeessân olesáigásâšvuodâst.

Sämitige haldättâs jesânin tâi värijesânin ij pyevti lede valjälävdikode tâi nubâstusuuccâmlävdikode jeessân tâi värijeessân.

14 §

Eres toimâorgaaneh

Sämitigge aasât jieškote-uv valjâpaje aalgâst valjälävdikode 4 lovvoost uáivildum vaaljâi várás. Sämitigge puáhtá asättid meid eres toimâorgaanijd sämmilij jieijäs kielân já kulttuurân kyeskee jiešhaaldâšmân kullee aasij tipšomân.

Sämitige valjäluvättállâmaašij nubâstusuuccâmlävdikoddeest (nubâstusuuccâmlävdikodde) asättuvvoo 5 lovvoost.

15 §

Toimâväaldi kevtim

Sämitige čuákkim sehe stivrâ já eres toimâorgaaneh kevttih sämitiigán kullee toimâväaldi ton miel ko taan laavâst asättuvvoo já sämitige pargo-oornigist meriduvvoo.

Sämitige čuákkim meerrid prinsiplávt merhâšittee já vijdáht vaigutteijee aasijn, jis ääši huápulâšvuodâ tiet ij eres čuávu.

Toimâväaldi ij uážu sirded 5 § 6 momentist, 7 §:st, 10 §:n 3 momentist, 11—14, 18 b, 18 c, 18 j, 20, 25 b, 26 ige 41 §:st uáivildum aasijn.

16 §

Toimattuvah já pargoviehâ

Sämitiggeest láá toimattuvah sehe virge- já pargosopâmuškoskâvuodâlâš pargoviehâ ton miel ko ton ääšist sämitige pargo-ornigist tärhibeht meriduvvoo. Sämielâ toimattuvâst asâttuvvoo sierâ.

Sämitige virgeulmuid, virgijd já virgekoskâvuotân heiviittuvvoo, mii staatâ virgeulmuin, viirgijn já virgekoskâvuodâst asâttuvvoo já meriduvvoo.

Pargovievâ palvâluskoskâvuodâ iävtuin já toi miärášuumist lii siämmáánáál vyeimist, mii staatâ palvâluskoskâvuodâ iävtuin já toi miärášuumist asâttuvvoo, meriduvvoo teikkâ suáppoo.

17 a §

Čuákkimân uásálistem teknisii tiäđusirdemvyevi kevttimáin

Sämitige pargo-ornigist puáhtá meridiđ, ete čuákkimân puáhtá uásálistiđ kevttimáin videoráđádállam teikkâ eres hiäivulii teknisii tiäđusirdemvyevi.

Pargo-ornigist puáhtá adelid tärhibijd miärádásáid monáttálmist, moh nuávdittuvvojeh teknisii tiäđusirdemvyevi kevtidijn.

17 b §

Aalgâvuoigâdvuotâ

Ucemustáá kyevtičyede vittlov sämmiliist, kiäh lijji merkkejum majemustáá toimattum sämitiggevaaljâin jienâstemvuoigâdvuodâlâžžân, lii vuoigâdvuotâ toohâđ sämitiigán alguu sämitige pargoid kullee ääšist.

Tärhibeh miärádásah monáttálmist, moh nuávdittuvvojeh aalgâvuoigâdvuodâ kevttimist, já alguu kiedâvušmist adelvvojeh pargo-ornigist.

18 §

Aašij kiedâvuššâm

Sämitige čuákkim já eres toimâorgaan lii meridemváldálâš, ko saavâjodetteijee teikkâ värisaavâjodetteijee já ucemustáá peeli eres jesâniijn láá mielđi.

Sämitige já ton asâtem toimâorgaan jeessân lii iästulâš uásálistiđ taggaar miärádâs tohâmân, mii kuáská persovnlávt sunjin teikkâ suu haldáttáhlaavâ 28 § 2 momentist uáivildum aldahuálkán teikkâ tagarân siämmáá ceehi 3 moomeent mielđ paldálistee ulmui.

Ääših čuávdvojeh sämitiggeest eenâblohomiärádássáin. Jis jienah maneh táásá te saavâjodetteijee jienâ čuávdá. Vaaljâin kiäččoo, et tot kote uázžu enâmustáá jienâid šadda väljejum. Jis jienah maneh táásá, te vyerbi čuávdá.

18 a §

Reekkigtuálu

Sämitige reekkiqtuálun já reekkiqtuálulooppâtmân heiviittuvvoo ton lasseen, mii taan laavâst asâttuvvoo, reekkiqtuálulaahâ (1336/1997).

18 d §

Tilitärhistemmuštâlus

Nubenáál ko tilitärhistemlaavâ (936/1994) 3 lovo 6 §:st lii meriääigist asâttum, tilitärhistejee kalga adelid jieškote-uv tilipaajeest vyesimáánu loopâ räi sämitige stiivrân kirjálii tilitärhistemmuštâlus, mii kalga, ton lasseen mii tilitärhistemlaavâst asâttuvvoo, siskeldid ciälkkámuš tast, ete láá-uv toimâmuštâlusâst staatâtorjuu kevttimist adelum tiäduh olmânáál.

19 §

Valjâihe já valjâpirrâdâh

Sämitige vaaljâi várás staatâ lii ohtân valjâpirrâdâhhân.
Sämitige vaaljâh toimâttuvvojeh jyehi niäljád ive (valjâihe).

20 §

Valjälävdikodde

Valjälävdikodde meerrid ucâmuš vuáduld ulmuu merkkiimist valjâluvâttâlmân já ráhtá valjâluvâttâllâm. Valjälävdikodde olášut sämitige vaaljâid tienuuvt ko taan laavâst asâttuvvoo.

Valjälävdikoodán kuleh saavajodetteijee já kuttâ eres jeessân, main juáhháást lii persovnlâš värijeessân. Valjälävdikoddeest kalga lede jeessân já värijeessân Aanaar, Ucjuv já Iänuduv kieldâin sehe Suádigil kieldâ Laapi palgâs kuávlust. Valjälävdikoddeest kalga meid lede säämi kielâlaavâ (1086/2003) 3 § 1 saajeest uáivildum sâmikielâi äššitubdâmuš.

Sämitige haldâttâs jeessân tâi värijeessân teikkâ nubâstusuuccâmlävdikode jeessân ij pyevti lede valjälävdikode jesânin ige värijesânin.

21 §

Jienâstemvuoigâdvuotâ

Sämitige valjâluvâttâlmân merkkim iähtun lii ulmuu aassâmsaajeest peerusthánnáá ton lasseen, mii 3 §:st asâttuvvoo, ete olmooš tiävdá majemustáá valjâtoimâttâs majemuu peeivi 18 ihheed já ete sun lii Suomâ aalmugjeessân teikkâ sust lii olgoeennâm aalmugjesânin lamaš päikkikielâlaavâst (201/1994) uáivildum päikkikielâ Suomâst talle ko ucâmuš valjâluvâttâlmân väldimist kalga majemustáá ráhtid.

22 §

Valjâtohálâšvuotâ

Sämitige vaaljâin lii valjâtohálâš jyehi jienâstemvuoigâdvuodâlâš, kote lii mieltâm iävtukkâssân já kote ij lah vááijuvvâldâlâš.

Iävtukkâssân ij pyevti leđe valjälävdikode teikkâ nubástusuuccâmlävdikode jeessân teikkâ värijeessân.

23 §

Valjälüvättällâm

Valjälävdikodde ráhtá jienâstemvuoigâdvuođâlijn ulmuin valjälüvättällâm. Valjälävdikodde lii valjälüvättällâm registertuállee.

Valjälüvättälmân merkkejuvoo kieldái miel puustavoornigân jyehi jienâstemvuoigâdvuođâlii nommâ já persovntubdâldâh sehe päikkikielâ já čujottâs, jis toh láá tiäduš. Valjälävdikodde uážžu kevttid aalmugtiätuvuáhâduv tiäduid valjälüvättällâm ráhtimist. Päikkikielâ já čujottâs ij kuittâg uážu merkkid valjälüvättälmân, jis taid tiäduid kalga virgeomâhái tooimâ almosvuođâst adelum laavâ 24 § 1 moomeent 31 saje miel toollâđ syeligâsâst teikkâ jis ulmuu peht aalmugtiätuvuáhâdâhân lii vyerkkejum aalmugtiätuvuáhâduvâst já Aalmugregisterkuávdáá visásmittempalvâlusâin adelum laavâ (661/2009) 36 §:st uáivildum torvokiäldu.

Valjälüvättälmân kalga ucâmuš vuáduid väldid jienâstemvuoigâdvuođâlii ulmuu. Iähtun valjävuoigâdvuođâi kevttimân aldemui čuávuvái sämitige vaaljâin lii, ete ucâmuš tahhoo majemustáa valjâivveest oovdeb čohčâmáánu loopâ räi.

Oovdeb vaaljâin valjälüvättälmân merkkejum olmooš váldoo valjälüvättälmân ucâmuštáa, jis sun tiävdá vyeimist leijee laavâst asâttum valjälüvättälmân merkkim iävtuid. Olmooš ij kuittâg merkkejuu valjälüvättälmân, jis sun almoot valjälävdikoodán, et ij haalijd merkkejuđ toos. Valjälüvättällâm ráhtim ohtâvuođâst valjälävdikodde puáhtá jieijâs alguu vuáduid väldid ton lasseen huámmášumán 1. peeivi uđđâivemáánu 2023 tâi tast maŋa uárnejum sämitige vaaljâin valjälüvättälmân merkkejum jienâstemvuoigâdvuođâlii ovdebái vaaljâi maŋa jienâstemvuoigâdvuođâahan olláám päärni já 21 §:st asâttum äigimudo räi jienâstemvuoigâdvuođâahan ollee päärni. Taggaar ulmuu puáhtá kuittâg väldid valjälüvättälmân eskin tast maŋa, ko sun lii kirjälávt almottâm valjälävdikoodán, ete sun ana jieijâs sämmilâžžân 3 §:n 1 moomeent miäldásávt.

Valjälävdikodde naanood já vuáláccáálá valjälüvättällâm majemustáa valjâivveest ovdebáa juovlâmáánu majemuu peeivi. Valjälävdikode miärádâsân valjälüvättällâm naanoodmist ij uážu uuccâđ nubástus vaidälmáin.

24 §

Almottemkorttâ já miärádâs

Valjälävdikodde ráhtá jyehi valjälüvättälmân valdum ulmust almottâskoortâ, mast čielgih jienâstemvuoigâdvuođâlii ulmust valjälüvättälmân valdum tiäduh, valjälüvättällâm uáinimnáálá toollâm, vaaljâin jienâstem sehe valjâpeiivi já 31a §:st asâttum vuoigâdvuođâ jienâstid valjâpeiivi ääigi, já valjälävdikode čujottâs.

Valjälävdikodde vuolgât almottâskoortâ jyehi jienâstemvuoigâdvuođâlâžžân, kiän čujottâs lii tiäduš, puorijn aigijn ovdil valjälüvättällâm pieijâm uáinimnáál.

Valjälävdikode miärádâs tast, et olmooš ij merkkejuu valjälüvättälmân, siämmáánáálá ko miärádâs, moin valjälävdikodde lii kuáđđám tuđhâhännáá ulmuu táátu valduđ valjälüvättälmân teikkâ almottâs, et ij haalijd merkkejuđ toos, vuolgâttuvvoo áásân kullee ulmuid puorijn aigijn ovdil valjälüvättällâm pieijâm uáinimnáálá.

25 §

Valjâluvâtâllâm uâinimnâálá toollâm

Valjâlâvdikodde aasât valjâluvâtâllâm teikkâ tast orroo tiäduid eereeb persovntubdâlduvâid uâinimnâálá nuuvt, ete uâinimnâálá tolâmân kyeskee ääigi nuhâmist lii äigi vaaljâi tooimâtâmân ucemustâá kuttâ mânuppaje.

Valjâluvâtâllâm tuálloo uâinimnâálá 10 maŋalâs argâpeeivi, eereeb lãvurduv.

Valjâluvâtâllâm uâinimnâálá tolâmist nuãvdittuvvoo, mii haldãttãhlaavã 62 §:st asãttuvvoo almoli tiãttunaddelmist, jis taan laavãst ij nubenáál asãttuu.

25 a §

Valjâluvâtâllâm almosvuotã

Juãhhããst lii vuoigãdvuotã uãpãsmuã valjâluvãttãlmãn jã ton rãhtimãn lohtãseijee äššikirrijd ton ääigi, ko valjâluvãttãllãm tuálloo uâinimnããlá. Valjâluvãttãllãm jã ton rãhtimãn lohtãseijee äššikirrijd ij uãžu adelid kopijistemnããlá teikkã kuvvimnããlá ige tain uãžu adelid kopioid. Valjâluvãttãlmãn merkkejum ulmust lii kuittãg vuoigãdvuotã finnid nuuvtã vãldus sust valjâluvãttãlmãn valdum tiãduin. Äãšiuãsãlii vuoigãdvuodãst finnid tiãdu äãši kiedãvušmãn lohtãseijee äššikirrijjn asãttuvvoo virgeomãhãi tooimã almosvuodãst adelum laavã 11 §:st.

Valjâluvãttãllãm sehe tagarijd valjâluvãttãllãm rãhtimãn lohtãseijee äššikirrijd, moh siskeldeh tiãduid ulmuu etnisii algãpuãtimist, kalga toollãd syeligãsãst eres ko 1 momentist uãivildum ääigi. Syeligãsãsttoollãmkenigãsvuotã ij eesti tiãdu adelem sãmitiigãn sãmitige toimãorgaanij jesãnij jã vãrijesãnij valjim teikkã aalgãvuoigãdvuodã kevttim čielgim vãrãs ige toos, kote taarbãš tiãdu jienãstemvuoigãdvuodãs čielgim vãrãs.

Valjâluvãttãllãm rãhtimãn lohtãseijee äššikirrijj almosvuodãst asãttuvvoo virgeomãhãi tooimã almosvuodãst adelum laavãst.

25 b §

Valjâluvãttãllãm feeilã tivvoo

Valjâlãvdikodde puãhtã tivvooã feeilã valjâluvãttãlmist jieijãs alguu teikkã jienãstemvuoigãdvuodãlii vãtãmãš vuãduid. Vãtãmãš kalga kuittãg toohãd 14 peeivi siste valjâluvãttãllãm uâinimnããlá tolãmãn kyeskee ääigi nuhãmist. Nubãstusãid kalga toohãd majemustãã kyehti mânuppaje ovdil valjãtoimãttãs algãttem.

Jis olmooš lasettuvvoo valjâluvãttãlmãn, te sunjin kalga ájãttãlhãnnãã vuolgãttid 24 §:st uãivildum almottãskoortã.

Jis valjâluvãttãllãm puãstu merkkim tivoduvvoo, tivomist kalga ájãttãlhãnnãã almottid áãšãn kullee ulmui, peic jis tot lii čielgãsãvt taarbãšmettum.

26 §

Njuolgimvãtãmãš valjâluvãttãlmãn kyeskee miãrãdãsãst

Kote arvãl, et sun lii rievttããã kuodãum meddãl valjâluvãttãlmist, uãžžu vaattãd valjâluvãttãlmãn kyeskee miãrãdãsãn njuolgim valjâlãvdikoddeest. Valjâlãvdikoodãn čujottum njuolgimvãtãmãš kalga toimãttid valjâlãvdikoodãn 14 peeivi siste valjâluvãttãllãm uâinimnããlá tolãmãn kyeskee ääigi nuhãmist.

Jis valjâlãvdikoodãn toimãttum njuolgimvãtãmãš lii puãttãm meriããigist nubãstusuuccãmlãvdikoodãn, te njuolgimvãtãmãš ij kuodãuu tuãhãhãnnãã. Njuolgimvãtãmãš kalga ájãttãlhãnnãã toimãttid nubãstusuuccãmlãvdikoddeest valjâlãvdikoodãn.

Jis valjälävdikodde meerrid, et olmooš váldoo valjälüvättálmân, te valjälävdikodde vuolgát sunjin ájättálhánnáá 24 §:st jienâstemvuoigâdvuođálijd uáivildum almottâskoortâ.

26 a §

Jienâstem nubástusuuccâmorgaan miärádâs vuáđuld

Ulmui, kote ovdil jienârekinistem algâtem čáittá valjälävdikoodán tâi valjâpeeivi ääigi valjâtoimâkoodán nubástusuuccâmorgaan laavâvuáimásii miärádâs jieijâs jienâstemvuoigâdvuođâst, värividuvvoo tilálâšvuotâ finniđ valjääššikiirjijđ já jienâstid.

Olmooš lii kenigâs luovâttid valjälävdikoodán tâi siämmáánáálá valjâtoimâkoodán miärádâs tâi ton rievtsin tuođâstum kopio, vâi äšši merkkejuvvo valjälüvättálmân.

27 §

Iävtukkâsasâtem já iävtukkâsluvättállâm

Sämitige valjâid uázžu asâttid iävtukkâs ucemustáá kuulmâ jienâstemvuoigâdvuođálij vuáđudem väljejeeservi, mast kalgeh lede äššiolmooš já väriäššiolmooš.

Jieškote-uv jienâstemvuoigâdvuođálâš uázžu uásálistid tuše oovtâ iävtukkâs aasâtmân. Jis olmooš kulá kyevti teikkâ eenâb väljejeesierván, te valjälävdikodde kalga meddâlistid suu noomâ puoh väljejeeseervijn.

Väljejeeservi kalga toohâđ iävtukkâsucâmuš valjälävdikoodán majemustáá 31. peeivi já toos kyeskee tievâsmitmijđ majemustáá 27. peeivi ovdil valjâtoimâttâs algâtem.

Valjälävdikodde kalga ráhtid iävtukkâsluvättállâm majemustáá 21. peeivi ovdil valjâtoimâttâs algâtem. Iävtukkâsluvättállâm kalga almostittid, vuolgâttid valjääššiuilmuid já toollâđ vaaljâi ääigi uáinimnáálá.

Valjälävdikode miärádâsân iävtukkâsluvättálmist ij uážu uuccâđ sierâ nubástus.

28 §

Valjâtoimâttâs

Sämitige vaaljâh toimâttuvvojeh porgemáánu majemuu oles oho vuossaargâst älgée kuođâ oho ääigi. Vaaljâh toimâttuvvojeh poostâ peht teikkâ maaccâtmâin jienâstemliipu mudoi ko poostâ peht valjälävdikode almottem sajan. Vaaljâh toimâttuvvojeh sämmilij päikkikuávlust meid jienâstmâin valjâpeeivi ääigi.

Vaaljâi toomâtmist kalga almólávt kulluuttid.

29 §

Valjääššikirjeh

Valjälävdikodde kalga ájättálhánnáá valjâtoimâttâs älgim maņa tuođâstum vyevi mielđ toimâttid jyehti jienâstemvuoigâdvuođálâžân, kiän čujottâs lii tiäduš, valjälävdikode stemppâlistem jienâstemliipu, valjâkoovert, vuolgâttâsreeivâ, vuolgâttâskooveert, iävtukkâsluvättállâm já jienâstemravvu (valjääššikirjeh).

Jienâstemvuoigâdvuođálâžân, kote ij lah poostâ peht finnim valjääššikiirjijđ teikkâ kiäst toh monnii suujâst mudoi váiluh, kalga värividid mahđulâšvuođâ finniđ valjääššikiirjijđ

valjälävdikode toimättuvâst, monnii eres jienâstemsajeest valjâpeeivi ääigi teikkâ valjälävdikode almottem eres saajeest.

Jienâstemravvust kalga mainâšid valjälävdikode toimättuv já eres soojij, kost valjääššikiirijid puáhtá finnid já kuus taid puáhtá toimättid, kollimčujottâšaid já áávusorroomaagijd sehe valjâpeeivi jienâstemsoojij kollimčujottâšaid já áávusorroomaagijd.

30 §

Jienâstem poostâ peht

Jienâstemvuoigâdвуодâlâš puáhtá kevttid jienâstemvuoigâdвуодâs, ko lii finnim valjääššikiirijid. Jienâsteijee kalga čielgâsávt merkkid jienâstemliipun ton iävtukkâs nummeer, kiän pyerrin sun addel jienâs.

Jienâstem lii tohhum, ko jienâstemvuoigâdвуодâlâš lii tuodâštus vyevi mielđ kuáddám poostâ jodettemnáál toppum valjâkooveert, mii siskeeld jienâstemliipu já suu tevdim já vuáláčäällim valjälävdikoodán čujottum vuolgâtâskovertân toppum vuolgâtâsreeivâ. Jis jienâsteijee lahta fáárun almottâskoortâs, te sun ij taarbâš merkkid vuolgâtâsreeivân muide ko jieijâs vuáláčäällus.

Ovdil jienârekinistem algâtem valjälävdikoodán poostâ peht puáttám jienah váldojeh huámmâšumán jienâi rekinistmist.

31 §

Jienâstem maaccâtmáin vuolgâtâsreeivâ valjälävdikoodán eres vuovijn ko poostâ peht

Jienâstemvuoigâdвуодâlâš tái suu valduuttem olmooš puáhtá macâttid 30§:st uáivildum valjääššikiirijid vuolgâtâskooveert siste meid valjälävdikode toimättáhân teikkâ valjälävdikode almottem eres sajan vaaljâi niäljád oles oho vuossaargâ já kuudâd oles oho pasepeeivi koskâsii ääigi sehe valjâpeeivi ääigi mon peri jienâstemsaje valjâtoimâkoodán.

Valjälävdikode kalga huolâttid tast, ete ton toimâsoojijid já eres soojijid, maid tot lii almottâm, kuodđum valjääššikirjeh siäiluduvvojeh tienuuvt, et toi valjâsyeligâsvuotâ lii torvoost, já ete toh toimättuvvojeh torvolávt valjälävdikode Anaar toimättáhân ovdil jienârekinistem algâtem.

31 a §

Valjâpeeivi jienâstem

Valjâpeeivi jienâstem uárnejuvvoo vaaljâi toimâtem kuudâd oho pasepeeivi.

Valjâpeeivi jienâstem toimättuvvoo siámmáá ääigi puoh sämmilij päikkikuávlú kieldâin. Jieškodde-uv kieldâst lii ucemustáá ohtâ jienâstemsaje.

Jienâstemvuoigâdвуодâlâš uázžu jienâstid tuše ton sämmilij päikkikuávlú kieldâst, mii lii merkkejum valjâluvâttâlmân suu päikkikielđân.

Jienâstem kalga ornid tienuuvt, ete valjâsyeligâsvuotâ siäilu.

31 c §

Valjâtoimâkodde

Valjälävdikodde kalga puorijn aigijn ovdil vaaljâid asättid jieškote-uv jienâstemsaje várás valjâtoimâkode, moos kuleh kulmâ jeessân já ucemustáá kyehti värijeessân tienuuvt, ete ohtâ valjälävdikode jeessân já suu persovnlâš värijeessân lává valjâtoimâkode jesânin já värijesânin. Sämitige vaaljâi iävtukkâs ij pyevti lede valjâtoimâkode jesânin teikkâ värijesânin.

Valjâtoimâkode saavâjodetteijen tuáimá valjälävdikode ovdâsteijee jeessân. Valjâtoimâkodde väljee táárbu mielh värisaavâjodetteijee jieijâs juávhust.

Valjâtoimâkodde lii meridemváldálâš talle ko tast láá kulmâ jeessân.

31 h §

Valjâpeeivi jienâstem nuuhâm já valjâpevdikirje

Valjâpeeivi jienâstem nuuhâm maŋa valjâtoimâkodde kalga huolâttid tast, ete seilejum valjâurná já jienâstemmerkkiimijd siskeldeijee jienâstemkuávu valjâluvâttállâm sehe máhđulávt valjâtoimâkoodán kuodđum vuolgâttâskoverteh toimâttuvvojeh valjâsyeligâsvuodâ siäilum tááhust torvolávt já tušij tiet ájättâlhánnáá valjälävdikode Aanaar toimâttâhân. Ton lasseen valjâtoimâkodde kalga huolâttid seilimpiergâsij tuššâdmist tállán urná seilim maŋa. Valjälävdikodde kalga huolâttid valjâurná já jienâstemkuávu valjâluvâttállâm siäilutmist torvolii saajeest jienârekinistem algâttem räi.

Valjâtoimâkodde kalga ton lasseen huolâttid tast, ete valjâpeeivi jienâstmist tuálloo pevdikirje, moos merkkejuvoo:

- 1) peivi sehe tijmeääigih, kuás valjâpeeivi jienâstem aalgij já kuás ton nuuhâm kulluuttui;
- 2) valjâtoimâkode jesâneh já värijesâneh, kiäh lijji mielh;
- 3) valjâišeideijeh sehe jienâsteijei jieijâs valjim išedeijeh; sehe
- 4) jienâstâm ulmui lohomeeri.

32 §

Jienâstem tipšolâjádâsâst já päähist

Ulmuh, kiäh láá tipšomnáálá sämmilij päikkikuávuun sajadum lájádâsâst sehe ulmuh, kiäh sämmilij päikkikuávuun láá tipšomnáálá jieijâs päähist já kiäh iä mudoi pastaččii jienâstid epikuáhtulij vaigâdвуодâittáá, uázžuh jienâstid tipšosajestis.

Tipšosaajeest jienâstem várás valjälävdikodde meerrid valjâpargen já suu väriolmožin tom jeessân já värijeessân, kiäh ovdâstává áášânkullee kieldâ valjälävdikoddeest. Valjâpargee väriolmožin puáhtá nomâttid eres-uv ulmuu, kii lii hiäivulâš paargon.

Ko jienâst tipšosaajeest, te jienâstmist kalga jienâsteijee já valjâpargee lasseen lede fáarust jienâsteijee valjim teikkâ tuhhiitem sämitige valjâluvâttâlmân jienâstemvuoigâdвуодâlâžžân merkkejum olmooš.

34 §

Jienârekinistem algâttem

Valjälävdikodde aalgât jienârekinistem valjâtoimâttâs maŋa čuávwoo vuossaargâ tijme 9. Jienârekinistem algâttem maŋa puáttám vuolgâttâskoverteh kuáđđojeh lehâhânnáá huámmâšumán väldihânnáá. Toimâttâsâst tuálloo pevdikirje.

Väljeijeeeseervi äššiuvmust já väriäššiuvmust lii vuoigâdвуотâ lede mielh jienârekinistmist.

35 §

Merkkim valjâluvâttâlmân

Jienârekinistem algâttuvvoo lekkâmáin vuolgâttâskovertijd já merkkiimáin puoh 30 já 31 §:st asâttum vuovvijn jienâstâm ulmuid vuolgâttâsreeivâ miäldásávt valjâluvâttâlmân.

Jienâ kalga kyeddiđ huámmášumán vâldihánnáa:

1) jis jienâstâm olmooš ij lah merkkejum valjâluvâttâlmân jienâstemvuoigâdvuodâlâžžân tâi jis šadda tiätun, et sun lii jáámmám ovdil valjâtoimâttâs algâttum;

2) jis vuolgâttâsreeivâ lii nuvvt vájuvâš, et ij pyevti visesvuodâin páhudid, kii ulmuid lii jienâstâm; tâi

3) jis valjâkovertân lii rahtum jienâsteijeji tâi iävtukkâsân kyeskee äšittes merkkim.

Jis vuolgâttâsreeivâst šadda čielgâsin, et jienâstemvuoigâdvuodâlâš lii jienâstâm manġii 30 tâi 31 §:st uáivildum vuovvijn, te huámmášumán váldoo tuše ohtâ vuolgâttâskovertijn.

Eres jienâstem ko valjâpeeivi jienâstem kalga kyeddiđ vâldihánnáa huámmášumán meid, jis jienâstemkuávu valjâluvâttâlmân tohhum miärkkumijn šadda čielgâsin, et áášân kullee olmooš lii jienâstâm valjâpeeivi 31 g §:st uáivildum vuovvijn.

Ko puoh jienâstâm ulmuuh láa merkkejum valjâluvâttâlmân já jienâstmist huámmášumán vâldihánnáa kuodđum valjâkoverteh vuolgâttâskovertijdis siste láa sierrejum meddâl tuhhiittum valjâkovertij juávhust, te tuhhiittum valjâkoverteh piäijojeh lehâhânnáa valjâuurnân.

38 §

Vaaljâi puáttus miärášum

Sämitige jesânin šaddeh väljejuđ 21 puoh enâmustáa jienâid finnim iävtukkâsâd, toin iävttoin, ete sii juávhust láa ucemustáa 10 §:st asâttum meeri iävtukkâsah Aanaar, Ucjuv já Iänuduv kieldâin sehe Suáđigil kieldâ Laapi palgâs kuávlust. Jis 10 §:st asâttum mereh iä tievâ, te koččâmušâst orroo kieldâst tâi kuávlust väljejuvvoje čuávuvâžžân enâmustáa jienâid finnim iävtukkâsah tienuvvt, ete 10 § vátámâšah tievih. Jis mottoom päikkikuávu kieldâst tâi kuávlust iä lamaš asâttum meeri iävtukkâsah, te väljejuvvoje čuávuvâžžân enâmustáa jienâid finnim iävtukkâsah päikkikuávlust.

Värijesânin väljejuvvoe Aanaar, Ucjuv já Iänuduv kieldâst sehe Suáđigil kieldâ Laapi palgâsist orroo iävtukkâsâin iävtukkâs, kote lii finnim väljejum iävtukkâsâi maŋa čuávuvâžžân enâmustáa jienâid.

Jis jienâmereh láa siämmaá stuárusiih, iävtukkâsâi koskâšâš oornig čuávdoo vuárbádmáin.

Iävtukkâs kieldâ tâi kuávu jienârekinistmist miärášuvâ tađe mielđ, kost sust lii lamaš päikkikielđâ iävtukkâsân asâttum meriäägi nuvâdijn.

39 §

Vaaljâi puáttus nanodem

Vaaljâi puáttus naanood valjâlvâdikodde čuákkimist, mon tot tuálá kuálmád peeivi jienârekinistem aalgâttumist.

Vaaljâi puáttus kalga almottid ájâttâlhánnáa riehtiministeriön, vâi tot puáhtá meridid sämitige jesânijđ já värijesânijđ tooimân čuávuvâa toimâpaje ááigán.

40 §

Vaaljâi puátusân kyeskee vaidâlem

Jienâstemvuoigâdvuodâlâš, kote arvâl, et vaaljâi puátus naanoodmân kyeskee valjâlâvdikode toimâ tâi miärádâs lii laavâvuástásâš, puáhtá ráhtiđ sämitige haldättâsân njuolgimvátámâš majemustáá 14 peeivi ton peeivist ovdâskulij, kuás valjâlâvdikodde lii nanodâm vaaljâi puátus. Nubástusucâmist valjâluvâttâlmân kyeskee aašijn asâttuvvoo 5 lovvoost.

Sämitige haldättâs kalga kiedâvuššâđ njuolgimvátámâš huápulávt já majemustáá ovdil valjâive loopâ.

Sämitige haldättâs miärádâsân uázžu uuccâđ nubástus vaidâlmáin alemuu haldättâhriáhtán majemustáá 14. peeivi ton peeivist ovdâskulij, kuás vaidâleijee lii finnim sämitige haldättâs miärádâs tiáttun. Nubástusucâmist nuávdittuvvoo mudoi, mii riehtijotemist haldättâhaašijn adelum laavâst asâttuvvoo.

Jis valjâlâvdikode 1 momentist uáivildum miärádâs teikkâ toimâ lii lamaš laavâvuástásâš já tot lii vaiguttâm vaaljâi puátusân, te vaaljâi puátus kalga njuolgid já staatâräädi kalga táárbu miel meridiđ sämitige jesâniđ já värijesâniđ vaaljâi njuolgejum puátus miel.

Jis vaaljâi puátus ij paste njuolgid, vaaljâid kalga meridiđ uđđâsist toimâtemnâál.

40 c §

Tärhibeh njuolgâdusah

Riehtiministeriö asâttâssáin puáhtá adeliđ tärhibijđ njuolgâdusâid:

- 1) valjâid lohtâšuvvee kulluuttâsâin;
- 2) valjâluvâttâlmân ucâluumeest já valjâluvâttâlmist meddâlistmist sehe ucâmušân lahtemnâál čielgiittâsâin;
- 3) valjâluvâttâllâm uáinimnâálá tolâmist;
- 4) iávtukkâsucâmušâst já iávtukkâsluvâttâlmist;
- 5) valjâpeeivi jienâstem orniimist, jis kieldâst lii eenâb ko ohtâ jienâstemsave valjâpeeivi jienâstem várás;
- 6) jienâstemliipust; sehe
- 7) valjâššikiirijij siäilutmist.

5 loho

Nubástusuuccâm valjâluvâttâlmân kyeskee aašijn

41 §

Nubástusuuccâmlâvdikode pargo já toimâväldi

Sämitige valjâluvâttâllâmaašij nubástusuuccâmlâvdikodde (nubástusuuccâmlâvdikodde) tuáimá vuossâmužžân nubástusuuccâmtäässin sämitiggeest adelum laavâ 26 § miäldásii sämitige valjâluvâttâllâm väldimân já tast meddâlistmân kyeskee aašijn.

Sämitige ohtâvuodâst tuáimee nubástusuuccâmlâvdikodde lii jiečânâs já sorjomettumis toimâorgaan.

41 a §

Nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já eres jesâneh

Nubástusuuccâmlävdikode joođet saavâjodetteijee, kii puáhtá leđe olesáigásâš. Nubástusuuccâmlävdikodeest lii ton lasseen uásiáigásâžžân jesânin ohtâ lahâolmoošjeessân já kyehti äššitobdeejeessân. Ton lasseen nubástusuuccâmlävdikodeest láá tuárvi ennuv värijesâneh. Värijesânân heiviittuvvoo, mii laavâst asâttuvvoo nubástusuuccâmlävdikode jesânist.

Talle jis saavâjodetteijee lii estâšum, te saavâjodetteijei asâttum toimâvääldi kiävttä nubástusuuccâmlävdikode lahâolmoošjeessân (värisaavâjodetteijee).

41 b §

Saavâjodetteijee já eres jeessân tohálâšvuotâ já nomâtem

Nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já lahâolmoošjeessân kolgâv tevidid tuámmár almoliid tohálâšvuotâvátámâšâid.

Nubástusuuccâmlävdikode eres jesânijn váttoo rievtsmielälâšvuotâ, hárjánem nubástusuuccâmlävdikode toimâsuárgán sehe tárbuliih persovnlíih jiešvuodâh.

Nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já eres jeessân ij taarbâš leđe merkkejum sämitige valjâluvâttâlmân.

Staatâräädi aasât nubástusuuccâmlävdikode kuudâ ihán häävild. Nubástusuuccâmlävdikode asâttuvvoo sämitige iävtuttâs vuáđuld.

Sämitige, valjâlvävdikode jeessân tâi värijeessân tâi olmooš, kote lii sämitige palvâlusâst, ij pyevti kuullâđ nubástusuuccâmlävdikoodán.

Nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já eres jeessân kalga almottid jieijâs čonâlâšvuodâin. Čonâlâšvuodâin almootmân heiviittuvvoo, mii tuámustovlilaavâ (673/2016) 17 lovo 17 §:st asâttuvvoo äššitobdeejeessân kenigâšvuodâin almottid jieijâs čonâlâšvuodâin. Čonâlâšvuotâalmottâs adeluvvoo riehtiministeriön sehe tiättun nubástusuuccâmlävdikoodán. Čonâlâšvuodâid kyeskee tiäđui registeristmist nuávdittuvvoo, mii tuámárij čonâlâšvuotâ- já uálgipargoregisterist adelum laavâst asâttuvvoo (565/2015).

41 c §

Nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já jeessân saje šoddâm áávus

Nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já jeessân vuoigâđvuodâst pissood jieijâs pargoost heiviittuvvoo, mii tuámmárvirge haldâšeijest asâttuvvoo.

Jis nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee tâi eres jeessân pargo šadda áávus kaskoo toimâpaje, te meriduvvoo maajeeldpuáttee kidâ ton toimâpaje loopâ räi.

41 d §

Tuámmártáhádâs

Ko nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já eres jeessân aalgât pargoost, te sij kalgeh adelid tuámmártáhádâs, jis sij iä lah porgâm tom jo ovdeláá. Tuámmártáhádâs addelmist asâttuvvoo tuámustovlilaavâ 1 lovo 7 §:st.

41 e §

Saavâjodetteijee já eres jeessân sajadâh

Nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já eres jeessân lii sorjomettum tuámuvääldi kevtidijnis.

Nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já eres jeessân tuáimá tuámmár

ovdâsvástádâssáin, mast asâttuvvoo târhibeht tuámustovlilaavâ (673/2016) 9 lovvoost.

Nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já jeessân lii kenigâs iäránid jieijâs pargoost ton mánuppaje nuvâdijn, mon ääigi sun tiävdá 70 ihheed.

41 f §

Oovdânpyehteeh

Nubástusuuccâmlävdikoddeest lii tarbâšum meeri oles- tâi uásiáiágásiih oovdânpyehteeh já eres pargoviehâ.

Nubástusuuccâmlävdikode oovdânpyehteest kalga lede tuámmár viirgán tohálâš todhos.

Oovdânpyehteeh pargoin meriduvvoo târhibeht nubástusuuccâmlävdikode pargo-oornigist.

Nubástusuuccâmlävdikodde noomât nubástusuuccâmlävdikode oovdânpyehteid já eres pargovievâ.

41 g §

Nubástusuuccâmlävdikode čuávdimčokkiittâs

Nubástusuuccâmlävdikode kyeskee ääših čuávdojeh nubástusuuccâmlävdikoddeest oovdânpyehteem vuáđuld olesčuákkim ääigi.

Olesčuákkim lii meridemvâldálâš, ko mielid lii saavâjodetteijee já ucemustáá kyehti jeessân.

41 h §

Ääši kiedâvuššâm

Ääši kiedâvušmân nubástusuuccâmlävdikoddeest heiviittuvvoo riehtijotemist haldâtâhaašijn adelum laahâ, jis taan laavâst ij sierâ nubenáál asâttuu.

41 i §

Kiedâvuššâm almosvuotâ

Riehtijotteem almosvuodâst nubástusuuccâmlävdikoddeest heiviittuvvoo, mii riehtijotteem almosvuodâst haldâtâhtuámustooovlist adelum laavâst (381/2007) asâttuvvoo.

41 j §

Ruttâdem

Nubástusuuccâmlävdikode koloh máksojeh staatâ ruudâin.

Nubástusuuccâmlävdikode saavâjodetteijee já jesânij päälhih meriduvvojeh riehtiministeriö nanodem vuáđustâsâi miäldâsâvt.

41 k §

Pargo-oornig

Nubástusuuccâmlävdikode organisaatiost, pargovuovijn já pargovievâst meriduvvoo târhibeht nubástusuuccâmlävdikode pargo-oornigist, mon nubástusuuccâmlävdikode olesčuákkim naanood.

41 l §

Nubástusuuccâmmonâttállâm

Nubástusuuccâmlävdikoodán čujottum vaidâlus kalga toimâttid valjälävdikoodán 14 peeivi siste valjälävdikode njuolgimvátámâš keezild tohhum miärádâs tiättun finniimist.

Valjälävdikodde kalga ájättâlhánnáá toimâttid vaidâlus, áášan kyeskee äššikiirjijd já jieijäs ciälkkámuš vaidâlusâst nubástusuuccâmlävdikoodán.

Jis valjälävdikoodán šaddee vaidâlus lii puáttám meriääigist nubástusuuccâmlävdikoodán, te vaidâlus ij kuodđuu tain vuáduštássáin tuđháhánnáá. Ton tiileest vaidâlus kalga tállán toimâttid valjälävdikoodán.

Nubástusuuccâmlävdikodde kalga kiedâvuššâđ vaidâlus huápulâžžân.

41 m §

Jotkâvaidâlem alemuu haldâttâhriähtán

Nubástusuuccâmlävdikode miärádâsân uázžu uuccâđ nubástus vaidâlmáin alemuu haldâttâhriähtán, jis alemus haldâttâhriehti miedeet vaidâlemlove.

Vaidâlemlove kalga miedettid, jis laavâ heiviitem tááhust eres siämmaásullâsâš tábâhtusâin tâi riehtikeevâtlâšvuodâ ootânkulleevâšvuodâ tiet lii tehálâš tuálvuđ alemuu haldâttâhrievti čuávdimnáálá vaidâlemlopeucâmušâst oovdân puohtum nabdos tast, et nubástusuuccâmlävdikode miärádâs lii vuáduđum olgooštmân tâi mielâvâáldán.

Mudoi nubástusucâmist alemuu haldâttâhriähtán heiviittuvvoo, mii riehti jotemist haldâttâhaašijn adelum laavâst asâttuvvoo.

6 loho

Sierânâs njuolgâdusah

42 §

Nubástusuuccâm

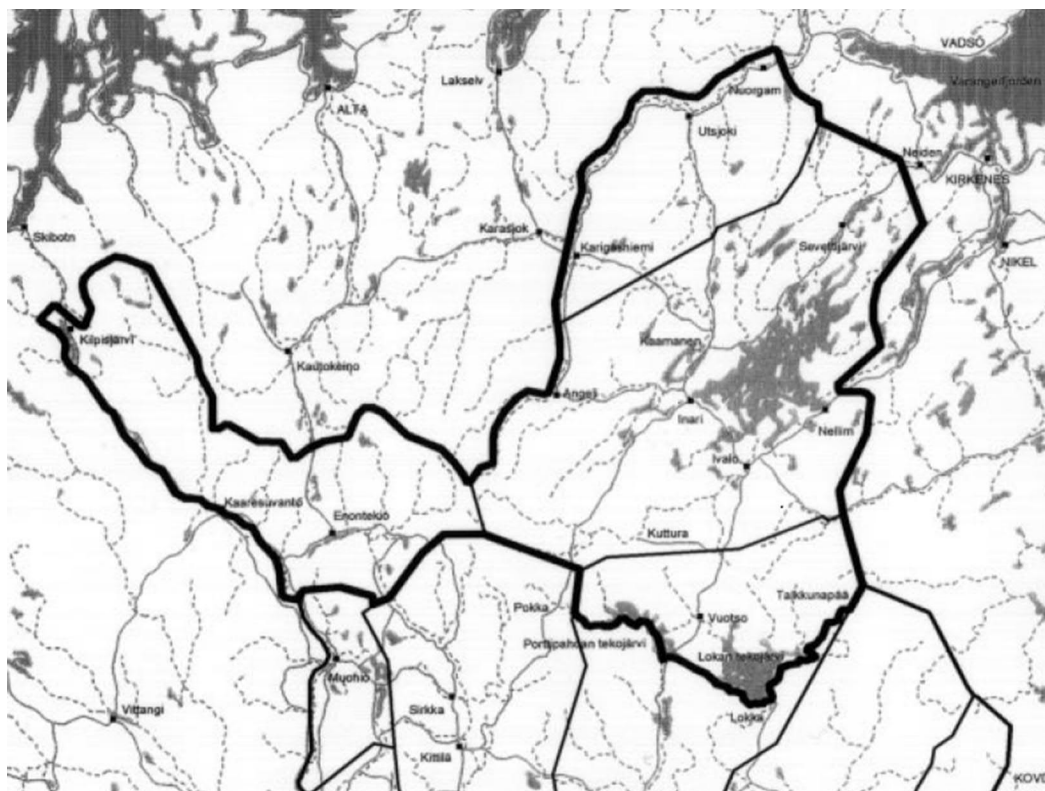
Ton lasseen numeristem muttoo: Pargovievâ väldim 42 §->43 §, Vuoigâdvuotâ iäláttâsân 42 a §-> 43 a §, Syeligâsâsttoollâm- já vaahâgsajanpieijâmkenigâsvuotâ 42 b -> 43 b §)

Taat laahâ puátá vuáimán peeivi máánust 20 .

Sämitiigán, mon toimâpaje lii koskân talle ko taat laahâ puátá vuáimán, heiviittuvvoo 10—13 § tagarin ko toh lijji taan laavâ vuáimán puádidijn. Sämitigge, mon toimâpaje lii koskân talle ko taat laahâ puátá vuáimán, juátká jieijäs pargoost tassaas ko vuossâmuš taan laavâ miäldásávt väljejum sämitigge aalgât toimâpaajees.

SÄMMILIJ PÄIKKIKUÁVLU KÁRTTÁ

Lahtos

2.

Laahâ

rikoslaavâ 40 lovo 11 § rievâdmist

Ovdâskode miâradâs miel
rievâduvvoo rikoslaavâ (39/1889) 40 lovo 11 § 1 saje, nuuvt ko tot lii laavâst 604/2002,
čuávuvávt:

40 loho

Virgerikosijn

11 §

Miâruštâlmeh

Taan laavâst uáivilduvvoo:

1) *virgeulmuin* olmooš, kote lii virge- teikkâ toos paldâlistoo palvâlemkoskâvuodâst staatân, kieldân teikkâ kieldâovtâstumán teikkâ kieldâi eres almosriävtálii ohtsâštoimâorganân, ovdâskoodán, staatâ finnodâhlâjádâsân teikkâ evangellâš-luuteerlii kiirkon teikkâ ortodoksilii kiirkon teikkâ juábbáá kuábbáá kirho servikoodán teikkâ servikuudij ohtsâštoimâorganân, Åland eennâmkoodán, sämitiigán, Suomâ Paanjin, Aalmugiälättâslâjádâsân, Pargotiervâsvuotâlâjádâsân, Kevan, Kieldâi táhádâskuávdážân teikkâ kieldâlii pargomarkkânâjádâsân;

LAKIEHDOTUKSET KOLTANSAAMEKSI:

Lää'kke'tkkõõzz

1.

Lää'kk

sää'mtee'ggest uvddum lää'jj mu'ttmest

Ee'ttik-kää'dd tu'mmstõõgg meâldlânji
kää'mtet sää'mtee'ggest uvddum lää'jj (974/1995) 18 e—18 i, 23 a, 26 b, 26 d, 27 a, 42 a ja 42 b §, , nâkkmen ko tõiin lie 18 e—18 i § lää'jjest 1725/1995, 23 a da 27 a § lää'jjest 1279/2002da.....,

muuttet 1 — 4, 4 a, 5—16, 18, 18 a, 18 d, 19—25, 25 a, 26, 26 a, 27—31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 35, 38—40 ja 40 c §, 5 låågg pâ'jkeerjtõs, 41 §, 6 låågg pâ'jkeerjtõs, 42 ja 43 §, da ... §, nâkkmen ko tõiin lie ... § lää'jjest 1279/2002, 4 a § lää'jjest 1026/2003, ... § vue'ssen lää'jjest 1026/2003, di

lâ'zztet lækka oðð 9 a, 9 b, 17 a, 17 b, 25 b, 41 a—m, 43 a ja 43 b § di meâlddõõzz tän nalla:

1 §

Lää'jj mie'rr

Sä'mmlain alggmeeran lij jiõõcmie'rreemvuõiggâdvuõðâs çõõð viikkmöššân sä'mmlai dommvuu'dest jii'jjes kiõl da kulttuur kuõskki jiõõçvaaldâšm tõiin mie'ldd mâ'te tän lää'jjest da jee'res säâ'jest lää'jjest šiõtteet. Tån jiõõçvaaldšma kuulli tuâjai vâaras sä'mmla va'lljee jiõõcmie'rreemvuõiggâdvuõðâs viiggee'l çõõð vaalivui'm sää'mtee'gğ kõskkvuõðsteez.

Sää'mte'gğ tåimmai vuõiggâdvuõttministeria vaaldâšmsue'rjest.

2 §

Riikk ekonoomlaž vasttõs

Riikk täällarvvlõõzzâst ålgg va'rrjed ri'jtteei mie'rreä'gğ tä'st lää'jjest jurddum tuâjaid.

3 §

Vuõiggâdvuõtt šõddâd mie'rkkuum vaal-logstõ'kke

Vuõiggâdvuõtt šõddâd mie'rkkuum vaal-logstõ'kke lij oummust, kää'tt âân jii'jjes sä'mmli'žžen, oudldee'l što:

1) oumaž jiõõç le'be aainâs õhtt suu puârrsin, äâkkain le'be aa'jjiin le'be äâkkai le'be aa'jji puârrsin lij mättjam säâ'mkiõl vuõssmõs kiõllnes; le'be

2) aainâs õhtt suu puârrsin lij mie'rkkuum le'be lij leâmmaž mie'rkkuum jiõnnvuõiggâdyuõttne'kkeen 1. oðdee'jjimannu 2023 le'be tõiin mâñña riõššmin sää'mtee'gğ vaalin.

Vaal-logstõ'kke mie'rkkeem oudldõssân lij še, što tän lää'jjest šiõttuum ââ'jji, meersažvuõð da aalmikeerjtuõ'll'jõõzz kuõskki jiõnnvuõiggâdvuõð jee'res kai'bbjõõzz teâuddje.

4 §

Sä'mmlai dommvu'vdd

Sä'mmlai dommvu'din juu'rdet meâlddössân âarrai ka'rtte mie'rkkuum vuu'd, kââ'tt fi'ttai Jeänögg, Aanar da Uccjoogg koo'ddi vuu'did di Suä'djel kââ'ddest âarrai Lappi paalgâskââ'dd vuu'd.

4 a §

Vaaldâšmvuöiggâdvuöðlaž šiöttöözzi suâvldummuš

Sää'mteggâ da tön tuâimmorgaanid suâvldet vaaldâšmlää'jj (434/2003), ve'rggñii'kki taimmjem öölmâsvuöð pïrr uvddum lää'jj (621/1999), persoonteâttlää'jj (523/1999), arkiivlää'jj (831/1994) da lää'jj liädglâž ä'ssummšest ve'rggñektââimin (13/2003), jös jeät tän lää'jjest nuu'bnalla šiöttuku.

5 §

Sää'mtee'gğ öölmâs tuâimmvä'ldd

Sää'mtee'gğ tuâjjan lij tu'mmjed sä'mmlai jii'jjez kiöl, kulttuur di sââ'j algmeeran kuöskki aa'sšin di häiddad täid öhtneei tuâjaid. Jee'res aa'sšin sää'mtee'gğ ouu'dad sä'mmlai jiöčcmie'rreemvuöiggâdvuöð teâuddjummuž.

Sä'mmlai jiöčcmie'rreemvuöiggâdvuöð čööð viikkmöššân Sää'mtee'gğ vuässâätt sagstööllâm- da öhttsažtâimmjemölgtoözz meâldlânji 9 §:st jurddum aa'sši valmštööllmö'sše da tu'mmstöktuöjju. Tuâjeez kuulli aa'sšin sää'mtee'gğ vuäitt tuejjeed ve'rggñii'kkid alttöözzid da e'tkköözzid di u'vdded ciâklmid, oudâsviikkâd da vaaldšmed sää'mkulttuur di miöttâd teäggtoözz. Sää'mkiöl da kulttuur tuö'll'jummuž da oudâsviikkmöžž staañmöššân Sää'mtee'gğ taimm sää'm-mätt'töözz da škoultözz ä'sštobddjen da oudâsveekk toi oudâsviikkmöžž obbvööttân.

Tâimmvä'lddes kuulli aa'sšin sää'mtee'gğ âann tu'mmjemvää'ld mâ'te tän lää'jjest le'be jeä'rben jee'res sââ'jest lää'jjest šiötteet.

Tuâjeez kuulli aa'sšin sää'mtee'gğ älgg vue'zzez mie'ldd staañâd vuâddvuöiggâdvuöði da ooumažvuöiggâdvuöði teâuddjummuš. Sää'mtee'gğ älgg ci'sttjed puk oummuid čârstummužtää le'be vää'ldtää. Sää'mtee'gğ ra'vvai tuâimmjummušes vääras tuâjjriâšsmöžž.

6 §

Sä'mmlai ee'ttkâsttmöš

Sää'mtee'gğ ee'ttkâstt sä'mmlaid meersaž da meeraiköskksaž tuâjaines.

7 §

Mušttlöš

Sää'mtee'gğ räâjj piirree'jji ee'ttik-kâdda mušttlöözz tö'st, mii miârkteei lij šöddâm sä'mmlaid kuöskki aa'sši oudnem pïrr. Mušttlöš vuäitt äâ'nned se'st ehdtöözzid sä'mmlai vuöiggâdvuöði staañâm vä'rdd taarbšeei tääimin.

8 §

Mie'rrtie'gği juâkkmöš

Sää'mte'gğ tu'mmai sä'mmlai õhttsaž âannmõ'sše čuäjtum vää'ri da jee'res sää'mtee'gğ päai'k miõttmi veä'kkie'gği juâkkmõžžâst. Sää'mte'gğ vuäpp miõttmi veä'kkie'gği âannmõžž. Veä'kkie'gği âannmõ'sše da vuäppmõ'sše suävlded riikkveä'kkie'gğlää'jj (688/2001).

Sää'mtee'gğ tu'mmstõ'kke 1 momee'ntest jurddum ää'sšest ij vuäžž ooccâd muttâz lääitee'l.

9 §

Õhttsažtuäimmjem- da sagstõöllâmõõlgtõs

Ve'rğgnee'kk da jee'res õõlmâs vaaldâšmtuâjaid hâiddai sagstâ'le sää'mtii'gğin valmstõõleen lää'jjiõttummuž, vaaldšemvuõdlaid tu'mmstõõggid da jee'res tääimid, koin vuäitt lee'd jiijjâsnallšem miârktõs sä'mmlaid, kiččlõõttmõššân õsttâd õõutmiõllsažvuõtt sää'mtii'gğin le'be vuäžžad sää'mtii'gği miâsttmõš oudâl tu'mmstõktuâj. Õhttsažtâimmjummuš- da sagstõöllâmõõlgtõs kuâskk sä'mmlai dommvuu'dest čõõdtemnalla aiggum le'be vaaiktõõžzeez peä'lest tok vuällai di jee'res jeä'rben sä'mmlai kiõ'le le'be kulttuu're le'be sij sâjja le'be vuõiggâdvuõdid algmeeran vaaikteei tääimid, kook kue'skke:

- 1) vuu'di âannmõžž;
- 2) riikkmääd, suõjjlemvuu'di da meä'ccvuu'di hâiddmõžž, âannmõžž, suõjjeemtääimi čõõdtummuž, vuâkrjummuž da luõvtummuž;
- 3) kuäivasmineraalid se'st õõ'nni eettmõžž ooccâm da äü'kken âä'nem di riikk mädd- da čää'ccvuu'din šõddi kâ'lltâiddmõžž;
- 4) sä'mmlai kulttuurhâmma kuulli jie'llemvue'jj lää'jjiõtlvaž le'be vaaldšmallaš muttâz;
- 5) äimmõsmuttâz kiõtt'tõõli tääimid;
- 6) sää'mkiõllsaž oudpeâmm di sää'mkiõllsa da sää'mkiõl mätt'tõõžž oudâsviikkmõžž;
- 7) sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääžkõõžzi čõõdtummuž da oudâsviikkmõžž;
- 8) sää'mtii'gği resuursi da jee'res tâimmjemouldõõžzi stannmõžž da oudâsviikkmõžž; le'be
- 9) jee'res va'stteei sä'mmlai kiõ'le, kulttuu're le'be sij sâjja le'be vuõiggâdvuõdeez algmeeran vaaikteei ää'sš.

9 a §

Sä'mmlai vuõiggâdvuõdi lokku vâlddmõš ve'rğgnii'kki da jee'res õõlmâs vaaldšemtuâjaid hâiddai tâimmjummušest

Ve'rğgnee'kk da jee'res õõlmâs vaaldšemtuâjaid hâiddai älgg 9 §:st jurddum tääimin plaaneen da teäuddjeen âannmõžžâst âarra kuânstin:

- 1) viikkâd oudâs sää'mkiõli tuõ'll'jummuš da oudâsviikkmõžž di sä'mmlai vuõiggâdvuõd da oudõõžžid tuõ'll'jed da viikkâd oudâs kulttuu'res mie'ldd looggee'l ä'rbbvuõdlaid jie'llemvue'jjeez; da
- 2) kie'ppeed tääimineez šõddi kiõldlaž vaaiktõõžžid sää'mkiõlid di sä'mmlai vuõiggâdvuõtte da oudõõžžid tuõ'll'jed da viikkâd oudâs jiijjâs kulttuu'res mie'ldd looggee'l ä'rbbvuõdlaid jie'llemvue'jjeez.

Ve'rğgnee'kk da jee'res õõlmâs vaaldšemtuâjaid hâiddai jiâ vuäžž tääimineez tuejjeed vännaz šuurab hääi't sä'mmlai vuõiggâdvuõtte tuõ'll'jed da viikkâd oudâs jiijjâs kiõlâs da kulttuu'res, gõõi ij tue'mme leäkku vuâdđ- da oumažvuõiggâdvuõdi kõskkvuõdâst priimmjõõvvi täävtõs da kuânst täävtõžž õsttmõššân liâ toolkvõs lo'sses õhttsažkâaddla taarb teäuddjummušest. Ve'rğgnee'kk da jee'res õõlmâs vaaldšemtuâjaid hâiddai jiâ vuäžž tuejjeed miârkteei hääi't algmeer sä'mmlai vuõiggâdvuõtte tuõ'll'jed da viikkâd oudâs kiõlâs da kulttuu'res mie'ldd looggee'l ä'rbbvuõdlaid jie'llemvue'jjeez.

Tååimi vueil'tlvai häi'ttvaaiktõõzzi tobdeem diõtt ve'rggñii'kki da jee'res õõlmås vaaldsemtuâjaid häiddai a'lgge ärvvtõõllâd tååim vaaiktõõzzid sä'mmlai vuõiggâdvuõ'tte tuõ'll'jed da viikkâd ooudâs jiijjâs kiõlâs da kulttuu'res mie'ldd looggee'l ä'rbbvuõdlaid jie'llemvue'jjeez. Ärvvtõõllmõõžžâst âlgg vâ'ldded lokku jee'res ve'rggñii'kki tåimmjummuž da jee'res poodd tuejjuum tååimi õhttsažvaaiktõõzz.

9 b §

Mõõntõõlmõš õhttsažtåimmjumms'est da sagstõõllmõõžžâst

Ve'rggnee'kk da jee'res õõlmås vaaldsemtuâjaid häiddai i'lmnte sää'mteggâ vueil'tlva sõrgg altteen tuâj 9 §:st jurddum aa'sšin. Jõs kõõõõmõš lij juätkkjeeinallšee'm tåimmjumms'est, i'lmntõs âlgg tuejjeed ääi'jbeä'lnn ouddâl sagstõõllmõõžž riâšsmõõžž. Sää'mtee'gğgest lij vuõiggâdvuõtt vuâžžad keerjlaž se'lvvtõs ää'sšest mie'ldd looggee'l 9 a §:st miârktum aa'sšin da tõid õhttnee'i plaanummšin ouddâl sagstõõllmõõžžid.

Sää'mteggâ âlgg va'rrjed määžna äi'gğ valmštõõttâd sagstõõllmõõžžid. Õhttsažtåimmjummuš âlgg jä'tt'ted da sagstõõllmõõžž viikkâd vuõiggmiõllsaž miõlin da vuõiggpoddśânji nu't, što ää'sš lopp-puättmõ'sše lij vueil'tlvažvuõtt vaaikted ouddâl ää'sš rä'tkkummuž.

Jiõllum sagstõõllmõõžžin âlgg raajjad pâ'rdde'rrj. Pâ'rdde'rrjja piijat pââjas vuä'ssbeä'li vuäinlmõõžž ää'sšest di sagstõõllmõõžž lopp-puättmõš.

10 §

Norrõs da tuäimppâ'jj

Sää'mteggâ ko'le 21 vuâžžli'žžed da nellj väärrnee'kk, koid va'lljeet sää'mtee'gğ vaalin neellj ee'jj tåimppâ'jjen, kää'tt âlgg vaale'jj jooulmannu 1 pei'vven. Sää'mtee'gğgest a'lgge lee'd uu'ccmõśân kolmm vuâžžla da õhtt väärrnek Jeänõõgg, Aanar da Uccjoogg kää'ddest di Suä'djel kää'dd Lappi paalgâskää'dd vuu'dest.

Riikksuâvtõs mie'rrad sää'mtee'gğ vaali puâdõõzz vuâdald sää'mtee'gğ vuâžžlaid da väärrnii'kkid tuâjeez, meätt raukkmõõžž mie'ldd čâuddõõttmõõžž tuâjast da mie'rrad peâggtum vaali puâdõõzz vuâdald odđ vuâžžla da väärrnee'kk tõn sâjja, kää'tt lij vaalpâ'j äi'gğgen jõskkâm âarrnen vuâžžli'žžen le'be väärrne'kken.

Te'l ko sää'mtee'gğ vuâžžlaž le'be väärrnek lij mõõntam 22 §:st jurddum vaalânnallašvuõd tuâjjses, riikksuâvtõs âlgg sää'mtee'gğ alttõõžžâst tuõttâd suu âskktââimas puuttâm.

11 §

Sää'mtee'gğ saaggjää'dteei da väärrsaaggjää'dteei

Sää'mte'gğ va'lljad kõskkvuõdstes saaggjää'dteei da kuõ'htt väärrsaaggjää'dteei. Va'lljumms'est âlgg tâ'lles i'lmnted vuõiggâdvuõttministeriaa'je.

Saaggjää'dteei da väärrsaaggjää'dteei tåimmje tuâjsteez vâ'lddtåimmsânji.

12 §

Såbbri õ'httekâõmõš

Sää'mtee'gğg sääbbar tu'mmai sabbreez sabbroõssmest. Sábbar álgg láâ'ssen káčcad õ'hte, jös saaggjää'dteei le'be halltõs keáčč tøn tarbbân le'be kuálmõs vuázzlain nu'tt kai'bbai tiõttum ää'sš kiõtt'tõõllâm vääras.

Jös sä'mmlai dommvuu'd kää'ddest le'be vuu'dest va'lljuum vuázzlaž ij vuei't vuássõõttád sábbra, suu sájja álgg káčcad seämma kää'ddest le'be vuu'dest va'lljuum väärnek.

13 §

Sää'mtee'gğg halltõs

Sää'mtee'gğg va'lljad kõskkvuõdstes halltõõzz, ko'st lie saaggjää'dteei da kuõ'htt väärrsaaggjää'dteei di jäänmõsân vitt jee'res vuázzla. Sää'mtee'gğg va'lljad kõskkvuõdstes halltõ'sse kuõ'htt väärrnee'kk. Va'lljummšest álgg i'lmmed tá'lles vuõiggáduõttministeriaa'je.

Vaalee'jj tuáimmjeei halltõs juátkk tuájstes, poka odđ halltõs lij mánŋa vaali va'lljuum.

Halltõs valmštááll aa'sšid sää'mtee'gğg sábbra da peejj tuei'mme sää'mtee'gğg tu'mmstõõggid tõnnalla ko tuájriášsmõõžžâst tää'rkben mie'rreet.

Sää'mtee'gğg tuájriášsmõõžžâst vuei'tet mie'rreed halltõõzz vuázzla tuáj vä'ldtuáimmsažvuõđ pírr.

Sää'mtee'gğg halltõõzz vuázzli'žžen le'be väärne'kken ij vuei't lee'd vaal-lu'vddkää'dd le'be muuttásoocâmlu'vddkää'dd vuázzlaž le'be väärnek.

14 §

Jee'res tuáimmorgaan

Sää'mtee'gğg nõõmat juõ'kk vaalpââ'j aalgâst vaal-lu'vddkää'dd 4 láágggast jurddum vaali vääras. Sää'mtee'gğg vuáitt nõõmmed še jee'res tuáimmorgaanid sä'mmlai jii'jjez kiõl da kulttuurkuõskki jiõččvaaldšma kuulli aa'sši háiddam diõtt.

Sää'mtee'gğg vaal-logstõkaa'sši muuttásoocâmlu'vddkää'ddest (muuttásoocâmlu'vddkää'dd) šiotteet 5 láágggast.

15 §

Tuáimvää'ld áânmmõš

Sää'mtee'gğg sääbbar di halltõs da jee'res tuáimmorgaan á'nne sää'mteggga kuulli tuáimvää'ld tøn mie'ldd ko tán láá'jjest šiotteet da sää'mtee'gğg tuájriášsmõõžžâst mie'rreet.

Sää'mtee'gğg sääbbar tu'mmai vuáddjurddji peá'lest miárkteei da veiddsõs aa'sšin, jös ij ää'sš kirrsallašvuõđ diõtt nuu'bnalla šõõdd.

Tuáimvää'ld ij vuážž se'rdded 5 §:ff 6 momee'ntest, 7 §:st, 10 § 3 momee'ntest, 11—14, 18 b, 18 c, 18 j, 20, 25 b, 26 ij-ga 41 §:st jurddum aa'sšin.

16 §

Konttâr da tuájlažká'dd

Sää'mtee'gğgest lie konttâr di ve'rğğ- da reáuggsuáppmõškõškâst le'ddi tuájlažká'dd tøn mie'ldd ko sää'mtee'gğg tuájriášsmõõžžâst tää'rkben mie'rreet. Sää'mkiõl konttâr pírr šiotteet jeá'rben.

Sää'mtee'gğg ve'rğğoummid, vii'rjid da ve'rğğkõ'skķe suávlidet, máid riikk ve'rğğoummid, vii'rjin da ve'rğğkõškâst šiotteet da mie'rreet.

Tuâjjlažkää'dd kääzzkâ'sttemkõõsk mäainain da tõi mie'rrõõttmõõžžâst lij va'stteei nalla viõggâst, mâid riikk kääzzkâ'sttemkõõsk mäainain da tõi mie'rrõõttmõõžžâst šiõtteet, mie'rreet le'be suâvât.

17 a §

Såbbra vuässõõttmõš teeknlaž teådse'rddemnää'l ââ'nee'l

Sää'mtee'ğğ tuâjjriâššmõõžžâst vueil'tet mie'rreed, što såbbra vuâitt vuässõõttâd ââ'nee'l videosagstõõllmõõžž le'be jee'res šiõttlõs teeknlaž teådse'rddemnää'l.

Tuâjjriâššmõõžžâst vueil'tet u'vdded tää'rkab meärrõõzzid teeknlaž teådse'rddemnää'l ââ'nmest jää'kktum mõõntõõllmõõžžâst.

17 b §

Alttõsvuõiggâdvuõtt

Uu'ccmõsân kuei'tin çue'din viidinlâain mâaimõsân tääimtum sää'mte'ğğvaalin jiõnnvuõiggâdvuõttnek sä'mmlast lij vuõiggâdvuõtt tuejjeed sää'mteggâ alttõõzz sää'mtee'ğğ tuõjju kuulli ää'sšest.

Tää'rkab meärrõõzzid alttõsvuõiggâdvuõđ âânmõõžžâst jää'kktum mõõntõõllmõõžžâst da alttõõzz kiõtt'tõõllmõõžžâst uu'det tuâjjriâššmõõžžâst.

18 §

Aa'sši kiõtt'tõõllmõš

Sää'mtee'ğğ sääbbar da jee'res tuâimmorgaan lij mie'rreemvääldlaž, ko saaggjää'dteei le'be väärrsaaggjää'dteei da oo'ccmõssân pie'll jee'res vuâzzlain lie pääi'k â'lnn.

Sää'mtee'ğğ da tõn nõõmtem tuâimmorgaan vuâzzlaž lij cõglvaž vuässõõttâd nõkam tu'mmstõktuõjju, kää'tt kuâskk vuõ'i'ğğest suu le'be suu vaaldâšmlää'jj 28 § 2 momee'ntest jurddum roodnairuâđâs le'be nõkam oummu, kää'tt lij peäggum paragraaff 3 momee'nt mie'ldd suin paaldum.

Aa'sšid tu'mmjet sää'mtee'ğğest jeä'nbõstu'mmstõõggin. Jiõni tâssa mõõneen ää'sš çâudd saaggjää'dteei jiõnn. Vaalin kiõççât va'lljuum tõn, kää'tt vuâžž jäänmõsân jiõnid. Jiõni tâssa mõõneen çâudd vueil'bb.

18 a §

Ķee'rjtuõ'll'jõs

Sää'mtee'ğğ Ķee'rjtuõ'll'jõ'sse da tiilkiõrgtumša suâvldet tõn lââ'ssen, mâid tån lää'jjest šiõtteet, Ķee'rjtuõ'll'jõslää'jj (1336/1997).

18 d §

Tiilta'rkstem-muštllõs

Tiilta'rksteeilää'jj (936/1994) 3 låagg 6 §:st šiõttuum mie'rräai'jest çõrstee'l tiilta'rksteei ålgg u'vdded juõ'kk tiilpää'jest vueil'ssmannu loopp räjjâ mõõne'e'st sää'mtee'ğğ halltõ'sse keerjlaž tiilta'rkstem-muštllõõzz, koon ålgg, tõn lââ'ssen mâid tiilta'rkstemlää'jjest šiõtteet, ââ'nned se'st

ciâlkâlm tõ'st, lie-ko taimm-muštllõõzzâst uvddum teâđ riikkveä'kkie'ğğ ââ'nmem pirr vuoi'ğgest.

19 §

Vaalee'kk da vaalvu'vdd

Sää'mtee'ğğ vaali vääras jânnam lij õhttân vaalvu'vdden.
Sää'mtee'ğğ vaalid tuaimtet juõ'kk neelljad ee'jj (vaalee'kk).

20 §

Vaal-lu'vddkâ'dd

Vaal-lu'vddkâ'dd tu'mmai oocmõõžž mie'ldd sä'mmla mie'rkõkummšest vaal-logstõ'kke di rääjj vaal-logstõõgg. Vaal-lu'vddkâ'dd peejj tuei'mme sää'mtee'ğğ vaalid tõnnalla ko tän lää'jjest šiõtteet.

Vaal-lu'vddkâ'dda ko'le saaggjää'dteei da kutt jee'res vuazzla, koin juâkksast lij jii'jjes-i väärnek. Vaal-lu'vddkâ'ddest âlgg lee'd vuazzlaž da väärnek Aanar, Uccjoogg da Jeänõõgg koo'ddin di Suä'djel kââ'dd Lappi paalgâskââ'dd vuu'dest. Vaal-lu'vddkâ'ddest âlgg lee'd sää'mkiõll-lää'jj (1086/2003) 3 § 1 pääi'kest õõlgtem sää'mkiõli ä'sštobddmõš. Sää'mtee'ğğ halltõõzz vuazzlaž le'be väärnek le'be muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd vuazzlaž le'be väärnek ij vuei't lee'd vaal-lu'vddkââ'dd vuazzli'žžen ij-ka väärne'kken.

21 §

Jiõnnvuõiggâdvuõtt

Sää'mtee'ğğ vaal-logstõ'kke mie'rkõkem oudldõssân lij oummu jâlstepäikka kiõõčkani tõn lââ'ssen, mäid 3 §:st šiõtteet, što ooumaž teaudd mâaimõsân vaaltuaimtõõzz mâaimõs pei'vven 18 ee'kked da što son lij Lää'ddjânnam meerlaž le'be su'st lij âlggjânnam meerli'žžen leammaž dommkâ'ddlää'jjest (201/1994) jurddum dommkâ'dd Lää'ddjânnmest te'l, ko oocmõš vaal-logstõ'kke välldmõõžžâst âlgg mâaimõõzzâst tuejjeed.

22 §

Vaalânnsallašvuõtt

Sää'mtee'ğğ vaalin vaalânnsallaš lij juõ'kk jiõnnvuõiggâdvuõttnek, kââ'tt lij miâsttõõttâm võborše'kken da kââ'tt ij leäkku vää'nnväälđlaž.

Võborše'kken ij vuei't lee'd vaal-lu'vddkââ'dd le'be muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd vuazzlaž le'be väärnek.

23 §

Vaal-logstõk

Vaal-lu'vddkâ'dd rääjj jiõnnvuõiggâdvuõttnei'kkîn vaal-logstõõgg. Vaal-lu'vddkâ'dd lij vaal-logstõõgg registertuõ'll'jeei.

Vaal-logstõ'kke mie'rkõket koo'ddi mie'ldd alfabeetlaž jiârgâst juõ'kk jiõnnvuõiggâdvuõttnee'kk nõõm, persoontiõđ, dommkââ'dd da addrõõzz, jõs lie teâđast. Vaal-lu'vddkâ'dd vuaitt ââ'nmed narodteâtriâšldõõgg teâđaid vaal-logstõõgg raajmõõžžâst.

Dommkåá'dd da addrõõzz ij kuuitâg vuäžž mie'rkkeed vaal-logstõ'kke, jõs täk teäd lie ve'rgõnni'kki táimmjem õõlmâsvuõd pïrr uvddum lää'jj 24 § 1 momee'nt 31 pääi'k mie'ldd peittast ää'nnemnalla le'be jõs oummu puõtt aalmiteättriâšldõ'kke lij ruõkkum aalmiteättriâšldõõggâst da Aalmireki'stterkõõskõõzz ainsmä'ttemkääzzkõõzzin uvddum lää'jj (661/2009) 36 §:st jurddum staankiõld.

Vaal-logstõ'kke älgg oocmõõžž mie'ldd vä'ldded jiõnnvuõiggâdvuõttneĳ ooumaž. Oudldõssân vaalvuõiggâdvuõdi äänmõ'sše äâldmõsân pue'tti sää'mtee'ggg vaalin lij, što oocmõõžž tuejjeet mââimõõzzâst vaalee'jj oulddeeĳ õõhččmannu loopp räjjja mõõnee'st. Oou'dab vaalin vaal-logstõ'kke mie'rkkuum ooumaž vää'ldet vaal-logstõ'kke oocmõõzztää, jõs son teâudd viõggâst äârrai lää'jjest šiõttuum vaal-logstõ'kke mie'rkkuum oudldõõzzid. Oummu jeät kuuitâg mie'rkked vaal-logstõ'kke, jõs son i'lmmt vaal-lu'vddkâdda, što son ij haa'led pue'ttem tõõzz mie'rkkuumnalla.

Vaal-logstõõgg raajjâm õhttvuõdâst vaal-lu'vddkâ'dd vuäitt jii'jjes alttõõzzâst vä'ldded lââ'ssen lokku 1. pei'vven oddee'jjmannu 2023 le'be tõn mâñña riõššâm sää'mtee'ggg vaalin vaal-logstõ'kke mie'rkkuum jiõnnvuõiggâdvuõttneĳkk mâñña oou'dab vaali jiõnnvuõiggâdvuõttâkka õsttâm päärna da 21 §:st šiõttuum ääi'jpo'dde mõõnee'st jiõnnvuõiggâdvuõttâkka õstti päärna. Näkam oummu vuei'tet kuuitâg vä'ldded vaal-logstõ'kke eman mâñña tõ'st, ko son lij keerjlânji i'lmmtam vaal-lu'vddkâdda, što son ään jii'jjes sä'mmli'žžen 3 § 1 momee'nt meâldlânji.

Vaal-lu'vddkâ'dd ra'vvai da vuâllakee'rjat vaal-logstõõgg mââimõssân vaalee'jj oudldõõ'sti joolmannu mââimõs peei'v. Vaal-lu'vddkâ'dd tu'mmstõ'kke vaal-logstõõgg raavummšest ij vuäžž oocâd muttâz lääitee'l.

24 §

I'lmtemkortt da tu'mmstõk

Vaal-lu'vddkâ'dd räâjj juõ'kk vaal-logstõ'kke valddum oummust i'lmtemkoort, ko'st i'lmne jiõnnvuõiggâdvuõttneĳkkest vaal-logstõ'kke valddum teäd, vaal-logstõõgg vuei'nnemnalla äänmõš, vaalin jiõnstummuš di vaalpei'vv da 31 a §:st šiõttuum vuõiggâdvuõtt jiõnsted vaalpei'vven, da vaal-lu'vddkâ'dd addrõs.

Vaal-lu'vddkâ'dd vuõlttad i'lmtemkoort keäzz-a jiõnnvuõiggâdvuõttnekka, koon addrõs lij teädast, ääi'jbeä'lnn ouddâl vaal-logstõõgg piijjmõõžž vuei'nnemnalla.

Vaal-lu'vddkâ'dd tu'mmstõk tõ'st, što oummu jeät mie'rkked vaal-logstõ'kke, seämma gu tu'mmstõk, koin vaal-lu'vddkâ'dd lij kuâdđam tu'tkkeekani oummu raukkmõõžž šõddâd vä'lddemnalla vaal-logstõ'kke le'be i'lmmtõõzz, što ij haa'led šõddâd tõõzz mie'rkkuumnalla, vuõltteed ää'ššvuä'msteeja ääi'jbeä'lnn ouddâl vaal-logstõõgg piijjmõõžž vuei'nnemnalla.

25 §

Vaal-logstõõgg vuei'nnemnalla äänmõš

Vaal-lu'vddkâ'dd peejj vaal-logstõõgg le'be tõ'st äârrai teädaid persoontiõdïd lokku vää'ldkani vuei'nnemnalla nu't, što vuei'nnemnalla äänmõõžž kuõskki ääi'j puuttmõõžžâst lij äi'ggg vaali tääimtummša uu'ccmõssân kutt mäân-pââ'j.

Vaal-logstõõgg ää'net vuei'nnemnalla 10 keäčclõs arggpei'vven, koid jeät lokku sue'vet.

Vaal-logstõõgg vuei'nnemnalšem äänmõ'sše jää'kket, mâid vaaldšemlää'jj 62 §:st šiõtteet takaiteättânouddmõõžžâst, jõs jeät tä'st lää'jjest nuu'bbnalla šiõttâd.

25 a §

Vaal-logstõõgg õõlmâsvuõtt

Juõ'kkkast lij vuõiggâdvuõtt tobdstõõttâd vaal-logstõ'kke da tõn raajmõ'sše kuulli ä'sškii'rjid tõn äi'ggen, ko vaal-logstõõgg ââ'net vuei'nnemnalla. Vaal-logstõõgg da tõn raajmõ'sše kuulli ä'sškii'rjid ij vuäžž u'vded kopiâ'stemnalla le'be sniimmâmnalla ij-ga tõin vuäžž u'vded kopioid. Vaal-logstõ'kke mie'rkkuum oummust lij kuuitâg vuõiggâdvuõtt vuäžžad määustää vää'ldelm vaal-logstõ'kke su'st valddum teâdain. Ää'sšvuäzzla vuõiggâdvuõdâst vuäžžad teâd ää'sš kiõtt'tõõllma kuulli ä'sškii'rjin šiotteet ve'rğgnii'kki taimmjem õõlmâsvuõd pirr uvddum lää'jj 11 §:st.

Vaal-logstõõgg di nõkam vaal-logstõõgg raajmõ'sše kuulli ä'sškii'rjid, kook â'ne se'st teâdaid oummu eetnlaž alggpuättmõõžžâst, âlgg ââ'nned peeitast jee'res ko 1 momee'ntest jurddum äi'ggen. Peeitastââ'nnemõõlgtõs ij cõõgg teâd ouddmõõžž sää'mteggâ sää'mtee'gğ tuâimmorgaani vuäzzlai da väärrnii'kki va'lljeem le'be alttõsvuõiggâdvuõd âânnmõõžž çiolgtem vääras ij-ga tõõzz, kää'tt taarbaš teâd jionnvuõiggâdvuõdâs çio'lğgeem vääras.

Vaal-logstõõgg raajmõ'sše kuulli ä'sškii'rji õõlmâsvuõdâst šiotteet ve'rğgnii'kki taimmjem õõlmâsvuõd pirr uvddum lää'jjest.

25 b §

Vaal-logstõõggâst âarrai puâst-teâd teevmõš

Vaal-lu'vddkâ'dd vuäitt teevvad puâst-teâd vaal-logstõõggâst jii'jjes alttõõzzâst le'be jionnvuõiggâdvuõttnee'kk kai'bbjõõzzâst. Kai'bbjõõzz âlgg kuuitâg tuejjeed 14 peei'v se'st vaal-logstõõgg vuei'nnemnalla âânnmõõžž kuõskki ääi'j puuttmest. Muttsid âlgg tuejjeed mââimõssân kuõ'htt mäân-pââ'j ou'ddel vaaltuâimtõõzz alttummuž.

Jos oummu lââ'zztet vaal-logstõ'kke, su'ne âlgg tâ'lles vuõltteed 24 §:st jurddum i'lmmtõskoort.

Jos vaal-logstõõgg puâstmie'rkkummuž teevat, teevmõõžžâst âlgg i'lmmted tâ'lles ä'sšvuä'msteei oumže, jõs tõt ij leäkku samai taarbee'm.

26 §

Vuõigeemkai'bbjõs vaal-logstõõgg kuõskki tu'mmstõõggâst

Kää'tt keäçç, što son lij vuõiggâdvuõdâdâ kuõddum meâdda vaal-logstõõggâst, vuäžž õõlgted vaal-logstõõgg kuõskki tu'mmstõ'kke vuõigõõzz vaal-lu'vddkââ'ddest. Vaal-lu'vddkâdda çuäjtum vuõigeemkai'bbjõs âlgg tääimted vaal-lu'vddkâdda 14 peei'v se'st vaal-logstõõgg vuei'nnemnalla âânnmõõžž kuõskki ääi'j puuttmõõžžâst. Jõs vaal-lu'vddkâdda tääimtum vuõigeemkai'bbjõs lij puättam mie'rğäi'jest muuttâsoocâmlu'vddkâdda, muuttâsoocâmkai'bbjõõzz jeät kuõdðu tu'tkkeekani. Vuõigeemkai'bbjõõzz âlgg muuttâsoocâmlu'vddkââ'ddest jaauktõõlkani tääimted vaal-lu'vddkâdda.

Jõs vuõigeemlu'vddkâ'dd tu'mmad , što oummu vää'ldet vaal-logstõ'kke, vaal-lu'vddkâ'dd vuõlttad su'ne jaauktõõlkani 24 §:st jionnvuõiggâdvuõttneka jurddum i'lmmtõskoort.

26 a §

Jionstumuš muuttâsoocâmorgaan tu'mmstõõgg vuâdald

Ooumže, kää'tt ouddâl jionnla'skkummuž alteem e'tkkad vaal-lu'vddkâdda le'be vaalpei'vven vaaltääimkâdda muuttâsoocâmorgaan lää'jviõkksa tu'mmstõõgg jionnvuõiggâdvuõdstes, va'rjet podd vuäžžad vaalä'sškee'rj da jionsted.

Ooumaž lij õõlgtem luõvted vaal-lu'vddkâdda le'be va'stteenalla vaaltâimmkâdda tu'mmstõõgg le'be tõn vuõiggân tuõðštum kopio vaal-logstõ'kke ää'sšest tuejjeem mie'rkkeem vääras.

27 §

Võboršii'kki piijmõš da võboršeklogstõk

Võboršee'kk sää'mtee'gğ vaalid vuäžž piijjâd uu'ccmõssân koolm jionnvuõiggâdvuõttnee'kk vuâðdeem va'lljeeiõhttõs, ko'st â'lğge lee'd ä'sšoomaž da väärrä'sšoomaž.

Juõ'kk jionnvuõiggâdvuõttnek vuäžž vuässõõttâd tâ'lk õõut võboršee'kk piijmõ'sše. Jõs ooumaž kooll kuõi't le'be mänggsab va'lljeeiõhttõ'sse, vaal-lu'vddkâ'dd âlgg jaaukted suu nõõm tõin pukin.

Va'lljeeiõhttõs âlgg tuejjeed võboršekooccmõõžž vaal-lu'vddkâdda mââimõõzzâst 31.pei'vven da tõn kuõskki tiuddumšid mââimõõzzâst 27 pei'vven ou'ddel vaaltuâimtõõzz alttumuž.

Vaal-lu'vddkâ'dd âlgg raajjâd võboršeklogstõõgg mââimõõzzâst 21 pei'vven ou'ddel vaaltuâimtõõzz alttumuž. Võboršeklogstõõgg âlgg õlmstâ'tted, vuõltteed vaalä'sšoummid da ää'nned vaali ääi'j vvei'nnemnalla.

Vaal-lu'vddkâ'dd tu'mmstõ'kke võboršeklogstõõggâst ij vuäžž oocçâd jeä'rben muttâz.

28 §

Vaaltâaimtõs

Sää'mtee'gğ vaalid tuâimtet pâ'rgğmannu mââimõs tiudd neä'ttel vuõssaargâst a'lğgi viid neä'ttel äi'ggen. Vaalid tââimtet pää'st mie'ldd le'be tââimtee'l jionstemliipp muõoi ko pää'st mie'ldd vaal-lu'vddkâ'dd i'lmtem päikka. Vaal tââimtet sä'mmlai dommvu'dest vaalpeei'v jionstumšen.

Vaali tâimtumšest âlgg õlmmsest kuulted.

29 §

Vaalä'sškee'rj

Vaal-lu'vddkâ'dd âlgg jaauktõõlkani vaaltuâimtõõzz ä'lğgem mænna tuõðšteenalla tuâimted pää'st mie'ldd juõ'kk jionnvuõiggâdvuõttnekka, koõn adrõs lij teâðast, vaal-lu'vddkâ'dd štemplin niâvvum jionstemliipp, vaalkuõr, sättkee'rj, sättkuõr, võboršeklogstõõgg da jionstemvuä'pstõõzz (vaalä'sškee'rj).

Jionnvuõiggâdvuõttnekka, kââ'tt ij leäkku vuäžžam pää'st mie'ldd vaalä'sškie'rjid le'be keä'st tõk mõõn-ne mäân diõtt muõoi jie leäkku, âlgg va'rrjed vuäittmõõžž vuäžžad vaalä'sškie'rjid vaal-lu'vddkâ'dd kontrest le'be vaal-lu'vddkâ'dd i'lmtem päi'kest.

Jionstemvuä'pstõõzzâst âlgg peäggted vaal-lu'vddkâ'dd konttâr da vvei'tlvaž jee'res paai'ki, koin vaalä'sškie'rjid vvei'tet vuäžžad da koid tõid vvei'tet maacçted, jââ'ttemadrõõzzid da äävaiârramaai'jid di lââ'ssen vaalpeei'v jionstempaai'ki jââ'ttemadrõõzzid da äävaiârramaai'jid.

30 §

Jionstummuš pää'st mie'ldd

Jiõnnvuõiggâdvuõttneķ vuäitt ââ'nned jiõnnvuõiggâdvuõđđas, ko lij vuäžžam vaalä'sšķii'rjid. Jiõnsteei âlgg čiolggsânji mie'rkkeed jiõnstemli'ppe tõi vöboršee'kk nââmar, koon pue'rren son oudd jiõnâs.

Jiõnstummuš lij čõõđtum, ko jiõnnvuõiggâdvuõttneķ lij kuâđdam tuõđšteenalla pãã'st mie'ldd kattum sättkuõrãst jãã'đtemnalla jiõnstemliipp se'st õõ'nni kattum vaalkuõr da tieu'ddmes da vuâllakee'rjte'meš sättkee'rj vaal-lu'vddkãdda. Jõs jiõnsteei peejj mie'ldd i'lmmtõskoortãs, suu ij taarbãž mie'rkkeed sättkerjja jee'rab ko vuâllakee'rjtõõžžãs.

Jiõnnla'skkummuš alttummša mõõnee'st vaal-lu'vddkãdda pãã'st mie'ldd puãttam jiõn vää'ldet lokku jiõnnla'skkummušest.

31 §

Jiõnstummuš tãaimtee'l sättkuõr vaal-lu'vddkãdda muđoi ko pãã'st mie'ldd

Jiõnnvuõiggâdvuõttneķ le'be suu dovernã'sttem ouumaž vuäitt tãaimted 30 §:st jurddum vaalä'sšķee'rj sättkuõrãst še vaal-lu'vddkãã'dd kontra le'be vaal-lu'vddkãã'dd i'lmmtem jee'res pããi'k vaali neelljad tiudd neã'ttel vuõssaarg da kuudãt tiudd neã'ttel pã'sspeei'v kõskksãž äi'gğen di vaalpei'vven mõõn tããttãs jiõnstempããi'k vaaltãimmkãdda.

Vaal-lu'vddkãã'dd âlgg ââ'nned huõl tõi'st, što tõi tãimmpããi'kid da tõi i'lmmtem jee'res pããi'kid kuõđđum vaalä'sšķii'rjid seeilted vaalkãittmõõžž štaaneei naa'lin da što tõi tãaimtet stãããld vaal-lu'vddkãã'dd Aanar kontra ou'ddel jiõnnla'skkeem alttummuž.

31 a §

Vaalpei'v jiõnstummuš

Vaalpei'v jiõnstummuž riãžžãt vaali tuãimtummuž kuudãd neã'ttel pã'sspei'vven.

Vaalpei'v jiõnstummuž tuãimtet õõutãigggsânji sã'mmlai juõ'kk dommvuu'd kãã'ddest. Juõ'kk kãã'ddest lij uu'ccmõssãn õhtt jiõnstempããi'kk.

Jiõnnvuõiggâdvuõttneķ vuäžž jiõnsted 31 g §:st jurddum naa'lin tã'lk tõi sã'mmlai dommvuu'd kãã'ddest, kãã'tt lij mie'rkkuum vaal-logstõ'kke suu dommkã'dden.

Jiõnstummuž âlgg riãššãd nu'tt, što vaalkãittmõš seillai.

31 c §

Vaaltãimmkã'dd

Vaal-lu'vddkãã'dd âlgg ju'n äãi'jben ou'ddel vaali šiõtteed juõ'kk jiõnstempããi'k vããras vaaltuãimmkãã'dd, koozz ko'lle kolmm vuãzzla da uu'ccmõssãn kuõ'htt vããrrnee'kk nu't, što õhtt vaal-lu'vddkãã'dd vuãzzlaž da suu jii'jjes-i vããrrne'kkes lie vaaltuãimmkãã'dd vuãzzli'žžen da vããrrne'kken. Sãã'mtee'gğ vaali vöboršek ij vuei't lee'd vaaltuãimmkãã'dd vuãzzli'žžen le'be vããrrne'kken.

Vaaltuãimmkãã'dd saaggjãã'đtee'jen tãimmai vaal-lu'vddkãã'dd ee'ttkõ'stti vuãzzlaž. Vaaltuãimmkãã'dd va'lljad taarb mie'ldd kõskkvuõđstes vããrrsaaggjãã'đteei.

Vaaltuãimmkãã'dd lij mie'rreemvããldlaž kolmmvuãzzli'žžen.

31 h §

Vaalpei'v jiõnstummuž puuttmõš da vaalpã'rddķe'rjj

Vaalpei'v jiõnstummuž puuttãm mãņņa vaaltuãimmkãã'dd âlgg ââ'nned huõl tõi'st, što pječõsttum vaalču'kk da jiõnstem-mie'rkkõõžžid se'st õõ'nni jiõnstemvuu'd vaal-logstõõgg di vuei'tlvãnji vaaltuãimmkãã'dda kuõđđum sättkuõrid tuãimtet vaalkãittmõõžž seillam stããnee nalla mããinte'mes äãjtõõllãmtãã vaal-lu'vddkãã'dd Aanar kontra. Vaal-lu'vddkãã'dd âlgg ââ'nned huõl vaalču'kk da jiõnstemvuu'd vaal-logstõõgg seeiltummušest stãã pããi'kest

jiõnnla'skõkem altteem räija di pječâ'sttemneävvai hiâvtummšest tâ'lles čuu'kk̄ pječâ'sttem mǎŋŋa.

Vaaltuâimmkâ'dd âlgg lââ'ssen ââ'nned huõl tõ'st, što vaalpeei'v jiõnstummšest tuõ'll'jet pǎ'rddkee'rj, koozz mie'rk̄keet:

- 1) peei'v di čiâssaai'jid, kuâ'ss vaalpeei'v jiõnstummuš aa'lji da peäggetš puuttâm;
- 2) mie'ldd âŋŋram vaaltuâimmkâ'dd vuâzzlaid da vääŋrnii'kkid;
- 3) vaalvie'kktee'jid di jiõnstee'ji jii'jjez va'lljeem vie'kktee'jid; di
- 4) jiõnstee'ji lââkkmeä'r.

32 §

Jiõnstummuš hâiddstroi'ttlest da dââma

Sä'mmlai dommvuu'dest âarrai stroi'ttlest hoiddum di tõk dommvuu'dest dââma hoiddum, kook jie muđoi vuâitče jiõnsted toolkte'mes vaiggõõzzitää, vuâžža jiõnsted hâiddpääi'ksteez.

Hâiddpääi'kest jiõnstummuš vääras vaal-lu'vddkâ'dd mie'rrad kōõčcmōõžžâšt âarrai kââ'dd vaal-lu'vddkâ'ddest ee'ttkõ'stji vuâzzla da vääŋnee'kk̄ vaaltuâimmše'kken da suu vääŋroomžen. Vaaltuâimmše'kk̄ vääŋroomžen vuei'tet nõõmteed jee'res tuõjju šiõtti oummu še.

Hâiddpääi'kest jiõnsteen jiõnstummšest âlgg jiõnsteei da vaaltuâimmše'kk̄ lââ'ssen lee'd mie'ldd jiõnsteei va'lljeem le'be suu priimmâm säâ'mtee'gḡ vaal-logstõ'kke jiõnnvuõiggâdvuõttne'kken mie'rk̄kuum ooumaž.

34 §

Jiõnnla'skõkem altummuš

Vaal-lu'vddkâ'dd alttad jiõnnla'skõkummuš vaaltuâimtõõzz mǎŋŋa puõ'tti vuõssaarg čiâšš 10. Mǎŋŋa jiõnnla'skõkummuš alttummušest puättam sâttkuõrid kue'det ää'veekani lokku vää'ldkani. Tuâimtõõžžâst tuõ'll'jet pǎ'rddkee'rj.

Va'lljeemõhhtõõzz ä'sšoummust da vääŋŋä'sšoummust lij vuõiggâdvuõtt lee'd â'ldd jiõnnla'skõkummušest.

35 §

Mie'rk̄keem vaal-logstõ'kke

Jiõnnla'skõkummuš altteet ää'vee'l sâttkuõŋ da mie'rk̄kee'l puk 30 da 31 §:st šiõttuum naa'lin jiõnstam sâttkee'rj meâldlânji vaal-logstõ'kke.

Jiõnstummuš âlgg kue'dded lokku vää'ldkani:

- 1) jõs jiõnstam oummu ij leäkku mie'rk̄kuum vaal-logstõ'kke jiõnnvuõiggâdvuõttne'kken le'be jõs puätt õlmmsa, što son lij jââmmam ouddâl vaaltuâimtõõzz alttummuš;
- 2) jõs sâttke'rjj lij nu't vännai, što ij aainâs vuei't tuõttâd, kji ooumaž lij jiõnstam; le'be
- 3) jõs vaalkuõ'rre lij tuejjuum jiõnsteei le'be vōboršee'kk̄ kuõskki le'be jee'res ää'sšte'mes mie'rk̄keem.

Jõs sâttkii'rjin puätt õlmmsa, što jiõnnvuõiggâdvuõttne'k̄ lij jiõnstam mue'dd vuâra 30 le'be 31 §:st jurddum naa'lin, vää'ldet lokku pâi õhht sâttkuõrin.

Jee'res gu vaalpeei'v jiõnstummuš âlgg kue'dded lokku vää'ldkani še, jõs jiõnstummuš vuu'd vaal-logstõ'kke tuejjuum mie'rk̄kummušin puätt õlmmsa, što ää'sšvuâ'msteei lij jiõnstam vaalpei'vven 31 g §:st jurddum naa'lin.

Gu puk jiõnstam liâ mie'rk̄kuum vaal-logstõ'kke da jiõnstummšest lokku vää'ldkani kuõđđum vaalkuõŋ sâttkuõrines liâ jeä'rdum čorru primmum, piijât primmum vaalkuõŋ ää'veekani vaalčokka.

38 §

Vaali puãđõõzz meä'rtõõvnmõš

Sää'mtee'gğ vuãzzli'žzen ša'dde va'lljuum 21 jäänmõsân jiõnid vuãžžam võborše'kked, oudldee'l, što sij jooukâst lie uu'ccmõssân 10 §:st šiõttuum mie'rr võborše'kk Aanar, Uccjoogg da Jeãnõõgg koo'ddin di Suä'djel kää'dd Lappi paalgâskää'dd vuu'dest. Jõs 10 §:st šiõttuum meä'r jie tiud, ša'dde kõõčcmõõžžâst âarrai kää'ddest le'be vuu'dest va'lljuum nu'bben jäänmõsân jiõnid vuãžžam võborše'kk nu't, što 10 § kai'bbjõõzz teãuddje.

Jõs koon-ne dommvuu'd kää'ddest le'be vuu'dest jie võborše'kk leãmmaž šiõttuum mie'rr, ša'dde võboršii'kkin va'lljuum nu'bben jäänmõsân jiõnid vuãžžam võborše'kk dommvuu'dest.

Väärrne'kken ša'dde va'lljuum Aanar, Uccjoogg da Jeãnõõgg koo'ddin di Suä'djel kää'dd Lappi paalgâskää'dd vuu'dest âarrai võboršii'kkin va'lljumšen šõddi mânia nu'bben jäänmõsân jiõnid vuãžžam võboršek.

Jõs jiõnnmeä'r lie seãmma šoora, čããu'det võboršii'kki kõskksaž jiãrg vuãrbee'l.

Võborše'kk kää'dd le'be vu'ydd jiõnnla'skkummšest meä'rtããv tõn mie'ldd, ko'st su'st lij leãmmaž dommkã'dd võborše'kken älggmõõžž mie'rrããi'j puuttãmããi'jpoddãn.

39 §

Vaalpuãđõõzz raavummuš

Vaali puãđõõzz raavad vaal-lu'vddkã'dd kuãlmad pei'vven mânia jiõnnla'skķeem alttumšest õnnum sãbbrest.

Vaali puãđõõzz älgg tã'lles i'lmmed vuõiggãdvuõttministeriaa'je sää'mtee'gğ vuãzzlai da väärrni'kki puõ'tti tuãimppããjas tuãjjes mie'rreem diõtt.

40 §

Vaali puãđõõzz kuõskki läittmõš

Jiõnnvuõiggãdvuõttnek, kää'tt ķeãčč što vaali puãđõõzz raavummuš kuõskki vaal-lu'vddkãã'dd tãimm le'be tu'mmstõk lij lää'jjvuãsttsaž, vuãitt tuejjeed sää'mtee'gğ halltõ'sse vuõigeemkai'bbjõõzz mããimõõzzãst 14 pei'vven tõn pei'vest, kuã'ss vaal-lu'vddkãã'dd lij raavããm vaali puãđõõzz. Muuttãsoocmõõžžãst vaal-logstõõgg kuõskki aa'sšin šiõtteet 5 lããggast.

Sää'mtee'gğ halltõõzz älgg kiõtt'tõõllãd vuõigeemkai'bbjõs ķiõrrli'žzen da mããimõõzzãst ouddãl vaalee'jj loopp.

Sää'mtee'gğ halltõõzz tu'mmstõ'kķe vuãžž oocãd muttãz lääitee'l âã'lmõs vaaldãšmvuõiggsa mããimõõzzãst 14 pei'vven tõn pei'vest, kuã'ss äã'sšvuã'msteei lij vuãžžam Sää'mtee'gğ halltõõzz tu'mmstõõgg teãttan. Muuttãsoocmõõžžãst jãã'kktet muõoi, mãid suudõõttmõõžžãst vaaldšemaã'sšin uvddum lää'jjest šiõtteet.

Jõs vaal-lu'vddkãã'dd 1 momee'ntest jurddum tu'mmstõk le'be tuãimm lij leãmmaž lää'jjvuãsttsaž da tãt lij vaaiktam vaali puãđõ'sse, vaali puãđõõzz älgg vuõigeed da riikksuãvtõs älgg taarb mie'ldd mie'rreed sää'mtee'gğ vuãzzlaid da väärrni'kkid vaali vuõiguum puãđõõzz meãldlãnji.

Jõs vaali puãđõs ij leãkku vuõigeemnalla, älgg mie'rreed vaalid o'ddest âã'nmemnalla

40 c §

Tää'rkab šeättmōōžž

- Vuōiggâdvuottministeria asetōōzzin vuei'tet u'vdded tää'rkab šeättmōōžžid:
- 1) vaalid kuulli kuultōōzzi pirr;
 - 2) vaal-logstō'kke oozjōōttâm da vaal-logstōōggâst jaauktem pirr di ooccmō'sše õhtteemnalla âarrai čiolgtōōzzi pirr;
 - 3) vaal-logstōōgg vuei'nnemnalla ââ'nnem pirr;
 - 4) vōboršekoooccmōōžž da vōboršeklogstōōgg pirr;
 - 5) vaalpeei'v jionstumuž riâšsmōōžžâst, jōs kââ'ddest liâ jâänab gu õhtt vaalpeei'v jionstumuž jionstempâi'kk
 - 6) jionstemliipp pirr; di
 - 7) vaalâ'sškiirji seeiltem pirr.

5 lâakk

Muuttâsoocâm vaal-logstōōgg kuōskki aa'sšin

41 §

Muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd tuâjj da taimmvä'ldd

Sää'mtee'gğ vaal-logstōkaa'sši (muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd) taimmai vuōssmōsân muuttâsoocâm tää'zzen Sää'mtee'gğ Sää'mtee'gğest uvddum lââ'jj 26 §:ff meâldlaž vaal-logstō'kke välldmōōžž da tō'st meâdda jaukkumuž kuōskki aa'sšin.
Sää'mtee'gğ õhttvuōđâst taimmjeei muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd lij jiōčnaž da soorčte'mes taimmorgaan.

41 a §

Muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da jee'res vuâzzla

Muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd jââ'dat saaggjââ'dteei, kââ'tt vuâitt lee'd vä'ldduâimlaž.

Muuttâsoocâmlu'vddkââ'ddest lij lââ'ssen čarrtuâimmlaž vuâzzli'žžen õhtt lââ'kkooumažvuâzzlaž da kue'htt ä'sštobddivuâzzla. Lââ'ssen muuttâsoocâmlu'vddkââ'ddest liâ ri'jtteei mie'rr väärnee'kk. Väärnekka suâvldet, mâid lââ'jjest šiōtteet muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd vuâzzlast.

Saaggjââ'dteei ââreen cōggnam saaggjââ'dteeja šiōttuum taimmvä'ld âânn muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd lââ'kkooumažvuâzzlaž (väärnsaaggjââ'dteei).

41 b §

Saaggjââ'dteei da jee'res vuâzzla ââ'ntemvuōtt da nōōmumuš

Muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da lââ'kkooumažvuâzzla âlgg tiuddâd suu'di almmjallaš ââ'ntemōōlgtōōžžid.

Muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd jee'res vuâzzlain õōlgtet vuōiggmiōllsavuōđ, härjnnemvuōđ muuttâsoocâmlu'vddkââ'dd taimmvōudda di taarbšeei persoonlaž jiijjâsnallšemvuōđ.

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da jee'res vuâzzla ij taarbâž lee'd mie'rkkuumnalla sää'mtee'ğğ vaal-logstõ'kke.

Riikksuâvtõs šiõttad muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd kuud ee'jjes vuârast.

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd šiõtteet sää'mtee'ğğ ehdtõõzzâst.

Sää'mtee'ğğ, vaal-lu'vddkââ'dd vuâzzlaž le'be väärnekk le'be sää'mtee'ğğ kääzzkõsvuõđâst âarrai oumaž ij vuei't kuullâd muuttâsooccâmlu'vddkâdda.

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da jee'res vuâzzla âlgg i'lmmed čõõnâsvuõđineez.

Čõõnâsvuõđin i'lmmtummsa suâvldet, mâid suudištâmlää'jj (673/2016) 17 lãagg 17 §:st šiõtteed ä'sštõbdivuâzzla õõlgtemvuõđâst i'lmmed čõõnâsvuõđin. Čõõnâsvuõtti'lmmtõs uu'det vuõiggâdvuõttministeriaa'je di teâttan muuttâsooccâmlu'vddkâdda. Čõõnâsvuõđid kuõskki teâđai rekisterâsttmõõžžin jää'kket, mâid suu'di čõõnâsvuõtt- da čãrrtãimmregistee'rest uvddum lãã'jjest šiõtteed (565/2015).

41 c §

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da vuâzzla pää'ik luõvtummuš

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da vuâzzla vuõiggâdvuõđâst põõššãd tuâjstes suâvldet, mâid suu'divee'rj vuâ'mstee'jest šiõtteed.

Jos muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei le'be jee'res vuâzzla tuâjj lij luõvsmam kõõsk tãimmpââ'j, meä'rreet seu'rrejei kõõsk âarrai tãimmpââ'jjen.

41 d §

Suudããsktõs

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da jee'res vuâzzla âlgg tuõjju ää'ljeen uvded suudããsktõs, jõs ij son leäkku tuejjãam tõn ju'n ääi'jab. Suudããsktõõzz õuddmõõžžãst šiõtteed suudištâmlää'jj 1 lãagg 7 §:st.

41 e §

Saaggjââ'dteei da jee'res vuâzzla sãã'jj

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da jee'res vuâzzlaž lij soorče'mes suudãmvãã'ld âãneen.

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da jee'res vuâzzlaž tãimmai suu'di vasttõõzzin, ko'st šiõtteed tãã'rkkben suudištâmlää'jj (673/2016) 9 lãaggast.

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da vuâzzlaž lij õõlgtem jãrned tuâjstes tõn mããnpãã'j puu'deen, koon mãã'ttest son teãudd 70 ee'kked.

41 f §

Čiõlgtee'j

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'ddest liâ tarbbsôs mie'rr vä'ldd- le'be čarrtâimmla čiolgte'e'j di jee'res tuâjjlažkââ'dd.

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd čiolgte'e'jest âlgg lee'd suu'di vergga vuõiggâdvuõdteei tu'tkkõs. Čiolgte'e'j tuâjain mie'rreet tää'rkben muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd tuâjjriâššmõõžžâst. Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd nõõmat muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd čiolgte'e'jid da jee'res tuâjjlažkââ'dd.

41 g §

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd čââudõsnorrõs

Muuttâsooccâm kuõskki ää'sš čââu'det muuttâsooccâmlu'vddkââ'ddest čio'lggõõžžâst tiuddsâbbrest.

Tiuddsâabbar lij mie'rreemvâäldlaž, gu â'ldd liâ saaggjââ'dteei da uu'ccmõsân kue'htt vuâzzla.

41 h §

Ää'sš kiõtt'tõõllmõš

Ää'sš kiõtt'tõõllmõšše muuttâsooccâmlu'vddkââ'ddest suâvldet suudõõttmõõžžâst vaaldâšmaa'sšin uvddum lää'jj, jõs jeät tä'st lää'jjest jee'rab nuu'bnalla šiõttâd.

41 i §

Kiõtt'tõõllmõõžž õõlmâsvuõtt

Suudõõttmõõžž õõlmâsvuõdâst muuttâsooccâmlu'vddkââ'ddest suâvldet, mâid suudõõttmõõžž õõlmâsvuõdâst vaaldâšmsuudištmet uvddum lää'jjest (381/2007) šiõtteed.

41 j §

Teäggtoš

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd kuul spraavât riikk vaa'rin.

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd saaggjââ'dteei da vuâzzlai pää'lk mie'rreet vuõiggâdvuõttministeria ra'vvjem vuâđai mie'ldd.

41 k §

Tuâjjriâššmõš

Muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd organisaatio pirr, tuâjain da tuâjjlažkââ'ddest mie'rreet tää'rkben muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd tuâjjriâššmõõžžâst, koon muuttâsooccâmlu'vddkââ'dd tiuddsâabbar ra'vvai.

41 l §

Muuttâsooccâm mōõntōõllmōš

Muuttâsooccâmvaal-lu'vddkâdda čuäjtum läittmōš âlgg tääimtet vaal-lu'vddkâdda 14 pei'v määttest vaal-lu'vddkââ'dd vuõigeemkai'bbjōōzz diōtt tuejjuum tu'mmstōōgg teättanvuäžžmōõžžâst.

Vaal-lu'vddkââ'dd âlgg mââ'jeekâni tääimtet läittmōš, ää'sš kuōskki ä'sškee'rij da ciâklmes läittmōõžžâst muuttâsooccâmvaal-lu'vddkâdda.

Jōs vaal-lu'vddkâdda tääimtem läittmōš lij puättam mie'rräi'jest muuttâsooccâmvaal-lu'vddkâdda, läittmōõžž jeät kue'd tän vuâđald tu'tkkeeekani. Läittmōš âlgg nääi't tääimted mââ'jeekâni vaal-lu'vddkâdda.

Muuttâsooccâm lu'vddkââ'dd âlgg kiōtt'tōõllâd läittmōš kirri'žžen.

41 m §

Lââ'ssläittmōš ââ'lmōs vaaldšemvuõiggsa

Muuttâsooccâm lu'vddkââ'dd tu'mmstō'kkē vuäžž ooccâd muttâz lääitee'l ââ'lmōs vaaldšemvuõiggsa, jōs ââ'lmōs vaaldšemvuõiggsa meätt läittamlââ'v.

Läittamlââ'pp âlgg miōttâd, jōs lâä'jj suävldem kōskkvuõđâst jee'res seämmanallšmin šōddmōõžžin le'be vuõiggâdvuōttvue'jj õhtnažvuõđ diōtt lij vääžnai sä'tted ââ'lmōs vaaldšemvuõiggsa čâuddmōššân läittamlââ'poooccmōõžžâst e'tkkuum vuâđdōvum rä'jjtōs muuttâsooccâm lu'vddkââ'dd tu'mmstōōgg vuâđdōvum mōõžžâst čârstummša le'be miõllvâldda.

Muõdoi muuttâsooccmōõžžâst ââ'lmōs vsaaldšemvuõiggsa suävldet, mäid suudōõttmōõžžâst vaaldâšmaa'sšin uvddum lâä'jjest šiōtteed.

6 låakk

Påådšiottoōzz

42 §

Muuttâsooccmōš

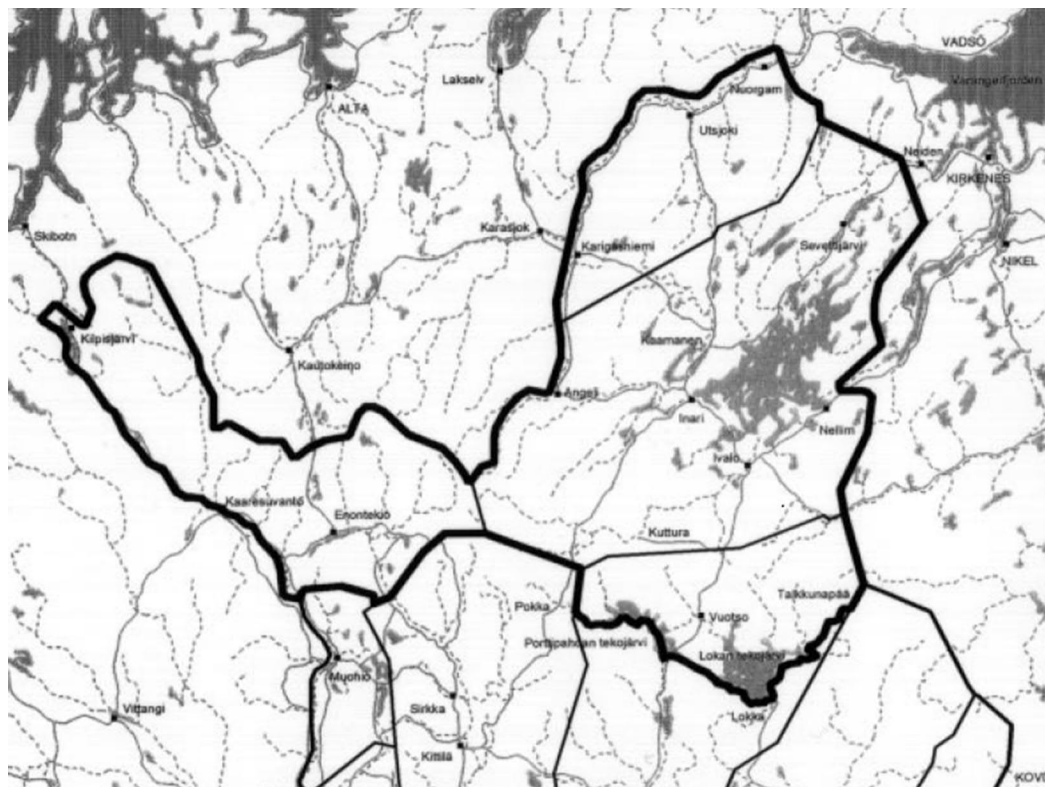
Lââ'ssen nââm râ'stem mōttai: Tuâjjlažkââ'dd vâlddmōš 42 §->43 §, Vuõiggâdvuōtt jeältō'kkē 42 a §-> 43 a §, Peittastâânmōš- da påâ'mhko'rvveemōõlgtummuš 42 b -> 43 b §)

Tät lâä'kk puätt viõ'kkē pei'v mannust 20 .

Sää'mtegg, koon tääimppââ'jj lij kōõskjââ'd tän lâä'jj viõ'kkē puä'deen, suävldet 10 —13 § :ff nâkkmen ko tōk le'jje tän lâä'jj viõ'kkē puä'deen.

Sää'mte'gǵ, koon tåimppåâ'jj lij kōōsk tån lää'jj šōōddeen viō'kķe, juätkk tuâjstes vuōssmōōzz tån lää'jj mie'ldd va'ljum sää'mtee'gǵ tåimppåâ'j aalg räjjä.

Meâlddōs
SÄ'MMLAI DOMMVUU'D KARTT

Lää'kk

reä'kköslää'jj 40 láágg 11 § mu'ttmest

Ee'ttik-kää'dd tu'mmstõõgg meâldlânji
muu'ttet reä'kköslää'jj (39/1889) 40 láágg 11 § 1 pääi'k, nákkmen ko töt lij láä'jjest 604/2002
tän nalla:

40 láákk

Ve'rggreä'kkõõzzin

11 §

Meä'rtee'lm

Tän láä'jjest juu'rdet:

1) *ve'rggñe'kken* oummu, kää'tt lij ve'rgg- le'be tõõzz paaldeemnellšem kääzzkõsvuõđást riikke, kádda le'be ká'ddõhttma le'be jee'res koo'ddi õõlmâsvuõiggâdvueđlaž õhttsažtuáimmorgaa'ne, ee'ttik-kádda, riikk jáärnakstroittla le'be evankeel-luteerlaž ceerkva le'be ortodookslaž ceerkva le'be kuábba-ne ceerkav sie'brrkádda le'be sie'brrkoo'ddi õhttsažtuáimmorgaa'ne, Ahvenanmaa mäddkádda, sää'mteggá, Láä'dd Ba'ñkke, Naroodjeältõkstroittla, Tuâjjiõrvâsvuõttstroittla, Keva, Koo'ddi tä'kkeemkõõskõ'sse le'be káaddlaž tuâjmarkkânstroittla;

LAKIEHDOTUKSET RUOTSIKSI:

Lagförslag

1

Lag om ändring av sametingslagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i sametingslagen (974/1995) 18 e–18 i, 23 a, 26 b, 26 d och 27 a §, av dem 18 e–18 i § sådana de lyder i lag...,

ändras 1 — 4, 4 a, 5—16, 18, 18 a, 18 d, 19—25, 25 a, 26, 26 a, 27—31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 35, 38—40, 40 c §, rubriken för 5 kap., 41 §, rubriken för kap. 6, 42 och 43 §,

av dem ... och 40 c § sådana de lyder i lag...

fogas till lagen nya 9 a, 9 b, 17 a, 17 b, 25 b, 41 a—m, 43 a och 43 b § samt en bilaga som följer:

1 §

Lagens syfte

Samerna såsom ett urfolk ska, enligt vad som bestäms närmare i denna lag och annanstans i lag, för förverkligandet av deras självbestämmanderätt tillförsäkras kulturell autonomi inom samernas hembygdsområde i ärenden som angår deras språk och kultur. För skötseln av ärenden som hör till den kulturella autonomi ska samerna utöva sin självbestämmanderätt och genom val som förrättas bland dem välja ett sameting.

Sametinget verkar inom justitieministeriets förvaltningsområde.

2 §

Statens ekonomiska ansvar

I statsbudgeten ska det upptas ett tillräckligt anslag för de uppgifter som avses i denna lag.

3 §

Rätt att bli antecknad i vallängden

Rätt att bli antecknad i vallängden har den som anser sig vara same, förutsatt att

1) personen själv eller åtminstone någon av hans eller hennes föräldrar, far- eller morföräldrar eller far- eller morföräldrarnas föräldrar har lärt sig samiska som första språk,

2) åtminstone en av hans eller hennes föräldrar är eller har varit antecknad som röstberättigad vid val till sametinget som ordnats den 1 januari 2023 eller senare.

En förutsättning för antecknande i vallängden är också att de övriga krav för rösträtt som i denna lag föreskrivs i fråga om ålder, medborgarskap och folkbokföring uppfylls.

4 §

Samernas hembygdsområde

Med samernas hembygdsområde avses ett område som har märkts ut på den bifogade kartan och omfattar Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner samt Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun.

4 a §

Tillämpning av förvaltningsrättsliga författningar

På sametinget och dess organ tillämpas förvaltningslagen (434/2003), lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), personuppgiftslagen (523/1999), arkivlagen (831/1994) och lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003), om inte något annat bestäms i denna lag.

5 §

Sametingets allmänna behörighet

Till sametinget hör att fatta beslut i ärenden som angår samernas språk och kultur samt deras ställning som urfolk och sköta uppgifter i anslutning till dem. I andra ärenden främjar sametinget förverkligandet av samernas självbestämmanderätt.

För att tillgodose samernas självbestämmanderätt deltar sametinget i enlighet med förhandlingsplikten och samarbetskyldigheten i beredningen av och beslutsfattandet i de ärenden som avses i 9 §. I ärenden som hör till dess uppgifter kan sametinget hos myndigheter väcka initiativ och göra framställningar, avge utlåtanden, utveckla och förvalta samekulturen samt bevilja finansiering.

För att trygga bevarandet och utvecklandet av samiska språket och den samiska kulturen är sametinget sakkunnig i fråga om undervisningen och utbildningen för samer och främjar utvecklingen av dem som en helhet.

I ärenden som hör till dess behörighet utövar sametinget sin beslutanderätt så som det föreskrivs i denna lag eller särskilt någon annanstans i lag.

I ärenden som hör till dess uppgifter ska sametinget för sin del se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Sametinget ska behandla alla människor utan diskriminering eller godtycklighet.

Sametinget fastställer en arbetsordning för sin verksamhet.

6 §

Hur samerna ska företrädas

Sametinget ska företräda samerna i sina nationella och internationella uppdrag.

7 §

Berättelse

Sametinget ska årligen för riksdagen utarbeta en berättelse över betydelsefulla händelser i utvecklingen av frågor som angår samerna. Berättelsen kan innehålla förslag till åtgärder som behövs för att trygga samernas rättigheter.

8 §

Fördelningen av anslag

Sametinget beslutar om fördelningen av de medel som anvisats för samernas gemensamma bruk och andra understöd som beviljas via sametinget. Sametinget övervakar användningen av de understöd som det beviljat. På användningen och övervakningen av understöd tillämpas statsunderstödslagen (688/2001).

I ett beslut av sametinget i ett ärende som avses i 1 mom. får ändring inte sökas genom besvär.

9 §

Samarbetskyldighet och förhandlingsplikt

Myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter ska förhandla med sametinget vid beredningen av lagstiftning, administrativa beslut och andra åtgärder som kan ha särskild betydelse för samerna i syfte att uppnå enighet med eller samtycke från sametinget innan beslut fattas. Samarbetsskyldigheten och förhandlingsplikten gäller åtgärder som ska vidtas på eller vars verkan sträcker sig till samernas hembygdsområde samt andra åtgärder som särskilt påverkar samernas språk eller kultur eller deras ställning eller rättigheter som urfolk och som gäller

- 1) områdesanvändning,
- 2) skötsel, användning, genomförande av skyddsåtgärder, arrendering och överlåtelse som gäller statens mark, skyddsområden och ödemarksområden,
- 3) letning efter och utvinning av fyndigheter som innehåller gruvmineral samt guldvaskning som sker på statens mark- och vattenområden,
- 4) ändring i lagstiftningen eller förvaltningen angående näringar som hör till samisk kultur,
- 5) åtgärder som berör klimatförändringen,
- 6) utveckling av den samiskspråkiga småbarnspedagogiken samt undervisningen på samiska och i samiska språket,
- 7) tillhandahållande och utvecklande av social- och hälsovårdstjänster,
- 8) tryggnad och utvecklande av sametingets resurser och övriga verksamhetsförutsättningar, eller
- 9) något annat motsvarande ärende som har inverkan på samernas språk eller kultur eller deras ställning eller rättigheter som urfolk.

9 a §

Beaktande av samernas rättigheter i verksamhet utförd av myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter

Myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter ska vid planeringen och genomförandet av åtgärder som avses i 9 § med de medel som står till förfogande

1) främja bevarandet och utvecklandet av samiska språk samt samernas rätt och förutsättningar att bevara och utveckla sin kultur inklusive sina traditionella näringar, och

2) minska sina åtgärders negativa effekter för de samiska språken och för samernas rätt och förutsättningar att bevara och utveckla sin egen kultur inklusive sina traditionella näringar.

Myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter får inte genom sina åtgärder orsaka mer än ringa olägenheter för samernas rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, om det inte med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna finns ett godtagbart mål för åtgärden och metoderna för att uppnå målet är proportionerliga när det gäller att tillgodose ett välgående samhällligt behov. Myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter får inte orsaka betydande olägenheter för samernas rätt att som urfolk bevara och utveckla sitt språk och sin kultur inklusive sina traditionella näringar.

För att identifiera eventuella skadliga effekter av åtgärderna ska myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter bedöma åtgärdens effekter för samernas rätt att bevara och utveckla sitt eget språk och sin egen kultur inklusive sina traditionella näringar. Vid bedömningen ska de sammantagna effekterna av olika myndigheters verksamhet och åtgärder som vidtagits vid olika tidpunkter beaktas.

9 b §

Förfarande vid samarbete och förhandlingar

Myndigheterna och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter ska underrätta sametinget så snart som möjligt när de inleder sitt arbete i ärenden som avses i 9 §. Om det är fråga om verksamhet av fortlöpande natur, ska anmälan göras i god tid innan förhandlingar ordnas. Sametinget har rätt att före förhandlingarna få en skriftlig redogörelse om ärendet, inklusive de omständigheter som avses i 9 a § och de planer som hänför sig till dem.

Sametinget ska ges en skälig tid för att förbereda sig inför förhandlingarna. Samarbetet ska inledas och förhandlingarna föras uppriktigt och vid rätt tidpunkt så att det är möjligt att påverka ärendets slutresultat innan ärendet avgörs.

Förhandlingarna ska protokollföras. I protokollet antecknas parternas synpunkter i ärendet samt resultatet av förhandlingarna.

10 §

Sammansättning och mandattid

Sametinget har 21 ledamöter och fyra ersättare som utses genom val till sameting för en mandattid på fyra år som börjar den 1 december valåret. Sametinget ska ha minst tre ledamöter och en ersättare från Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner och Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun.

Statsrådet utser på basis av valresultatet ledamöterna och ersättarna i sametinget, beviljar på begäran avsked från uppdraget och förordnar på basis av nämnda valresultat en ny ledamot respektive ersättare i stället för den som under valperioden har upphört att vara ledamot eller ersättare.

Då en ledamot eller ersättare i sametinget förlorar den i 22 § nämnda valbarheten till sitt uppdrag ska statsrådet på initiativ av sametinget konstatera att hans eller hennes förtroendeuppdrag har upphört.

11 §

Sametingets ordförande och vice ordförande

Sametinget väljer inom sig en ordförande och två vice ordförande. Justitieministeriet ska omedelbart underrättas om valet.

Ordföranden och vice ordförandena innehar sitt uppdrag som huvudsyssla.

12 §

Sammankallande av sammanträden

Sametingets sammanträde beslutar när ett sammanträde ska hållas. Ett sammanträde ska också sammankallas om ordföranden eller styrelsen anser att det behövs eller en tredjedel av ledamöterna begär det för behandling av ett visst ärende.

Om en ledamot som valts från en kommun eller ett område inom samernas hembygdsområde inte kan delta i sammanträdet, ska i stället för honom eller henne kallas den ersättare som valts från samma kommun eller område.

13 §

Sametingets styrelse

Sametinget väljer inom sig en styrelse med en ordförande och två vice ordförande samt högst fem andra ledamöter. Sametinget väljer inom sig två ersättare till styrelsen. Justitieministeriet ska omedelbart underrättas om valet.

Den styrelse som verkar under valåret fortsätter i sitt uppdrag tills en ny styrelse har utsetts efter valet.

Styrelsen ska bereda ärendena för sametingets sammanträde och verkställa tingets beslut enligt vad som närmare bestäms i en arbetsordning.

I sametingets arbetsordning kan det bestämmas om att ledamöterna i styrelsen ska inneha sina uppdrag som huvudsyssla.

En ledamot eller ersättare i valnämnden eller besvärsnämnden kan inte vara ledamot eller ersättare i sametingets styrelse.

14 §

Övriga organ

Sametinget ska i början av varje valperiod tillsätta en valnämnd för det val som avses i 4 kap. Tinget kan tillsätta också andra organ för skötseln av ärenden som hör till samernas språkliga och kulturella autonomi.

Bestämmelser om besvärsnämnden för vallängdsärenden vid sametinget (besvärsnämnden) finns i 5 kap.

15 §

Utövande av befogenheter

Sametingets sammanträde samt styrelse och övriga organ ska utöva tingets befogenheter så som föreskrivs i denna lag och bestäms i arbetsordningen för sametinget.

Sametingets sammanträde fattar beslut om principiellt viktiga och vittsyftande frågor, om inte något annat följer av ärendets brådskande natur.

Befogenheter får inte delegeras i ärenden som avses i 5 § 6 mom., 7 §, 10 § 3 mom., 11–14, 18 b, 18 c, 18 j, 20, 25 b, 26 eller 41 §.

16 §

Byråer och personal

Sametinget har byråer samt personal i tjänste- och arbetsavtalsförhållande enligt vad som närmare bestäms i sametingets arbetsordning. Bestämmelser om byrån för samiska språket utfärdas särskilt.

På sametingets tjänstemän, tjänster och tjänsteförhållande tillämpas vad som föreskrivs och bestäms om statens tjänstemän, tjänster och tjänsteförhållande.

I fråga om personalens anställningsvillkor och hur de bestäms gäller vad som föreskrivs, bestäms eller överenskoms om statens anställningsvillkor och hur de bestäms.

17 a §

Deltagande i sammanträden med hjälp av teknisk dataöverföring

I sametingets arbetsordning kan det bestämmas att deltagande i sammanträden är möjligt med hjälp av videokonferens eller annan lämplig teknisk dataöverföring.

I arbetsordningen kan det meddelas närmare bestämmelser om det förfarande som ska iakttas vid användningen av teknisk dataöverföring.

17 b §

Initiativrätt

Minst tvåhundrafemtio samer som var röstberättigade vid det senaste sametingsvalet har rätt att lägga fram initiativ för sametinget i ärenden som hör till tinget.

Närmare bestämmelser om det förfarande som ska iakttas vid utövandet av initiativrätten och hur initiativet ska behandlas meddelas i arbetsordningen.

18 §

Handläggningen av ärenden

Sametingets sammanträde och något annat organ är beslutfört när ordföranden eller en vice ordförande och minst hälften av de övriga ledamöterna är närvarande.

En ledamot i sametinget och i ett organ som det tillsatt är jävig att delta i beslutsfattande som rör honom eller henne personligen eller en nära släkting som avses i 28 § 2 mom. i förvaltningslagen eller en person som enligt paragrafens 3 mom. kan likställas med nära släkting.

Ärendena avgörs vid sametinget genom majoritetsbeslut. När rösterna faller lika avgör ordförandens röst. Vid val anses den vald som fått flest röster. Vid lika röstetal avgör lotten.

18 a §

Bokföring

På sametingets bokföring och bokslut tillämpas utöver det som föreskrivs i denna lag bokföringslagen (1336/1997).

18 d §

Revisionsberättelse

Med avvikelse från den tidsfrist som anges i 3 kap. 6 § i revisionslagen (936/1994) ska revisorn för varje räkenskapsperiod före utgången av maj månad till sametingets styrelse avge en skriftlig revisionsberättelse som utöver det som föreskrivs i revisionslagen ska innehålla ett utlåtande om huruvida uppgifterna i verksamhetsberättelsen om användningen av statsunderstödet är riktiga.

19 §

Valår och valkrets

För valet till sameting utgör hela landet en valkrets.

Val till sameting ska förrättas vart fjärde år (*valår*).

20 §

Valnämnd

Valnämnden fattar på ansökan beslut om antecknande av personer i vallängden och upprättar vallängden. Valnämnden ordnar val till sameting på det sätt som föreskrivs i denna lag.

Valnämnden har en ordförande och sex andra ledamöter som var och en har en personlig ersättare. I valnämnden ska det finnas en ledamot och en ersättare från kommunerna Enare, Utsjoki och Enontekis samt från Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun. I valnämnden ska det också finnas sakkunskap om de samiska språk som avses i 3 § 1 punkten i samiska språklagen (1086/2003).

En ledamot eller ersättare i sametingets styrelse eller en ledamot eller ersättare i besvärnämnden kan inte vara ledamot eller ersättare i valnämnden.

21 §

Rösträtt

Förutsättningen för antecknande i vallängden för sametinget är oberoende av boningsort dessutom utöver vad som föreskrivs i 3 § att personen i fråga senast på valförrättingens sista dag har fyllt 18 år och är finsk medborgare eller som utländsk medborgare har haft i lagen om hemkommun (201/1994) avsedd hemkommun i Finland vid den tidpunkt då ansökan om upptagande i vallängden senast ska framföras.

22 §

Valbarhet

Valbar vid valet till sameting är varje röstberättigad som har samtyckt till att vara kandidat och som inte är omyndig.

En ledamot eller ersättare i valnämnden eller besvärnämnden kan inte vara kandidat.

23 §

Vallängd

Valnämnden ska upprätta en vallängd över de röstberättigade. Valnämnden är personuppgiftsansvarig för vallängden.

I vallängden antecknas kommunvis i alfabetisk ordning den röstberättigades namn och personbeteckning, samt hemkommun och adress om de är kända. Valnämnden kan använda uppgifter i befolkningsdatasystemet vid upprättandet av vallängden. Hemkommunen och adressen får dock inte antecknas i vallängden, om dessa uppgifter ska hållas hemliga enligt 24 § 1 mom. 31 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet eller om det i befolkningsdatasystemet har gjorts en spärrmarkering enligt 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009) för personen i fråga.

I vallängden ska röstberättigade personer tas upp på ansökan. En förutsättning för att rösträtten ska kunna utövas i närmast följande sametingsval är att ansökan lämnas senast före utgången av september året före valåret.

Den som antecknats i vallängden vid föregående val tas upp i vallängden utan ansökan, om han eller hon uppfyller de förutsättningar för anteckning i vallängden som anges i den gällande lagen. En person antecknas dock inte i vallängden, om han eller hon meddelar valnämnden att han eller hon inte vill bli antecknad i vallängden. När vallängden upprättas kan valnämnden dessutom på eget initiativ vid val till sameting som ordnas den 1 januari 2023 eller efter det beakta sådana barn till de

röstberättigade i vallängden som sedan föregående val uppnått rösträttsåldern och sådana barn som senast den tidpunkt som anges i 21 § kommer att uppnå rösträttsåldern. Dessa personer kan dock tas upp i vallängden först efter att de skriftligen anmält till valnämnden att de betraktar sig som samer enligt 3 § 1 mom.

Valnämnden fastställer och undertecknar vallängden senast den sista december året före valåret. Valnämndens beslut om fastställande av vallängden får inte överklagas genom besvär.

24 §

Meddelande på kort och beslut

Valnämnden uppgör för varje person som intagits i vallängden ett meddelande på kort av vilket framgår de uppgifter om den röstberättigade som intagits i vallängden, tiden då vallängden hålls framlagd, röstning vid valet samt valdagen och rätten enligt 31 a § att rösta på valdagen samt valnämndens adress.

Valnämnden ska i god tid innan vallängden läggs fram sända ett meddelande på kort till samtliga röstberättigade vars adress är känd.

Ett beslut av valnämnden om att inte anteckna en person i vallängden eller ett beslut genom vilket valnämnden har lämnat utan prövning en begäran om att bli upptagen eller inte bli upptagen i vallängden ska sändas till personen i fråga i god tid innan vallängden läggs fram.

25 §

Framläggande av vallängd

Valnämnden ska lägga fram vallängden eller uppgifterna i den med undantag av personbeteckningarna så att det från det att tiden för framläggande löpt ut finns en tid om minst sex månader till dess val förrättas.

Vallängden ska vara framlagd under 10 på varandra följande vardagar, dock inte lördagar.

På framläggande av vallängden iakttas vad som i 62 § i förvaltningslagen föreskrivs om offentlig delgivning, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

25 a §

Vallängdens offentlighet

Var och en har rätt att ta del av vallängden och handlingar i anslutning till upprättandet av den under den tid vallängden är framlagd. Vallängden och handlingar i anslutning till upprättandet av den får inte lämnas ut för kopiering eller fotografering, inte heller får kopior av dem ges ut. Den som är antecknad i vallängden har dock rätt att avgiftsfritt få ett utdrag ur de uppgifter som antecknats om honom eller henne i längden. Bestämmelser om en parts rätt att ta del av de handlingar som hänför sig till behandlingen av ärendet finns i 11 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Vallängden och sådana handlingar i anslutning till upprättandet av den som innehåller uppgifter om en persons etniska ursprung ska vara sekretessbelagda vid andra tidpunkter än den som avses i 1 mom. Sekretessen hindrar inte att uppgifter lämnas ut till sametinget för val av ledamöter och ersättare till sametingets organ eller för utredande av initiativrätt eller till den som behöver information för att reda ut sin rösträtt.

Bestämmelser om offentligheten i fråga om handlingar som hänför sig till upprättandet av vallängden finns i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

25 b §

Rättelse av fel i vallängden

Valnämnden kan på eget initiativ eller på yrkande av en röstberättigad rätta ett fel i vallängden. Yrkandet ska dock framställas inom 14 dagar från det att tiden för framläggande av vallängden löpte ut. Ändringarna ska göras senast två månader innan valförrättningen inleds.

Om en person införs i vallängden, ska till honom eller henne utan dröjsmål sändas ett meddelande på kort enligt 24 §.

Om en felaktig anteckning i vallängden rättas ska rättelsen utan dröjsmål meddelas den berörda personen, om detta inte är uppenbart onödigt.

26 §

Begäran om omprövning av beslut som gäller vallängden

Den som anser att han eller hon obehörigen har utelämnats ur vallängden får begära omprövning av beslutet om vallängden hos valnämnden. En begäran om omprövning som riktats till valnämnden ska dock lämnas till valnämnden inom 14 dagar från det att tiden för framläggande av vallängden löpte ut.

Har en begäran om omprövning som ska lämnas till valnämnden inkommit till besvärsnämnden inom utsatt tid, ska begäran om omprövning inte avvisas. Begäran om omprövning ska utan dröjsmål sändas från besvärsnämnden till valnämnden.

Om valnämnden beslutar att personen i fråga ska tas upp i vallängden, sänder valnämnden utan dröjsmål ett för röstberättigade avsett meddelande på kort enligt 24 § till honom eller henne.

26 a §

Röstning på grundval av besvärsinstansens beslut

Den som innan rösträkningen inleds för valnämnden eller på valdagen för valbestyrelsen visar upp besvärsinstansens lagakraftvunna beslut om personens rösträtt ska ges möjlighet att få valhandlingar och att rösta.

Personen i fråga är skyldig att lämna beslutet eller en bestyrkt kopia av det till valnämnden eller valbestyrelsen för anteckning i vallängden.

27 §

Kandidatuppställning och kandidatförteckning

En kandidat i val till sametinget får ställas upp av en valmansförening som har bildats av minst tre röstberättigade och som ska ha ett ombud och ett vice ombud.

Varje röstberättigad får delta i uppställningen av endast en kandidat. Om någon hör till två eller flera valmansföreningar, ska valnämnden stryka hans eller hennes namn ur dem alla.

En valmansförening ska lämna sin kandidatansökan till valnämnden senast den 31 dagen och kompletteringar till ansökan senast den 27 dagen innan valförrättningen inleds.

Valnämnden ska upprätta en kandidatförteckning senast den 21 dagen innan valförrättningen inleds. Kandidatförteckningen ska offentliggöras, sändas till valombuden och hållas framlagd under valet.

I valnämndens beslut om kandidatförteckningen får ändring inte sökas särskilt.

28 §

Valförrättningen

Val till sametinget förrättas under en period om sex veckor som börjar på måndagen den sista hela veckan i augusti. Valet förrättas med anlitande av posten eller genom att

lämna in röstsedeln på annat sätt än per post till ett ställe som valnämnden meddelar. Inom samernas hembygdsområde ordnas valet också i form av röstning på valdagen.

Valet ska kungöras offentligt.

29 §

Valhandlingarna

Valnämnden ska sedan valförrättningen inletts utan dröjsmål bevisligen delge de röstberättigade vilkas adress är känd den med valnämndens stämpel försedda röstsedeln, valkuvertet, foljebrevet, ytterkuvertet, kandidatförteckningen och röstningsanvisningarna (valhandlingar).

En röstberättigad som inte har fått valhandlingarna per post eller som av någon annan orsak saknar dem, ska ges möjlighet att få valhandlingarna på valnämndens byrå, på ett röstningsställe på valdagen eller på ett annat ställe som valnämnden meddelar.

I röstningsanvisningarna ska anges besöksadresserna och öppettiderna för valnämndens byrå och de andra ställen där valhandlingarna kan fås och till vilka de kan lämnas in samt besöksadresserna och öppettiderna för röstningsställena på valdagen.

30 §

Röstning med anlitan av posten

Den röstberättigade kan utnyttja sin rösträtt efter att han eller hon fått valhandlingarna. Väljaren ska i röstsedeln tydligt anteckna numret på den kandidat som han eller hon ger sin röst till.

Röstningen har slutförts när den röstberättigade bevisligen har lämnat det slutna valkuvertet med röstsedeln och ett ifyllt och undertecknat följebrev inneslutna i ytterkuvertet för postbefordran till valnämnden. Om väljaren bifogar sitt meddelande på kort, behöver han eller hon endast skriva sin underskrift på följebrevet.

De röster som inkommit per post till valnämnden innan rösträkningen inleds beaktas vid rösträkningen.

31 §

Röstning genom inlämnande av ytterkuvertet till valnämnden på annat sätt än per post

Den röstberättigade eller en person som bemyndigats av denne kan även lämna de valhandlingar som avses i 30 § i ytterkuvertet till valnämndens byrå eller andra ställen som valnämnden meddelat mellan måndagen den hela fjärde veckan och söndagen den hela sjätte veckan av valet eller på valdagen till valbestyrelsen på vilket röstningsställe som helst.

Valnämnden ska se till att valhandlingar som lämnats in på dess verksamhetsställen och andra ställen som den meddelat förvaras på ett sätt som tryggar valhemligheten och att de levereras säkert till valnämndens byrå i Enare innan rösträkningen inleds.

31 a §

Röstning på valdagen

Röstning på valdagen ordnas söndagen den sjätte veckan av valförrättningen.

Röstningen på valdagen ska förrättas samtidigt i varje kommun inom samernas hembygdsområde. I varje kommun finns minst ett röstningsställe.

En röstberättigad får rösta på det sätt som avses i 31 g § endast i den kommun inom samernas hembygdsområde som i vallängden är antecknad som hans eller hennes hemkommun.

Röstningen ska ordnas så att valhemligheten bevaras.

31 c §

Valbestyrelse

Valnämnden ska i god tid före valet tillsätta en valbestyrelse för varje röstningsställe i vilken ska ingå tre medlemmar och minst två ersättare och där en ledamot i valnämnden och ledamotens personliga ersättare är medlem och ersättare i valbestyrelsen. En kandidat i valet till sameting kan inte vara medlem eller ersättare i valbestyrelsen.

Den medlem som företräder valnämnden är valbestyrelsens ordförande. Valbestyrelsen utser vid behov en vice ordförande inom sig.

Valbestyrelsen är beslutför med tre medlemmar.

31 h §

Avslutande av röstningen på valdagen och valprotokollet

När röstningen på valdagen har avslutats ska valbestyrelsen se till att den förseglade valurnan och vallängden för röstningsområdet i vilken röstningsanteckningarna gjorts samt ytterkuvert som eventuellt lämnats till valbestyrelsen utan ogrundat dröjsmål transporteras till valnämndens byrå i Enare på ett sätt som säkerställer valhemligheten. Valbestyrelsen ska också se till att förseglingmaterialet förstörs omedelbart efter förseglingen av urnan. Valnämnden ska se till att valurnan och vallängden för röstningsområdet förvaras på ett säkert ställe till dess att rösträkningen inleds.

Valbestyrelsen ska vidare se till att ett protokoll förs över röstningen på valdagen och att i det antecknas

1) dagen och klockslaget då röstningen på valdagen började och förklarades avslutad,

2) närvarande medlemmar och ersättare i valbestyrelsen,

- 3) valbiträdena och de biträden som väljarna själva utsett,
- 4) antalet väljare.

32 §

Röstning på vårdanstalt och i hemmet

De som vårdas på en anstalt inom samernas hembygdsområde samt de som vårdas hemma inom hembygdsområdet och som inte annars kan rösta utan oskäliga svårigheter får rösta där de vårdas.

För röstning där den röstberättigade vårdas förordnar valnämnden den ledamot och den ersättare som i valnämnden representerar ifrågavarande kommun att verka som valförrättare respektive ersättare. Till ersättare för valförrättaren kan väljas även någon annan som är lämplig för uppgiften.

Då röstning sker där den röstberättigade vårdas ska vid röstningen utöver den som röstar och valförrättaren vara närvarande en person som den röstande valt eller godkänt och som antecknats som röstberättigad i vallängden för sametinget.

34 §

Påbörjande av rösträkningen

Valnämnden ska påbörja rösträkningen klockan 9 måndagen efter valförrättningen. De ytterkuvert som inkommit efter att rösträkningen påbörjats ska oöppnade lämnas obeaktade. Vid förrättningen ska protokoll föras.

Valmansföreningens ombud och vice ombud har rätt att vara närvarande vid rösträkningen.

35 §

Anteckning i vallängden

Rösträkningen påbörjas så att följebreven öppnas och alla de som röstat i enlighet med bestämmelserna i 30 och 31 § antecknas i vallängden enligt följebrevet.

En röst ska lämnas obeaktad, om

- 1) den som röstat inte har antecknats som röstberättigad i vallängden eller om det framkommer att han eller hon avlidit innan valförrättningen inleddes,
- 2) följebrevet är så bristfälligt att det inte klart framgår vem som har röstat, eller om
- 3) en obehörig anteckning om väljaren eller kandidaten har gjorts på valkuvertet.

Om det av följebreven framgår att den röstberättigade har röstat flera gånger på det sätt som avses i 30 eller 31 §, beaktas endast ett av ytterkuverten.

En röst som avgetts vid en annan tidpunkt än på valdagen ska lämnas obeaktad också i det fall att anteckningarna i vallängden för röstningsområdet visar att väljaren har röstat på valdagen på det sätt som avses i 31 g §.

Sedan samtliga väljare har antecknats i vallängden och de valkuvert jämte följebrev som lämnats utan beaktande har avskilts från dem som godkänts ska de godkända valkuverten läggas öppnade i valurnan.

38 §

Fastställande av valresultatet

De 21 personer som vid valet har fått det största antalet röster blir valda till ledamöter i sametinget, förutsatt att bland dessa finns minst det antal kandidater från kommunerna Enare, Utsjoki och Enontekis samt från Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun som föreskrivs i 10 §. Om det antal som anges i 10 § inte nås, blir de kandidater som fått näst mest röster valda från kommunen eller området i fråga så att kraven i 10 § uppfylls. Om det från någon kommun eller något område inom hembygdsområdet inte finns det föreskrivna antalet kandidater väljs de kandidater som har fått det näst största antalet röster från hembygdsområdet.

Till ersättare väljs den kandidat som efter de kandidater som invalts från kommunerna Enare, Utsjoki och Enontekis samt från Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun erhållit det största antalet röster.

Är röstetalen lika stora avgörs kandidaternas inbördes ordningsföljd genom lottning.

Kandidatens kommun eller område vid rösträkningen bestäms enligt var han eller hon har haft sin hemkommun vid den tidpunkt då tidsfristen för kandidatuppställningen löpte ut.

39 §

Fastställande av valresultatet

Valnämnden ska den tredje dagen efter att rösträkningen påbörjats fastställa valresultatet vid ett sammanträde.

Valresultatet ska omedelbart meddelas justitieministeriet för förordnande av sametingets ledamöter och ersättare för följande mandatperiod.

40 §

Besvär över valresultatet

En röstberättigad som anser att valnämndens åtgärd i samband med eller beslut om fastställande av valresultatet står i strid med lag får framställa ett rättelseyrkande hos sametingets styrelse inom 14 dagar från det att valnämnden fastställde valresultatet. Bestämmelser om sökande av ändring i ärenden som gäller vallängden finns i 5 kap.

Sametingets styrelse ska behandla rättelseyrkandet i brådskande ordning och senast före utgången av valåret.

I ett beslut av sametingets styrelse får ändring sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen inom 14 dagar från det att styrelsens beslut har delgetts den berörda personen. Vid sökande av ändring iakttas i övrigt lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Om ett beslut eller en åtgärd av valnämnden som nämns i 1 mom. har stridit mot lag och detta har inverkat på valresultatet, ska valresultatet rättas och statsrådet vid behov förordna ledamöterna och ersättarna i sametinget på basis av det rättade valresultatet.

Om valresultatet inte kan rättas ska nyval utlysas.

40 c §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av justitieministeriet får närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) kungörelser i samband med val,
- 2) ansökningar om upptagande i vallängden och avförande ur vallängden samt utredningar som ska medfölja ansökan,
- 3) framläggning av vallängden,
- 4) kandidatansökan och kandidatförteckningen,
- 5) anordnande av röstning på valdagen, om kommunen har fler än ett röstningsställe för röstningen på valdagen,
- 6) röstsedlarna, och
- 7) förvaringen av valhandlingar.

5 kap.

Sökande av ändring i ärenden som gäller vallängden

41 §

Besvärsnämndens uppgift och behörighet

Besvärsnämnden för vallängdsärenden vid sametinget (besvärsnämnden) är första besvärinstans i sådana ärenden enligt 26 § som gäller upptagande i och avförande ur vallängden.

Besvärsnämnden, som finns i anslutning till sametinget, är ett självständigt och oberoende organ.

41 a §

Besvärsnämndens ordförande och övriga ledamöter

Besvärsnämnden leds av en ordförande som kan ha uppdraget som huvudsyssla. Besvärsnämnden har dessutom som ledamöter med uppdraget som bisyssla en lagfaren ledamot och två sakkunnigledamöter. Dessutom ska besvärsnämnden ha ett tillräckligt antal ersättare. På ersättarna tillämpas vad som i lag föreskrivs om besvärsnämndens ledamöter.

När ordföranden har förhinder utövas den behörighet som föreskrivits för ordföranden av besvärsnämndens lagfarna ledamot (vice ordförande).

41 b §

Ordförandens och de övriga ledamöternas behörighet och utnämning

Besvärsnämndens ordförande och lagfarna ledamot ska uppfylla de allmänna behörighetsvillkoren för domare.

Av besvärsnämndens övriga ledamöter krävs rättrådighet, förtrogenhet med besvärsnämndens ansvarsområde samt behövliga personliga egenskaper.

Besvärsnämndens ordförande och ledamöter behöver inte vara antecknade i vallängden för sametinget.

Statsrådet tillsätter besvärsnämnden för sex år i sänder. Besvärsnämnden tillsätts på förslag av sametinget.

En ledamot eller ersättare i sametinget eller valnämnden eller en person som är anställd hos sametinget kan inte höra till besvärsnämnden.

Besvärsnämndens ordförande och övriga ledamöter ska redogöra för sina bindningar. På redogörelse för bindningar tillämpas vad som i 17 kap. 17 § i domstolslagen (673/2016) föreskrivs om sakkunnigledamöters skyldighet att lämna en redogörelse för sina bindningar. Redogörelsen för bindningar ska lämnas till justitieministeriet och för kännedom till besvärsnämnden. Vid registrering av uppgifter som gäller bindningar ska bestämmelserna i lagen om registret över domares bindningar och bisysslor (565/2015) iakttas.

41 c §

När en plats som ordförande eller ledamot i besvärsnämnden blir ledig

Det som föreskrivs om innehavare av domartjänst ska tillämpas på besvärsnämndens ordförandes och ledamöters rätt att kvarstå i sitt uppdrag.

Om en plats som ordförande eller annan ledamot blir ledig under mandattiden, förordnas en efterträdare för återstoden av mandattiden.

41 d §

Domarförsäkran

Besvärsnämndens ordförande och övriga ledamöter ska när de tillträder sitt uppdrag avge domarförsäkran, om de inte har gjort det tidigare. Bestämmelser om domarförsäkran finns i 1 kap. 7 § i domstolslagen.

41 e §

Ordförandens och övriga ledamöters ställning

Besvärsnämndens ordförande och övriga ledamöter är oberoende i sin utövning av dömande makt.

Besvärsnämndens ordförande och övriga ledamöter handlar under domaransvar, om vilket det föreskrivs närmare i 9 kap. i domstolslagen.

Besvärsnämndens ordförande och ledamöter är skyldiga att avgå vid utgången av den månad under vilken de fyller 70 år.

41 f §

Föredragande

Besvärsnämnden ska ha ett tillräckligt antal föredragande i huvud- eller bisyssla samt tillräcklig övrig personal.

Besvärsnämndens föredragande ska ha avlagt examen som medför behörighet för domartjänst. I besvärsnämndens arbetsordning bestäms det närmare om föredragandenas uppgifter.

Besvärsnämnden utnämner sina föredragande och sin övriga personal.

41 g §

Besvärsnämndens sammansättning vid avgörande

I besvärsnämnden avgörs besvärssärendena på föredragning i plenum.

Plenum är beslutfört när ordföranden och minst två ledamöter är närvarande.

41 h §

Behandlingen av ärenden

Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om inte något annat föreskrivs särskilt i denna lag.

41 i §

Offentlighet vid behandlingen

I fråga om offentlighet vid rättegång i besvärsnämnden tillämpas lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007).

41 j §

Finansiering

Kostnaderna för besvärsnämnden betalas av statens medel.

Arvodena för besvärsnämndens ordförande och ledamöter bestäms enligt grunder som fastställts av justitieministeriet.

41 k §

Arbetsordning

Närmare föreskrifter om besvärsnämndens organisation och personal och om arbetet i besvärsnämnden finns i besvärsnämndens arbetsordning, som fastställs av besvärsnämndens plenum.

41 l §

Förfarande vid ändringssökande

Besvär som riktats till besvärsnämnden ska lämnas till valnämnden inom 14 dagar från delfäendet av valnämndens beslut om begäran om omprövning.

Valnämnden ska utan dröjsmål lämna besväret, de handlingar som gäller ärendet och sitt utlåtande om besväret till besvärsnämnden.

Har besvär som ska lämnas till valnämnden inkommit till besvärsnämnden inom utsatt tid, ska besvären inte avvisas på denna grund. Besvären ska då utan dröjsmål sändas till valnämnden.

Besvärsnämnden ska behandla besvären i brådskande ordning.

41 m §

Överklagande hos högsta förvaltningsdomstolen

I besvärsnämndens beslut får ändring sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen endast, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Besvärstillstånd kan beviljas, om det med avseende på lagens tillämpning i andra liknande fall eller med hänsyn till en enhetlig rättspraxis är av vikt att högsta förvaltningsdomstolen prövar ett i ansökan om besvärstillstånd motiverat påstående om att besvärsnämndens beslut grundar sig på diskriminering eller godtycklighet. På sökande av ändring hos högsta domstolen tillämpas i övrigt bestämmelserna i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

42 §

Ändringssökande

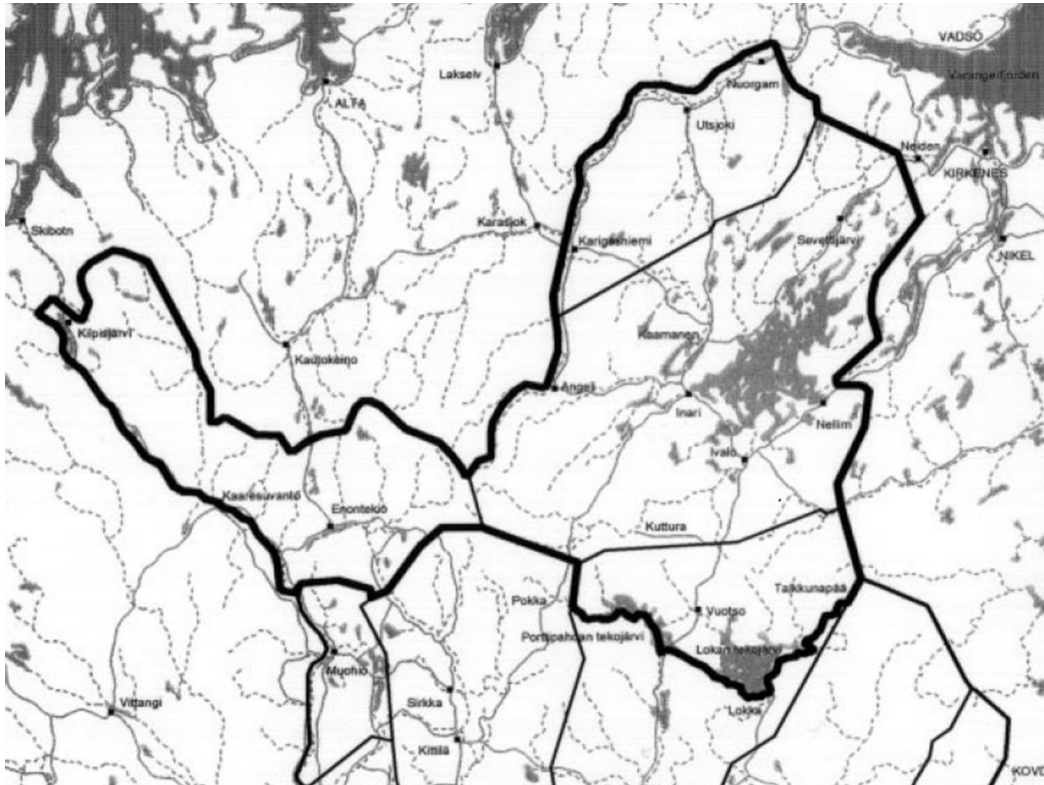
(Rubriken till 6 kap. i den gällande lagen och 43 § ändras).

Dessutom ändras numreringen: Anställning av personal 42 § - > 43 §, Rätt till pension 42 a § - > 43 a §, Tystnadsplikt och skadeståndsskyldighet 42 b - > 43 b §)

Denna lag träder i kraft den 20 .

På sameting vars mandattid inte löpt ut när denna lag träder i kraft tillämpas 10–13 § i den lydelse de hade vid ikraftträdandet av denna lag. Sameting vars mandattid inte löpt ut när denna lag träder i kraft fortsätter i sitt uppdrag fram till ingången av mandattiden för det första sameting som väljs enligt denna lag.

KARTA ÖVER SAMERNAS HEMBYGDSOMRÅDE

2

Lag

om ändring av 40 kap. 11 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 40 kap. 11 § 1 punkten, sådan den lyder i lag
604/2002, som följer:

40 kap.

Om tjänstebrott

11 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *tjänsteman* den som står i tjänsteförhållande eller därmed jämförbart anställningsförhållande till staten, till en kommun eller till en samkommun eller något annat offentligrättsligt samarbetsorgan för kommuner, till riksdagen, till något av statens affärsverk, eller till den evangelisk-lutherska kyrkan eller den ortodoxa kyrkan eller till en församling eller ett samarbetsorgan för församlingar inom någondera kyrkan, eller till landskapet Åland, sametinget, Finlands Bank, Folkpensionsanstalten, Arbetshälsoinstitutet, Keva, Kommunernas garanticentral eller kommunala arbetsmarknadsverket,